

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Dr. Czédli-Deák Andrea

Debrecen

2026

DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM-ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

A VÁD TÖRVÉNYESSÉGÉNEK KONTROLLJA.
REFLEXIÓK A MEGALAPOZOTT ÍTÉLKEZÉS ÉS A
TISZTESSÉGES ELJÁRÁS KÖVETELMÉNYÉNEK
BIZTOSÍTÁSÁHOZ

Készítette:

Dr. Czédli-Deák Andrea

Témavezető:

Dr. Szabó Krisztián PhD
egyetemi docens

A doktori program címe: Az állam és a jog változásai Közép-és Kelet-Európában

A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Szabó József egyetemi tanár

A kézirat lezárva: 2026. április 23. napján

DEBRECEN

2026

NYILATKOZAT

Alulírott, Dr. Czédli-Deák Andrea büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, „*A vád törvényességének kontrollja. Reflexiók a megalapozott ítélkezés és a tisztességes eljárás követelményének biztosításához*” című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használlok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2026. április 23.



aláírás

Témavezetői ajánlás

dr. Czédli-Deák Andrea: A vád törvényességének kontrollja. Reflexiók a megalapozott ítélkezés és a tisztességes eljárás követelményének biztosításához című doktori értekezéséhez

A szerző doktori értekezésének alapjául választott téma – annak klasszikus jellege mellett – napjainkban is rendkívül aktuális. Az ítélkezés alapját és kereteit ugyanis a vád teremti meg, amelynek törvényességi kritériumaival a szakirodalom bár foglalkozott, mégsem alakult ki egységes álláspont a fogalom tartalmának mibenlétéről. Részben éppen ehhez társul a dolgozat azon újszerű megközelítése, amely a vád törvényességének definícióját absztraktabb szinten, nem kizárólag a vádirati kellékek függvényében törekszik meghatározni. A disszertáció hiánypótló jellegét ekként főleg a téma egységes szerkezetű, elméleti síkon történő egyéni feldolgozása adja történeti, tartalmi és alapjogi megközelítést alkalmazó vizsgálati aspektusok szintetizálása révén.

A gyakorlati munka irányát kijelölő dogmatikai alapok lefektetése mellett az értekezés másik fő célkitűzése a vád törvényessége vizsgálatánál irányadó szempontrendszer kidolgozása volt. Ehhez a szerző a bírói gyakorlatból merített példákon keresztül jut el akként, hogy nem pusztán a közzétett eseti döntéseket dolgozza fel, hanem saját, kiterjedt ügyirattanulmányozáson alapuló empirikus kutatási eredményeit is felhasználja. Mindennek eredőjeként alakít ki egy olyan ellenőrzési sémát, kontroll mechanizmust, amely a gyakorlatban alkalmazható kapaszkodóként támogatja az érdemi elbírálásra nem érett ügyek kiszűrését már a tárgyaláselőkészítés szakaszában.

A dolgozat további erénye, hogy egy kérdőíves kutatás eredményeinek tükrében von le következtetéseket arra, hogy mennyiben élő jogintézmény a vád törvényességének vizsgálata a hazai bírói gyakorlatban, amely kapcsán a közvadás, magánvadás és pótmagánvadás ügyekben jelentkező eltérő aktivitás okait társadalomtudományi megközelítést alkalmazva is elemzi. Ezt egészíti ki a Szegedi Törvényszék területén folytatott aktavizsgálat adataiból származó következtetésekkel, felhívva a figyelmet a vád törvényességének vizsgálata és az ítélet megalapozottsága közötti összefüggésekre.


A dolgozat utolsó előtti fejezete – a vád törvényessége megítéléséhez szükséges adalékok és jó gyakorlatok ismertetése céljából – nemzetközi kitekintés keretében mutat be különböző joggyakorlati példákat az angolszász és kontinentális-vegyes tárgyalási rendszerek világából, amely a téma továbbgondolásához, új összehasonlító jellegű kutatásokhoz is inspirációt nyújthat.

A Szerző az értekezés kezdetén feltett kutatási kérdésekből indult ki, az elért részeredményeiről a doktori értekezés egyes fejezeteinek végén számot adott, záró gondolati között pedig külön alfejezetekben összegezte az egyes kérdésekre adott válaszokat és az ezek fényében levont végkövetkeztetéseket, konklúziót.

Czédli-Deák Andrea kutatómunkája során a téma iránti kiemelkedő lelkesedéssel, szakmai alázattal és precizitással dolgozta fel teljeskörűen a hazai szakirodalmat, továbbá igen jelentős mennyiségű angol, német és spanyol nyelvű szakirodalmat is áttekintett. Mindvégig magas színvonalú publikációs és szakmai előadói tevékenységet végzett a kutatási időszak alatt. Mindezeket ötvözve a hazai joggyakorlatban felmerülő, saját empirikus kutatási eredményein is alapuló tapasztalatokkal és az Emberi Jogok Európai Bíróságának, valamint az Európai Unió Bíróságának vonatkozó joggyakorlatával, szakmailag alapos, olvasmányos stílusban bontotta ki választott témáját.

A Szerző értekezése komplex megközelítést alkalmazó, a gyakorlatban is jól használható, eredeti gondolatokat felvonultató munka, amely új tudományos eredményeket mutat fel. Mindezekre tekintettel a dolgozatot nyilvános vitára ajánlom.

Debrecen, 2026. április 20. napján



Dr. Szabó Krisztián
témavezető

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK.....	9
1. Problémafelvetés	9
2. A kutatás módszertana	14
2.1. A kutatás általános irányvonala	14
2.2. Kutatási engedély alapján végzett empirikus vizsgálatok.....	16
2.2.1. Ügyirattanulmányozás a Szegedi Törvényszéken	16
2.2.2. Kérdőíves kutatás	17
II. A VÁD TÖRVÉNYESSÉGE TÖRTÉNETI, MATERIÁLIS ÉS ALAPJOGI MEGKÖZELÍTÉSBN	20
1. Történeti megközelítés.....	20
1.1. Történeti előzmények a Bp. megalkotásáig	20
1.2. A Bp. váddal kapcsolatos követelményrendszere	23
1.3. A Bp.-t követő időszak vádat érintő sajátosságai	30
1.4. A fogalomalkotás útvesztői és eredményei	37
2. Materiális megközelítés	39
2.1. Alaki és tartalmi követelmények	39
2.2. A jogi minősítés és a vád tartalmának viszonya.....	44
2.3. A vád törvényessége és megalapozottsága	52
2.3.1. A törvényes és a megalapozott vád közötti különbség	52
2.3.1.1. Elméleti alapok	52
2.3.1.2. Gyakorlati válaszok	55
2.3.2. A törvényes vád és a megalapozott ítélezés összefüggései	57
2.4. A „kellékhányos vád”	59
2.5. Összegzés: a tartalmi legitimáció esszenciája.....	62
3. Alapjogi megközelítés	63
3.1. Elméleti alapok.....	63
3.1.1. A törvényesség büntetőeljárás vetülete.....	63
3.1.2. A vádelv	65
3.1.2.1. A vádelv jelentősége	65
3.1.2.2. Az eljárási feladatok megoszlása	67
3.1.2.3. A vádhoz kötöttség.....	69
3.1.2.4. A váddal való rendelkezés joga.....	71
3.1.3. A tisztességes eljárás követelménye	73
3.1.3.1. Az alapjogról általánosságban	73
3.1.3.2. A tisztességes eljárás releváns részjogosítványai.....	75
3.1.4. A vád törvényességének rendszerbeli helye	84

3.2. Alapjogi ismérvek az európai emberi jogi ítélkezésben.....	86
3.2.1. A váddal kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség uniós jogi elvárásai	86
3.2.1.1. A „tájékoztatási irányelv” váddal kapcsolatos rendelkezései	86
3.2.1.2. Az Európai Bíróság esetjoga.....	90
3.2.2. A váddal kapcsolatos elvárások az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában	96
3.3. A vád emberi jogi követelményeinek hatása a joggyakorlatra.....	105
4. A vád törvényességének fogalma	107
III. A VÁD TÖRVÉNYESSÉGÉNEK VIZSGÁLATA.....	109
1. Közvádas büntetőügyek	109
1.1. Alaki legitimáció	109
1.2. Tartalmi legitimáció	112
1.2.1. A vádlott azonosításra alkalmas megjelölése	112
1.2.2. A vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása	115
1.2.2.1. A pontosság követelményének jogirodalmi aspektusa.....	115
1.2.2.2. A pontos leírás joggyakorlati irányvonalai	119
1.3. A vád törvényességének vizsgálati szempontjai	123
1.4. Az eljárás megszüntetése.....	136
1.4.1. A vád törvényességének hiánya.....	136
1.4.2. Elhatárolás a bűncselekményhiányos esettől.....	140
1.4.3. A jogerő és a törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzés viszonya...	144
2. Külön eljárások.....	146
2.1. A magánvádas eljárás	146
2.1.1. Alaki legitimáció	146
2.1.2. Tartalmi legitimáció.....	149
2.2. A pótmagánvádas eljárás	153
2.2.1. A törvényességi kontroll szabályozási keretei.....	153
2.2.2. Alaki legitimáció	154
2.2.3. Tartalmi legitimáció.....	159
2.3. A kiegészítő pótmagánvád.....	163
3. Jogorvoslatok	167
3.1. A másod és harmadfokú eljárás.....	167
3.2. A felülvizsgálat és a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat.....	172
4. Az empirikus kutatások eredményei	176
4.1. A bírósági kutatás	176
4.1.1. A magánvádas ügyek tapasztalatai	176
4.1.2. A pótmagánvádas ügyek tapasztalatai	182
4.1.3. A Szegedi Törvényszék hatályon kívül helyező végzései	185
4.1.3.1. Hatályon kívül helyezés új eljárásra utasítással.....	185
4.1.3.2. Hatályon kívül helyezés az eljárás megszüntetésével.....	189
4.1.4. Kutatási eredmények a számok tükrében	190

4.2. A kérdőíves kutatás	192
4.2.1. A joggyakorlat általános jellemzői	193
4.2.2. A közvadás ügyek gyakorlata	198
4.2.3. A magánvadás ügyek gyakorlata	203
4.2.4. A pótmagánvadás ügyek gyakorlata	206
4.2.5. A kutatási eredmények dióhéjban	209
5. Külföldi joggyakorlati minták	210
5.1 Németország.....	210
5.2. Spanyolország	214
5.3. Peru	217
5.4. Anglia	218
5.5. Egyesült Államok.....	221
5.6. Összegzés	227
IV. ZÁRÓ GONDOLATOK.....	229
1. Összegzés.....	229
1.1. A vád törvényességének fogalma	229
1.2. A vád törvényességének vizsgálata	232
1.3. A törvényességi kontrollra kiható tényezők	234
1.4. A törvényes vád hiányának következményei	236
2. Konklúzió.....	238
IRODALOMJEGYZÉK	240
MELLÉKLET	259

I. Bevezető gondolatok

1. Problémafelvetés

A büntetőbírói munka legfőbb alapvetése, hogy az anyagi igazság követelményét szem előtt tartva, megalapozott tényállás alapján, a vád keretei között, tisztességes eljárásban kerüljön elbírálásra a vádlottak büntetőjogi felelőssége. „A vád bizonyításának terhe ugyan az ügyészt terheli, azonban a bíróságnak hivatalból és önálló szakmai felelősséggel kell törekednie az igazság elérésére, azaz az állami büntető igény ténybeli alapjainak megalapozott, a valóságnak megfelelő megállapítására.”¹ Az idea megvalósításához nemcsak az ügy beható ismerete és a bizonyítás sarokpontjainak kitűzése, hanem az ítélezést támogató biztos alap is szükséges. Ez utóbbi egyet jelent a törvényesség követelményének megfelelő váddal, vagyis egy olyan eszményi vád iránti elvárással, amely a bizonyítási eljárás kereteit és a jogerő terjedelmét meghatározva, kijelöli a büntetőjogilag értékelendő tények azon körét, amelyek ismeretében a védelemhez való jog hatékonyan érvényesülhet. A vád ugyanis nemcsak az állami büntetőigény érvényesítésének eszköze, hanem a konkrét ügyben, az adott vádlott vonatkozásában a büntetőhatalom korlátja,² egyúttal az ítélezés kereteinek áthághatatlan meghatározója.³

Mindezek alapján a tárgyalás körültekintő és lelkiismeretes előkészítése körében elmaradhatatlan a vád megfelelésére vonatkozó állásfoglalás. Irk Albert e tárgykört érintő gondolatai a mai napig érvényesek: „A főtárgyalás előkészítésének feladata a főtárgyalás akadály nélküli megtartásának és a védelem érdekében megfelelő biztosításában merül ki.”⁴ Tremmel Flórián abban látja e szakasz egyik lényegi funkcióját, hogy „csak alapos és törvényes vád alapján kerülhessen sor bírósági tárgyalásra (garanciális funkció)”, amelynek kitűzése a vád elfogadását (befogadását) jelenti; a bíróság lényegében ezzel veszi át a vádlott ügyét érdemi elbírálásra.⁵ Király

¹ 14/2004. (V. 7.) AB határozat III.B.3.1.

² KOÓS NÉ MOHÁCSI BARBARA: A vád „törvényessége” az új büntetőeljárás törvény tervezetében. *Fundamentum*, 2016. (2-4), 84.

³ Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.136/2020/47. sz. ítélet [138], 3.Bhar.5/2023/41-IV. sz. ítélet [43]

⁴ IRK ALBERT: *A magyar büntető perjog vezérfonala*. Pécs, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, 1931. 136.

⁵ FENYVESI CSABA – HERKE CSONGOR – TREMMEL FLÓRIÁN: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2004. 453-454.

Tibor szintén garanciális jelentőséget tulajdonít az eljárás ezen részének, kiemelve, hogy „feladata annak biztosítása, hogy törvénysértő vád ne kerüljön bírósági tárgyalásra.”⁶ Ugyancsak ezt a sajátosságot emeli ki Kratochwill Ferenc, aki a bíróságtól, mint elfogulatlan igazságszolgáltatási hatóságtól várja, hogy a vád törvényességének vizsgálatával szűrőfunkciót lásson el az ügy tárgyalásának megkezdése előtt, megkímélve a vádlottat a bűnössége kimondása nélkül záruló eljárás megpróbáltatásaitól.⁷ Hasonlóan vélekedik Róth Erika, akinek meglátása szerint a vád előzetes kontrollja a szükségtelen bírósági eljárások megelőzésére hivatott.⁸ Belovics Ervin a tárgyaláselőkészítés garanciális szerepét végtére abban látja, hogy a bíróságnak lehetősége nyílik a törvényi követelményeknek meg nem felelő vád tárgyalásának megakadályozására, elkerülve, hogy a vádlott a társadalmi megbecsülését negatívan befolyásoló büntetőeljárás hatálya alatt álljon. Másodlagosan a pergazdaságosság szempontjára is kitér: az érdemi tárgyalás feltételeinek előzetes, teljes körű biztosítása elősegíti, hogy „a bírósági eljárás a lehető leghamarabb eredményesen érjen véget.”⁹ A vád jelentősége ekként abban is megmutatkozik, hogy tartalmának ismeretében a bíróság már az eljárás kezdetén levonhatja az esetleges törvényességi hibák jogkövetkezményeit, megkímélve a vádlottat az eljárás stigmatizáló hatásától.

Kérdésként merül fel, hogy mi értendő a vád megfelelése, eljárásra való alkalmassága alatt, hol húzódik meg az alkalmasság és alkalmatlanság határvonala, meghatározható-e objektív módon az a standard, amelytől a vád megfelelőnek, eljárásra alkalmasnak tekinthető. A jogirodalom ezeket a felvetéseket a vád törvényessége (törvényes vád) témakörén belül tárgyalja. Noha a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) alapvető rendelkezési között már nem mondja ki, hogy a bíróság törvényes vád alapján jár el, a kódex részletszabályai értelmében a vád törvényessége változatlanul a perjogi rendszerünk része,¹⁰ az abból levezethető alapvető jelentőségű, a vád alaki és tartalmi törvényességét megalapozó követelmények továbbra is irányadóak.¹¹ A szabályozás normatív oldala önmagában csak az elméleti konstrukciót adja, ami összekapcsolóik a belőle fakadó, a bíróságot terhelő ellenőrzési feladattal, vagyis a vád

⁶ KIRÁLY TIBOR: *Büntető eljárási jog*. Budapest, Osiris, 2008. 421.

⁷ BÁRD KÁROLY – KRATOCHWILL FERENC – ERDEI ÁRPÁD – KIRÁLY TIBOR – TREMMEL FLÓRIÁN – CSÉKA ERVIN: *Magyar büntető eljárási jog II.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1990. 107-108.

⁸ FARKAS ÁKOS – RÓTH ERIKA: *A büntetőeljárás*. Budapest, Wolters Kluwer, 2018. 407.

⁹ BELOVICS ERVIN – TÓTH MIHÁLY: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2020. 355.

¹⁰ HÁGER TAMÁS: *A tényállás megalapozottsága, megalapozatlansága a büntetőperben*. Globe, 2018. 72.

¹¹ 1. BK vélemény A.

megfelelőségének folyamatos monitorozásával. Mint ahogy azt Koósné Mohácsi Barbara is kiemeli, „a vád tartalmi kontrolljának két eszköze van: az egyik a váddal szembeni garanciális követelmények meghatározása a vád törvényességében, a másik a bíróság vádirattal kapcsolatos intézkedési lehetősége.”¹² Következésképpen, nem elegendő az elvi-dogmatikai tételek elméleti síkon való kidolgozása, hanem azok teljesülését valamennyi büntetőügy minden egyes vádlottja és vád tárgyává tett cselekménye vonatkozásában számon kell kérni az ítélkező tevékenység keretében.

Jelen értekezés a büntetőeljárás eme soha el nem múltó aktualitását, klasszikus témájára fókuszál, amelynek bizonyos gyakorlati nehézségeire kitérő tanulmányok – a sokszínű elméleti megfontolások mellett – bár szép számban születtek,¹³ a tételes jogi rendelkezéseket alapjogi (alapelvi) kapcsolódási pontokkal ötvöző, egyben a bírói gyakorlat, mint élő jog aktuális kérdéseire reflektáló tudományos munka elkészítése váratott magára. Megjegyzendő, hogy a jogalkalmazást segítő iránymutatások sem holisztikusan, hanem kifejezetten az ítélkezés oldaláról közelítik meg a problémát. Az 1. BK vélemény szerint a törvényes vád minimális tartalmi követelménye pl. abban áll, hogy a törvény által arra feljogosított vádló „meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi.”¹⁴ A 33/2013. (XI.22.) AB határozat pedig azt mondja ki, hogy „a vád

¹² KOÓSNÉ: i. m. 84.

¹³ Király Tibor szerint a vád akkor törvényes, ha vádemelésre jogosulttól származik és bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt emelik azzal szemben, aki a magyar törvények szerint büntetőjogilag felelősségre vonható. (KIRÁLY (2008): i. m. 390.) Erdei Árpád a vádlói jogosultság meglétét, valamint a törvényi előírások betartásával való vádemelést tekinti a vád törvényességi kritériumának, míg a bűncselekmény elkövetésével megvádolt személy és a bűncselekménynek minősülő magatartás megjelölését a törvényesség követelményén túli olyan tényezőként tartja számon, amelyek hiányában a vád lényegi fogyatékoságban szenved; bármelyik hiányzik, vádról fogalmilag nem lehet beszélni. (ERDEI ÁRPÁD: *Tanok és tévtanok a büntető eljárás tudományában*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 172.) Koósné Mohácsi Barbara a hatályos Be. tervezete kapcsán tett említést arról, hogy bár kimaradt a törvényes vád fogalma, az a vádirati kellékek között tartalmilag megjelenik, „ami tulajdonképpen szabályozási technikai kérdés.” Meglátása szerint „a törvényes vád fogalmának tételes jogi meghatározása támpontot nyújthat a bíróságok számára a vád minőségének megítéléséhez.” (KOÓSNÉ: i. m. 88., 90.) Székely György László dogmatikai konstrukciója szerint a vád törvényességének fogalma mára meghaladottá vált és a törvénytelen vád helyett inkább a hiányos vád kifejezést használja. Álláspontja szerint a vád – elvont fogalmi jellegéből adódóan – nem lehet törvényes vagy törvénytelen. A törvényesség mibenlétét a vádirat törvényes kellékeinek a meglétével azonosítja, amelyhez képest a „törvénytelenység” a törvényben meghatározott elemek hiányában vagy hiányosságában érhető tetten. Mindazonáltal a vádiratban maga is megkülönböztetett jelentőséget tulajdonít a meghatározott személy, illetve a tényállás hiányának vagy hiányosságának, amelyek súlyos hiányosságként ellehetetlenítik az ítélkező funkció gyakorlását és csupán ezek esetében tartja megengedhetőnek a törvényes jelzőt, egyedül a vádirat – és nem a vád – vonatkozásában. (SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: *A vádrendszer, a vádelv és a büntetőeljárás alapelvei*. PhD értekezés. 214-217. https://jogikar.uni-miskolc.hu/files/8479/SzekelyGy_ert_mv.pdf /letöltve: 2024.03.25./)

¹⁴ 1. BK vélemény I/1-2.

törvényességének fogalma (...) egy olyan minimális alaki és tartalmi természetű feltételrendszert jelöl ki, amelynek teljesítése ahhoz szükséges, hogy a büntetőbíróság előtti eljárás egyáltalán kezdetét vehesse.”¹⁵ Ezek az ismérvek mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a bíróság elláthassa alkotmányos feladatát, az igazságszolgáltatást, azonban adósak maradnak olyan kritériumok azonosításával, amelyek az eljárás legfontosabb szereplőjének, a vádlottnak a jogait hivatottak körülbástyázni, így mellőzik a komplex megközelítést.

Törvényi definíció hiányában és az eljárás tisztességességének biztosítása melletti elkötelezettség jegyében magam is vallom, hogy azon kell munkálkodni, hogy a vád törvényességének „tartalmát még pontosabban, a jogalkalmazás számára még hozzáférhetőbben fogalmazzuk meg.”¹⁶ Az ítélező tevékenység ugyanis nemcsak a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő, időszerű döntéshozattal azonosítható, hanem ahogyan arra Bencze Mátyás is rámutat, az eljáró bírónak kötelessége figyelnie az állami büntetőhatalom jogszerű érvényesítésére és arra, hogy a jogalkalmazási határhelyzetekben az előtte lévő jogi problémát az alkalmazandó tételes jogi szabályok mögött álló igazoló elvekre tekintettel döntse el.¹⁷

Véleményem szerint megérett az idő egy olyan tudományos értekezés elkészítésére, amely gyakorlati példákkal szemléltetve mutatja be az adekvát fogalommeghatározásból következő törvényességi kritériumok vizsgálati módszerét, illetve empirikus kutatási eredményeket felhasználva elemzi, hogy azok számonkérése az ítélezési gyakorlatban mennyire általános jelenség (az ezzel kapcsolatos mulasztás milyen okokra vezethető vissza és milyen típushibákat eredményezhet). A fogalom jelentéstartalmának kibontása nem csupán dogmatikai indíttatású, hanem az a körülmény, hogy büntető ügyszakos bíróként nem egyszer találkoztam törvényességi hibával érintett váddal, arra inspirált, hogy feltérképezsem azokat a nehézségeket és kihívásokat, amelyekkel az ítékezésnek szembe kell néznie. Célom, hogy dogmatikailag kimunkált, egyúttal a gyakorlatban is jól hasznosítható – az értelmezési anomáliák feloldására és az eltérő bírói gyakorlatok

¹⁵ 33/2013. (XI.22.) AB határozat [16]

¹⁶ GELLÉR BALÁZS JÓZSEF: A vád törvényességének egyes aspektusai. *Jogtudományi Közlöny*, 2011. (9), 466.

¹⁷ BENCZE MÁTYÁS: *Elvek és gyakorlatok. Jogalkalmazási minták és problémák a magyar bírói ítékezésben*. Budapest, Gondolat, 2011. 32-33.

közelítésére alkalmas – megoldási javaslatokkal álljak elő,¹⁸ amelyek kapaszkodót jelenthetnek a védelem jogait tiszteletben tartó, megalapozott és időszerű ítélkezéshez.

Mindezek alapján a következő kutatási kérdések vizsgálatára és megválaszolására vállalkozom:

- 1) Komplex megközelítéssel hogyan definiálható a vád törvényességének – a vádirat tartalmi elemein túlmutató – fogalma?
- 2) A törvényes vád definíciójából kiindulva, miként határozhatók meg a vád törvényességének vizsgálati szempontjai?
- 3) A vád típusától és az eljáró bíró egyéni adottságaitól, ítélkezési szokásaitól függően van-e eltérés a törvényességi kontroll lefolytatásának hatóköre és automatizáltsága tekintetében?
- 4) A vád törvényessége rutinszerű vizsgálatának elmulasztása hogyan befolyásolja az ítélkezés megalapozottsági és időszerűségi mutatóit, valamint a tisztességes eljárás követelményének érvényesülését?

A fenti kérdések tisztázásához a disszertáció két nagyobb szerkezeti egységre tagolódva, járja körül a téma elméleti és gyakorlati szempontból jelentős kérdéseit. Figyelemmel arra, hogy a vád bizonyos szempontoknak való megfelelése a vádelven nyugvó büntetőeljárások egyik kulcskérdése, az első rész a törvényes vád definíciójának – a vádirati kellékek által megszabott eljárási feltételektől részben független – absztrakt szinten történő kidolgozásával foglalkozik. Ennek keretében egyfelől arra keresi a választ, hogy a jogtörténeti fejlődés egyes stációiban milyen jelentéstartalmat

¹⁸ A Tapolcai Járásbíróság 3.B.139/2020/83/II. sz. ítélete pl. I. r. vádlottat a Be. 566. § (1) bek. c) pontja alapján kétséget kizáró bizonyítottság hiányában mentette fel a kapcsolati erőszak bűntette miatt emelt vád alól úgy, hogy érvelése szerint nem látta bizonyítékokkal alátámaszthatónak azt, hogy „a kapcsolati erőszakhoz megkívánt tényállásszerű elem megvalósulása pontosan mely napon, milyen körülmények között és milyen tényállás szerű magatartással valósult meg. Még a vádiratban legjobban körül írt esemény, gyermekkorú sértett sérelmére iskolai bált követően elkövetett bántalmazás sem tekinthető a bíróság álláspontja szerint olyan pontos leírásnak, amelyet a Be. 422. § (1) bek. b) pontja szerinti követelmény megfogalmaz.” Mindebből látható, hogy a határozatban keveredik a bizonyítottság és a vád törvényes elemének hiányára való hivatkozás. A Békéscsabai Járásbíróság 13.B.14/2021/373. sz. ítéletében szintén bizonyítékértékelő tevékenységbe bocsátkozva, a vád megalapozottsága körébe tartozó kérdést vizsgálva, vont le következtetést a vád törvényességére vonatkozóan.

tulajdonítottak a kifejezésnek. Vizsgálja emellett, hogy materiális megközelítésben a törvényesség milyen alkotóelemeket foglal magában, így pl. ide sorolható-e a vád tárgyává tett cselekmény jogi minősítése. A fogalom rendszerbeli helyének meghatározásával az értekezés törekszik megtalálni azokat az alapjogi kapcsolódási pontokat, amelyek révén a definícióalkotáshoz felhasználható további ismervek különíthetők el. Mindezt kombinálva munkálja ki a dolgozat a vád törvényességének elméleti konstrukcióját, behatárolva, hogy mely tényezők tartoznak e fogalmi körbe,¹⁹ és milyen kritériumok alapján állapítható meg a kifejezés helyes tartalma.²⁰

A fenti dogmatikai alapokra, mint statikus részre építkezve, a második nagyobb szerkezeti egység (dinamikus rész) azokat a gyakorlati problémákat elemzi, amelyeknek a statikus részt átható értékekre figyelemmel való kezelése hozzájárulhat a vádlotti jogok hatékony érvényesüléséhez és az ítékezés időszerűségi és megalapozottsági mutatóinak javulásához. Ezen belül detektálja az elsőfokú bíróra háruló ellenőrzési feladatok nélkülözhetetlen lépéseit és sorra veszi a vádirati hibák kiküszöböléséhez szükséges teendőket. Külön fejezetekben foglalkozik azzal, hogy milyen sajátosságokra kell ügyelni a vád típusától függő külön eljárásokban (magánvád, pótmagánvád, kiegészítő pótmagánvád), bemutatja a jogorvoslati eljárásokban adható válaszokat a korrekció elmulasztásából eredő joghelyzetekre, továbbá nemzetközi kitekintést tesz egyes common law vagy kontinentális (vegyes) karakterjegyekkel rendelkező országok vádellenőrzési mechanizmusának ismertetése révén. Kitér továbbá arra, hogy a törvényességi kontroll elméleti modellje a hazai ítékezésben ténylegesen mennyire van jelen, a bírák e téren egységes gyakorlatot folytatnak-e, vagy éppen szignifikáns különbségek tapasztalhatók; ha igen, azok mire vezethetők vissza.

2. A kutatás módszertana

2.1. A kutatás általános irányvonala

A szélesebb tárgykör megragadása több egymást kiegészítő kutatási módszer szintéziseként valósult meg. Ennek megfelelően jogtudományi és társadalomtudományi

¹⁹ A tettazonosság problematikájától eltérően, a disszertáció azt vizsgálja, hogy milyen legyen a vád, amelyen egyébként a tettazonosság követelményét kielégítő ítélet alapul.

²⁰ BENCZE (2011): i. m. 15.

megközelítést ötvözve, történeti, leíró, tartalom-és adatelemző, illetve összehasonlító módszereket alkalmaztam, egyúttal saját empirikus kutatási eredményeimre is támaszkodtam. A disszertáció első nagyobb szerkezeti egységében tárgyalt kutatási kérdés vizsgálatához a hagyományos jogtudományi megközelítést választottam,²¹ amelynek keretében törekedtem kidolgozni a vád törvényességének elméleti fogalmát a hazai és külföldi szakirodalom áttekintésével, valamint kúriai döntések és alkotmánybírósági határozatok elvi tartalmának beépítésével. Felhasználtam továbbá az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB), valamint az Európai Unió Bíróságának (EuB) a váddal kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog körében született esetjogát, amelyek közül több ügy *ratio decidendi*jének ismertetése a saját kutatómunkám eredményeként került a disszertációba. A HUDOC adatbázisban lefolytatott kereséssel az ügyválogatást a 2009-2024. évek közötti ügyeknek az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én Rómában aláírt európai egyezmény (EJEE) 6. cikk (3) bek. a) és b) pontjaira tekintettel történő szűkítésével végeztem,²² míg az EuB ügyeinek kiválasztásához a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló, 2012. május 22-ei 2012/13/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv („tájékoztatási irányelv”) 6. cikkét alkalmaztam keresőparaméterként a curia.europa.eu hivatalos oldalon elérhető felületen.

A fogalom tisztázása utáni második egységben az ítélkező tevékenység e tárgykörben felmerülő nehézségeire fókuszálva, vegyesen jogdogmatikai és társadalomtudományi eszköztárral dolgoztam. A munkafolyamat egyik legnagyobb kihívása a Szegedi Törvényszéken és az illetékességi területe alá tartozó járásbíróságokon folytatott ügyirattanulmányozás volt összesen 1216 db akta áttekintésével. Ezt egészítettem ki a Bírósági Határozatok Gyűjteményében (BHGY) 2019. január 01. és 2024. december 31. között közzétett, a vád törvényes elemeit érintő 196 db bírósági döntés feldolgozásával a Be. 422. § (1) bek. szerinti szűkítési paraméter alkalmazásával. Társadalomtudományi nézőpontból azt kívántam tanulmányozni, hogy milyen okok húzódnak meg az egymással olykor ellentétes joggyakorlati megoldások mögött, így különösen a vád törvényessége vizsgálatának változatos intenzitása kapcsán. Ennek

²¹ BÓDIG MÁTYÁS: A jogtudomány módszertani karaktere és a dogmatikai tudomány eszméje. In BÓDIG MÁTYÁS – ZÓDI ZSOLT (szerk.): *A jogtudomány helye, szerepe és haszna: Tudománytörténeti és tudományelméleti írások*. Budapest, OPTEN-MTA, 2016. 103., 108-109.

²² Valamennyi hivatkozott ügy fellelhető a HUDOC adatbázisban a kérelmezett nevére vagy az ügyszámra való szűkítéssel, így az értekezés külön nem rögzíti az egyes jogesetek elérési útvonalát. (<https://hudoc.echr.coe.int>)

érdekében egy országos kérdőíves kutatást is lebonyolítottam a vád törvényességének vizsgálatával kapcsolatos hazai bírói gyakorlat megismerése céljából. Összességében a joggyakorlatból merített, elméleti háttérű problémák elemzése révén törekedtem a vád törvényességének megítéléséhez nélkülözhetetlen kapaszkodókat és az alkalmazásuk elmulasztásából eredő eljárásjogi csapdákat felvázolni.

A dinamikus részben található külföldi joggyakorlati példák kitekintés jelleggel, részben a vizsgálati szempontokhoz további adalékok szolgáltatása, részben új kutatási irányvonalak körvonalazása végett kerültek a dolgozatba. Itt kifejezetten induktív logika mentén haladtam olyan megoldások után kutatva, amelyek valamilyen sajátos, egyedi megközelítést alkalmaznak, vagy esetleg a hazai forrásokból megismert, bevett gyakorlatot erősíthetnek meg. A témám koncentrált jellegére tekintettel nem vezérelt részletes jogösszehasonlító munka, ugyanis az a vizsgált külföldi országok jogrendszereinek behatóbb tanulmányozását, a jogszabályi környezet és az egyéb szociokulturális tényezők bevonását is megkövetelte volna. Célravezetőbbnek tartottam a nyelvtudásomhoz igazodó nagyobb számú eredeti forrás feldolgozását, amely megalapozottabb, autentikus és a hazai szakirodalomban javarészt hiányzó, új ismeret közvetítését tette lehetővé.

A kutatási kérdések jelzett módszerekkel való megválaszolásával átfogó (elméleti és gyakorlati megfontolásokat összegző) képet kaphatunk a vád törvényességére vonatkozó ismeretekről és a bírói gyakorlatot érintő kihívásokról, elősegítve a jogi szabályozás mögötti konstitutív értékek, így a vádelv és a tisztességes eljárás követelményének tudatosítását.²³ Emellett az ítélezési gyakorlatból vett problémák bemutatása és azok megoldási javaslatainak kidolgozása kitűnő adalékot szolgáltat a jó gyakorlatok megteremtéséhez és *de lege ferenda* javaslatok megfogalmazásához.

2.2. Kutatási engedély alapján végzett empirikus vizsgálatok

2.2.1. Ügyirattanulmányozás a Szegedi Törvényszéken

A fentiekben jelzett kutatási módszerek közül kiemelkedik a Szegedi Törvényszék és a vármegye területén lévő öt járásbíróság 2019-2023 évek közötti bírói gyakorlatának

²³ BÓDIG: i. m. 96.

megismerése céljából végzett ügyirattanulmányozás. A bírósági kutatás egyik súlypontja a Szegedi Törvényszék másodfokú tanácsai által 2019-2023 évek között meghozott hatályon kívül helyező végzések vizsgálatára helyeződött abból a szempontból, hogy felmerült-e bármelyik ügyiratban a hatályon kívül helyezés okaként – akár megalapozatlanságot, akár eljárási szabálysértést eredményezve – a vád törvényességének hiányára visszavezethető problematika.

A kutatás másik szegmense annak tanulmányozására irányult, hogy a vád törvényességének vizsgálata mennyire jelenik meg Csongrád-Csanád vármegye bírói gyakorlatában és az milyen főbb problémaköröket érint. Ennek kapcsán kiemelendő, hogy a bírósági integrált iratkezelési rendszerben (BIIR) kizárólag arra lehetett adatgyűjtést végezni, hogy a vád törvényességének hiányából adódóan mely esetekben került sor az eljárás felfüggesztésére vagy megszüntetésére, viszont arra nem, hogy hány esetben adtak ki a bírúk a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést, mivel ilyen szűkítési paraméter nincs a programban. A várható kutatási eredmény – a lehető legnagyobb számú tanulmányozásra alkalmas ügyirat bevonása érdekében meghatározott módszer ellenére – csak az elsőfokú bírói gyakorlat szűkebb keresztmetszetét volt képes megmutatni. Ennek oka két tényezőre vezethető vissza: az egyik, hogy nagyfokú látencia jellemzi a ténylegesen meghozott vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzéseket, hiszen a találati listában nem jelenthettek meg azok az akták, amelyekben a bíró bár hozott felhívó végzést, azzal egyidejűleg az eljárást nem függesztette fel, vagy a felhívást követően az eljárás a hiányosság pótlásának köszönhetően folytatódott. Mindemellett, mivel a pótmagánvádas ügyek vádindítványainak elutasítása az ún. „egyéb” befejezőmódok között, további pontosítás nélkül kerül rögzítésre, a mintegy 10 ezres nagyságrendű akta bevonása meghaladta volna a kutatás kereteit. Ennek korrekciója érdekében – a jelzett illetékességi területen, 2024 októberéig terjedő kibővített időszak vonatkozásában – további, kifejezetten a pótmagánvádas ügyeket érintő irattanulmányozásra kértem kiegészítő engedélyt. A teljeskörűség biztosítása érdekében valamennyi ilyen akta áttanulmányozása mellett döntöttem. Az így kapott eredmények összességében a magánvádas és pótmagánvádas ügyek vármegyében előforduló tipikus hibáinak a feltérképezésére szolgáltattak alapot.

2.2.2. Kérdőíves kutatás

Egy adott jogintézményre, így a vád törvényességének vizsgálatára vonatkozó tapasztalatokkal kapcsolatos állítások megfogalmazása, valamint az azokból eredő problémák felvetése és következtetések levonása leginkább akkor hiteles, ha arról is képet kapunk, hogy a kérdéses jogintézmény ténylegesen hogyan érvényesül a gyakorlatban, és valós működése mennyire felel meg a rá irányuló elvárásoknak.²⁴ Ezen felvetésre tekintettel szükségesnek mutatkozott egy olyan további kutatás, amely azt célozta, hogy mélyebb rétegekben, nagyobb lefedettséggel feltárja a bírák vád törvényességének vizsgálatához kapcsolódó gyakorlatát. Ehhez a legjobb módszer egy kérdőíves kutatás elvégzése volt, amely a bírósági aktatanulmányozás eredményei által nem vagy nem kellő részletességgel lefedett területekre fókuszált. Konkrétabban annak a feltérképezésére koncentráltam, hogy mennyiben élő jogintézmény a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzés és a vádindítvány törvényességi hiátus miatti elutasítása, továbbá a bírák milyen esetekben és gyakorisággal intézkednek ezek kapcsán a közvadás, magánvadás és pótmagánvadás ügyekben. A kutatás lebonyolításával kapcsolatos módszertani lépések megtervezésében nagy segítséget nyújtott egy szegedi matematikus-szociológus kolléga, aki rámutatott arra, hogy egy országos mintán, minél nagyobb számú alany bevonásával végzett vizsgálat hozhatja a legpontosabb eredményt.

A mintavétel alapjául szolgáló alapsokaság kiválasztása a vizsgálati időszak meghatározásával egybefonódott.²⁵ A téma jellegéből adódóan a kitöltő személyi kör a járásbírói és törvényszéki elsőfokú büntetőügyeket tárgyaló bírákra koncentrált, akik esetében az új Be. hatályba lépését követő első évtől, azaz 2019-től kezdve mutatkozott célszerűnek rákérdezni a kutatás tárgyát képező gyakorlatokra. A kezdőidőpont kiválasztásában az játszott szerepet, hogy az új Be. 2018. július 1. napján lépett hatályba, így 2019. január 1-jén a bírák már túl voltak egy féléves adaptálódási időszakon és tulajdonképpen az innentől kezdődő tapasztalatukra kellett visszatekinteniük a 2023-as évvel bezárólag. Az előzetes felmérés szerint hozzávetőlegesen 600-650 potenciális kitöltővel számoltam, akik közül 20 % körüli tényleges kitöltő esetén tűnt reálisnak megalapozott következtetések megfogalmazása.

A bevezető, a bírák személyes jellemzőire koncentrált, majd a témát megalapozó általánosabb kérdések után három fő szerkezeti egységre tagolódott a kérdőív. A kérdések

²⁴ BENCZE MÁTYÁS: A jogszociológiai vizsgálódások célja és jellemzői. In BADÓ ATTILA (szerk.): *Jogszociológiai alapismeretek*. Szeged, Pro Talentis Universitatis Alapítvány, 2020. 28.

²⁵ HORNYACSEK JÚLIA: *A tudományos kutatás elmélete és módszertana*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztviselői Kar, 2014. 98.

azonos szerkezeti felépítésben és sémában kerültek feltevésre a közvadás, magánvadás és pótmagánvadás eljárásokban és arra keresték a választ, hogy a bírák mennyiben találkoznak a vád törvényességének hiányából adódó joghelyzetekkel, és alkalmazzák az ezek orvoslására szolgáló eljárási metódusokat. A Google Forms alkalmazással készített kérdőív tesztelésére több próbakitöltő kolléga is bevonásra került.²⁶ Az Országos Bírósági Hivatal (OBH) Magyar Igazságügyi Akadémia Tudományos és Dokumentációs Osztálya (MIA TDO) részére eljuttatott kérdőív ezen formája integritási okból a bírák részére nem volt megküldhető, mivel a beérkezett válaszokból származó adatok biztonságát – azok külső tárhelyen való elérhetősége miatt – nem lehetett garantálni. Az OBH részére végül Word dokumentum formájában eljuttatott azonos kérdéseket tartalmazó kérdőív a bíróságok belső képzési felületén vált elérhetővé a potenciális kitöltők számára, nevezetesen a 2019. január 1. és 2023. december 31. között elsőfokú ügyeket tárgyaló járásbírói és törvényszéki büntetőbírók részére azzal a felhívással, hogy azt csak akkor töltsék ki, ha az előbbi specifikációnak megfelelnek. Ez a megoldás a vártnál kevesebb válasz beérkezését sejtette, mivel a végleges változat nem biztosította az adott kitöltőre esetlegesen nem vonatkozó kérdések automatikus átugrását. Ezen kívül a hosszabb felsorolást tartalmazó, több választ megengedő kérdések esetében előírta a nemleges válaszok valamennyi esetben történő bejelölését, melyek összességében prognosztizálták a kitöltési kedv alábbhagyását és a kérdőív beküldésének elmulasztását.

A kérdőív kitöltésére 2024. március 18. és 2024. április 12. között került sor, melyet összesen 125 fő járásbírói és törvényszéki bíró végzett el.²⁷ Az ismertetett megvalósítási módszerrel azzal is járt, hogy a kérdőív linkjében részesülő 789 fő bíró között szerepeltek olyan, kizárólag másodfokú büntetőügyet tárgyaló törvényszéki bírák is, akik növelték a ténylegesen érintett potenciális kitöltők számát. Annak érdekében, hogy a kizárólag másodfokú büntetőügyet tárgyaló törvényszéki bírák kiszűrhetők legyenek az előbbi személyi körből, az egyes törvényszékek megkeresése vált szükségessé. A beérkezett adatok összesítése alapján legalább 111 fő, kizárólag másodfokú ügyet tárgyaló bíróval volt csökkenthető az alapsokaság elemszáma, ekként a ténylegesen elsőfokú ügyet tárgyaló bírák számát legfeljebb 678 főben lehetett meghatározni. A 125 főt számláló kitöltőt a korrigált bázishoz viszonyítva, megközelítőleg 20 %-os (18,44 %)

²⁶ HÉRA GÁBOR – LIGETI GYÖRGY: *Módszertan. Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába*. Budapest, Osiris, 2006. 188.

²⁷ Az alkalmazott mintavételi módszer a véletlen mintavételnek felelt meg. Az alapsokaságból mindenki azonos eséllyel kerülhetett a mintába attól függően, hogy kitöltötte-e a kérdőívet. (HORNYACSEK: i. m. 98.)

kitöltési arányt kapunk, amelyet a válaszok széles spektrumával együttesen értékelve, megállapítható, hogy a kutatás megalapozott és alkalmas arra, hogy hitelesen bemutassa a magyar bírák vád törvényességének vizsgálatával kapcsolatos gyakorlatát. A kutatás reprezentatívnek olyan értelemben tekinthető, hogy az a megadott vizsgálati időszakban kizárólag elsőfokú büntetőügyet tárgyaló bírák vád törvényességének vizsgálatához kapcsolódó országos gyakorlatát képezi le.

II. A vád törvényessége történeti, materiális és alapjogi megközelítésben

1. Történeti megközelítés

1.1. Történeti előzmények a Bp. megalkotásáig

Szem előtt tartva a kutatási téma által behatárolt keretet, jelen fejezet kizárólag a vád törvényessége fogalmának megértését elősegítő hazai jogtörténeti előzményeket vizsgálja, különös tekintettel arra, hogy a tiszta magánvád intézményétől a közvádlói monopólium kialakulásáig vezető utat Horgos Livia doktori disszertációja részletekbe menően bejárta.²⁸ A fejezet nyitányaként rögzíthető, hogy az 1896. évi kodifikáció előtt a magyar büntetőeljárás szabályai hosszú évszázadokon keresztül nem voltak egységes törvénybe foglalva.²⁹ Büntetőeljárás jogunk forrásait – néhány perjogi és leginkább szervezeti kérdésre koncentráló, szórványosan hozott törvényen kívül – alapvetően a bírói gyakorlatról szóló feljegyzések és okmányok, majd a XIX. századtól kezdve a jogtudósok tanulmányai által feldolgozott bírói gyakorlat jelentették.³⁰ Annyi bizonyos, hogy a nyugat-európai tendenciákhoz hasonlóan az Árpád-házi és vegyesházi királyok idején hazánkban is magánjogi jelleget öltött a vádelvű büntetőeljárás, és a tiszta magánvád intézménye mellett csak lassan bontakozott ki a hivatalból való eljárás egyes kiemelt bűncselekmények, mint pl. a lopás, a rablás, a rablógyilkosság, a pénz-és okirathamisítás,

²⁸ HORGOS LÍVIA: *A ius puniendi jogállami tartalmának kiteljesedése. PhD értekezés.* 160-174. DOI: 10.23715/SDA.2021.2.1 <https://real.mtak.hu/127024/1/HorgosLiviaSDAII.202113-260..pdf> /letöltve: 2024.03.18./

²⁹ CZINE ÁGNES: *A tisztességes bírósági eljárás. Audiatur et altera pars.* Budapest, HVG-ORAC, 2020. 137.

³⁰ DOBOS JÓZSEF: A büntetőeljárás történeti fejlődésének vázlata az 1896-os első kódexig. *Jogelméleti Szemle*, 2003. (3), 6-7.

valamint a gyűjtogatás esetében.³¹ A vádrendszerű eljárás egyszerű, kezdetleges alakiságokkal rendelkezett, és lényegében az idézésből (amelyet eleinte a bíró pecsétjének megküldése jelentett), valamint a szóbeli és nyilvános tárgyaláson felvett bizonyításból állt. A vegyesházi királyok idején nemes embert csak a megyei közgyűlés határozata alapján lehetett perbe fogni, ami a közgyűlésnek egyfajta vádesküldtszékhez hasonló jelleget kölcsönzött.³²

A 16. századtól kezdve a nyomozóelv is megvetette a lábát a hazai igazságszolgáltatásban, amely a vádelvvel együtt élt.³³ Tekintettel a rendi különbségekre és arra, hogy bizonyos bűncselekmények megtorlása polgári peres úton történt, háromféle eljárás fejlődött ki.³⁴ Míg az írásbeli nemesi per vádalapú volt, annak a jobbágyok ügyeiben alkalmazott formája és az esetükben a három évi fogháznál enyhébben büntetendő bűncselekmények elbírálására hivatott szóbeli vagy sommás per inkvizitórius jegyeket hordozott.³⁵ A nemesek ügyében ex officio – feljelentés vagy gyanúok (indícium) – alapján indult közbűntettek elleni eljárást a 18. században a városbíró vagy a megyei alispán, majd a törvényhatósági tisztii ügyész kezdeményezte.³⁶ A tisztii ügyész írásbeli állásfoglalást készített arról, hogy a gyanúsítottal szemben indokolt-e vádemelés. Erről a megyei közgyűlés teljesen szabadon döntött. Igenlő válasz esetén a tisztii ügyész elkészítette a vádlevelet, amelyet ezután a bírósághoz nyújtott be.³⁷ A vádlevelel tartalmazta a vád tárgyává tett bűncselekményt és bizonyítékait, valamint a vádlott beidézésére, törvényes elmarasztalására és az ítélet végrehajtására vonatkozó vádlói kérést. A nem nemesek elleni sommás eljárásban a terhelt elfogását követően folytatták le a vizsgálatot, majd a vádló őt bíróság elé állította, ismertetve a vádlevelel tartalmát.³⁸

Az azonos személyi és tárgyi hatály elve által vezérelt, mindenkire egységes eljárási szabályokat tartalmazó kódex megalkotásához vezető utat több meg nem valósult tervezet

³¹ KERESZTY BÉLA: A vádelv története és szabályozása az első magyar Bp-ben. In TÓTH KÁROLY (szerk.): *Emlékkönyv Dr. Cséka Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára*. Acta Universitatis Segediensis de Attila József Nominatae Acta Juridica et Politica. Tomus XLI. Fasc. 1-40. 307.

³² FINKEY FERENCZ: *A magyar büntető perjog tankönyve*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1916. 48., 391.

³³ KERESZTY: i. m. 308-309.

³⁴ BALOGH JENŐ: *Magyar büntető eljárási jog. Első rész. Általános tanok*. Budapest, Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése, 1901. 94-95.

³⁵ KIRÁLY (2008): i. m. 34., MEZEY BARNÁ: *Magyar jogtörténet*. Budapest, Osiris, 2007. 428.

³⁶ KOVÁCS JUDIT: A vádelv fejlődése és gyakorlata Magyarországon. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*, Tomus LXX. Fasc. 9. 4.

³⁷ BELOVICS ERVIN – BÉRCES VIKTOR: *Büntető eljárásjog*. Budapest, ORAC, 2023. 445.

³⁸ KOVÁCS: i. m. 4.

következte ki. Az 1843. évi javaslat a bíraskodást a törvényhatóságok feladatává tette volna, kinyilatkoztatva, hogy büntető keresetet csak közvádló indíthat, aki a vizsgálati iratok alapján véleményt terjeszt a perbefogó bíróság elé, és amennyiben a perbefogást kimondják, a bizonyítékok lajstromával beadja a vádlevelét, amellyel a bíróság a tárgyalásra megidéri a vádlottat. Rendkívül haladó szellemiségű rendelkezése volt a javaslatnak, hogy a perbefogó végzésben nem foglalt bűncselekményekre a tárgyaláson vád nem volt előterjeszhető, csak az ott felmerült nehezítő körülményekre lehetett hivatkozni. A törvényjavaslat egyik hatása abban mutatkozott meg, hogy az 1871. évi XXXIII. tc.-kel felállították a királyi ügyészséget. Az 1872. évi javaslatban ismét jelentkezett az akkuzatórius jegyeket hordozó eljárás megteremtésének az igénye, így vizsgálat csak királyi ügyészi és magánvádlói indítványra indulhatott volna.³⁹ Az elkészült javaslatot – amelyet a borítója színe alapján Sárga könyvnek neveztek – bár nem emelkedett törvényerőre, az igazságügyminiszter köriratban megküldte a bíróságoknak azzal a céllal, hogy az egységes eljárás kialakítása végett ideiglenesen zsinórmértékül használják.⁴⁰

A Curia már az 1880-as években hozott határozataival a vádhoz kötötte a bíróság eljárását, majd a vádelvet az 1887. január 28-án meghozott 63. teljes ülési határozatával szentesítette, kifejezésre juttatva, hogy ügyészi indítvány nélkül a bíróság eljárást nem indíthat.⁴¹ Az ezt tükröző, a Bünvádi perrendtartásról szóló 1896:XXXIII. tc. gerincét adó törvényjavaslat az 1887/92. évi országgyűlés második ülészakára készült el. A javaslat 1. §-ában egyértelműen a vád alapú ítélezés követelményét rögzítette.⁴² A vádirat tartalmi elemeit a 245. § részletezte, felsorolva kiváltképp a terhelt nevét, a vád tárgyát képező büntetendő cselekménynek vagy cselekményeknek a törvényben megállapított és a tényállásból vett ismérvek szerint való tüzetes megjelölését, továbbá a feljelentés vagy nyomozás, illetve elővizsgálat adataiból merített tényállásnak tömör, összefüggő elbeszélését és a bűnösség nyomatékos gyanúját megállapító adatok előterjesztését. A bünvádi eljárás megszüntetésének 254. §-ban rögzített esetei között a vád törvényességének vizsgálatához kapcsolódó megszüntetési ok mindazonáltal nem szerepelt; annak 2. pontja legfeljebb a vád megalapozottságához köthetően szólt arról,

³⁹ KOVÁCS: i. m. 5-6.

⁴⁰ KIRÁLY (2008): i. m. 35.

⁴¹ BÁNÁTI JÁNOS – BELEGI JÓZSEF – BELOVICS ERVIN – ERDEI ÁRPÁD – FARKAS ÁKOS – KÓNYA ISTVÁN: *A büntetőeljárás törvény magyarázata*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 505-506.

⁴² FABINY TEOFIL: *A magyar bünvádi eljárás törvényjavaslata. Az 1887/92-iki országgyűlés második ülészakában*. Budapest, Franklin-Társulat, 1889. 5.

hogy ha a terhelt ellen felhozott bizonyítékok nem elegendők arra, hogy bűnösségére nézve alapos gyanút keltsenek, a vádtanács a bűnvádi eljárást megszüntető végzést hoz. A törvényjavaslat 321. § 11. pontjában jelent meg először normaszöveg szintjén a vád törvényszerűségéhez kapcsolódó kritérium megszegésére vonatkozó utalás, ugyanis az a bűnvádi eljárás szabályainak semmisséget eredményező okai között nevesítette, ha az ítélet törvényszerű vád nélkül hozott.⁴³

1.2. A Bp. váddal kapcsolatos követelményrendszere

Magyarország első büntetőeljárás kódexe, a Bűnvádi perrendtartásról szóló 1896:XXXIII. tc. (Bp.) elfogadásával született meg. A jogszabály 1. §-ával már egyértelműen a vád alapján folyó eljárásra építkezett, kimondva, hogy „bűnvádi ügyben bírói eljárás csak a törvény értelmében, vád alapján és csak az ellen indítható, a kit büntett, vétség vagy kihágás megalapozott gyanuja terhel.” Angyal Pál ebben a megfogalmazásban a vádelv két vezérelvét látta materializálódni, nevezetesen, hogy „vád nélkül eljárásnak és illetőleg bírói működésnek nincs helye (*nemo iudex sine actore*)”, illetve hogy „a bíróság vádlószerepet nem tölthet be és arra senkit nem kényszeríthet (*ne procedat iudex qua actor és nemo invitus ad agendum cogitur*)”.⁴⁴ A törvénykönyv – az igazságos ítélezés alapjául szolgáló való tényállás megállapítása által – a büntetőeljárás céljával az anyagi igazság feltárását tűzte, amelynek egyik garanciális eszköze volt a vádelv megfogalmazása és érvényesítése. A büntetőügy tárgyalása a következők szerint alapult a vádelven: a bíróság vád alapján jár el (1. §), a bíróság kötve van a vádhoz, az ítélet tárgya csak a vád tárgyává tett cselekmény lehet (325. §), a vádlót illeti meg a váddal való rendelkezés joga, köti a bíróságot a vádelejtés és a vádat a bíróságtól elkülönült személy képviseli.⁴⁵

A vádirat 255. §-ban rögzített tartalmi elemei között a Bp. – egyebek mellett – megkívánta a terhelt nevének feltüntetését (255. § 1. pont), a vád tárgyává tett bűncselekménynek vagy bűncselekményeknek tüzetes megjelölését a törvényben megállapított és a tényállásból vett ismertető jelek szerint (vádformula, 255. § 2. pont), valamint a tényállásnak a nyomozás, illetőleg a vizsgálat adataiból merített tömör,

⁴³ FABINY: i. m. 68., 70., 93.

⁴⁴ ANGYAL PÁL: *A magyar büntető eljárásjog tankönyve*. I. kötet. Budapest, Atheneum, 1915. 258.

⁴⁵ PUSZTAI LÁSZLÓ: *A modern büntetőeljárás jog kialakulása Magyarországon*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994. 29-31.

összefüggő és tárgyilagos elbeszélését, megjelölve annak bizonyítékait (255. § 3. pont). A terhelt személyének megjelölése a nevének oly módon való rögzítését igényelte, hogy személyének ugyanazonossága iránt semmilyen kétség ne támadhasson, míg névegyezés esetén valamely megkülönböztetésre alkalmas körülmény lehetővé tegye az egyediesítést.⁴⁶ A vád tárgyát képező tett esetében Finkey hangsúlyozta az individualizáció fontosságát, vagyis azt, hogy a leírásnak olyannak kell lennie, hogy újabb vádemelés esetén a vádiratokban szereplő cselekményeket világosan meg lehessen különböztetni egymástól. Emellett a vádirat megszövegezésének jelentőségéről az alábbiak szerint szólt: „A vádiratok szabatos, pontos és az illető ügy helyes elintézését elősegítő megkészítése által az illető ügyészi tag nemcsak önmagáról állít ki jó bizonyítványt, de a bíróság munkáját jelentékenyen megkönnyíti. A jó és alapos vádirat voltaképpen a marasztaló birói ítélet első tervezete.”⁴⁷

A vád tárgyának tüzetes megjelölését illetően a Balogh-Edvi Illés-Vargha kommentár a konkrét vádformulán belül két elemet különböztetett meg: az elkövetett cselekményt (a tényálladékat) és az annak ismérveit megjelölő anyagi büntető törvény meghatározását. Az előbbi a ténybeli, míg az utóbbi a jogi individualitása a vádbeli cselekménynek. A tüzetesség követelménye azt volt hivatott biztosítani, hogy a terhelt a vád tartalmáról könnyen tájékozódjék. A tényálladék tömör, összefüggő és tárgyilagos elbeszélése, mint a vádbeli tényállás megállapíthatóságára utaló adatok összegzése tekintetében a tömörség a megtörtént eseményeknek minden kitérés nélküli, időrendi sorrendben való előadását kívánta meg, részletezve, hogy ki, mit és mikor követett el. Az összefüggő előadásmóddal kapcsolatos elvárás az események egymásutánosságát igényelte, amelyet lényeges körülmények kihagyása nem zavar. Tárgyilagossáknak pedig akkor fogadták el a tényálladék leírását, ha az nemcsak a terhelt hátrányára, de a javára szóló adatokat is kiemelte. A törvény indokolása arra is felhívta a figyelmet, hogy kerülendő a hosszú jogi érvelésbe való bocsátkozás és az, hogy a vádló már előzetesen reflektáljon a terhelt esetleges későbbi kifogásaira. Ezért a vádirattal szemben támasztott elvárás, hogy semmi mellékest ne hozzon fel, mindazonáltal egyetlen terhelő adatot se hallgasson el. „A terheltnek védelme szempontjából okvetlenül tudnia kell, hogy mi miatt, s mely adatok alapján vádolják.”⁴⁸

⁴⁶ BALOGH JENŐ – EDVI ILLÉS KÁROLY – VARGHA FERENCZ: *A bünvádi perrendtartás magyarázata. 2. kötet.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1909. 211-212.

⁴⁷ FINKEY: i. m. 395., 402.

⁴⁸ BALOGH et al. 2.: i. m. 212-213.

Vámbéry Ruzstem az általános perfeltételek között kifejezetten nevesítette a törvényes vád követelményét. Jóllehet ennek hiányát a bírói eljárás megindítását kizáró, pergátló akadálnak tekintette, tényleges jogkövetkezményéről nem ejtett szót. A vád tartalmával kapcsolatos elvárásokat a kortárs büntetőjogászok idézett munkáival egyező kritériumok mentén mutatta be, azaz a vádbeli cselekmény egyediségének (elkövetés helye, ideje, módja), valamint törvényes minősítése megjelölésének tulajdonított fokozott jelentőséget. A fogalom mibenlétét oly módon írta körül, hogy „a vád csak abban az esetben lehet alapja a bűnvádi eljárás megindításának, ha magában foglalja oly ténybeli körülmények felsorolását, amelyek a vádlott terhére rótt bűncselekményt megállapító tett meghatározására alkalmasak.”⁴⁹ Az Angyal-Degré kommentár kiemelte továbbá, hogy minden egyénre és minden cselekményre nézve szabályszerű és a jogszabályban rögzített követelményeknek megfelelő vádiratot kell benyújtani.⁵⁰

A vádirat egyértelműségét, értelmezhetőségét Auer György azáltal látta megteremthetőnek, ha az bővebben kiterjeszkedik a bűncselekmény konkrét adataira. Kíváncsnak tekintette, hogy a vádló jelölje meg a bűncselekmény helyét, idejét, továbbá a törvény szavainak idézése révén a tényelemeket. Nem ítélte elegendőnek pl. sikkasztás esetében pusztán a jogtalan eltulajdonítás tényét rögzíteni a vádban anélkül, hogy a történeti tényállás megjelölne, hogy az elkövetési magatartás konkrétan milyen módon, így eladás, felhasználás stb. útján valósult meg. Álláspontja szerint a törvényben megállapított ismertetőjelek alatt a bűncselekményt és annak minősített eseteit alkotó törvényi rendelkezéseket, valamint a részességgel és a kísérlettel kapcsolatos meghatározásokat is érteni kell. Bonyolultabb esetben azt a vádiratszerkesztési metódust vélte célszerűnek, ha a vádló a törvényben használt kifejezéseket párhuzamosan idézi a konkrét fogalmakkal. Egy példán keresztül szemléltetve, nem elegendő hatósági közeg elleni erőszak esetén azt megemlíteni, hogy a terhelt dulakodott a rendőrrel, mivel azt is szükséges leszögezni, hogy a hivatás jogszerű gyakorlásában való akadályozással követte el cselekményét. Hangsúlyozta egyúttal, hogy mindig figyelemmel kell lenni arra, hogy „a vád körülírása megszámlálhatatlan mellékmondataival ne bonyolítottassék az érthetőség rovására és hogy ne kelljen kételkedéssel fogadni már a terheltnek a fő tárgyaláson tett első

⁴⁹ VÁMBÉRY RUSZTEM: *A bűnvádi perrendtartás tankönyve*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1916. 121., 125., 196-197.

⁵⁰ ANGYAL PÁL – DEGRÉ MIKLÓS: *Anyagi és alaki büntetőjog. II. kötet. Alaki büntetőjog*. Pécs, Wessely és Horváth könyvnyomdája, 1917. 122.

nyilatkozatát is, midőn arra a kérdésre, hogy megértette-e a vádat, igennel felel.”⁵¹ Auer a tényállás tárgyilagos elbeszélésén kívül – amely annak a vádlói álláspontnak az összegzését takarta, hogy a vád tárgyát képező bűncselekménnyel a terhelt miért gyanúsítható alaposan – a vádirat további, nem mellőzhető kellékei között tartotta számon az ügyész arra vonatkozó nyilatkozatát, hogy mely terheltek és milyen bűncselekmények vonatkozásában nem történt vádemelés. Itt volt részletezendő, hogy az ügyészség kikkel szemben szüntette meg a nyomozást vagy mellőzte a vádemelést.⁵²

Ami a fenti követelmények gyakorlatban való számonkérését illeti, leginkább annak hiányáról beszélhetünk. A büntetőeljárás alaptípusának számító törvényszék előtti bűnvádi perben a vád alá helyezés tárgyában döntő közbenső eljárás feladatát ugyanis inkább a vád alaposságának (megalapozottságának) előzetes vizsgálata és a tárgyalás előkészítése képezte. Ügyészi vádképviselő esetén a Bp. a fakultatív, míg magánvádlói vádképviselő esetén a vádtanács határozata által történő kötelező vád alá helyezési rendszert alakította ki. Közvádas ügyben a vádtanács csak akkor döntött a vád alá helyezésről, ha a vádirat ellen a terhelt kifogással élt, egyébként a vádtanács tárgyaláselőkészítési feladatokat végzett. Kifogás esetén a vádtanács előzetes állásfoglalása annak kiszűrésére volt hivatott, hogy olyan ügy ne kerüljön a fő tárgyalásra, amelyben felmentő ítélet vagy megszüntetés várható. Ennek során a gyanú alaposága és a vád jogossága méretett meg avégből is, hogy a fő tárgyalás minél sikeresebb és alaposabb megtarthatósága céljából az oda szánt ügyek megrostálásra kerüljenek. A jogalkotás ezzel azt törekedett biztosítani, hogy ne terheljék felesleges munkával a bíróságokat, illetve, hogy alapos indok nélkül ne hurcolják a terheltet a fő tárgyalás nyilvánossága elé.⁵³ A Balogh-Edvi Illés-Vargha kommentár a vádalá helyező eljárás funkcióját akként jellemezte, hogy az biztosítékul szolgált arra nézve, hogy egyoldalú vádlói indítványra a terhelt ne hurcoltassék fő tárgyalásra kellő ok és alap, valamint a peranyag előzetes mérlegelése nélkül.⁵⁴ A vád ilyen típusú szűrése ekként az alaptalan gyanúsítás korrekciójára volt hivatott.

Az elnökből és két bíróból álló vádtanács nem a teljes tényállást, hanem kizárólag a kifogással érintett kérdéseket vizsgálta, ellenőrzése pedig a vád megalapozottságára

⁵¹ AUER GYÖRGY: *A bűnvádi eljárási jog. 3. Előkészítő eljárás, vádirat és kifogás*. Budapest, Atheneum, 1931. 173-174.

⁵² AUER: i. m. 175., 177.

⁵³ FINKEY: i. m. 390.

⁵⁴ BALOGH et al. 2.: i. m. 197.

irányult.⁵⁵ Amennyiben a kifogás nem volt alapos és az ügynek nem volt egyéb eljárási akadálya, a váditanács vád alá helyező határozatot hozott, amelynek kellékei a vádiratával megegyeztek. A vádhatározat a főtárgyaláson a vádirat helyébe lépett,⁵⁶ és perjogi szempontból végérvényesen meghatározta, hogy ki ellen, hol és milyen tett miatt szükségeltetik főtárgyalást tartani, ezáltal anyagi jogi vonatkozásban körvonalazta az ítéldbíróóság döntési keretét. Elvárás volt, hogy az a vádirat mintájára tartalmazza a vád tárgyát képező tett kimerítő individualizálását. A vádhatározatban szereplő cselekmény tüzetes meghatározásának jelentőségéhez képest a törvény szerinti minősítés másodlagos szerephez jutott, mivel az alapvetően a hatáskör megállapításánál bírt orientáló funkcióval. A vádirat és a vádhatározat közötti összhangot nem zavarták a tettazonosság kereteit át nem lépő lényegtelenebb tényállásbeli eltérések. Ami igazán hangsúlyos volt, hogy megállapítható legyen, vádalahelyezésre a vádbeli magatartás miatt került sor.⁵⁷ A vád alá helyezési eljárás fakultatív és kivételes jellegéből következően,⁵⁸ a királyi törvényszék közvadás ügyben fő szabály szerint tárgyalást tűzött a vádirat benyújtása után.⁵⁹

Az Angyal-Degré kommentár rámutatott a váditanács által végzett vizsgálat azon hiányosságára, hogy a váditanács elnöke arra való tekintet nélkül volt köteles közölni a vádiratot a vádlottakkal, hogy az megfelelt-e a törvényes kellékeknek. A vádirat esetleges hibái kapcsán megjegyezte, hogy „nem szolgálhat a vádirat elutasításának alapjául az, hogy a vádirat a törvényes kellékeknek nem felel meg, feltéve, hogy a vádirat hiányai dacára a vád tárgya iránt kétely nem lehet.”⁶⁰ A Balogh-Edvi Illés-Vargha kommentár azonos álláspontot képviselve, megerősítette, hogy a vádirat törvényszerűsége kapcsán felmerült aggodalmak eloszlatását sem a váditanács elnöke, sem a vizsgálóbíró nem kérhette a váditanácstól, a vádiratot a törvénytelenység észlelt forrása ellenére kézbesíttetniük kellett. Ez konkrétan azt jelentette, hogy a 255. §-ban rögzített kellékek szempontjából hiányosan szerkesztett vagy nem kellően felszerelt vádiratot is ki kellett adni a terheltnek, akinek lehetősége volt az ellen minden tekintetben, így annak hiányos tartalma miatt is kifogással élni.⁶¹ Mint ahogy Vámbéry Rusztem utalt rá, elméletben igen

⁵⁵ BELOVICS-BÉRCES: i. m. 64.

⁵⁶ BALOGH et al. 2.: i. m. 248-250.

⁵⁷ AUER: i. m. 163., 208-210.

⁵⁸ FINKEY: i. m. 392-393.

⁵⁹ AUER: i. m. 159.

⁶⁰ ANGYAL – DEGRÉ: i. m. 122-123.

⁶¹ BALOGH et al. 2.: i. m. 217.

változatos okokból lehetett a vádirattal szemben kifogással élni, de annak elutasítása csak a törvény 264. § 1-6. pontjaiban taxatív módon meghatározott okokon alapulhatott.⁶²

A vádirat elutasításának Bp. 264. §-ában szabályozott esetei között azonban egyetlen olyan kifogást megalapozó okot sem találunk, amelybe a törvényesség hiánya beépíthető lenne. A vád lényegét meghatározó egyes tartalmi elemeket ezen okokkal összevetve – a Balogh-Edvi Illés-Vargha kommentárral egyezően – megállapítható, hogy a Bp. 255. § 2. pontjában rögzített vádirati követelmény (a vád tárgyává tett bűncselekmények tüzetes megjelölésének) megsértése a vádirat elutasításához legfeljebb akkor vezethetett, ha a kifogás jogalapját a bűncselekmény megvalósulásának hiánya (Bp. 264. § 1. pont) képezte. A Bp. 255. § 3. pontjában szereplő, a tényálladék hű elbeszéléséhez és annak bizonyítékai felsorolásához köthető ok kapcsán a vád bizonyítékait, valamint az azokból levont ténybeli és jogi következtetéseket lehetett vitássá tenni. Az ilyen tényállásbeli hiba a bizonyítékokból levont téves ténybeli és jogi következtetéshez kapcsolódott, amely a vádemeléshez szükséges alapos gyanú fennállásának értékelése körében nyerhetett jelentőséget, mint a Bp. 264. § 6. pontja szerinti eljárási akadály. Következésképpen, ha a felhozott bizonyítékok nem voltak elegendők arra, hogy a terhelttel szemben bűnösségére nézve alapos gyanút keltsenek, a vádtanács a vádiratot elutasította és az eljárást megszüntette.⁶³

Jóllehet az Angyal Pál előadásai alapján készült Bertl-Jencs féle jegyzet a bírói eljárás perjogi feltételként említi a törvényes vádat, az eljárás megszüntetésének okai között maga is csak a vádirat elutasításának jelzett esetköréit taglalta.⁶⁴ A törvényes vád követelményét Irk Albert is az általános perfeltételek között tartotta számon, azonban a fogalmat magától értetődő tartalommal használta és annak akadály jellegére nem tett utalást.⁶⁵ Hovatovább, a tárgyalás előkészítésének feladatai között a Bp. 268. §-a sem szabályozott a vád törvényességének megítélésével kapcsolatos mérlegelést igénylő feladatot. Ebből adódóan kijelenthető, hogy a Bp. nem telepített olyan eljárási kötelezettséget a bíróságra, hogy hivatalból elvégezze a vád törvényességi vizsgálatát, vagy hogy az ezzel kapcsolatos kifogás előterjesztésekor bármilyen érdemi intézkedést tegyen.

⁶² VÁMBÉRY: i. m. 121., 125.

⁶³ BALOGH et al. 2.: i. m. 223-224.

⁶⁴ BERTL EMIL – JENCs ÁRPÁD: *A magyar büntető eljárásjog. Kézirat Dr. Angyal Pál egyetemi professzor úr előadásai alapján.* Budapest, 1942. 33., 51.

⁶⁵ IRK: i. m. 111.

A vád törvénytelenységére, mint perjogi előfeltétel hiányára,⁶⁶ alaki semmisségi okként alappal a fellebbezésében hivatkozhatott először a vádlott a Bp. 384. § 11. pontja alapján, de ezt a másodfokú eljárásban hivatalból is figyelembe kellett venni.⁶⁷ Ha a királyi ítélőtábla megállapította, hogy az ítéletet törvényszerű vád nélkül hozták, a Bp. 404. § (1) bek. alapján megsemmisítette az ítéletet, és amennyiben új eljárás volt szükséges, arra alapvetően ugyanazt a törvényszéket utasította.⁶⁸ A törvényszerűség mibenléte, illetve annak hiánya alapján véve ahhoz kötődött, hogy a kérdéses eljárási aktus mennyiben felelt meg a Bp. vonatkozó szabályainak. Az eljárás akkor volt törvényes, ha az a Bp. szabályai szerint teljesített,⁶⁹ vagyis ha az intézkedést hozó a törvény rendelkezései szerint járt el. Hogy a váddal szemben támasztott ezen kritérium jelentése részben eltért a mai tartalomtól, azt leginkább a Balogh-Edvi Illés-Vargha kommentár e szakaszhoz fűzött magyarázata érzékelteti plasztikusan: „a vád törvényszerűsége hármat jelent. Jelenti először azt, hogy a vádat arra jogosult egyén képviselte, másodsor, hogy a vád törvényesen volt képviselve, végül, hogy oly tett felett ítélt a bíró, mely miatt az arra jogosított egyén törvényes módon vádat emelt, ez a tettazonosság kérdése.”⁷⁰

A törvényszerűségi feltételek kapcsán Mendelényi kifejtette, hogy a vád képviselőjére jogosult személyét a Bp. 33., 41. és 42. §-ai határozták meg. Ennek fényében, ha közvádra üldözendő cselekmény esetében – a 42. § esetét kivéve (pótmagánvád) – a vádat a magánvádló képviselte, illetve a magánvádat nem a sértett vagy ennek 47. § szerinti képviselője képviselte, a vád nem minősült az arra jogosult által képviseltnek. A vádképviselő módjában és nem a vádló személyében következett be a törvénybeli fogyatékoság, – szintén a 11. pont hatálya alá tartozó semmisségi ok – ha pl. a magánvádló a Bp. 276. §-ában meghatározott határidő letelte után adta be a vádiratot.⁷¹ A vádképviselő törvényes módjára a Balogh-Edvi Illés-Vargha kommentár azt a példát hozza fel, hogy vádemelésnél a vádló minden esetben indokolt indítványt köteles előterjeszteni,⁷² vagyis a vádképviselővel kapcsolatos elvárások minimumának

⁶⁶ ANGYAL-DEGRÉ: i. m. 124., 240.

⁶⁷ FINKEY: i. m. 542.

⁶⁸ MENDELÉNYI LÁSZLÓ: *A bünvádi eljárási jog. A perorvoslatok és a felsőbbíróságok előtti eljárás.* Budapest, Atheneum, 1930. 93-94.

⁶⁹ BALOGH et al. 2.: i. m. 441.

⁷⁰ BALOGH JENŐ – EDVI ILLÉS KÁROLY – VARGHA FERENCZ: *A bünvádi perrendtartás magyarázata. 3. kötet.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1909. 39.

⁷¹ MENDELÉNYI: i. m. 48.

⁷² BALOGH et al. 3.: i. m. 39-40.

megszegését jelenti az indokolási kötelezettséggel kapcsolatos mulasztás. Mindebből következően a vád törvényszerűsége (törvényes módon való emelése) azt kívánta meg, hogy a vádat arra jogosított személy, az eljárásjogi előírásokat betartva (így pl. megfelelő határidőben és indokolva) emelje és képviselje, továbbá, hogy a bíróság a vád keretein belül maradva, a vádon túlterjeszkedés tilalmát tiszteletben tartó ítéletet hozzon.

1.3. A Bp.-t követő időszak vádat érintő sajátosságai

Bár a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény (II. Bp.) alapvető elvei a vádelvet nem tartalmazták, tárgyalási szakaszra vonatkozó rendelkezései között a 178. § (1) bek. kimondta, hogy a bíróság csak olyan tények alapján hozhat ítéletet, amelyek miatt vádat emeltek. A 138. § (1) bek. *a*)-*c*) pontja – „törvényes” jelző nélkül – a vádirat tartalmi elemei között szabályozta a terhelt részletes személyi adatait, a tényállás rövid előadását a bizonyítékok ismertetésével, valamint a cselekmény társadalmi veszélyességének megítéléséhez szükséges személyi és tárgyi körülményeket és egyéb mellett a vád tárgyává tett bűncselekmény megjelölését a büntetőtörvény vonatkozó rendelkezésére hivatkozással. Móra Mihály tankönyvében a II. Bp. egyik hiátusaként róttá fel, hogy az nem részesítette kellő figyelemben a tárgyalás előkészítésének garanciáit,⁷³ így pl. a vád törvényszerűségének hiányával kapcsolatos jogkövetkezményre is csak a másodfokú eljárás szabályai között találunk első ízben utalást. A 198. § (1) bek. 7. pontja és (3) bekezdése alapján ugyanis az ítéletet – az eljárás egyidejű megszüntetésével – hivatalból hatályon kívül kellett helyezni, ha azt törvényes vád nélkül hozták. Az I. Bp.-hez hasonlóan azonban itt sem került szabályozásra olyan előzetes törvényességi vizsgálatra vonatkozó kötelezettség, amelynek elmulasztását a másodfokú eljárásban alappal lehetett volna számonkérni.

A II. Bp.-t módosító 1954. évi V. törvény bevezette az előkészítő ülés intézményét, amelynek keretében a bíróság többek között azt vizsgálta, hogy a tárgyalásnak nincs-e valamilyen törvényes akadálya,⁷⁴ egyúttal hatályon kívül helyezte a törvényes vád hiányára alapított hatályon kívül helyezési okot, mellőzve a törvényből az egyetlen utalást a vád törvényes jellegére. Az előkészítő ülésen a bíróság valójában a vád

⁷³ MÓRA MIHÁLY – KOCSIS MIHÁLY: *A magyar büntető eljárási jog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1961. 92.

⁷⁴ CSÉKA ERVIN – KIRÁLY TIBOR – KRATOCHWILL FERENC – SZABÓNÉ NAGY TERÉZ – VARGHA LÁSZLÓ: *Magyar büntető eljárási jog I.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1986. 60.

megalapozottságát ellenőrizte, valamint azt, hogy a korábbi vizsgálat helyes volt-e.⁷⁵ A vád nem szabta meg a bírósági eljárás kereteit, hanem csupán annak kiinduló pontja volt, mivel a 178. § rendelkezését olyan normaszöveg váltotta fel, hogy a bíróság a terhelt cselekményét főszabályként a vád alapján bírálja el.⁷⁶ A vádelv durva sérelmeként értékelhető, hogy a 140. § (3) bekezdés a) pontja alapján a bíróság előkészítő ülésen meghozott végzésével jogosult volt módosítani a vádiratot, és ennek alapján elrendelni az ügy tárgyalását, amellyel lényegében a vádat kiterjeszthette (a nyomozati iratok alapján a történeti tényállást megváltoztathatta).⁷⁷ A 178. § (4) bekezdése értelmében – a bizonyítási eljárás eredményéhez képest – a tárgyaláson is „kiterjeszthette a vádat” a vád tárgyává nem tett cselekményre (a vádban megjelölt bűncselekményen felüli más bűncselekményben is megállapíthatta a terhelt bűnösségét).⁷⁸ A bíró ítélkező tevékenysége körében teljes szabadságot élvezett; ennek feltétele csupán az volt, hogy a terheltet valamilyen cselekménnyel megvádolják.⁷⁹ Emellett tárgyalási szakban – a 175. § (4) bekezdése szerint – a vádelejtés a bíróságot nem kötelezte az eljárás megszüntetésére.⁸⁰

Az 1962. évi 8. tvr. (I. Be.) sem rögzítette az alapelvek között a vádelvet, azonban az levezethető a tvr. dinamikus részének rendelkezéseiből.⁸¹ A korábbi törvényben írtakhoz képest bővültek a vádirat 168. § (1) bekezdésében felsorolt tartalmi elemek a tényállás rövid előadásának specifikumaival, így a büntett elkövetési helyének és időpontjának, módjának, indítékainak, következményeinek és egyéb lényeges körülményeinek megjelölésével, valamint az elkövető társadalmi veszélyességének megítéléséhez szükséges személyi és tárgyi körülményekkel. A vádirat alakszerű elfogadásával kapcsolatos szabályt a tvr. nem tartalmazott, az elfogadást a tárgyalási határnap kitűzése jelezte.⁸²

A bírósági eljárás megindításának motorja változatlanul a vád volt, amelyhez az elmélet immáron a „törvényes” jelzőt társította: törvényes a vád, „ha azt a büntető eljárási jogszabályban megjelölt szerv vagy személy a szükséges tartalmi és formai

⁷⁵ PUSZTAI: i. m. 64.

⁷⁶ HÁGER (2018): i. m. 49.

⁷⁷ KOVÁCS: i. m. 14.

⁷⁸ PUSZTAI: i. m. 71.

⁷⁹ STEFFLER SÁNDOR: A vád tárgyává tett „cselekmény”. *Magyar Jog*, 1978. (11), 976.

⁸⁰ KOVÁCS: i. m. 13.

⁸¹ KOVÁCS: i. m. 16.

⁸² NAGY GYÖRGY – NEMÉNYI BÉLA: *A büntető tárgyalás előkészítésének rendje – A tárgyalás mellőzése pénzbüntetés kiszabása esetén*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965. 33.

követelmények megtartásával terjeszti elő. A törvényes vád hiánya nem teszi lehetővé azt, hogy a bíróság az ügyel érdemben foglalkozzék.”⁸³ A vád törvényességének hiánya esetén irányadó eljárást a gyakorlat munkálta ki, amely szerint az elsőfokú eljárásban a bíróság áttette az ügyet az ügyészséghez, amely vagy a vádemelés mellett döntött vagy egyéb okból megszüntette az eljárást. A másodfokú eljárásban a vád törvényességének hiánya legfeljebb relatív eljárási szabálysértésnek minősült a 256. § (1) bek. alapján.⁸⁴

Az 1973. évi I. tv. (II. Be.) 9. § (2) bekezdése már az alapelvei között megfogalmazta a vádelvet, amely kapcsán használta a törvényes vád kifejezést: bírósági eljárás csak törvényes vád alapján indulhat. A bíróság annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthet, aki ellen vádat emeltek, és csak olyan cselekmény alapján, amelyet a vád tartalmaz. A vádirat tartalmi elemeit a korábbi eljárási törvényhez hasonlóan szabályozó 146. § (2) bek. már nem emelt ki a vád tárgyává tett cselekmény rövid leírásával kapcsolatos szempontokat, és nem írta elő a bűncselekmény és az elkövető társadalmi veszélyességének megítéléséhez szükséges körülmények bemutatását. A vádelvet a törvény 163. § (2) bekezdése akként bontotta ki, hogy a bíróságnak ügydöntő határozatában a vádról kell határoznia, a tényállás jogi elbírálásában az indítványok nem kötik.

Figyelemmel arra, hogy a jogalkotó továbbra is adós maradt a törvényes vád definíciójával, a fogalmat a jogelmélet kristályosította ki. A vád törvényességének kritériumaként az az elvárás szilárdult meg, hogy az a büntetőeljárási törvényben meghatározott jogosulttól származzon, és feleljen meg a rá vonatkozó formai és tartalmi előírásoknak. Érvényesült a vád személyi kötöttsége, tehát a vádlott helyett vagy mellett más személy nem volt bevonható a büntetőeljárásba. Ami a tényálláshoz kötöttséget illeti, az ítélet alapja csakis a vád szerinti cselekmény lehetett, amelyet ki kellett meríteni.⁸⁵ Szabóné Nagy Teréz a 9. § (2) bekezdéséhez a következő értelmezést fűzte: „Törvényes a vád, ha az a büntető eljárási törvényben vádemelésre feljogosított személytől (ügyésztől vagy magánvádlótól) származik, indítványt tartalmaz meghatározott személy, meghatározott bűncselekményben való bűnössége megállapítása és megbüntetése iránt. Ha a vád nem törvényes (pl. nem a jogosulttól származik) a bírósági eljárást nem lehet

⁸³ BARNÁ PÉTER – KIRÁLY TIBOR – SZABÓ LÁSZLÓNÉ: *Magyar büntető eljárási jog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1965. 91.

⁸⁴ KOVÁCS: i. m. 16.

⁸⁵ KOVÁCS: i. m. 19-21., 23.

megindítani, ha a törvényes vád hiánya az eljárás során derül ki, az eljárást nyomban abba kell hagyni. A bíróság a törvényes vád hiányát nem pótolhatja.”⁸⁶

Kratochwill Ferenc értelmezésében a törvényes vád ismérvei az 1973. évi I. törvény vád-legitimációra és a vád legjelentősebb tartalmi elemeire vonatkozó rendelkezésekből olvashatók ki. Az előbbi kategóriát lényegében az alaki legitimáció kérdésével azonosította, míg az utóbbira példaként a vádirat és a vádindítvány tartalmi elemeit és formáját hozta fel. A vád törvényességének legfontosabb elemeként a vádlói legitimációt emelte ki, tehát azt, hogy a vád az annak emelésére jogosulttól származzon. A vád tárgyává tett tényállás rövid leírása kapcsán elegendőnek tartotta, ha a leírás lényegében a törvényi tényállási elemek megállapítására, valamint a büntetéskiszabás szempontjából jelentőséggel bíró tények előadására szorítkozik azzal, hogy tartalmaznia kell a bűncselekmény elkövetésének helyét, idejét, módját és eszközét továbbá indítékát és következményeit. Több bűncselekmény esetén a vádirattal szemben támasztott szerkesztési elvárás, hogy elkülönüljenek egymástól a különböző bűncselekményeket megvalósító tényállások. Maga is kifejezésre juttatta, hogy a törvényes vád tartalma az, amely meghatározza a bírósági eljárás törvényes kereteit: a bíróság köteles a vádat kimeríteni, de azt nem terjesztheti ki.⁸⁷

Jóllehet a vád törvényességének hiánya a jogirodalom szerint az eljárás megindításának és lefolytatásának akadályát képezte, az eljárási törvény azt mégsem szabályozta a tárgyalás előkészítése körében a 170. §-ban – a tárgyalási szakban a 213. §-ban – felsorolt megszüntetési okok között és a 171. § alapján emiatt az ügyészhez sem lehetett fordulni. A joghézag betöltésére ilyen esetben alkalmazandó eljárás az iratok ügyésznek való megküldése volt. A vádemelést érintő eljárási szabálysértések (pl. a vádirati kellékhány) orvoslására az eljárási törvény – pótlásuk révén – lehetőséget biztosított a tárgyalás előkészítése során, azok a vád törvényességét nem tették kétségessé.⁸⁸ A 250. § III. pontja alapján a másodfokú bíróság az ítéletet hatályon kívül helyezte és az iratokat – az újabb vádemelés vagy a vádkiterjesztés megfontolása végett – az ügyésznek megküldte, ha az elsőfokú bíróság törvényes vád nélkül járt el és megállapítható volt, hogy ez az ítéletet lényegesen befolyásolta. Ennek eldöntése a bíróság értékelő tevékenységét vonta maga után, így a törvényes vád hiánya relatív

⁸⁶ CSÉKA et al. I.: i. m. 96.

⁸⁷ CSÉKA ERVIN – KIRÁLY TIBOR – KRATOCHWILL FERENC – SZABÓNÉ NAGY TERÉZ – VARGHA LÁSZLÓ: *Magyar büntető eljárási jog II.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1987. 75-76., 79.

⁸⁸ KOVÁCS: i. m. 20.

eljárási szabálysértésnek minősült. Megállt a törvényes vád hiánya miatti hatályon kívül helyezési ok, ha pl. magánvádló járt el közvádas ügyben, vagy amikor az elsőfokú bíróság vádkiterjesztés hiányában bíralt el egy terhelti cselekményt,⁸⁹ azaz a hatályos eljárási szabályok szerint túlterjeszkedett a vádon. A vád törvényességének hiánya a 284/A. § (2) bek. szerint egyúttal felülvizsgálati okot is képezett.

A vádirat – egymást követő törvényekben lefektetett – tartalmi követelményeinek rendszerét az ügyészség számára kiadott ún. „nyomozásfelügyeleti utasítások” részletezték. Az 7/1979. Legf. Ü. utasítás 40. §-a az alábbi iránymutatást adta: „A vádirat második részében a vád tárgyává tett tényállást kell röviden leírni a bizonyítási eszközökre utalás mellett. A tényállás leírásának csupán a törvényi tényállási elemek megállapítása, illetve a büntetés kiszabása szempontjából jelentőséggel bíró tények előadására kell szorítkoznia. Tartalmaznia kell a bűncselekmény elkövetésének helyét, idejét, indítékait, a bűncselekmény elkövetéséhez használt eszközt, az elkövetés módját és a bűncselekmény következményeit is. Több bűncselekmény esetén a vádiratot úgy kell megszerkeszteni, hogy a különböző bűncselekményeket megvalósító tényállások egymástól elkülönüljenek. Ennek megfelelően kell megjelölni a cselekmény minősítését is.” A nyomozás törvényessége feletti felügyeletről és a nyomozás befejezése utáni ügyészi feladatokról szóló 7/1989. Legf. Ü. utasítás egyetlen utolsó mondatával egészítette ki elődjének szövegét: „A tényállás mikénti tagolását meghatározhatja a bűncselekmények súlya, azok esetleges összefüggése, illetve logikai vagy időbeli sorrendje.”⁹⁰

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (III. Be.) 2. § (1) bekezdése az Alapvető Rendelkezések között kifejezetten deklarálta, hogy a bíróság az ítékezés során vád alapján jár el, míg a (2) bek. értelmében a bíróság csak annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthetett, aki ellen vádat emeltek, és csak olyan cselekmény alapján, amelyet a vád tartalmazott. Bár a törvény eredeti szövege nem említette a törvényes vád fogalmát, az annak hiányát érintő rendelkezés a másodfokú eljárás szabályainál, az abszolút hatályon kívül helyezési okok között (373. § (1) bek. III. pont) szerepelt. Kiemelendő, hogy a Be. ekkor még nem kapcsolt hozzá további

⁸⁹ CSÉKA et al. II.: i. m. 212.

⁹⁰ A 2018. június 30-ig hatályos 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás 70. § (1) bek. b) pontja, valamint a 2018. július 1-jétől hatályos 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás 57. § (3) bek. szerint az ügyészeknek lényegében ugyanezen részletszabályokra figyelemmel kellett és kell jelenleg is vádat emelni, kiegészítőleg ügyelve arra, hogy a tényállásból kétségtelenül tűnjék ki, hogy mely tények képezik a vád tárgyát.

jogkövetkezményt, így nem rendelkezett az eljárás megszüntetéséről vagy megismétléséről.⁹¹ Jelentősebb változást a 2006. évi LI. törvény hozott, amely 2006. július 01. napjával bevezette a törvényes vád jogszabályi fogalmát.⁹² A fogalom megalkotásának háttérében egy a bíróság és az ügyészség álláspontja közötti ellentét húzódott meg arról, hogy a vád tárgyát képezik-e a vádiratban szereplő, de az ügyész által nem értékelt büntetőjogilag releváns tények. Míg a Legfőbb Ügyészség véleménye szerint csak az ügyész által jogi szempontból kifejezetten értékelt tények tekinthetők a vád tárgyának,⁹³ a Legfelsőbb Bíróság akként érvelt, hogy a vádiratban írt minden olyan tény a vád tárgya, amelyet az ügyésznek ekként kellett volna kezelnie, „ha úgy ismerné és értelmezné a jogot, mint ő”.⁹⁴ Jóllehet a bírói gyakorlat az utóbbi álláspontot követte,⁹⁵ ez nem simította el a nézetek közti eltérést.⁹⁶

A módosított III. Be. 2. § (2) bek. értelmében törvényes volt a vád, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezte. A Novella indokolása a vád alaki feltételének tekintette, hogy a Be.-ben vádlói jogosultságokkal felruházott ügyésztől, illetve az ügyek meghatározott körében a magánvádlótól vagy a pótmagánvádlótól származzék. Törvényesnek csak azt a vádat ismerte el, amely a minimális tartalmi követelményeknek is megfelelt.⁹⁷ A vádemelésre jogosult ügyész, mint közvádló a vádirat, a magánvádló a magánindítványt tartalmazó feljelentés, a pótmagánvádló a vádindítvány benyújtásával kezdeményezhette a vádlott büntetőjogi felelősségre vonását a bíróságnál (alaki legitimáció). A törvényes vád tartalmi elemei közül a meghatározott személy kitétel a vádlott egyértelműen beazonosítható módon való megjelölését várta el. A pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekmény követelménye akkor teljesült, ha a vád történeti tényállása hiánytalanul tartalmazta a törvényi tényállási elemeknek megfeleltethető konkrét tényeket. Törvényes vád hiányában az eljárást – a vád hiányosságainak pótlására felhívás nélkül – meg kellett szüntetni a tárgyaláselőkészítés során a 267. § (1) bek. j) pontja alapján, míg az elsőfokú tárgyaláson a 332. § (1) bek. d) pontjára alapítva. A másodfokú eljárásban a törvényes

⁹¹ KADLÓT ERZSÉBET: A vád a vádlottak padján. *Magyar Jog*, 2005. (2), 65-66.

⁹² KOVÁCS: i. m. 24.

⁹³ FENYVESI et al.: i. m. 501-502.

⁹⁴ BÓCZ ENDRE: Valóban a vád törvényességének fogalma volt a tisztázatlan? (Gondolatok egy törvényt módosításról). *Magyar Jog*, 2008. (5), 258. /a továbbiakban BÓCZ (2008a)/

⁹⁵ BH1975. 552., BH1976. 393., BH2000. 478.

⁹⁶ BÓCZ (2008a): i. m. 258.

⁹⁷ SZÉKELY PhD: i. m. 205-206.

vád hiánya az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és az eljárás megszüntetését eredményezte immáron a 373. § (1) bek. I. c) pontja szerint.⁹⁸ A törvényes vád hiánya a harmadfokú eljárásban a 399. § (1) bek. alapján vezetett a másodfokú ítélet hatályon kívül helyezéséhez és az eljárás megszüntetéséhez. A rendkívüli perorvoslatoknál felülvizsgálati okként a 416. § (1) bek. c) pontja szabályozta, mint eljárási szabálysértést. Ezt meghaladóan, ha az ügyész a tárgyaláselőkészítés során nem tett eleget a bíróság 268. § (1) bek. szerinti megkeresésének és nem pótolta a vádirat egyéb kellékeinek (pl. bizonyítási eszközök megjelölése vagy a büntetés kiszabási indítvány) hiányosságát, a 267. § (1) bek. k) pontja alapján az eljárást szintén meg kellett szüntetni.

Az eljárási kódex fenti rendelkezéseit értelmező bírói gyakorlat törekedett árnyalni a fogalmi meghatározás igényével fellépő jogszabályhely pontos tartalmát, így született olyan eseti döntés, amely a vád törvényességének megítélése kapcsán azt tekintette döntő ismérvnek, hogy a vád az eljárás megindítására, illetve folytatására alkalmas-e.⁹⁹ Ez már akkor sem tűnt a legadekvátabb megközelítésnek, hiszen – ahogy arra Székely György László is rámutat – a bírósági eljárás megindulása egybeesik a vádiratnak a bírósághoz való benyújtásával, vagyis nem a vád törvényes volta, hanem maga a vádemelés ténye (*ipso iure* jellege) nyitja meg a büntetőeljárás tárgyalási szakaszát.¹⁰⁰ Székely azt is kifejti, hogy a vád törvényességének hiánya nem akadályozhatja meg a vádelv érvényesülését, ugyanis a vád esetleges törvénytelenége ellenére a bíróság ítélezési funkciója működésbe lép.¹⁰¹ A bíróság már megkezdett ítélező tevékenysége körében teszi mérlegre a vád törvényes voltát, amelynek hiányában nem lép a büntetőjogi felelősség érdemi elbírálásának útjára.¹⁰²

A Legfelsőbb Bíróság közreműködésével 2006. március 27-29. között, Balatonőszödön megtartott büntető kollégiumvezetői tanácskozás is értelmezte a Novella

⁹⁸ KOVÁCS: i. m. 27.

⁹⁹ EBH2014. B.17.

¹⁰⁰ Kivételt képez ez alól a pótmagánvád és a kiegészítő pótmagánvád jogintézménye, melyeknél a bíróságnak előzetesen döntenie kell a vádindítvány befogadásáról.

¹⁰¹ SZÉKELY PHD: i. m. 164., 196.

¹⁰² Ez a következtetés vonható le egyébként a hatályos Be. 492. § (2) bek. d) pontjában írt eljárásmegszüntetési ok megszoვეgezéséből is, miszerint eljárási akadályt a vád érdemi elbírálásra való alkalmatlansága és nem a bírósági eljárás megindításához köthető fogyatékosága képez. A bíróság a vád törvényességének vizsgálata keretében ugyanis arról „mond ítéletet”, hogy a vádban foglaltak anyagi jogi következtetés levonására alkalmasak-e, azaz a büntetőjogi felelősség érdemi elbírálásra való alkalmasságának kérdésében határoz. Mindemellett más tényező is befolyással lehet az eljárás lefolytathatóságára: szintén gátolja a büntetőügy kitzűzését pl. a bizonyítékok beazonosítható módon való megjelölésének hiánya, amely a Be. 492. § (2) bek. e) pontja alapján anélkül eredményezi az eljárás megszüntetését (és képezi akadályát az eljárás lefolytatásának), hogy a vád tárgyát képező cselekmény büntetőjogi értékelhetőségét érintő releváns probléma merülne fel.

által bevezetett törvényes vád fogalmát, és több ponton ajánlást fogalmazott meg gyakorlati alkalmazását illetően. A törvényes vád követelményében azokat a minimális kellékeket látta összpontosulni, amelyek hiányában valaki ellen bírósági eljárást indítani vagy folytatni nem lehet. Ez a feltétel akkor valósul meg, ha meghatározott személlyel szemben emelt vád tárgyává tett cselekmény vonatkozásában a vád szerinti minősítéshez igazodó leglényegesebb tények rögzítése megtörtént. A vád törvényessége hiányának megállapítását a tényállás kisebb hiányosságai nem alapozhatják meg. Mindezekről megkülönböztetendő volt az az eljárásjogi helyzet, amikor a vád a minimális elvárásoknak ugyan megfelelt, a vádló azonban megsértette a vádemelés egyéb alakszerűségeit. Az eltérés abban mutatkozott meg, hogy kellékhány esetén a bíróság a 268. § (1) bek. 2. mondata alapján felhívhatta a vádlót a vádirat hiányosságainak pótlására, és csak ennek elmulasztása vonta maga után az eljárás 267. § (1) bek. *k)* pontja szerinti megszüntetését. A vád törvényességének hiányában az eljárást a 267. § (1) bek. *j)* pontja alapján ellenben automatikusan meg kellett szüntetni.¹⁰³ Mivel a vádirat hiányosságainak pótlása körében a törvény a tartalmi elemek között nem tett különbséget, a felhívás elviekben a vádirat valamennyi (217. § (3) bekezdésében szabályozott) – jelenlegi törvényi szóhasználattal törvényes és „törvényes elemeken túli” (információs) – elemének hiánya esetén kibocsátható volt, a két megszüntetési ok részben fedte egymást. A kollégiumi ajánlásra is figyelemmel, a 268. § (1) bek. szerinti felhívást azonban csak az eljárás automatikus megszüntetését megalapozó eseteken kívül volt indokolt kibocsátani.

1.4. A fogalomalkotás útvesztői és eredményei

Jóllehet már a Bp. is használta a törvényszerű vád kifejezést, e kritérium hiányát legfeljebb mint alaki semmisségi okot nevesítette és alapvetően az eljárási törvénynek nem megfelelő vádemelést kellett rajta érteni.¹⁰⁴ A Bp. ezen kívül a vád törvényességének vizsgálatához kapcsolódó semmilyen feladatot nem telepített a bíróságra, továbbá a vád megszövegezését sérelmező kifogást sem lehetett érdemleges jogkövetkezmény reményében előterjeszteni. A törvényi előírásokkal összhangban álló vádemelés a

¹⁰³ 2006.El.II.E.4/1. számú összefoglaló az ítélőtáblák, valamint a megyei bíróságok (Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumvezetőinek 2006. március 27-29. között a 2006. évi LI. törvény alkalmazásával kapcsolatos tanácskozási ajánlásairól. 2-5. /a továbbiakban BK vezetői tanácskozás összefoglaló/

¹⁰⁴ BALOGH et al. 3.: i. m. 39.

gyakorlatban azt jelentette, hogy a vádat arra jogosított személy, az eljárásjogi rendelkezések megtartásával – a jogszabályban rögzített követelményeknek megfelelően – emelje és képviselje, ezen felül, hogy a bíróság a tettazonosság követelményét kielégítő ítéletet hozzon.¹⁰⁵ A vád törvényességéhez köthető tartalmi elvárásokat leginkább a korabeli jogirodalomból ismerhetjük meg. A szerzők egyedi nézőpontja miatt a meghatározások bár olykor más-más jellemvonásra koncentráltak, közös sajátosságuk az individualizáció, az egyediség: a vádnak a vádlott terhére rótt bűncselekményt megállapító tett meghatározására alkalmas ténybeli körülmények felsorolását kellett magában foglalnia,¹⁰⁶ elősegítve, hogy a terhelt a vád tartalmáról könnyen tájékozódjék.¹⁰⁷

Konkrét elvárásként az 1973. évi I. törvényben jelent meg,¹⁰⁸ azonban a számon kérhetőségét biztosító, jogszabályi szinten rögzített tartalmi követelmények továbbra is hiányoztak.¹⁰⁹ A vád törvényességének kritériumai szintén a jogirodalmi álláspontokon keresztül kezdtek kirajzolódni, jellegzetesen azt a motívumot középpontba állítva, hogy a vád a büntetőeljárás törvényben meghatározott jogosulttól származzon, és feleljen meg a rá vonatkozó formai és tartalmi előírásoknak. Az 1998. évi XIX. törvény eredendően nem illette „törvényes” jelzővel a vádat, amelyen a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett, 2. § (2) bekezdésében rögzített definíciószerű „törvényes vád” fogalom változtatott, és adott egyfajta orientációs bázist az értékalapú kifejezésnek. A Novella megteremtette a jogszabályi alapját annak, hogy törvénytelen vád alapján a bíróság érdemi ítélkező tevékenységet ne folytasson, és az eljárás kötelező megszüntetése révén a vádlott a lehető leghamarabb szabaduljon a büntetőeljárás hatálya alól.

A törvényesség követelményének a vádirat tartalmi elemeivel való rokonítása olyan joggyakorlati és dogmatikai problémákat is felvetett, amelyre tekintettel a jogirodalom több képviselője aggályát fogalmazta meg a törvényi fogalom helyessége kapcsán. Bócz Endre szerint a jogszabályi definíció nem a vád törvényességének kritériumait, hanem csak eljárásjogi előfeltételeit foglalta össze, hangsúlyozva, hogy a vád törvényességét nem pusztán a benyújtott vádirat alapján, hanem az egész bírósági eljárás során formálódó tartalma alapján kell vizsgálni.¹¹⁰ A törvényi fogalom precizitását illetően Czine Ágnes

¹⁰⁵ BALOGH et al. 3.: i. m. 39-40., MENDELÉNYI: i. m. 48.

¹⁰⁶ VÁMBÉRY: i. m. 196.

¹⁰⁷ BALOGH et al. 2.: i. m. 212.

¹⁰⁸ A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 9. § (2) bek.

¹⁰⁹ KOVÁCS: i. m. 19-20.

¹¹⁰ BÓCZ (2008a): i. m. 263.

ügy foglalt állást, hogy bár az akkor hatályos „Be.-ben lefektetett szabályozás fontos garanciákat ölelt fel, mégsem biztosított teljes egészében kellő alapot a jogalkalmazás számára az egységes és az alkotmányos büntetőjog garanciarendszerét abszolút követő joggyakorlat kialakulásához.”¹¹¹ A törvényes vád fogalmat Erdei Árpád is kritikával illette, észrevételezve, hogy a törvényi fogalomba a vádlegitimáció mellé a törvényesség kritériumait kellett volna felvenni és nem csupán a tartalmi sajátosságokat.¹¹²

Amint azt megfigyelhettük, a történeti fejlődés bizonyos állomásain tett megállapítások a vád törvényességének csak szűkebb szegmenseit érintették. A III. Be. fogalom meghatározása úgyszintén technikai jellegű maradt, mivel a vádemelési jogosultságot leszámítva lényegében a vádirat törvényi elemeinek a meglétét kérte számon. Mindebből adódóan, a következő fejezetekben a vád törvényességének mélyebb jelentésrétegeit töreksem feltárni tartalmi és alapjogi megközelítést alkalmazó elemzéssel. A történeti előzmények vizsgálatának pozitívuma, hogy sikerült a saját fogalomalkotáshoz is felhasználható törvényességi szempontokat azonosítani, ezek különösen: a tömörség, a szabatos, pontos és az ügy helyes elintézését elősegítő megfogalmazás.

2. Matriális megközelítés

2.1. Alaki és tartalmi követelmények

A vád definiálása körében szokásos kiemelni, hogy az „a vádemelésre jogosult személy bírósághoz címzett indítványa a vádlott büntetőjogi felelőségének megállapítása érdekében.”¹¹³ Ez az ítélkező tevékenységet működésbe hozó kifejezett akarat, indítvány (vádolás) a vádirat, a feljelentés, illetve a vádindítvány bírósághoz történő benyújtásával teljesül.¹¹⁴ Kratochwill Ferenc szerint a vád híd, összekötő kapocs a büntetőeljárás két főszakasza, a nyomozás és a bírósági eljárás között. „Ez a szerepkör meghatározza a vádemelés tartalmát és jelentőségét.”¹¹⁵ Az ilyen aktus azt a meggyőződést fejezi ki, hogy „bűncselekmény történt, és azt a terhelt követte el, akinek

¹¹¹ CZINE (2020): i. m. 151.

¹¹² ERDEI (2011): i. m. 172.

¹¹³ SZIGETI IMOLA: A vádemelés problematikája. *Büntetőjogi Szemle*, 2016. (1-2), 83.

¹¹⁴ 1. BK vélemény I.2.

¹¹⁵ CSÉKA et al. II.: i. m. 73.

felelősségre vonása nem ütközik akadályba.”¹¹⁶ A vádemelés ténybeli feltétele tehát, hogy az ügyészen kialakuljon egy olyan meggyőződés a vádlott bűnössége kapcsán, amely már közel áll a bizonyossághoz.¹¹⁷

A vádhatóság a vádiratban írott formában – bíróság elé állítás esetén szóban, illetve vádfeljegyzéssel – sorakoztatja fel a vádlott bűnösségét alátámasztani hivatott tényállításait,¹¹⁸ amelyre figyelemmel a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítására irányuló indokolt indítványt terjeszt elő a bírósági eljárás kezdeményezése,¹¹⁹ végső soron büntetés kiszabása céljából. Az ítéletszerkesztési követelményekkel ellentétben a vádlót nem terheli érdemi indokolási kötelezettség a vád megszövegezése során, azaz a vádlott bűnösségére vonatkozó belső meggyőződésének kifejtéséről nem kell számot adnia. Helyette a vádirat kijelentő mondatokkal operál, személytelen, szikár stílust alkalmaz,¹²⁰ de összességében alkalmas kell, hogy legyen a vádló belső meggyőződésének tükrözésére.

A vád a Btk.-ban foglalt absztrakt büntetőigénnyel szemben konkrét büntetőigényként jelenik meg azáltal, hogy nevesíti a vádlott személyét, az eljárás tárgyává tett magatartást és a vádformulát, vagyis a cselekmény jogi megítélését.¹²¹ Fenyvesi Csaba szerint a vád törvényessége a vádhoz képest koncentráltabb fogalom, amely jellemezhető úgy is, mint a bírósági ítélkezés „conditio sine qua non”-ja.¹²² Tremmel szerint „a törvényes vád léte és tartalma elkerülhetetlen feltétele a bírósági eljárás megindításának és folytatásának, és kikerülhetetlen tartalmi kerete – mind személyi, mind tárgyi vonatkozásban – a bíróság érdemi döntésének.”¹²³ Székely György László a törvényességet pozitív kritériumként értékeli, amely valamilyen módon a vád elfogadhatóságához köthető, összességében egy megfeleléségi szempontot jelent (a vád

¹¹⁶ FARKAS – RÓTH (2018): i. m. 365.

¹¹⁷ FARKAS – RÓTH (2018): i. m. 367.

¹¹⁸ FENYVESI CSABA: Gondolatok a büntetőeljárás új alapelveiről és mellékszereplőiről. *Jura*, 2004. (1), 101.

¹¹⁹ FANTOLY ZSANETT: Törvényes legyen-e a vád, avagy újabb gondolatok a vádelvről – egy törvénytervezet tükrében. In GÁL ANDOR – KARSAI KRISZTINA (szerk.): *Ad Valorem. Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2016. 55-56. (Az indokolt indítvány jelentése ebben a kontextusban meglátásom szerint az, hogy a vádiratból ki kell tűnnie a vádemelés okának, vagyis, hogy milyen büntetőjogi relevanciával bíró cselekmény elkövetését rója a vádlott terhére a vádhatóság.)

¹²⁰ Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző Csoport: *A vád törvényességének vizsgálata. 2013. Összefoglaló vélemény 2013.El.II.E.1/4.* 48., 53. /a továbbiakban Joggyakorlati összefoglaló/ https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_vad_torvenyessegenek_vizsgalata.pdf /letöltve: 2023. 10.16./

¹²¹ FENYVESI et al.: i. m. 132.

¹²² FENYVESI (2004): i. m. 101.

¹²³ FENYVESI et al.: i. m. 90.

akkor megfelelő, ha törvényes, ha nem törvényes, nem megfelelő).¹²⁴ Fantoly Zsanett a vád törvényességének minimálisan négy kritériumát határozta meg: (1) alaki követelményként a vádlói legitimációt, (2) tartalmi szempontból a személyi vádhoz kötöttséget és (3) a tárgyi vádhoz kötöttséget, továbbá (4) az eljárás lefolytatásának indítványozását.¹²⁵

Az a kérdés, hogy a vád megfelelőnek, eljárásra alkalmasnak tekinthető-e, a vád tartalmának beható vizsgálata alapján dönthető el, amely alaki és tartalmi követelmények meglétének az ellenőrzését kívánja meg.¹²⁶ Alaki kritériuma, hogy a bírósági eljárás lefolytatását vádlói jogosultsággal rendelkező személy kezdeményezze (alaki legitimáció), így közvádra üldözendő bűncselekmények esetén általában az ügyész, törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén a pótmagánvádló, magánvádas eljárásban a magánvádló, továbbá kiegészítő pótmagánvadás esetén bármely személy.¹²⁷ Alaki legitimáció hiánya esetén az indítvány mindössze feljelentésnek, „álvádolásnak” minősülhet.¹²⁸

A III. Be. 2. § (2) bek. még definiálta a törvényes vád minimális tartalmi követelményeit, így a vádemelésre jogosult a vádban meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt kezdeményezhette a bírósági eljárás lefolytatását. A „törvényes vád” definíciójának elhagyásával jelenleg dogmatikai absztrakció útján juthatunk el a fogalom tartalmi összetevőinek meghatározásához, amelyhez kiindulópontot a Be. 422. § (1) bekezdésében felsorolt törvényes elemek képeznek: a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése, a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása, a vád tárgyává tett cselekménynek a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) szerinti minősítése, valamint az ügyészségnek a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására, vagy a kóros elmeállapota miatt nem büntethető terhelt felmentésére vonatkozó indítványa. Ezeket áttekintve, egyértelmű, hogy közülük a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése és a vád tárgyává tett cselekmény pontos

¹²⁴ SZÉKELY PHD: i. m. 191.

¹²⁵ FANTOLY ZSANETT – BUDAHÁZI ÁRPÁD: *Büntető eljárásjog. I. Statikus Rész.* Budapest, NKE, 2015. 37-39. (A Be. hatályba lépését követően megjelent tankönyvében Fantoly reflektál a törvényes vád fogalmának elhagyására, és „a vád kritériumai, minimális kellékei” kifejezés alatt az eljárás folytatásának indítványozását külön már nem nevesíti. „Hiányos vádról” beszél akkor, ha a vádirat nem tartalmazza a Be. 422. § (1) bekezdés a)-c) pontja szerinti törvényes elemeket. (FANTOLY ZSANETT – BUDAHÁZI ÁRPÁD: *Büntető eljárásjogi ismeretek. I. Statikus Rész.* Budapest, Dialóg Campus, 2019. 32-33.)

¹²⁶ FANTOLY (2016): i. m. 57-59.

¹²⁷ BARTKÓ RÓBERT – ELEK BALÁZS – FANTOLY ZSANETT – HERKE CSONGOR: *A büntető eljárásjog tankönyve.* Budapest, ORAC, 2024. 296.

¹²⁸ BELOVIC-S-BÉRCES: i. m. 96.

leírása a „törvényes vád” korábbi fogalmából az annak részét képező tartalmi legitimációval azonosíthatóak.¹²⁹

Az 1. BK vélemény változatlanul úgy fogalmaz, hogy a vád törvényességének elengedhetetlen tartalmi eleme, hogy meghatározott személy ellen irányuljon és pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekményt tartalmazzon. Ha ezek nem teljesülnek, a vád érdemi elbírálásra alkalmatlan (tartalmi legitimáció).¹³⁰ Összességében ez feleltethető meg az ún. történeti tényállásnak, amelynek megszerkesztésével az ügyészség meghatározza a vád kereteit, azaz a tényeknek azon körét, amelynek büntetőjogi megítélésére a bíróság döntési kötelezettsége kiterjed.¹³¹ Ha a hiányosság oly mértékű, hogy az anyagi jogi következtetés levonására nem nyújt kellő alapot, abba a bíróság nem bocsátkozhat. Jóllehet a benyújtása révén az ilyen vád is kifejezi a büntetőjogi felelősségre vonásra irányuló igényt, az tartalmi hiányossága miatt nem válik alkalmassá az érdemi elbírálásra,¹³² ezáltal az eljárás Be. 492. § (2) bek. *d*) pontja vagy Be. 567. § (2) bek. *d*) pontja szerinti megszüntetését eredményezve. Ez az eljárásjogi helyzet végső soron akkor következik be, ha a vád alapján a terhelt személye nem azonosítható be, illetve, ha a vád nem tartalmazza a tárgyat képező cselekmény pontos leírását. A cselekmény jogi minősítésének elmulasztása, illetve a szankciókiszabásra irányuló indítvány hiánya gyakorlati jelentőséggel nem bír, hiszen az ezekhez köthető hiányosság nem teszi a vádat érdemi elbírálásra alkalmatlanná.¹³³

Megjegyzendő, hogy Bartkó Róbert és szerzőtársai a Be. 422. § (1) bekezdésében felsorolt valamennyi elemet – mint törvényes kelléket – a vád (vádirat) törvényességének tartalmi feltételeiként azonosítják. Ezzel párhuzamosan megállapítják, hogy „esetenként lehetnek olyan törvényes kellékhianyai is a vádnak (pl. a vádban nincs jogi minősítés vagy szankciókiszabási indítvány), amelyek mellett – ha egyébként a vád érdemi elbírálásra alkalmas – nem lehet megszüntetni az eljárást az előkészítő szakaszban. (A kialakult bírói gyakorlat alapján az alaki vádlegitimáció hiánya, valamint a cselekmény és a vádlott személyének hiánya eredményez (...) megszüntetést.)”¹³⁴ Közvetetten tehát behatárolnak a vádon belül egy olyan központi egységet, amely az egyéb törvényes

¹²⁹ A Be. 422. § (1) bekezdéséhez fűzött miniszteri indokolás

¹³⁰ 1. BK vélemény A/I. A vád törvényessége – Ha ezt a meghatározást összevetjük ugyanezen BK vélemény „A vád” részében írt, a vád törvényességét körülíró fogalommal, látható, hogy ott egy tágabb megfogalmazás került rögzítésre: alaki legitimáció, törvényes elemek megléte, egyéb tartalmi kellékek.

¹³¹ BELOVICS-TÓTH: i. m. 326-327.

¹³² FANTOLY (2016): i. m. 59.

¹³³ BELOVICS-TÓTH: i. m. 319.

¹³⁴ BARTKÓ et al.: i. m. 46., 295.

elemekhez képest eltérő joghatás kiváltására alkalmas. Ebből adódóan, az általuk használt, a vádirat törvényes elemeit a „törvényesség tartalmi feltételeiként” összegző terminológia helyett „a vád tartalmának törvényi kritériumai” alternatív megfogalmazás kifejezőbben érzékeltetheti a szerzők által is megtett distinkciót.

A Kúria egy felülvizsgálati eljárásban hozott döntésében szintén nyomatékosította, hogy a Be. 422. § (1) bekezdésében meghatározott törvényes elemek bármelyikének hiánya csak akkor vezet az eljárás Be. 567. § (2) bek. *d*) pontja szerinti megszüntetéséhez, ha emiatt a vád elbírálásra alkalmatlan. A cselekmény Btk. szerinti minősítésének [Be. 422. § (1) bek. *c*) pont] vádbeli hiánya ezt fogalmilag nem eredményezi, hiszen a jogi minősítést a bíróság maga is el tudja végezni és el is kell végeznie a bűnösség megállapításáról szóló döntés körében [Be. 450. § (5) bek.; Be. 561. § (2) bek. *c*) pont] függetlenül attól, hogy az ügyész annak kapcsán milyen indítványt tett vagy tett-e egyáltalán indítványt. Végtére annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a gyakorlatban nem képzelhető el olyan perjogi helyzet, amikor a Be. 422. § (1) bek. *c*) pontja szerinti indítvány hiánya a vád elbírálását ellehetetlenítené.¹³⁵

A BHGY-ban közzétett eseti döntéseket tanulmányozva, az ítéletábrák között a gyakorlat két irányvonala rajzolódott ki. A Szegedi Ítéletábra szerint a vád törvényességéhez elegendő a Be. 422. § (1) bek. *a*) és *b*) pontjában írt, a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése és a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása.¹³⁶ A Debreceni Ítéletábra gyakorlata alapvetően a Szegedi Ítéletábráéval van összhangban, így – az 1. számú BK véleményben foglaltakat szem előtt tartva – a vádnak szükségszerűen tartalmaznia kell a vádlott azonosításra alkalmas megjelölését és a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírását. A vádirat tartalmi legitimitása tehát túlnyomórészt továbbra is a törvényes vád fogalmával korábban is érvényesülő tartalmi követelményeket jelenti.¹³⁷ Ezzel szemben lehetett egy olyan döntést találni, amely a jogi minősítés meglétét szintén a törvényesség fogalmi körébe vonta. Ezen ügyben a Debreceni Ítéletábra arra hívta fel a figyelmet, hogy a Be. 422. § (1) bek. *c*) pontja rögzíti a vádirat törvényes elemeként a vád tárgyává tett cselekmény Btk. szerinti minősítését. Amennyiben a vádirat ezt nem vagy hiányosan tartalmazza és emiatt a vád érdemi elbírálásra alkalmatlan, a Be. 567. § (2) bek. *d*) pontja szerint a bíróság nem ügyszűntető

¹³⁵ Kúria Bfv.II.262/2023/14. sz. végzés [58]

¹³⁶ Szegedi Ítéletábra Bf.I.715/2017/20. sz. ítélet

¹³⁷ Debreceni Ítéletábra Bf.II.332/2018/47., Bf.IV.755/2018/23., Bf.I.177/2023/22., Bf.I.421/2024/20., Bhar.I.212/2024/15. és Bhar.I.380/2024/11. sz. ítélet, Debreceni Ítéletábra Bf.I.702/2023/24. sz. végzés

végzésével az eljárást megszünteti. A konkrét ügyben arra az álláspontra helyezkedett az ítélőtábla, hogy mivel az ügyészség a bűncselekmények minősítése körében két tényállási pontra nem utalt a vádiratban, azaz formailag a magánokirat-hamisítás vétségeként értékelhető cselekményeket a Btk. szerint nem minősítette be, I. r. vádlottal szemben 2 rendbeli felbujtóként elkövetett magánokirat-hamisítás vétsége, IV. r. vádlottal szemben magánokirat-hamisítás vétsége miatt indult büntetőeljárást a Be. 567. § (2) bek. d) pontja alapján megszüntette. Annak részletezésére, hogy a jogi minősítés hiánya miért okozta a vád érdemi elbírálásra való alkalmatlanságát, nem került sor.¹³⁸

Az előbbi döntéshez hasonlóan, a Fővárosi Ítélőtábla – több határozatában megjelenő következetes gyakorlata szerint – a jogi minősítés meglétét is elvárja a vád törvényességéhez. Álláspontja azt tükrözi, hogy a Be. a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírását és annak (vádhatóság szerinti) minősítését mellőzhetetlenné teszi, tehát a vád törvényességének feltétele, hogy a vádiratban úgy a történeti tényállás, mint a jogi minősítés is megtalálható legyen,¹³⁹ amely együttesen jelöli ki az ítékezés kereteit. A magam részéről a Szegedi Ítélőtábla véleményét és a Debreceni Ítélőtábla fő gondolati sodrát tartom követendőnek, mivel bár a hatályos jogszabályszöveg nem tartalmazza azt a rendelkezést, hogy a bíróság nincs kötve az ügyésznek a cselekmény minősítésére, a büntetés kiszabására vagy az intézkedés alkalmazására tett indítványához, a Be. 450. § (5) bekezdéséből az következik, hogy a bíróság önállóan bírálja el a vádlott büntetőjogi felelősségét, és „ennek részeként az ügyész említett indítványai sem kötik.”¹⁴⁰ Tartalmi szempontból tehát a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése és a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása adja a vád törvényességének két támpillérét.

2.2. A jogi minősítés és a vád tartalmának viszonya

Az előbbieken megállapíthattuk, hogy a jogi minősítés hiánya vagy hiányossága nem teszi a vádat érdemi elbírálásra alkalmatlanná, így szorosan véve nem tartozik a vád törvényességének feltételrendszeréhez. Olyan szempontból azonban jelentősége lehet, hogy a vádlotti cselekvőség mely körére kell kiterjednie a törvényességi kontrollnak,

¹³⁸ Debreceni Ítélőtábla Bf.III.306/2022/48. sz. ítélet [87]-[92]

¹³⁹ Fővárosi Ítélőtábla 5.Bf.16/2018/66., 5.Bf.156/2018/30., 5.Bf.214/2018/75., 5.Bf.221/2018/47., 5.Fkf.111/2021/10., 2.Bf.323/2021/22., 5.Bf.297/2021/92. és 5.Bf.5/2024/7/II. sz. ítélet, Fővárosi Ítélőtábla 5.Bf.72/2020/51. sz. végzés

¹⁴⁰ CZINE (2020): i. m. 217.

tehát a történeti tényállás büntető anyagi jogi vonatkozásban releváns valamennyi elemére, vagy pusztán azokra a körülményekre, amelyeket a vádló jogilag minősített. A gyakorlatban természetesen nehezen elképzelhető, hogy a vádirat konkrét jogi minősítést egyáltalán ne tartalmazzon, ugyanis a vádirati tényállás megszerkesztése során az ügyész rendszerint számba veszi a lehetséges törvényi tényállások szerinti minősítési változatokat, majd azok összehasonlítása alapján dönt arról, hogy melyik törvényi tényállásnak feleltethető meg a terhelt cselekvősége. Az így kiválasztott minősítés alapjaiban határozza meg, hogy a nyomozási iratokból megismerhető tényhalmazból melyek lesznek a releváns tények, amelyeket az adott jogi minősítés megalapozásához a vádiratba be kell emelni.¹⁴¹ Számolni kell azonban azzal, hogy a vádló valamely okból nem minden egyes részét értékeli a történeti tényállásnak, így a jogi minősítéssel összefüggésben azt is meg kell határozni, hogy meddig terjed az érdemi elbírálásra alkalmasság szempontjából tesztelendő vádlotti cselekvőség határa.

A II. Be.-hez készült Jogtár Kommentár azt a megközelítést alkalmazta, hogy amennyiben a vádirat szövegéből kifejezetten nem tűnik ki ennek ellenkezője, a vád tárgyát azok a tények képezik, amelyeket a vád előterjesztésekor az ügyész, mint megtörtént eseményt előad. Ebből adódóan a minősítés megtörténtétől függetlenül a tények alkotják a vád lényegi tartalmát,¹⁴² megerősítve, hogy a jogi minősítés a vád törvényességének fogalmi körén kívül eső kategória. Ezzel ellentétes álláspont is megfogalmazódott a HVG-ORAC Kommentár lapjain, miszerint a vád tárgyának azok a tények tekintendők, amelyek miatt a vádló kifejezetten indítványozta a büntetőjogi felelősségre vonást. Nem tartozik a vád tárgyához a vádló által nem minősített, de a történeti tényállásban szereplő – pl. csupán „előzményként” leírt – magatartás.¹⁴³

A jelzett kettősség a büntető eljárásjog tudományának képviselőit is megosztotta. Auer György kiemelte, hogy a történeti tényállásnak lehetnek olyan részei, amelyek pl. a terhelt egyéniségének élesebb jellemzését vagy cselekménye súlyának megvilágítását szolgálják, és amelyek alkalmasak lehetnek egy önálló bűncselekmény tényállási elemeinek megvalósítására, azonban az ügyész ezek miatt mégsem emel vádat. Erre az esetre tartja követendőnek egy ún. vádformula meghatározását, amelynek rendeltetése,

¹⁴¹ BÓCZ (2008a): i. m. 260.

¹⁴² JAKUCS TAMÁS (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvényhez* 9. § (Complex Jogtár 2000)

¹⁴³ BERKES GYÖRGY (szerk.): *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG-ORAC, 2002. I. kötet 56., II. kötet 691.

hogy kiemelje egy szabatos indítvány formájában, hogy mely cselekmény képezi félreérthetetlenül a vád tárgyát. A vádiratot olyan indítványnak tekintette, „amely lényegében bizonyos személynek vagy személyeknek ténybeli és jogi szempontok szerint meghatározott bűncselekményben bűnösnek kimondását szorgalmazza. (...) A vádiratból világosan ki kell tűnnie annak, hogy mely eseményt, a terheltnek mily cselekményét kívánja a vád ítélet tárgyává tételni, továbbá, hogy a vádló álláspontja szerint mily bűncselekmény tényelemeit meríti ki a körülírt magatartás.”¹⁴⁴

Salamon Géza és Földvári József sem tekintették egyenlőnek a vádemelést a tények pusztá előadásával, mivel olvasatukban az ügyész kötelezettsége, hogy félreérthetetlenül juttassa kifejezésre a vádiratban azt, hogy melyek azok a tények, amelyeket jogilag értékelni kíván. Salamon Géza szerint a vádiratnak tartalmaznia kell a tényállás rövid előadását továbbá a büntett és az elkövető társadalomra veszélyességének megítéléséhez szükséges személyi, illetve tárgyi körülményeket. A szerző szerint azok a további körülmények, amelyek az elkövető és a cselekmény társadalmi veszélyességének bemutatására hivatottak, vagy azok, amelyeket az ügyész a jogilag értékelt tények érthetőbbé tétele céljából hoz fel, nem tekintendők a vád tárgyává tett tényeknek, mivel azokat a tények előadásán kívül nem támogatja meg kifejezésre juttatott vádemelési szándék.¹⁴⁵ Földvári József szintén azt hangsúlyozta, hogy az ügyésznek a vádiratban jogilag is minősíteni kell azokat a cselekményeket, amelyek miatt a büntetőjogi felelősségre vonást indítványozza. A jogi minősítésből ismerhető fel ugyanis, hogy az ügyész mely tényeket tett a vád tárgyává, így a vádtól eltérő jogi minősítés kizárólag az ily módon vád tárgyává tett tényekre alapítható. Markáns különbséget látott a vádiratban leírt és a vád tárgyává tett tények között azzal, hogy amennyiben a jogilag értékelt tények körét illetően a bíróságban ügyészi mulasztás kételye merül fel, az feloldható az ügyész nyilatkozatra való felhívásával.¹⁴⁶

Nagy Lajos ugyancsak a jogi minősítés szükségességét vallók táborát erősíti, aki szerint „a vádemelés (...) nem egyenlő a tényeknek a vádiratban történt előadásával, hanem a vádemeléshez szükséges egy erre vonatkozó kifejezett indítvány is.”¹⁴⁷ Ezt az álláspontot osztotta továbbá Pásztor István, aki arról ír, hogy az ügyész alapvető kötelessége, hogy a vád tárgyává tett terhelti cselekményt jogilag értékelje, és

¹⁴⁴ AUER: i. m. 172.

¹⁴⁵ SALAMON GÉZA: A vád tárgyává tett tények. *Magyar Jog*, 1966. (5), 203-204.

¹⁴⁶ FÖLDVÁRI JÓZSEF: Mi a vád tárgya? *Magyar Jog*, 1966. (6), 252., 254.

¹⁴⁷ NAGY LAJOS: *Ítélet a büntetőperben*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1974. 427-428.

amennyiben az eljárási törvényben foglalt felhatalmazás alapján a vádemelést valamely cselekmény kapcsán mellőzni kívánja, úgy arra a vádiratban vagy a végindítványban utaljon.¹⁴⁸ Róth Erika is azon véleménynek adott hangot, hogy amennyiben az ügyész egyáltalán nem minősítette a történeti tényállásban leírt cselekményt, úgy kifejezésre juttatta, hogy azt nem kívánja a vád tárgyává tenni, és nem indítványozza annak elbírálását. Meglátása szerint a büntető törvénybe ütköző cselekmény nem azonosítható egyszerűen a történeti tényállásban leírt cselekménnyel, hanem ahhoz a vádlónak konkrét jogi minősítést is társítania kell.¹⁴⁹ Egyező álláspontot képvisel Kónya István, aki úgy érvel, hogy „a vádló a minősítéssel jelöli meg, mi a vád tárgya, amely miatt a bírósági eljárás lefolytatását és a vádlott felelősségre vonását kéri. Ez határozza meg, mely tények tartoznak a vád tárgyához, melyek nem.”¹⁵⁰ Fázsi László szintén úgy vélekedik, hogy a büntető törvénybe ütköző cselekmény nem egyszerűen a vád történeti tényállásában szereplő cselekmény, hanem az, amit az ügyész jogilag is értékel, minősít. Mindezt a funkciómegosztás kívánalmából vezeti le, mivel megítélése szerint a történeti tényállásban szereplő, de jogilag nem minősített cselekmény értékelésével a bíróság vádlói funkciót gyakorolna.¹⁵¹

A fentiekhez képest a Balogh-Edvi Illés-Vargha kommentár a vád tárgyát képező cselekmény tényállásának leírására helyezte a hangsúlyt, utalva arra, hogy az ügy tárgyalhatóságának megítéléséhez a terhelt mikénti cselekvőségének rögzítése bír jelentőséggel. A főkérdésnek arra kell összpontosulnia, hogy van-e olyan büntetendő cselekmény, amely miatt fő tárgyalás tartandó, vagyis „ha a vádló előadja a tettet: ekkor a terhelt tudja, hogy minő cselekménnyel vádolják és a szabad minősítés mellett nem változik a tett, hanem csak a subsumtio.”¹⁵² A jogi minősítés behatároló funkciójával szemben Bagi Dénes és Tamics Jenőné szintén a terhelti cselekvőség adekvát módon való bemutatását helyezték előtérbe és a vád tárgyának a tényállás büntetőjogilag releváns tartalmát tekintették. A vádiratban leírt tényeket a vád tárgyává tett tényekként kezelték, kivéve, ha az ügyész kifejezetten nyilatkozott arról, hogy valamely történeti tényállásban szereplő tény esetén nem kíván vádat emelni. Bagi Dénes érvelését arra alapította, hogy

¹⁴⁸ PÁSZTOR ISTVÁN: Problémák a vádelv gyakorlati érvényesülése köréből. *Ügyészségi Értesítő*, 1975. (1), 2.

¹⁴⁹ FARKAS ÁKOS – RÓTH ERIKA: *A büntetőeljárás*. Budapest, Complex Kiadó, 2007. 250.

¹⁵⁰ BELEGI JÓZSEF (szerk.): *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára. I. kötet* Budapest, HVG-ORAC, 2017. 13.

¹⁵¹ FÁZSI LÁSZLÓ: A tények jogi minősítésének gyakorlati jelentősége. *Miskolci Jogi Szemle*, 2012. (2), 73-74.

¹⁵² BALOGH et al. 2.: i. m. 250.

az ügyész köteles egyébként minden olyan bűncselekményt megvalósító, felderített vádlotti cselekvőséget a vád tárgyává tenni, amely kapcsán a nyomozás nem került megszüntetésre, vagy amely vonatkozásában a vádemelést – a bűncselekmény csekélyebb súlya miatt – nem mellőzte. Amennyiben a bíróság azt észleli, hogy a vádemelés nem terjedt ki a vádirat tényállása alapján megállapítható valamennyi bűncselekményre, kötelessége összhangba hozni a vádirat tényállási és minősítési részét. Ellenben, ha az ügyész utal arra a vádiratban, hogy valamely büntett esetében nem kívánja a vádlott büntetőjogi felelősségre vonását, a bíróság az ilyen cselekményt már nem vonhatja ítélezése körébe.¹⁵³

Tamics Jenőné a vád tárgyának a vádirat leíró részében közölt, büntetőjogi felelősséget megalapozó tényeket tekintette, feltéve, hogy az iratokból vagy a vádiratból kifejezetten nem tűnik ki az ellenkezője. Utalt arra, hogy a vádirat érdemben két fő részből tevődik össze: a terhelt magatartásának eseményszerű leírásából és az indítványozó részből. Az eseményszerű leírás azt a büntettet megvalósító terhelti magatartást foglalja magában, amelyre a törvény büntetést ír elő (büntetni rendel), és – amennyiben ennek ellenkezője kifejezetten nem tűnik ki a vádiratból – amelyet az ügyész a bíróság ítélező tevékenysége elé bocsát. Az indítványozó rész a közölt történeti eseményeket a Btk. valamely rendelkezésében meghatározott különös részi tényállás alá vonja. Ebből vonható le az a következtetés, hogy a két résznek egymással tökéletes összhangban kell lennie. Megítélése szerint a vádiratban azért nem kaphatnak helyt a büntetőjogi értékelés körén kívül maradó, ám büntetőjogi felelősséget megalapozó tények, mivel az ügyész a vádemelés mellőzésének aktusát hallgatásával, azaz a jogi minősítés mellőzésével nem helyettesítheti. Önmagában abból, hogy ellentmondás feszül a vádirat leíró és indítványozó része között kizárólag arra lehet következtetni, hogy a minősítés téves vagy hiányos. „A vádiratban leírt tények téves vagy hiányos minősítése nem nyújt tehát lehetőséget arra, hogy a bíróság a vádirati tényállás egy részének jogi értékelését azon a címen mellőzze, hogy azok miatt az ügyész a vádirati minősítést alapul véve vádat nem emelt.”¹⁵⁴

A Bárd-Pusztai szerzőpáros is azt az álláspontot képviselte, hogy a bíróságnak azon vád tárgyává tett tényeket kell elbírálnia, amelyeket a vád előterjesztésekor az ügyész megtörtént eseményként előad. Ha az ügyész a bűncselekményt kimerítő tényállást a

¹⁵³ BAGI DÉNES: Megjegyzések a másodfokú ítélethez. *Magyar Jog*, 1966. (2), 57-59.

¹⁵⁴ TAMICS JENŐNÉ: A vád tárgyává tett tények köre a vádirati tényállást alapul véve. *Magyar Jog*, 1966. (12), 544-545.

vádiratban rögzíti, az külön jogi minősítés hiányában is a vád tárgyának tekintendő.¹⁵⁵ Kratochwill Ferenc a bírói gyakorlatra hagyatkozva, az előbbiekkal szinte teljesen egyezően fogalmazott: a vád tárgyát azon cselekmények alkotják, amelyeket az ügyész történeti tényként előad, feltéve, hogy ennek ellenkezője a vádirat szövegéből nem derül ki.¹⁵⁶ Steffler Sándor is akként vélekedett, hogy a vád tárgyává tett cselekmény kitétel nem a jogilag értékelt tényeket jelenti, hiszen amennyiben a jogalkotó ilyen kívánalmat támasztott volna a II. Be. törvényes vád fogalmával szemben, úgy „büntető törvénybe ütköző cselekmény” helyett „bűncselekmény” kifejezést használt volna, tehát a vádban szereplő tények történeti tényállását tekintette a vád tárgyának. Példaként hivatkozott arra, hogy a vádhoz kötöttség szempontjából a közvádló és a magánvádló között nincsen különbség, és mivel a magánvádló általában jogi ismeretekkel nem rendelkezik, nem is várható el tőle, hogy a cselekményt jogilag minősítse.¹⁵⁷

Belovics Ervin rámutatott arra, hogy amennyiben kizárólag a minősítés által behatárolt tényeket lehetne értékelni, az olyan paradox helyzetet teremtene, hogy a vádló által nem minősített, ám a történeti tényállásban leírt további bűncselekmények miatt az ügyésznek – a hivatalból való eljárás elvére tekintettel – ismét vádat kellene emelnie. Ez a szemlélet a gyakorlatban ahhoz vezetne, hogy „ugyanazon terhelt vagy terheltekkel szemben ugyanazon bizonyítási anyag, így ugyanazon tanúk kihallgatása révén kellene az új eljárást lefolytatni, valójában az eljárást megismételni.”¹⁵⁸ A jogi minősítésnek a törvényességre kiható szerepe kapcsán kiemelte, hogy „a vádemelésre jogosult által leírt konkrét cselekmény akkor is a vád tárgyává tettek tekintendő, ha a vádló a cselekmény miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezte, de annak minősítését elmulasztotta. (...) A vádló ugyanis a tények vád tárgyává tételével és nem azok jogi minősítésével emel vádat, és ha a vádirat büntető törvénybe ütköző, - de az ügyész által nem minősített - cselekményt tartalmaz az egyéb feltételek (vádlói legitimáció, a vádban pontosan megjelölt terhelt) fennállása esetén, a vádat a Be. 6. § (2) bek. szerint a bíróságnak el kell bírálnia.”¹⁵⁹

¹⁵⁵ BÁRD KÁROLY – PUSZTAI LÁSZLÓ (szerk.): *A büntetőeljárás kézikönyve*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993. 32.

¹⁵⁶ CSÉKA et al. II.: i. m. 76.

¹⁵⁷ STEFFLER SÁNDOR: A vádallal összefüggő gyakorlati kérdések. *Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle*, 1974. (6), 335.

¹⁵⁸ BELOVICS ERVIN: *A vád törvényessége (habilitációs tézis)* 18.

www.jak.ppke.hu/uploads/articles/12081/file/T%C3%A9zis.pdf /letöltve: 2023.09.10./

¹⁵⁹ BELOVICS-BÉRCES: i. m. 446-447.

Kadlót Erzsébet a tettazonosság mibenlétét vizsgáló tanulmányában a vádbeli eseménysor büntetőjogilag releváns szegmensére, annak mikénti megvalósulására fókuszált, és a vád tartalmát illetően az alábbi követelményrendszert támasztotta: a vád tárgyává tett terhelti cselekvőséget illetően „a bűncselekménynek minden lényeges történeti és csak az alapvető – a törvényi tényállás szempontjából – jogilag releváns elemére koncentráció leírása, az okozati összefüggések megteremtésével együtt történő, világos és szabatos vádbeli megjelenítése az ésszerű elvárás. Ez megteremti az alapját a kontradiktórius tárgyalásnak, és garantálja a hatékony védekezéshez való jogot. Ehhez mérhető a bírósággal szemben fennálló vádhoz kötöttség követelménye, ami csak a materiális cselekményre és nem annak jogi minősítésére vonatkozik.”¹⁶⁰

Erdei Árpád szintén azt a nézetet osztja, hogy a vád tárgya a vádlott terhére a vádban felrótt magatartás, hiszen a bíróság szükség esetén saját belátása szerint eltérhet az ügyészi minősítéstől. A jogi minősítés tartalmi elemként való elfogadása álláspontja szerint olyan abszurd helyzetet eredményezne, hogy amennyiben a bíróság a vádban foglaltakat – a minősítést leszámítva – teljes egészében helytállóan ítélné, a vádlottat mégis fel kellene mentenie.¹⁶¹ Bartkó Róbert és szerzőtársai is rámutatnak arra, hogy a vádirat jogi minősítési része nem kötelezi a bíróságot: a vád bizonyításának kötelezettsége csak a történeti tényállásra terjed ki, a cselekmény jogi minősítése nem bizonyítási, hanem jogértelmezési kérdés,¹⁶² így az az eljárás kereteit nem határozza meg.

Háger Tamás monográfiájában szintén amellet érvel, hogy a vádba foglalt tényeknek külön vádlói közlés nélkül is lehet büntetőjogi relevanciájuk, ugyanis tárgyi oldalról elsődlegesen az elkövetési magatartás, mint a vádban leírt történeti eseménysor szabja meg az ítélet kereteit, amely a bíróság részéről szabadon minősíthető. Álláspontját erősítő példaként említi a Be. 615. § (2) bek. c) pontja szerinti másodfellebbezési okot, vagyis amikor a másodfokú bíróság olyan cselekmény miatt állapítja meg a vádlott bűnösségét, amelyről az elsőfokú bíróság nem rendelkezett. Az „elbírálatlan” cselekményrész kapcsán kifejti, hogy az a vád része, és annak jogi értékelésére a bíróság akkor is jogosult, ha azt az ügyészség elmulasztotta.¹⁶³ Következésképpen, a másodfokú bíróság egy olyan rendelkezést pótol, amelyet az elsőfokú bíróság is megtehetett volna.

¹⁶⁰ KADLÓT ERZSÉBET: A tettazonosság – az azonos tett – a vádelv eltérő relációkban. *Magyar Jog*, 2008. (10), 650-653.

¹⁶¹ BÁNÁTI et al.: i. m. 38. (A vonatkozó fejezet szerzője Erdei Árpád.)

¹⁶² BARTKÓ et al.: i. m. 47-48.

¹⁶³ HÁGER (2018): i. m.: 54., 58-59., 67-68., 87.

Ami a joggyakorlat alakulását illeti, a Legfelsőbb Bíróság a „törvényes vád” fogalmát jogszabályi szinten rögzítő 2006. évi LI. törvény hatályba lépésekor még maga is a szűkebb értelmezést társította a vád lényegi tartalmához. A büntető kollégiumvezetők balatonőszödi tanácskozása a Legfelsőbb Bíróság közreműködésével azt az álláspontot fogadta el, hogy nem tekinthető a vád tárgyához tartozónak a történeti tényállásban leírt olyan magatartás, amelyet a vádló nem minősít bűncselekménynek, illetve amely miatt nem indítványozza a vádlott büntetőjogi felelősségre vonását.” (...) Az eljárási feladatok megoszlása elvének következetesebb érvényesítése érdekében „a bíróság a vád szerinti történeti tényállásban leírt, de a vádló által nem minősített cselekményt nem bírálhatja el.”¹⁶⁴

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma a 2006. november hó 27. és 2007. február hó 08. napján megtartott kollégiumi ülés alapján egy más tartalmú ajánlásban már azt fogalmazta meg, hogy a vádemelésre jogosult indítványában leírt konkrét cselekmény akkor is vád tárgyának tekintendő, ha a vádló a cselekmény miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezte, de annak minősítését elmulasztotta. Megerősítette, hogy a vád törvényességének nem tartalmi eleme a vád tárgyává tett cselekmény Btk. szerinti minősítése.¹⁶⁵ Ez az álláspont eseti döntésben is megjelent, kimondva, hogy a vád tárgyává tett cselekmények történeti tényállásának leírása határozza meg a vád kereteit. Nem tekinthető a vádemelés mellőzésének, ha a vádiratban leírt tényállás egy részét az ügyész nem minősíti, hacsak nincs arra vonatkozó kifejezett utalás, hogy valamely cselekmény büntetőjogi értékelését nem kívánja.¹⁶⁶ A Budapest Környéki Törvényszék egy konkrét ügyben hangsúlyozta továbbá, hogy ha a vád tényállása személyhez kötött, konkrét cselekményt ír le valamely vádlottnál, de az ügyész azt nem minősíti, ellenben a felelősségre vonás mellőzését sem kéri, a bíróságnak a vádat kimerítve a vád tárgyát képező ezen cselekményt is el kell bírálni.¹⁶⁷

A fenti kurrens bírói gyakorlatot és az ezzel összhangban álló elméleti irányvonalat tartom magam is követendőnek, tehát a vád törvényességének megítélésakor a vád történeti tényállásának egésze képezi mérlegelés tárgyát és nem pusztán a jogilag minősített tények. Ennek igazolhatósága felfogásom szerint azon alapul, hogy a vádemelés mellőzése hallgatólagosan nem juttatható kifejezésre, továbbá a bíróság

¹⁶⁴ BK vezetői tanácskozás összefoglaló: i. m. 4.

¹⁶⁵ BELOVICS tézis: i. m. 17.

¹⁶⁶ BH2006. 281.

¹⁶⁷ Budapest Környéki Törvényszék B.50/2016/312. sz. ítélet [35] [41]

önállóan jogosult a vádbeli cselekmény jogi konzekvenciáinak levonására; az eltérő jogi minősítés alkalmazásával kizárólag a tett jogi értékelése módosul. Összességében annyi történik, hogy az ügyész által értékelni elmulasztott cselekményrészt a bíróság valamilyen büntetőjogi tényállás alá szubszumálja.

2.3. A vád törvényessége és megalapozottsága

2.3.1. A törvényes és a megalapozott vád közötti különbség

2.3.1.1. Elméleti alapok

A jogirodalmat az a kérdés is foglalkoztatta, hogy a vád törvényességének immanens része-e a megalapozottság. Ehhez először is azt kell tisztázni, hogy a két értelmezési lehetőséget felvető fogalom pontosan mit takar. Jelenti egyfelől, hogy a vád által közvetített alapos gyanú kellő mennyiségű és minőségű bizonyítékon alapszik-e, tehát van-e létjogosultsága a vádemelésnek (indokoltnak tűnik-e a vádemelés az adott számú törvényesen beszerzett bizonyíték mellett). Másrészt a későbbi ítélet tükrében az is érthető alatta, hogy a bíróság mérlegelő tevékenysége alapján végül alaposnak bizonyulhat-e a vád, a bizonyítékok hitelt érdemlőségük esetén kétséget kizáróan alátámaszthatják-e a vádlott bűnösségét. Érdeemes ezért vizsgálat tárgyává tenni, hogy (1) a nyomozás során elkövetett törvénytelenéseknek van-e bármilyen kihatása a vád törvényességére, vagy azok pusztán a vádat megalapozni hivatott bizonyítékok felhasználhatósága körében nyerhetnek értékelést, illetve, hogy (2) a mérlegelés körébe vonható bizonyítékok fényében a majdani ítélet megalapozottságát érintő bármilyen előzetes következtetés szerepéhez jut-e a vád törvényességének megítélésében.

Ami az első kérdést illeti, Király Tibor úgy foglalt állást, hogy a vád akkor megalapozott, „ha olyan bizonyítékokon alapul, amelyek törvényes bizonyítási eszközökből származnak.”¹⁶⁸ Gellér Balázs szerint „a vádnak tartalmaznia kell azt az ügyészi meggyőződést, hogy a bizonyítékok alkalmasak a vádlott bűnösségének kétséget kizáró bizonyítására”,¹⁶⁹ ezért kizárja a fel nem használható bizonyítékokon alapuló vád törvényességét. Hangsúlyozza, hogy a megalapozott vád a törvényes vád fogalmának

¹⁶⁸ KIRÁLY (2008): i. m. 390.

¹⁶⁹ GELLÉR (2011): i. m. 460.

része, ezért csak a megalapozott vád lehet törvényes.¹⁷⁰ Gellér nézetével szemben Belovics Ervin abbéli meggyőződésének adott hangot, hogy „ha a vádemelés alapját képező minden bizonyíték törvénytelen, a vád megalapozatlan, de nem törvénytörő.”¹⁷¹ Székely György László is eme álláspontot képviseli,¹⁷² vagyis a nyomozás során elkövetett esetleges eljárási szabálysértések nem vezetnek a törvényes vád hiányához, hiszen a vád törvényessége szempontjából annak ténybeli megalapozottsága – bizonyítékokkal kellően alátámasztottsága – közömbös, ez a büntetőper érdemi kérdése.¹⁷³

Horgos Livia a törvényes vádtól szintén elkülönülő kategóriaként kezeli a vád megalapozottságát, amely alatt a vádemelésről való döntés megalapozott jellegét érti, nevezetesen, hogy a vád törvényesen beszerzett bizonyítékokon alapul-e, és azok fényében fennáll-e a vádlott személyére konkretizált alapos gyanú. Ehhez képest a vád törvényesnek tekintendő, ha a törvényben meghatározott alaki és tartalmi követelményeknek megfelel. Amennyiben bizonyítékkal megerősített megalapozott (nyomatékos) gyanú nem áll fenn a vádemelésre jogosult bírósághoz intézett indítványban, a vád megalapozatlan és bírósági eljárás nem indítható és nem folytatható le. E tekintetben kívánatosnak tartja, hogy a törvény a bíróság számára felhatalmazást adjon a vádemelés „megalapozottságának” felülbírálatára a tárgyalás előkészítése során. A jelzett különbségétől mellett *de lege ferenda* javaslatai között azonban már a törvényes vád fogalmának részeként kezeli a megalapozottság kritériumait: „A vád törvényes, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában nyomatékos gyanút terhelő meghatározott személynek pontosan körülírt a büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi és törvényesen beszerzett bizonyítékokon alapszik.”¹⁷⁴ Ezen következtelenségtől eltekintve, nyomon követhető érvelésében az igény, hogy a bíróság az ügy érdemi tárgyalásába bocsátkozás előtt azt is vizsgálja meg, hogy a bizonyítékok valószínűsítik-e a vádlott elítélését, ami egy a pótmagánvádas eljárásnál szabályozott (Be. 794. § (5) bek.) olyan állásfoglalást jelenthetne, hogy a vádlott megalapozottan gyanúsítható-e a vád tárgyává tett bűncselekmény elkövetésével.

¹⁷⁰ GELLÉR (2011): i. m. 461.

¹⁷¹ BELOVICS tézis: i. m. 28.

¹⁷² SZÉKELY PhD: i. m. 210.

¹⁷³ EBD2012. B.31.

¹⁷⁴ HORGOS PhD: i. m. 183., 187-188., 217.

A téma másik aspektusát illetően Fantoly Zsanett úgy érvel, hogy „a vád bizonyíthatósága (...) már a vád megalapozottságának (és nem törvényességének) körébe tartozik, amelyre nem terjeszthető ki a törvényes vád követelményrendszere. A vád törvényességének ugyanis nem feltétele a vádnak bizonyítékokkal való megalapozása.”¹⁷⁵ Ezt az álláspontot képviseli Székely György László is, aki úgy fogalmaz, hogy „a bizonyítékok bármiféle előzetes értékelése (...) nem csak a felmentő ítélet és annak indokolásának „perökonómiai” megspórolása”, hanem egyben a per fő kérdéséről, a vád bizonyíthatóságáról alkotott előzetes értékelés is, amely a funkciómegosztás, ekként a vádelv sérelmével jár.¹⁷⁶ Tóth Mihály lényegében ezzel egyezően állapítja meg, hogy a törvényesség iránti igény elkülönül a vád megalapozottságának kérdésétől, hiszen az előbbi kritérium a törvényes eljárás alapjait fekteti le, és biztosítja annak feltételeit, míg a vád megalapozottságát a bíróság – az ügy érdeme körében – a bizonyítási eljárás során vizsgálja.¹⁷⁷

Mindebből adódóan a megalapozottságot a vád törvényességének fogalmába illesztő szemlélet megítélésem szerint olyan további többletkövetelményt támaszt a vád törvényességét illetően, amely sem az eljárási törvény szövegéből, sem annak szellemiségéből nem következik. A vád törvényessége azt az elvárást fejezi ki, hogy a vád kereteinek ismeretében a bíróság és a védelem is fel tudjon készülni az eljárás tárgyalási szakaszára, és tisztában legyen azzal, hogy a vádlott mely cselekménye miatt indítványozza a vádló a büntetőjogi felelősségre vonást. Ehhez képest a vádat alátámasztó bizonyítékok felhasználhatósága, bizonyító ereje és hitelessége már csak abban a körben vehető figyelembe, hogy az alkalmas-e a vádban foglaltak alátámasztására, a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítására. Amennyiben nem áll rendelkezésre kellő számú és bizonyító erejű jogszerűen beszerzett bizonyíték és a tárgyalás eredményéhez képest sem lehet korrigálni a nyomozási eljárás során vétett hibákat, úgy a vád megalapozatlan lesz és a vádlottat fel kell menteni. A vád megalapozatlansága azonban semmiképp sem azonosítható a vád törvényteleniségével, hiszen a megalapozatlanság kizárólag arra adhat okot, hogy a bíróság a vádban foglaltakkal ellentétes következtetést vonjon le a vádlott büntetőjogi felelőssége kapcsán. A nyomozás elégtelenségének

¹⁷⁵ FANTOLY (2016): i. m. 62.

¹⁷⁶ SZÉKELY PhD: i. m. 210.

¹⁷⁷ TÓTH MIHÁLY: 33/2013. (XI. 22.) AB határozat – a vádemelés alkotmányos kérdései. In GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA – ZAKARIÁS KINGA (szerk.): *Az alkotmánybírósági gyakorlat. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata 1990-2020. Második kötet.* Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont – HVG-ORAC, 2021. 259.

következménye lehet a vád alaptalansága, ami azonban nem azonosítható a törvényteleniségével.¹⁷⁸

2.3.1.2. Gyakorlati válaszok

Az elmélethez képest a bírói gyakorlat egységes abban, hogy a vádemelést megelőző szakasz (nyomozás) esetleges hiányosságai a vád törvényességét nem érintik, az kizárólag a benyújtott vád alapján vizsgálendő. Ennek magyarázata, hogy ha a bíróság a vádelőkészítést is figyelembe venné, úgy lényegében hivatalból felülbírálná az ügyész vádemelésről való döntését, amire törvényi lehetősége nincsen. A bíróság kizárólag a benyújtott vád eljárásra való alkalmasságáról, valamint magáról a vádról hozhat döntést.¹⁷⁹ A vád törvényességét tehát nem érinti az, hogy a vád törvényesen beszerzett és ellenőrzött bizonyítékon alapszik-e, benyújtását egyáltalán megelőzte-e nyomozás (különben pl. nem volna helye a vád kiterjesztésének), valamint az sem, hogy betartották-e a nyomozás és a vádemelés eljárásjogi szabályait.¹⁸⁰

Ezzel a kérdéssel foglalkozott a Debreceni Ítéltábla egyik határozata, megjegyezve, hogy a vád törvényessége még a nyomozás során elkövetett eljárási szabálysértések alapján sem vonható kétségbe, ám a konkrét ügyben még ilyen hiba sem volt tetten érhető. Kétségtelen ugyan, hogy a nyomozó hatóság a nyomozást testi sértés büntette vonatkozásában az I. r. vádlottal szemben megszüntette, mint ahogyan az is, hogy ezt követően mégis sor került vádemelésre e bűncselekményt illetően. Az ügyiratból viszont kitűnt, hogy a nyomozást részben megszüntető határozat után már nem került fogatosításra érdemi eljárási cselekmény, kizárólag iratismertetés történt. Érdemi nyomozás hiányában a nyomozás továbbfolytatását elrendelő intézkedés, határozat meghozatala szükségtelen lett volna, így a vádemelés törvényessége nem sérült.¹⁸¹

A Fővárosi Ítéltábla azonos választ adott erre az eljárásjogi problémára: az alapul fekvő ügyben a vádlottakkal szemben indult eljárások részbeni megszüntetését követően a felettes ügyész a törvénytörőnek tartott – a titkos információgyűjtés eredményének felhasználhatósága kapcsán téves jogi álláspontot tartalmazó, megalapozatlan –

¹⁷⁸ CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A vád törvényessége az elmélet és a gyakorlat tükrében. *Büntetőjogi Szemle*, 2016. (1-2), 6.

¹⁷⁹ 2299/2011. sz. büntető elvi határozat

¹⁸⁰ EBH2011. 2299., EBH2013. B.23., EBH2014. B.17.

¹⁸¹ Debreceni Ítéltábla Bf.IV.392/2019/14. sz. ítélet

nyomozást megszüntető határozatot hatályon kívül helyezte és további nyomozási cselekmények nélkül az eljárás folytatását rendelte el. Az ítéletábra kimondta, hogy a nyomozás során meghozott ügyészi megszüntető határozat nem rendelkezik olyan kötőerővel, amely elévülési időn belül kizárná a vádemelést. A bíró jogköre a váddal kapcsolatban kizárólag abban merül ki, hogy megállapítja annak eljárásra való alkalmasságát. Az eljárás folytatásáról rendelkező nyomozási bírói határozat hiánya nem tartozik ebbe a körbe, az nem érinti a vád törvényességét.¹⁸²

A Fővárosi Ítéletábra előtti másik ügyben több vádlottat sem gyanúsítottak meg teljeskörűen a nyomozás során valamennyi olyan cselekménnyel, amelyek miatt a későbbiekben vádat emeltek. Ezzel kapcsolatban az volt az ítéletábra álláspontja, hogy „kétségtelenül nem mindenben felel meg a tisztességes eljárás követelményeinek, ha valaki ellen úgy emelnek vádat, hogy előzően nem gyanúsították meg teljeskörűen, de mivel a bíróság eljárásának alapját kizárólag a vád képezi, így nincs jelentősége annak, hogy korábban mi volt a gyanúsítás szövege.”¹⁸³ Az utóbbi mondat annyiban vitatható, hogy a bizonyítási indítványok előkészítő ülésen való előterjesztésének kötelezettségéből (Be. 506. § (4) bek.) és a későbbi bizonyítás indítványozásának korlátaiból (Be. 520. § (1) bek.) adódóan nem mellékes a gyanúsítás és a vád tényállásának szinkronja. Ha ugyanis a védelem csak a vádirat kézbesítésekor szembesül egy a vádlottnak felrótt újabb cselekvéssel, már nem biztos, hogy az előkészítő ülésig rendelkezésére áll a felkészüléshez szükséges ugyanazon kellő idő és eszköz, mint amivel a nyomozás során élhetett volna.

Az ítélezési gyakorlat szerint a vád anyagi jogi megalapozottsága a vád törvényessége szempontjából szintén közömbös,¹⁸⁴ mivel az a bírói érdemi döntés tárgya.¹⁸⁵ A vád törvényessége és megalapozottsága közti különbséget jól szemlélteti a Budapest Környéki Törvényszék válasza, amelyet a vád törvényességét érintő kifogásra adott: „a vádban felróttak egyértelműen megfogalmazott, pontosan leírt cselekmények voltak, melyek mindenkor behatárolták, hogy a bíróságnak miről kellett határoznia, és ezzel együtt érthetően kijelölték, hogy a vádlottnak mivel szemben kell védekezniük. Valójában I. r. vádlott indítványaiban mindvégig a bizonyítékokat értékelte és a vádhoz képest más tényeket állított, ezáltal a vád tarthatatlansága (megalapozatlansága) mellett

¹⁸² Fővárosi Ítéletábra 2.Bf.323/2021/22. sz. ítélet [14] [144] [150]-[155]

¹⁸³ Fővárosi Ítéletábra 5.Bf.221/2018/47. sz. ítélet

¹⁸⁴ EBH2014. B.17., EBH2015. B.10.

¹⁸⁵ BH2012. 86.

érvelt, mely nem tartozik és nem tartozott az előzetes törvényességi vizsgálódás körébe. A vád helytállóságáról, az abban foglalt tények valódiságáról vagy valótlanságáról ugyanis a bíróság csakis a lefolytatott bizonyítás eredményeként, a bizonyítékok mérlegelését követően, tárgyaláson és ítéletben dönthet.”¹⁸⁶

A Fővárosi Ítéltábla egy határozata szintén azt a gyakorlatot példázza, hogy a vád törvényessége és a vád „megalapozottsága” nem azonos fogalmak. A vád törvényességét nem érinti az, ha a bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, és biztosítása során a törvényi előírásokat nem tartották be, illetve a bizonyítási eszközt bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerezték be. Mindezek ugyanis nem a vád törvényessége, illetve a vádirat tartalmi elemei kapcsán, hanem a bizonyítás törvényessége körében értékelendők. A bíróságnak az ügydöntő határozatában kell állást foglalnia az egyes bizonyítékok felhasználhatóságáról, a bizonyítás törvényességéről, majd – a vád alapján és annak keretei között – döntenie arról, hogy a megvádolt személy bűnösségét a vád tárgyává tett cselekményben a törvényesen beszerzett bizonyítékok alátámasztják-e vagy sem.¹⁸⁷

2.3.2. A törvényes vád és a megalapozott ítélezés összefüggései

A bíróságnak „megalapozott tényállást kell megállapítania, és nem mondhat le az anyagi igazság feltárásának igényéről.”¹⁸⁸ Tekintve, hogy a Be. 6. § (2) bek. alapján a bíróságnak a vádról kell döntenie, elemzést igényel, hogy az ítélet megalapozottsága miként kötődik a vád törvényességéhez, a vád miért és hogyan tudja elősegíteni a megalapozott bírói döntéshozatalt. Elek Balázs és Háger Tamás közös tanulmányukban a ténykérdéseket a büntetőjogi felelősségre vonás alapköveinek tekintik, amelyek meghatározzák a jogkérdéseket. A bíróság ítélező tevékenysége során büntetőjogilag releváns tényeket értékel, a büntetőjogi felelősségre vonás a törvényi tényállással összevethető történeti tényálláson alapul, amelynek – a döntés igazságosságának biztosítása érdekében – legfontosabb karakterjegye a megalapozottság. A szerzők szerint ennek meghatározó jellemzői a tettazonosság követelményét tiszteletben tartó tényállás

¹⁸⁶ Budapest Környéki Törvényszék 7.B.26/2017/181. sz. ítélet [25]-[26]

¹⁸⁷ Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.68/2020/292. sz. ítélet [765]

¹⁸⁸ BARTKÓ et al.: i. m. 44.

„valóságnak megfelelése, a bizonyítási-tényállásmegállapítási folyamat törvényessége és a megalapozatlansági okok hiánya.”¹⁸⁹

A Debreceni Ítélőtábla egy határozata a fenti elvárásokkal lényegében egybevágó szempontrendszerrel vázolt fel: a jogtudomány és a bírói gyakorlat megalapozottnak azt a tényállást tekinti, amelyet a bíróság a vád keretei között, a törvényes bizonyítás lefolytatását követően valóságghűen, teljeskörűen, hiánymentesen állapít meg.¹⁹⁰ A Kúria egy precedensértékű határozatában azonos következtetésre jutva, előre bocsátotta, hogy az ítéleti tényállás megalapozottságának fogalmát a büntetőeljárás törvény pozitív módon nem határozza meg. Kifejtette, hogy a megalapozottság a törvényesen lefolytatott bizonyítási eljárást követően, a múltban lezajlott és a vádhatóság által a vád tárgyává tett események valóságghű, helyes és hiánytalan megállapítását jelenti. Az ítéleti tényállás megalapozott, ha nem szenved megalapozatlansági hibában.¹⁹¹ A megalapozatlanság négyes okcsoportját a Be. 592. § (1) bekezdés *a)-d)* pontjai tartalmazzák: a tényállás teljes vagy részleges felderítetlensége, annak teljes hiánya vagy hiányossága; helytelen ténybeli következtetés és iratellenesség.¹⁹² A megalapozatlanság tehát nem más, mint tényállási hiba, amelyet alapvetően bizonyítási hiányosságok, az ügyiratoknak megfeleltethetőség hiánya, téves bírói ténykövetkeztetések eredményeznek.¹⁹³

Figyelemmel arra, hogy a Be. 6. § (3) bek. alapján a bíróság személyi és tárgyi vonatkozásban kötve van a bizonyítási eljárás kereteit kijelölő vádhoz, a vád történeti tényállásának hibája (hiányossága) kihatással van az ítéleti tényállás megalapozottságára. Ez bekövetkezhet pl. úgy, hogy a vád pontatlan megfogalmazása miatt bizonyítási késedelem vagy hiányosság keletkezik, illetve az anyagi jogi következtetés levonását befolyásoló vádirati hiba visszaköszön az ítéletben. Az utóbbi esetben a vádirati hibákat inkorporáló ítéleti tényállás nem nyújt megfelelő alapot a jogkérdések megítéléséhez. Mindebből adódóan a vád kereteinek pontos kijelölése és a bírói döntés megalapozottsága között szoros összefüggés áll fent, hiszen a jelzett kritériumokkal rendelkező ítéleti tényállásnak az ezen feltételek megállapítását lehetővé tevő vádon kell alapulnia.

¹⁸⁹ ELEK BALÁZS – HÁGER TAMÁS: A megalapozott tényállás és az indokolási kötelezettség összefüggései. *Büntetőjogi Szemle*, 2023. (1), 8., 10.

¹⁹⁰ Debreceni Ítélőtábla Bf.IV.282/2021/79. sz. ítélet [80]

¹⁹¹ BH2024. 106. [49]

¹⁹² ELEK-HÁGER: i. m. 10.

¹⁹³ BH2024. 106. [49]

2.4. A „kellékhányos vád”

Jóllehet a Be. hatályba lépésével a törvényes vád és a korábbi kellékhányos vád közötti törvényi distinkció megszűnt,¹⁹⁴ a nem törvényes és a kellékeiben hiányos vád közötti különbségtétel fenntartása – mind elméleti, mint gyakorlati szempontból – továbbra is indokolt. Mivel a vádirat Be. 422. § (1) bek. szerinti törvényes elemei közül a jogi minősítés és a büntetéskiszabási indítvány nem képezik a szűk értelemben vett törvényességi kritérium részét, ezek is a vád olyan egyéb kellékei, amelyek a vádlott és a bíróság ügyben való tájékozottságát fokozva, a védelmi jogok gyakorlását és a büntetőeljárás lefolytatását segítik elő. Bérces Viktor megjegyzi, hogy amennyiben az ügyész – figyelmetlenségből vagy szakmai indokok alapján – nem minősít minden tényt jogilag a vádiratban, a bíróságok nem vonják le azt a következtetést, hogy emiatt a vád törvénytelen lenne.¹⁹⁵ Belovics Ervin szerint ez esetben akkor jár el helyesen a bíróság, ha a vád hiányosságainak pótlása körében felhívja az ügyészt a jogilag nem értékelt tények Btk. szerinti minősítésére.¹⁹⁶

A Be. 422. § (2) bek. a)-e) pontjai tartalmazzák továbbá a vádirat úgynevezett információs rendeltetésű elemeit, amelyek hiánya – egyetlen kivételtől eltekintve – szintén nem vezet az eljárás megszüntetéséhez. Egyéb tartalmi elem a vád tárgyává tett cselekményekkel, illetve részcselekményekkel összefüggő, rendelkezésre álló bizonyítási eszközök megjelölése; az ügyészségnek az egyes cselekmények, illetve részcselekmények és a büntetéskiszabási körülmények bizonyításával összefüggő bizonyítási indítványai; a bíróság hatáskörére és illetékességére vonatkozó jogszabályok megjelölése, emellett a vádiratot benyújtó ügyészség hatáskörére és illetékességére vonatkozó rendelkezésekre utalás; az ügyészség egyéb közlendői (pl. vádlotti beismerés és tárgyalásról lemondás esetén annak közlése, hogy az ügyész pontosan milyen joghátrányt vesz tudomásul) és az ügyészség további indítványai (pl. a vádlott letartóztatásának az ügydöntő határozat kihirdetéséig történő fenntartására vonatkozó indítvány).¹⁹⁷

Információs rendeltetésük abban nyilvánul meg, hogy a vád konkrét tartalmához képest a bíróság eljárásának lefolytatásához szükséges egyéb információkat foglalnak

¹⁹⁴ HORGOS PhD: i. m. 183.

¹⁹⁵ BÉRCES VIKTOR: A vádemelésről. *Glossa Iuridica*, 2023. (1-2.), 93.

¹⁹⁶ BELOVICS TÉZIS: i. m. 8.

¹⁹⁷ Be. 422. § (2) bek. a)-e) pont

össze, melyek közül kiemelkedik a Be. 492. § (2) bek. e) pontjára – az eljárás megszüntetésének jogkövetkezményére – tekintettel a Be. 422. § (2) bek. a) pontja szerinti bizonyítékok megfelelő módon való előterjesztésének követelménye. Az ügy érdemét illetően ennek következetes elvárása akár súlytalannak tűnhet, számonkérése pedig felesleges időhúzásnak. A kisebb tárgyi súlyú, szemrevételezésre vékony aktával rendelkező ügyek esetében természetesen nem okoz különösebb problémát a bizonyítékok beazonosítása és annak feltérképezése, hogy mely tény bizonyítására kívánja azokat az ügyészség felhasználni, ugyanakkor a többkötetes, adott esetben több tízezer oldalas gigabüntetőügyekben, amelyek tényállása lehet igen bonyolult (számos vádponttal, akár több száz oldalas vádirattal), egyáltalán nem mellékes, hogy milyen alapossággal, csoportosításban és részletességgel tartalmazza a vádirat a bizonyítékok felsorolását. Ezen problematika egyik kiváló példája az ún. Quaestor-ügy, amelyben az eljáró bíró úgy ítélte meg, hogy a vádirat a bizonyítékok felsorolását részben annyira sommásan tartalmazta, hogy nem lehetett megállapítani, melyik bizonyíték mely cselekmény vagy részcselekmény bizonyítására szolgált, ezért az ügyészséget végzés kibocsátásával a hiányosság pótlására hívta fel.¹⁹⁸

A bizonyítási eszközök beazonosítható módon való megjelölése a megnevezésüket jelenti a gyakorlatban, és nyilvánvalóan csak azokat kell a vádiratban feltüntetni, amelyek a történeti tényállásban szereplő cselekmény bizonyítására hivatottak. Az ügyész a történeti tényállás leírását követően – több bűncselekmény vád tárgyává tétele esetén a tagoláshoz igazodóan megjelöli, hogy a konkrét bizonyítékok mely cselekmény vagy részcselekmény bizonyítására szolgálnak, azaz nevesíti a vonatkozó bizonyítási eszközöket. Szükségtelen ugyanakkor annak magyarázó jellegű kifejtése, hogy egy adott bizonyíték a tényállás pontosan mely elemének a bizonyítására szolgál.¹⁹⁹ A bizonyítékok megjelölése nem lehet sablonszerű, annak mindig az adott ügyre vonatkozóan konkrétnek kell lennie; az egyes bizonyítékoknak az iratból beazonosítható módon ki kell tűnniük, megkövetelve az oldalszám feltüntetését vagy elektronikus ügyirat esetén legalább az iratjegyzék szerinti megjelölést (pl. 8.3.1. - jegyzőkönyv „XY” kihallgatásáról). Mindez feltételezi a megküldött iratok hűen tükröző iratjegyzék meglétét, továbbá az iratok felhasználható formában történő, szabályos csatolását. A bizonyítékok beazonosítható módon való megjelölésére a 2019. április 9-10. napjai között megtartott Országos

¹⁹⁸ CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A Quaestor-ügy mellékszála. A média hatása a pártatlan bíróságba vetett közbizalomra. *Jogtudományi Közlöny*, 2024. (6), 313-321.

¹⁹⁹ BELOVICS-BÉRCES: i. m. 456-457.

Kollégiumvezetői Értekezlet is felhívta a figyelmet, és – a Kúriával egyöntetűen – határozottan úgy foglalt állást, hogy az e-aktából beazonosítható bizonyítékok hiánya a vádirat hiányosságainak a pótlásához és végső soron az eljárás megszüntetéséhez vezethet.²⁰⁰

Ha a vádirat nem vagy hiányosan tartalmazza a Be. 422. § (2) bek. *a*) pontjában előírt tartalmi elemet, vagyis a vád tárgyává tett cselekményekkel, illetve részcselekményekkel összefüggő, rendelkezésre álló bizonyítási eszközök megjelölését, a bíróság a Be. 493. § (4) bek. alapján – figyelemmel a Be. 493. § (2) bekezdésére – az előkészítő ülés megkezdése előtt felhívhatja az ügyészséget a vádirat hiányosságainak 2 hónapon belüli pótlására. Ezidőre az eljárást a Be. 488. § (1) bek. *b*) pontja alapján fel is függesztheti. Ha az ügyészség a megadott határidőn belül a vádirat hiányosságait nem pótolja, – a vád érdemi elbírálásra alkalmasságától függetlenül – a bíróság az eljárást a Be. 492. § (2) bek. *e*) pontja alapján nem ügydöntő végzéssel megszünteti.²⁰¹ Lényegében ez az esetkör felel meg – az alkalmazhatóság szűkebb volumene mellett – a III. Be. kellékhianyos vádra vonatkozó és az eljárás megszüntetésének jogkövetkezményét magával vonó rendelkezésének, amely egyébként a Quaestor-ügyben kiadott hiányosság pótlására felhívó végzés kibocsátásának idején hatályban volt.²⁰²

A Be. 422. § (2) bek. *e*) pontjában írt ügyészségi közlendők közül érdemes kiemelni a távollétes eljárás lefolytatása iránti, a Be. 749. § (1) bekezdése szerinti ügyészi indítványt. Ha az ügyészség a vádiratban az eljárás terhelt távollétében történő lefolytatását indítványozza, a vádiratban indokolt feltüntetni a Be. 747. § (2) és (6) bekezdésében felsorolt körülmények részletes leírását, vagyis a távollevő terheltté nyilvánításhoz szükséges feltételek megvalósulásának bemutatását. Ezek a körülmények közvetlenül nem kapcsolódnak a vád érdemi elbírálásra való alkalmasságához, ellenben olyan információs többletet nyújtanak, amelyek segítik, hogy az eljáró bíró a nyomozási iratok alapján könnyebben megítélhesse, hogy a külön eljárás lefolytatható-e. Miután a jogalkotó – ellentétben az ilyen indítvány elmulasztásának jogkövetkezményével (Be. 749. § (3) bek. *a*) pont) – sem a külön eljárás szabályainál, sem a Be. 422. § (2) bek. *e*) pontjához kapcsolódóan nem szankcionálja, ha a törvényi feltételek vádirati rögzítése elmarad, a részletes leírás hiányának korrekciójára elviekben nincsen jogszabályi

²⁰⁰ Lásd pl. Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 6.Bpk.331/2021/3. sz. végzése és a Szegedi Járásbíróság 6.Bpk.1003/2020/4. sz. végzése.

²⁰¹ Be. miniszteri indokolása a 493. §-hoz

²⁰² III. Be. 267. § (1) bek. *k*) pont

kötelezettség. Ennek ellenére az eljárás tisztességes lefolytatását mindenképpen előmozdítja, ha a bíróság ez esetben is megkeresi az ügyészséget az indítvány alapjául szolgáló körülmények bemutatásának pótlása iránt.²⁰³

2.5. Összegzés: a tartalmi legitimáció esszenciája

A vád törvényességét jellemző sajátosságok elemzése során láthattuk, hogy a vádlói jogosultság (alaki legitimáció) mellett a tartalmi legitimáció lényegének, egyes elemeinek meghatározása révén juthatunk közelebb a fogalom tartalmi összetevőinek azonosításához. Ennek megfelelően a vádból felismerhetőnek kell lennie a vádlott személyére konkretizált bűncselekményi törvényi tényállás megvalósítására alkalmas cselekvőségnek, amely kijelöli, hogy a tárgyaláson milyen tényállási elemekre kell a bizonyítást felvenni, a vádlott mivel szemben védekezhet. Ha a bíróság a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát a Be. 504. § (2) és (3) bek. alapján az előkészítő ülésen végzésével elfogadja és bűnösséget megállapító ítéletet hoz a Be. 504. § (6) bek. alapján, a törvényesség követelményének megfelelő vád magát az ítéleti tényállást jelöli ki. Ebből következően a vád tartalmi szempontból olyan megszövegezést igényel, hogy a benne foglalt cselekmények leírása alapján a bíróság már a tárgyaláselőkészítés során büntető anyagi jogi következtetés levonására alkalmas helyzetbe kerülhessen, vagyis, ha a vád állításait valónak fogadná el, a büntetőjogi felelősség már ekkor elbírálható lenne.

Hangsúlyozandó, hogy anyagi jogi következtetés levonására alkalmas állapotba nem azáltal kerül a bíróság, hogy a vádhatóság jogi minősítésére szorítkozva olvassa és értelmezi a vádiratot, hanem azáltal, hogy a vádban előadott tényállásra alkalmazni tudja a büntető anyagi jog általános és különös részének vonatkozó rendelkezéseit. Ehhez a jogi minősítés természetesen kiindulási alapot nyújthat, de a büntetőjogi felelősség elbírálásához vezető út azáltal válik szabaddá, hogy – akár téves minősítés vagy értékelés nélkül maradt tényállásrészek mellett – kétséget kizáróan megállapítható, hogy a bíróság mit fog tárgyalni. Ebből adódóan, a jogi minősítést tartalmi szempontból a törvényesség fogalmi körén kívül álló vádirati elemnek tekintem, amelynek feltüntetése nem az érdemi elbírálhatóság és a vád kereteinek kijelölése oldaláról bír jelentőséggel, hanem az a terhelt – későbbiekben kifejtendő – hatékony védelemhez való jogának érvényesülését erősíti.

²⁰³ Példa távollevő terhelttel szembeni vádiratra: Kúria Bfv.II.1.352/2021/7. sz. végzés [30]-[31]

A vád törvényességének fogalmi körén kívül esik továbbá a vád megalapozottsága, amely két területen érint a büntetőjogi felelősség megítéléséhez tartozó kérdést. Az egyik, hogy a nyomozás eljárási szabályainak megszegése a vád törvényességére nincs kihatással, másrészt ugyanígy közömbös a vád anyagi jogi megalapozottsága. Törvényes tehát az a vád is, amely nyilvánvalóan téves jogi következtetéssel rója a vádlott terhére a tárgyat képező bűncselekmény elkövetését.²⁰⁴ Ha a vádbeli cselekmény leírása alapján a bíróság számára egyértelmű, hogy a vádlott cselekvősége miként vonható valamely különös részi törvényi tényállás alá, hiába merül fel benne kétség a vád helytállósága, a tények valóságára felől – a pótmagánvádas (Be. 794. § (5) bek.) és a kiegészítő pótmagánvádas eljárást (Be. 817/P. § (1) bek.) kivéve – kizárólag a lefolytatott bizonyítás eredményeként hozhat felmentő ítéletet.

Nem tartozik a „törvényes vád” fogalmához a vád információs elemeinek megléte, mivel ezek nem az ügy érdemi elbírálhatóságát biztosítják, hanem a bíróság eljárásának lefolytatásához szükséges egyéb lényeges adatokat szolgáltatnak. Ezek közül kiemelkedik a bizonyítékok beazonosítható módon való megjelölése, amelynek, mint vádirati kelléknek a hiánya elbírálhatóságtól függetlenül vezet az orvoslás nélkül maradt mulasztás miatti eljárásmegszüntetéshez. Ettől eltekintve, jóllehet a bíróság nem köteles az egyéb hiányosságok pótlása iránt intézkedni, a tisztességes eljárás követelményének megtartottsága érdekében érdemes megfontolni a vádló figyelmének felhívását a korrekciót felvető joghelyzetekre.

3. Alapjogi megközelítés

3.1. Elméleti alapok

3.1.1. A törvényesség büntetőeljárású vetülete

A generális fogalomalkotáshoz elsőként a törvényesség büntetőeljárásban használatos jelentését szükséges értelmezni, amelyhez a főbb szakirodalmi álláspontok áttekintése ad támpontot. Finkey szavait idézve, a perbeli cselekményeket „a felek és a bíróság a törvény által előírt rendben és módon kötelesek végezni a per céljainak keresztülvitele végett, ami nem egyéb, mint a felmerült bűnügyben a való tények és a

²⁰⁴ HORGOS PhD: i. m. 187.

tényleg elkövetett bűncselekmény miatt a terhelt büntetőjogi felelősségének s marasztalás esetén a bűncselekmény jogkövetkezmenyeinek a BTK. alapján pártatlan, igazságos bírói megállapítása.”²⁰⁵ Király Tibor a törvényesség érvényesítésének eljárásjogi aspektusát a büntető eljárási törvények megtartásában összegzi. A hatóságok részéről minden kötelességszegést, jog nem-gyakorlását törvénysértésként értékeli.²⁰⁶ A bíróság tárgyalási tevékenysége körében a törvényességet úgy látja elérhetőnek, ha mindenki számára méltányos módon megadják a lehetőséget a jogai gyakorlására.²⁰⁷ Megítélése szerint a törvényesség olyan társadalmi érték, amely a jog számára majdhogynem igazság kritériumot jelent, hiszen „igaz döntés csak az elveket és garanciákat teljesítő eljárásban” születhet.²⁰⁸ Hasonlóan vélekedik Erdei Árpád, aki az eljárási törvényesség fogalmán a büntetőeljárási jog előírásainak maradéktalan érvényesülését érti, amelynek rendeltetése, hogy eszközként szolgáljon az anyagi jogi törvényesség megvalósításához.²⁰⁹

Móra Mihály az ítélkező tevékenység törvényességével szembeni elvárásnak azt tekinti, hogy a társadalomra veszélyes cselekmény elbírálása törvényes eljárás útján, a törvényben írt biztosítékok érvényre juttatásával történjen. A törvénynek megfelelő eljárás mibenlétét akként összegzi, hogy a büntetőeljárás megindításának és lefolytatásának módját egyöntetűen a törvény – megszabott alakszerűségek melletti – szigorú megtartásának kell jellemeznie. A törvényesség biztosítása a vád érvényesítése során az eljárás szabályaira vonatkozó rendelkezések ügyész általi megtartásában manifesztálódik.²¹⁰ Cséka Ervin a törvényességet olyan követelménynek aposztrofálja, amelynek a büntetőeljárás megindításától kezdve, annak folyamatában végig aktuálisnak kell maradnia.²¹¹ Gácsi Anett a büntetőeljárásbeli törvényesség betartásához fűződő érdek kapcsán jegyzi meg, hogy ez a cél a büntetőeljárásban résztvevők jogainak a biztosításához kötődik.²¹²

Mindezek fényében a törvényesség büntetőeljárási vetületére vonatkozó álláspontok akként összegezhetők, hogy a kritérium az eljárási törvénynek megfelelő, a

²⁰⁵ FINKEY: i. m. 96.

²⁰⁶ BÁRD KÁROLY – KRATOCHWILL FERENC – ERDEI ÁRPÁD – KIRÁLY TIBOR – TREMMEL FLÓRIÁN – CSÉKA ERVIN: *Magyar büntető eljárási jog I.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1990. 19., 21-22.

²⁰⁷ CSÉKA et al. II.: i. m. 117.

²⁰⁸ KIRÁLY TIBOR: *Büntetőítélet a jog határán.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1972. 304-309.

²⁰⁹ ERDEI (2011): i. m. 55-56.

²¹⁰ MÓRA – KOCSIS: i. m. 102-103., 163-164.

²¹¹ BÁRD et al. II.: i. m. 15.

²¹² GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban.* Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2016. 13-14.

garanciák érvényre jutását és a jogok gyakorlását biztosító eljárási rend sajátos ismerve. Ennek vádra vetített jelentésértelme azonban további pontosításra szorul, hiszen beazonosításra vár, hogy a vád esetében mely törvényi követelményeknek, milyen garanciák és jogosultságok biztosítása mellett, hogyan lehet és kell eleget tenni. Ehhez először is szem előtt kell tartani azt a büntetőeljárás egészén átívelő célkitűzést, hogy a bűnösség kérdésében való döntés a terhelt jogainak legmagasabb szintű védelme mellett születhessék meg.²¹³ A disszertáció ezen fejezete arra tesz kísérletet, hogy megtalálja azokat az alapjogi (alapelvi) kapcsolódási pontokat, amelyek révén a vád törvényessége követelményének a büntetőeljárás tárgyalási szakaszát átható, egyetemes mivolta igazolható és amelyen keresztül további garanciális fogalmi ismervek különíthetők el. Az értekezés eme célkitűzést a vádelv és a tisztességes eljáráshoz való jog releváns részjogosítványainak elemzése és szintetizálása révén törekszik megvalósítani.

3.1.2. A vádelv

3.1.2.1. A vádelv jelentősége

A vádelv olyan sziklaszilárd alapja a modernkori büntetőítélkezés ideáltípusáról alkotott képünknek, amely rendszer-meghatározó elvként megadja a büntetőeljárás karakterisztikáját és alapvonalait,²¹⁴ egyúttal közvetlenül a büntetőjogi felelősség elbírálásának rendjére vonatkozó értékeket állít a középpontba.²¹⁵ A büntetőeljárás tudományában a vádelvet szokásos centrális vagy vezér alapelvnek tekinteni, mivel több alapelv csoportosul köré, és egy egész eljárási rendszer következik belőle.²¹⁶ Finkey szavaival lényege a következőkben ragadható meg: „A „vádelv“ (...) abban áll, hogy a bíróság csak vád alapján járhat el, csak a bevádolt személyre és a vád tárgyává tett cselekményre indítja meg a bírói eljárást, csak az előtte emelt vád alapján hozhat ítéletet, vagyis vád nélkül senkit el nem ítéltet. A vád és az ítékezés tehát el van különítve s a vádló és a bíró egymástól függetlenek.”²¹⁷

²¹³ SALVATORE ZAPPALÁ: The Rights of the Victims v. the Rights of the Accused. *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 8, No. 1. 2010. 138. doi:10.1093/jicj/mqq001

²¹⁴ SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: A vádelv és a vádrendszer néhány elvi és gyakorlati kérdése. In KISS VALÉRIA (szerk.): *Kriminológiai Közlemények 71. Kontroll és jogkövetés*. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 2012. 295.

²¹⁵ ERDEI (2011): i. m. 140-141.

²¹⁶ BÁRD et al. I.: i. m. 76.

²¹⁷ FINKEY: i. m. 88-89.

Kovács Judit a vádelv szubsztanciáját abban látja, hogy az a vádemelés és az ítélezés funkcióját, valamint egymáshoz való viszonyát határozza meg arra a kérdésre keresve a választ, hogy milyen viszonyban áll egymással a fennálló vád és az ügydöntő határozat; azaz a vád, az ítélet és a védelem kapcsolatrendszeréhez tartozó elméleti és gyakorlati kérdéseket taglalja.²¹⁸ Ezzel párhuzamosan mutat rá Federico José Iuspa arra, hogy az egész eljárás a vád ténybeli feltevésén nyugszik, amelynek jelentősége abban mutatkozik meg, hogy az összefüggésben áll a vádlott védekezésével és a bizonyítási eljárással, egészen a felek érveléséig és a bíróság döntéséig, meghozzá olyan formában, hogy az alanyok eljárási feladataikon ne lépjenek túl.²¹⁹

A 14/2002. (III. 20.) AB határozat kimondta a közvádloi és a bírói szerep összemosásának tilalmát, amelynek értelmében a bíróság vádlói funkciót nem vehet át. Nevesítette továbbá azokat az ún. részalapelveket, így a perbeli funkciók megosztását (eljárási feladatok megosztásának elve), a vádhoz kötöttséget, valamint a váddal való rendelkezés jogát, amelyek érvényesülése révén a vádelv – rendszeralkotó jellege mellett – a tisztességes eljárás lefolytatását biztosító garanciák kiteljesedéséhez is hozzájárul.²²⁰ Egy ilyen kapcsolatra áttételesen Horgos Livia is utal azzal, hogy amennyiben a vád nem törvényes, az ügyész általános kötelességének, így az igazság feltárásának és a törvényesség megtartásának nem tud maradéktalanul eleget tenni. Szerinte az ilyen eljárás nemcsak a jogbiztonság és az eljárási feladatok megosztásának elvét, hanem az eljárás tisztességes voltát is sérti.²²¹ A 33/2013. (XI. 22.) AB határozat megerősítette, hogy a vádelv alapvető feltétele annak, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikkében írt eljárási garanciarendszer részét képező tisztességes eljáráshoz való jog, mint terhelti alapjog tényleges érvényesülést nyerhessen. A vádelvet ekként nem önálló alapjognak, hanem a tisztességes eljáráshoz fűződő alapjog részjogosítványainak megvalósulását támogató büntetőeljárásjogi alapelvnek tekintem.²²²

²¹⁸ KOVÁCS: i. m. 3.

²¹⁹ FEDERICO JOSÉ IUSPA: La acusación en el nuevo Código Procesal Penal de la Nación. *revista pensamiento penal*, 2015. 3.

<https://www.pensamientopenal.com.ar/system/files/2015/05/doctrina41097.pdf> /letöltve: 2025.07.12./

²²⁰ Az AB határozat szerint a tisztességes eljárás követelményének alapfeltétele a vádlói és az igazságszolgáltatási funkciók szétválasztása.

²²¹ HORGOS PhD.: i. m. 182.

²²² A jelzett szoros összefüggésre tekintettel az alfejezet címében egységesen az alapjogi megközelítés kifejezést használom. Többek között ilyen kapcsolat, hogy a perbeli funkciók megosztása a pártatlan bírósághoz való jog érvényesülését megalapozza.

3.1.2.2. Az eljárási feladatok megoszlása

A Be. 5. §-a szerint a büntetőeljárásban a vád, a védelem és az ítélezés egymástól elkülönül. Ennek rögzítése azt juttatja kifejezésre, hogy az állami büntetőigény érvényesítésének egységes rendje három – céljában és irányában – különböző funkciót gyakorló alany interakciójának köszönhetően jön létre.²²³ A nyomozás lezárultával átrendeződnek az eljárási jogviszonyok: (1) az eljárásból kilép a nyomozó hatóság, (2) új alanyként jelenik meg az igazságszolgáltatási funkciót gyakorló bíróság, (3) továbbá az ügyféli jogosultságok korlátainak megszűnésével kiteljesedik a védelmi funkció, (4) az ügyészség pedig nem ügydöntő hatóságként, hanem „ügyfél”-ként gyakorolja bűnüldözési funkcióját.²²⁴ A funkciómegosztás elve tehát akkor lép színtérre, amikor függetlenül attól, hogy történt-e nyomozás, a vádló döntés végett az ügyet a bíróság kezébe helyezi.²²⁵ A döntés pedig nem más,²²⁶ mint az igazság megállapítása, amelynek feladatát a jog kizárólagosan erre hivatott szervként a bíróságra telepíti.²²⁷

A vádemelés, mint a bírói eljárás megindításának feltétele leglényegesebb hatással az ítélező funkció gyakorlására van,²²⁸ mivel ezzel veszi kezdetét az igazságszolgáltatási tevékenység; nincs ítélet vád nélkül (*nullum iudicium sine accusatione*).²²⁹ Király Tibor kifejezett elvárásként fogalmazza meg a bírósággal szemben, hogy a vádlottat mindig csak az igazság alapján ítélje el, amelynek szükséges jogi feltételeit a törvénynek, a törvényesen lefolytatott eljárásnak kell biztosítania. Ebből kiindulva, a büntetőeljárás és az ítélet törvényességének minimumai között nevesíti egyebek mellett a funkciómegosztás elvének érvényesülését.²³⁰ Szabóné Nagy Teréz a funkciók elkülönüléséből vezeti le a bíróság azon kötelezettségét, hogy felismerje a büntetőeljárás akadályait, amelyek hiányában mindazon tevékenységre köteles, amely előmozdítja a büntetőeljárási feladatok megvalósítását.²³¹ A bíróság igazságszolgáltatási (ítélkezési) funkciójának teljesítése körében nevesíti is a vád törvényességének vizsgálatát, mint

²²³ CSÉKA et al. I.: i. m. 94.

²²⁴ BUDAHÁZI ÁRPÁD – GERGI-HORGOS LÍVIA: *Büntető eljárásjogi ismeretek*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015. 152.

²²⁵ ERDEI (2011): i. m. 177.

²²⁶ Az Alaptörvény 25. cikk (1) bek. szerint a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el.

²²⁷ ERDEI (2011): i. m. 51.

²²⁸ BÁRD et al. II.: i. m. 97.

²²⁹ BELOVICS-BÉRCES: i. m. 94.

²³⁰ KIRÁLY (1972): i. m. 304-309.

²³¹ CSÉKA et al. I.: i. m. 95.

eljárási kötelezettséget.²³² Gondolatisága lényegében azt implikálja, hogy a bíróság akkor látja el rendeltetése szerinti alkotmányos feladatát, az igazságszolgáltatást, ha az anyagi igazság megtalálása érdekében végzett ítélkező tevékenysége során észleli a vádirat esetleges hibáit, és – arra alkalmas eszközök birtokában – levonja annak jogkövetkezményeit.

Cséka szerint a vád az ítélkezéssel összefüggésben komplex feladatot teljesít: egyrészt a bíróság igazságszolgáltatási tevékenységének előfeltétele, másrészt meghatározza annak tartalmát, vagyis törvényes kereteit.²³³ „Megszabja (...) a tényeknek azt a körét, amelynek a valóságáról vagy valótlanságáról a bíróságnak meg kell győződnie (...), továbbá megalapozza a harmadik eljárási funkció: a védelem teljes kibontakozását is. A védelemnek a váddal kell számolnia, a váddal szemben kell érveit felhoznia.”²³⁴ A vádemelés, illetve a vádból megismerhető információk köre ekként a védelmi jogok gyakorlásának lehetőségeit is megszabja, mivel a rögzített vádlotti cselekvőség határvonalai kirajzolják azt a terepmentet, amelyen belül a védekezést elősegítő eszközök igénybe vehetők. Mindennek bővebb kifejtésére a tisztességes eljárás részjogosítványit bemutató alfejezet vállalkozik.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a vád és az ítélkezés funkcióinak gyakorlása során – a tisztességes eljárás követelményének, mint terhelti alapjognak a biztosítása érdekében – a materiális védelem és a *favor defensionis* szabályok alkalmazása révén a funkciómegosztás elve sérülhet. (pl. a büntetőjogi felelősséget mentő vagy enyhítő körülmények feltárására vonatkozó bizonyítás ügyészség általi indítványozásával). Ehhez kapcsolódóan a Be. 3. § (6) bek. kifejezetten rögzíti, hogy a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság köteles a terheltet mentő és a büntetőjogi felelősséget enyhítő körülményeket hivatalból figyelembe venni.²³⁵ E nemes jogalkotói törekvéshez képest a valóság és a célkitűzés közötti diszkrépancia érzékelhetővé válik, ha feltesszük magukban a kérdést: az ügyészség és a nyomozó hatóság valóban ugyanolyan mélységben és mértékben igyekszik felderíteni a mentő körülményeket, mint ahogy azt a terhelő adatokkal teszi? A kérdés költői jellege mellett megállapíthatjuk, hogy „a nyomozás sikerében érdekelt hatóságoknak még erre irányuló kifejezett szándék hiányában is

²³² BÁRD et al. I.: i. m. 126.

²³³ FENYVESI (2004): i. m. 101.

²³⁴ CSÉKA et al. I.: i. m. 96.

²³⁵ LICHTENSTEIN ANDRÁS: A materiális védelem és annak korlátai a büntetőeljárásban. *Jogelméleti Szemle*, 2021. (2), 18-20.

lélektanilag a terhelt bűnösségének alátámasztására szolgáló bizonyítási anyag összegyűjtése a fontosabb, mint az ez ellen ható tények feltárása.”²³⁶ Ebből adódóan erősen kétséges, hogy az alaki és a materiális védelem azonos hatékonysági fokkal tud-e működni.

3.1.2.3. A vádhoz kötöttség

A Be. 6. § (1) bek. értelmében a bíróság vád alapján ítélezik, a (2)-(3) bek. szerint a vádról kell döntenie, és csak a megvádolt személy büntetőjogi felelősségéről határozhat, kizárólag olyan cselekményt elbírálva, amelyet a vád tartalmaz. A bírósági eljárás tárgya ekként a vád, amelyet ki kell méríteni: ez határozza meg a bizonyítási eljárás kereteit és jelöli ki a védekezés sarokpontjait. A személyi vádhoz kötöttség követelménye azt az elvárást támasztja a vádirattal szemben, hogy egyértelműen és beazonosítható módon derüljön ki belőle az a személy, akinek a büntetőjogi felelősségre vonását indítványozzák, és akit az eljárás során megváltoztatni (mással helyettesíteni, a vádlottak körét kibővíteni) nem lehet. A tárgyi vádhoz kötöttség a vád tartalmi kereteit határozza meg: a bíróság csakis a vád tárgyává tett történeti tényállást bírálhatja el, másrészt köteles a vádat kimeríteni (egyetlen cselekményt sem hagyhat elbírálatlanul). Lényeges továbbá, hogy a bíróság a vádon túl nem terjeszkedhet, és további cselekményt sem tehet a vád tárgyává. Ez jelenti a vád és az ítélet tényállásának lényegi egyezőségét, vagyis a tettazonosságot.²³⁷

Arra a kérdésre, hogy meddig marad meg a tett azonossága, többféle elmélet létezik.²³⁸ Ezek közül Tóth Mihály álláspontja a vádlott tényleges cselekvőségére fókuszál, mivel a magatartást, a tett azonosságát helyezi középpontba, amikor úgy fogalmaz, hogy a tettazonosság nem terhelt, sértett, elkövetési tárgy vagy éppen Btk. fejezetbeli azonosságot jelent, hanem főként a fizikai cselekmény, a magatartás, a tett azonosságát.²³⁹ Háger Tamás ugyancsak a vád tárgyává tett tényeknek tulajdonít jelentőséget, vagyis a bíróságot a vádbeli tények kötik és nem azok joghatásai.²⁴⁰ Ezzel

²³⁶ SZABÓ KRISZTIÁN: A védőhatóságról. In HOMOKI-NAGY MÁRIA (főszerk.): *Ünnepi kötet Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica. Tomus LXXXI. 2018. 883-884.

²³⁷ BARTKÓ et al.: i. m. 46-47.

²³⁸ Ezek sommázatát lásd CZÉDLI-DEÁK ANDREA: Repedések a vádelv pajzsán. *Magyar Jog*, 2025. (9), 543-544.

²³⁹ TÓTH MIHÁLY: A „tettazonosság” újabb dilemmái – Meghaladott dogma vagy értékes tradíció? In FENYVESI CSABA – HERKE CSONGOR (szerk.): *Minúciák. Tanulmányok Tremmel Flórián professzor 60. születésnapjának tiszteletére*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudomány Kar, 2001. 32.

²⁴⁰ HÁGER (2018): i. m. 66.

összhangban fejti ki Elek Balázs, hogy bár az ítéleti tényállás a vádhoz képest általában cizelláltabb, részletesebb, a tettazonosság fennáll, ha egyértelműen ugyanarról a cselekményről van szó. Hangsúlyozza, hogy a vád tárgyává tett – a bíróság által értékelhető – tényeknek tekintendők a vádirat azon részei is, amelyeket az ügyész nem minősített.²⁴¹ Ezen nézetek koncentráltan jelölik ki a bírói döntés kereteit, amelyekhez képest Tóth Géza újabb felfogása egységes történeti eseményt alkotó cselekményazonosságot vet fel. Megállapítja, hogy a vádelv tekintetében az előbbi „szűk értelemben vett történeti tényállás azonossága érvényesül, amely nem involválja az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő körülmények összességét,” ... [és] „ez bizonyos esetekben az egységes történeti esemény indokolatlan szétparcellázását jelenti.”²⁴²

A bírói gyakorlat is azt az elvet követi, hogy az elkövetési magatartás központi részével való egyezőségre kell figyelmet fordítani. A bizonyítás eredményéhez képest a bíróság pl. az elkövetés helye, ideje, módja, eszköze, eredménye, indítéka stb. tekintetében eltérhet a vádbeli ténymegállapításoktól anélkül, hogy ezzel a vádelvet sértené.²⁴³ A vádelv sérelme nem következik be, ha a terhelt ítéleti tényállásban rögzített cselekménye „olyan” cselekmény marad, és nem válik alapvetően eltérő „más” cselekménnyé, mint amely miatt vele szemben az ügyész vádat emelt.²⁴⁴ Székely György László mindezt frappánsan így összegezte: a vád szerinti elkövetési magatartás további tényekkel való kiegészítése nem jár a tettazonosság sérelmével, azonban ez nem lehet egyenlő az eredeti elkövetési magatartás átírásával, kicserélésével.²⁴⁵ Tömör definíciót alkalmazva, a tettazonosság a vádirati és az ítéleti tényállás lényegi elemeinek egyezőségét jelenti, amelynek túllépése a vádon túlterjeszkedés tilalmának megszegéséhez vezet.

Hovatovább, a tettazonosság követelményéből visszakövetkeztethetünk a vád tárgyává tett cselekmény tüzetes meghatározásának jelentőségére, mivel az viszonyítási alapot képez a vádirati és az ítéleti tényállás lényegi egyezőségének megítélésénél. Mindezekből következően, a vádhoz kötöttséget két aspektusból érdemes vizsgálni. Az

²⁴¹ ELEK BALÁZS: *A jogerő a büntetőeljárásban*. Debrecen, Debreceni Egyetem ÁJK, 2012. 150-151. /a továbbiakban ELEK (2012a)/

²⁴² TÓTH GÉZA: *Azonosság-fogalom a büntetőeljárásban – az identicus jelentéstartalma a tettazonosság és a ne bis in idem elv értelmezésében*. PhD értekezés www.doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/11301/1/Disszert%C3%A1ci%C3%B3B3TOG1.pdf 87-89., 220-221. /letöltve: 2026.04.10./

²⁴³ BH2005. 7., EBH2011. 2385., BH2021. 66.

²⁴⁴ EBH2005. 1199.

²⁴⁵ SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: A vádelv eróziójának veszélye a legújabb bírói gyakorlat fényében. *Magyar Jog*, 2022. (9), 528.

egyik, hogy milyen paraméterekkel, tulajdonságokkal kell rendelkezni a vádnak ahhoz, hogy az a büntetőügy érdemi elbírálásának megalapozására, a bizonyítási eljárás kereteinek kijelölésére, a védelemhez való jog hatékony érvényesülésének biztosítására alkalmas legyen (a vád törvényességének problematikája), illetve, hogy az előbbi követelményeknek megfelelő váddal az ítéleti tényállás mennyiben van szinkronban, történt-e az eljárás tisztességes voltának megkérdőjelezésére alkalmas vádon való túlterjeszkedés (a tettazonosság kérdése). Kadlót Erzsébet a két terület közötti összeköttetést a következőkben ragadja meg: „amennyiben a vád tartalma már születése pillanatában sem vonatkoztatható hibátlanul a büntető anyagi jogszabályban meghatározott konkrét tényállásra, akkor azt nem lehet (...) a vádhoz kötöttség kiváltására alkalmasnak tekinteni.”²⁴⁶ Jelen értekezés a vádhoz kötöttség első „pillérével”, a vád törvényességi kritériumaival foglalkozik, és csak a szükséges mértékben, a releváns kapcsolódási pontok mentén tér ki a tettazonosság kérdésére.

3.1.2.4. A váddal való rendelkezés joga

A váddal való rendelkezés joga a vádló vád sorsával kapcsolatos széleskörű döntési jogosultságainak tárházaként fogható fel. A vádlott büntetőjogi felelősségre vonásának kezdeményezése a vádló döntésén múlik, így a vád mérlegelési tevékenységének eredményeként jön létre. Ő határozza meg, hogy mely bűncselekményt megvalósító terhelti cselekmény(eke)t tesz a vád tárgyává, ezzel kapcsolatban pedig nagymértvű rendelkezési jog illeti meg: a vádat az ügydöntő határozat hozatala céljából tartandó tanácsülésig módosíthatja vagy akár ejtheti is.²⁴⁷ A bizonyítás eredményéhez képest sokszor változhat azon – adott esetben a jogi minősítésre is kiható – tények köre, amelyek miatt a vádló a terhelt bűnösségének kimondását indítványozza. A terheltet megillető garanciák mellett a vádló ilyenkor szabadon alakíthatja a vádat, és ez a módosított vád lesz az, amely a továbbiakban a bírósági eljárás alapját képezi.²⁴⁸ A vád módosítása vagy egyes vádpontok ejtése természetesen kihat a vád aktuális tartalmára, ami alapvetően befolyásolja az ítékezés ténybeli kereteit. A vád tartalma ezért nem szükségképpen konstans, az szoros összefüggésben áll a vádló rendelkezési jogának gyakorlásával, amelyből adódóan folyamatosan nyomon kell követni, hogy történt-e az eljárás során a

²⁴⁶ KADLÓT (2005): i. m. 68.

²⁴⁷ BARTKÓ et al.: i. m. 294.

²⁴⁸ SZÉKELY (PhD): i. m. 163.

Be. 538. §-ának megfeleltethető vádmódosítás vagy a Be. 539. § (1) bek. szerinti vádejtés.²⁴⁹ A vádmódosítások ténye és száma olyan szempontból releváns, hogy mindig a végső formáját elnyert vád képezi az elbírálás tárgyát. A több alkalommal bekövetkezett módosítás mellett a vádnak az eljárás menetében folyamatosan megismerhetőnek kell lennie.²⁵⁰

A vád módosítása a vád – ügydöntő határozat meghozataláig történő – megváltoztatása és kiterjesztése által valósulhat meg. A vád megváltoztatásának lehetőségével a Be. 538. § (1) bek. a) pontja szerint az ügyészség akkor élhet, ha álláspontja szerint a vádlott más bűncselekményben bűnös vagy a vádirati minősítés szerinti bűncselekmény súlyosabban vagy enyhébben minősül, ezért a történeti tényállást és/vagy a jogi minősítést korrigálja.²⁵¹ A vád kiterjesztésének a Be. 538. § (1) bek. b) pontja alapján akkor van helye, ha a vádló megítélése szerint a vádlott más bűncselekményben is bűnös, mint amely miatt ellene vádat emelt. Ilyenkor az ügyész fenntartja az eredeti vádat, és emellett olyan további bűncselekményben is indítványozza a vádlott büntetőjogi felelősségre vonását, amely ténybelileg kapcsolódik a vádiratban leírt bűncselekményhez.²⁵²

A vád módosításának Be.-ben *expressis verbis* nem szabályozott, de a gyakorlatban tipikusan előforduló esete, ha az eredeti vád tartalma a tényállás kibővítésével, pontosításával – akár minősítésváltás nélkül – a tettazonosság keretein belül módosul (*de facto* vádmódosítás). Ennek tipikus példája a bünszervezetben elkövetés, amely kapcsán a Kúria hangsúlyozza, hogy az az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jogi minősítése szempontjából közömbös. Az nem része a jogi minősítésnek, hanem olyan, bármilyen szándékos bűncselekmény elkövetéséhez kapcsolható többes elkövetői forma, ami megvalósulása esetén a Btk. Általános Részében foglalt jogkövetkezményeket – egyebek mellett az e szervezeti forma keretében elkövetett bűncselekmény büntetési tételkeretének az emelkedését – vonja maga után. A vád ebbéli módosítása a védekezéshez, a tisztességes eljáráshoz való jog alkotmányos tartalmával összhangban áll, mivel az Alaptörvény a védekezéshez való jogot deklarálja, a változatlan védekezéshez való jogot nem, az ugyanis logikailag a védekezés megcáfolhatatlanságának alkotmányjogi rögzítését jelentené. A bíróság a vádhoz van

²⁴⁹ Vádkiterjesztés vizsgálatára lásd Debreceni Ítéltábla Bf.IV.282/2021/79. sz. ítélet [86]

²⁵⁰ Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.323/2021/22. sz. ítélet [146]

²⁵¹ BH2011. 189.

²⁵² BH2009. 74.

kötve, nem pedig a védekezés mikéntjéhez.²⁵³ A minősítésváltozás hiánya ellenére, a tisztességes eljárás követelményének biztosítása érdekében mindazonáltal ilyenkor is szükségesnek tartom alapjogi szempontból – az 538. § (5)-(6) bekezdéséhez hasonlóan – a tárgyalás elnapolásának lehetőségére vonatkozó kérdést feltenni a védelemnek.

A vád ejtésekor megszűnik a bírósági eljárás alapja és az adott cselekményre vonatkozó elbírálási kötelezettség. Ha a vádejtés csak meghatározott vádlotti cselekvőséget érint, ügyelni kell arra, hogy a bíróság a fennmaradó valamennyi cselekmény tekintetében értékelje a vád törvényességét, és annak megfelelése esetén az összes vádlotti cselekvőség kapcsán hozzon érdemi döntést. A Be. 539. § (1) bek. alapján az ügyészség ejti a vádat, ha (a) a bizonyítás alapján arra a meggyőződésre jut, hogy a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, (b) a bűncselekményt nem a vádlott követte el vagy (c) a bűncselekmény nem közvádra üldözendő. Ugyanezen jogszabályhely (2) bek. szerint az ügyészség az ügydöntő határozat meghozataláig ejtheti a vádat, a vád ejtését indokolni köteles. Az előbbi rendelkezések fényében a vád ejtésének indokát a nevesített három ok valamelyikének megjelölésével az ügyészségnek elő kell adnia: ki kell fejteni, hogy meggyőződését a Be. 539. § (1) bek. *a)-c)* pontjai közül melyikre alapította. Amennyiben a vád ejtésére sarkalló indok nem szerepel a felsorolásban, így pl. „nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a vádlott követte el”, a törvényszöveg kategorikus felsorolása alapján, az ügyészség elméletileg nem ejtheti a vádat. Ez a megközelítés az eljárás felesleges elhúzódásának és a vádelv indokolatlan korlátozásának a veszélyét hordozza magában, mivel akkor is a bizonyítási eljárás folytatására kötelezi az eljáró bírót, amikor az ügy tárgyalását egyébként már maga az ügyészség sem kívánná. A vádló rendelkezési jogának szűkítése lényeges visszalépés a III. Be. 311. § (1) bekezdéséhez képest, mert a korábban hatályos szabályozás szerint az ügyész az ítélethozatal céljából tartandó tanácsülésig minden megszorítás nélkül ejthette a vádat.

3.1.3. A tisztességes eljárás követelménye

3.1.3.1. Az alapjogról általánosságban

²⁵³ Kúria Bfv.III.380/2022/8. sz. végzés [78] [80]-[81] [83]-[84]

A tisztességes eljárás követelménye angolszász eredetű, egyetemes princípium, amely azt hivatott biztosítani, hogy a polgárok jogaira kihatással bíró egyedi ügyekben az állami szervek döntéseiket tisztességes eljárás keretében hozzák meg. Bár a Be. alapvető rendelkezései között *expressis verbis* nem jelenik meg, az általa támasztott elvárások a büntető igazságszolgáltatás teljes menetében közvetlenül hatályosulnak.²⁵⁴ Tartalmának egyes alkotóelemei javarészt három nemzetközi dokumentum idevágó rendelkezéseinek fényében kristályosodnak ki: az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47-48. cikke,²⁵⁵ az EJEE 6. cikke és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 14. cikke.²⁵⁶

A 6/1998. (III. 11.) AB határozat olyan abszolút jogként jellemezte, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni, ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan, igazságtalan vagy nem tisztességes.²⁵⁷ A tisztességes eljáráshoz való jogot Bárd Károly más jogra vagy érdekre tekintettel nem korlátozható, abszolút érvényű jogként azonosította azzal, hogy nem vitatta a tartalmát kitöltő egyes elemek korlátozásának lehetőségét egészen addig, amíg ezt a többi biztosíték megfelelően ellensúlyozza. Azt ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a részjogosítványok is abszolút érvényűek olyan értelemben, hogy ezek sem olthatók ki teljességgel más alapjog vagy érdek nevében.²⁵⁸ „Nincs olyan szituáció, amely igazolhatná az egyénnek e jogtól való totális megfosztását. Nincs olyan helyzet, amelyben a tisztességes eljáráshoz való jog más jog vagy érdek előtt teljességgel meghátrálna és ez igaz a tisztességes eljárás részjogosítványaira is.”²⁵⁹ Elek Balázs szintén abbéli nézetét fejtette ki, hogy „az eljárásoknak minden esetben tisztességesnek kell lenniük, és nem képzelhető el olyan kivétel, amely elfogadhatóvá tenne nem tisztességes eljárást.”²⁶⁰

²⁵⁴ BELOVICS-BÉRCES: i. m. 79-80.

²⁵⁵ CZINE (2020): i. m. 118.

²⁵⁶ SAMANTHA CHEESMAN: Tisztességes eljárás? Egy összehasonlító elemzés. In BADÓ ATTILA (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika. Összehasonlító jogi tanulmányok*. Budapest, Gondolat, 2011. 68-69.

²⁵⁷ 6/1998. (III.11.) AB határozat II/5.

²⁵⁸ BÁRD KÁROLY: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberjog-dogmatikai értekezés*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2007. 99-100.

²⁵⁹ BÁRD KÁROLY: Az áldozatok méltósága és a vádlottak jogai. Összehasonlító jogi tanulmány. Budapest, HVG-ORAC, 2021. 106., 174.

²⁶⁰ ELEK BALÁZS: A bizonyítékszerzés alkotmányos korlátai a büntetőeljárásban. In TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ (szerk.): *Dikaiosz logosz. Tanulmányok Kovács István emlékére*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2012. 407.

Sulyok Márton megjegyzi, hogy a tisztességes eljárásához való jogra hagyományosan „jogcsokorként” (*bundle of rights*) szokás tekinteni, azonban figyelembe véve, hogy „a tisztességesség az eljárás absztrakt minősége és nem konkrét tulajdonsága, (...) az igazságszolgáltatás inherens minőségeként kell kezelnünk és felfognunk.”²⁶¹ A tisztességes eljárás sokrétű és számos eljárási követelményt ötvöző fogalmát Czine Ágnes ekként foglalta össze: „az adott társadalom értékrendjét, értékítéletét tükörképként megjelenítő, az igazságszolgáltatásban (...) megjelenő alapelvek összessége, egyben jogállami garancia, írott és íratlan szabályok együttese. Ugyanakkor ez akkor valósul meg, amikor azt látja az állampolgár, hogy ügyét nemcsak szaktudással, szakértelemmel rendelkező állami alkalmazottak, szakemberek intézik, hanem (...) egyértelművé válik számára, hogy ügyeinek intézése során korrekt, lelkiismeretes, jellemes, feddhetetlen eljárást folytatnak le.”²⁶² Armin Engländer szerint a tisztességes eljárás elve abban az iránymutatásban ragadható meg, hogy a konfliktushelyzetekben a vádlott érdekeit nem szabad egyszerűen feláldozni a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának javára.²⁶³ Michael Bohlander pedig vallja, hogy a tisztességes eljárás azt hivatott biztosítani, hogy az érintett személy ne pusztán az eljárás tárgya, hanem annak aktív alakítója legyen.²⁶⁴

A tisztességes eljárásnak több részjogosítványa különíthető el a bírósághoz fordulás jogától kezdve az indokolt bírói döntés biztosításáig.²⁶⁵ A kutatási téma szempontjából azoknak az elemeknek a vizsgálatát tartottam indokoltnak, amelyek érvényesülésére a vádelv közvetlen hatást gyakorolhat. Ezek a védelemhez való jog, a fegyverek egyenlőségének elve, az ügyek észszerű időn belüli elbírálásához való jog és a tájékoztatáshoz való jog.

3.1.3.2. A tisztességes eljárás releváns részjogosítványai

a) A védelemhez való jog

²⁶¹ SULYOK MÁRTON: „In all fair-ness” avagy igazság szerint... In BADÓ ATTILA (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika. Összehasonlító jogi tanulmányok*. Budapest, Gondolat, 2011. 93.

²⁶² CZINE (2020): i. m. 21.

²⁶³ ARMIN ENGLANDER: *Examens-Repetitorium Strafrecht*. Heidelberg, C.F. Müller Verlag, 2009. 5.

²⁶⁴ MICHAEL BOHLANDER: *The Principles of German Criminal Procedure*. Oregon, Oxford and Portland, 2012. 20.

²⁶⁵ Lásd pl. Czine Ágnes csoportosítását. CZINE (2020): i. m. 158-191.

A védelem joga olyan – a XX. század második felében emberi jogként elismert – alapvető eljárási jog,²⁶⁶ amely a terhelt személyes védekezési jogosultságában és a védőnek a védelem ellátásával kapcsolatos eljárási kötelezettségében ölt testet.²⁶⁷ A 17/2005. (IV. 28.) AB határozat az eljárás tisztességének lényeges elemeként jelölte meg e jog hatékony érvényesülését,²⁶⁸ amelyet a 8/2013. (III. 1.) AB határozat változatlanul fenntartott.²⁶⁹ Bárd Károly a tisztességes eljárás explicit részjogosítványaként azonosítja,²⁷⁰ amellyel lényegében egyező kifejezést használva, Gácsi Anett a tisztességes eljáráshoz fűződő jog explicite nevesített elemének tekinti.²⁷¹ Koósné Mohácsi Barbara ugyancsak a tisztességes eljáráshoz való jog nevesített részjogosítványaként kezeli.²⁷²

A Be. 3. § (1) bek. az alkotmánybírói gyakorlattal egyezően rögzíti, hogy a terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez. A hatékonyság zsinórmértékéül egy olyan elvárt szint határozandó meg, amely képes kiegyenlíteni a bűncselekmények miatti felelősségre vonáshoz kapcsolódó, az állam oldalán objektíve jelentkező előnyöket.²⁷³ A védelemhez való jog egyszerű deklarálásához képest ez annyiban más, hogy hatékony védelem esetén a terhelti védekezéshez valódi eszközök állnak rendelkezésre és e jog nem csupán tartalom nélküli formalitás. Mindez leképeződik a Be. 3. § (4) bekezdésében is, amely kimondja, hogy a bíróság köteles megfelelő időt és körülményeket biztosítani a védelemre való felkészüléshez.²⁷⁴

Bárd Károly vallja, hogy a védelemhez való jog, illetve a vád megismerésének joga, mint eljárási garanciák rendeltetése elsősorban nem az, hogy a büntetőperbeli ténymegállapítások precizitását elősegítsék, hanem hogy az ártatlanok megbüntetését meggátolják.²⁷⁵ A jog tartalmának elemzése körében kiemelendő, hogy annak csak egyik részjogosítványa a védőhöz való jog, amelyet gyakran magával az alapelvvel

²⁶⁶ ERDEI (2011): i. m. 195.

²⁶⁷ BELOVICS-BÉRCES: i. m. 90-91.

²⁶⁸ 17/2005. (IV. 28.) AB határozat III/3.

²⁶⁹ 8/2013. (III. 1.) AB határozat [27]

²⁷⁰ BÁRD (2018.): i. m. 103., 174.; BÁRD KÁROLY: A független és pártatlan bírósághoz való jog. *DIEIP*, 2023. (4), 14.

²⁷¹ GÁCSI ANETT ERZSÉBET: A hatékony védelemhez való jog az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatában. *Magyar Rendészet*, 2018. (3), 13.

²⁷² KOÓSNÉ MOHÁCSI BARBARA: A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése büntetőügyekben. *Magyar Jog*, 2016. (12), 731.

²⁷³ ERDEI (2011): i. m. 195.

²⁷⁴ BÁNÁTI et al.: i. m. 32-33.

²⁷⁵ BÁRD KÁROLY: Demokrácia – tisztességes eljárás – megismerés a büntető perben. In FARKAS ÁKOS (szerk.): *Emlékkönyv Kratochwill Ferenc tiszteletére (1933-1993)*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2003. 82.

azonosítanak.²⁷⁶ A terhelt védekezése útján ugyanis önállóan vitathatja a büntetőjogi felelősségre vonás alapját. A védekezés fogalmához tartozik minden olyan joggyakorlása, amely a hatóság tevékenységére, az ügy menetére, illetve olyan határozat meghozatalára vonatkozik, amely eljárási helyzetére, jogos érdekeire kihatással van.²⁷⁷

A szakirodalom – a védekezés személyes formáján kívül – hagyományosan a védelem alaki és anyagi (materiális) oldalát szokta megkülönböztetni, előbbi alatt a védő igénybevételét és a tevékenységéhez kapcsolódó jogosultságokat értve. A materiális védelem két komponensű: egyfelől beletartozik az eljáró hatóságok azon feladata, hogy a törvényben meghatározott védekezési lehetőségek kihasználását a terhelt számára biztosítsák, másrészt az, hogy a terhelő és súlyosító körülmények mellett a büntetőjogi felelősséget mentő és enyhítő körülményeket is feltárják.²⁷⁸ Következésképpen, a materiális védelem – a *favor defensionis* elv megnyilvánulásaként – a hatóság által a terhelt érdekében végzett eljárási cselekmények gyűjtőfogalma.²⁷⁹

Az alapjog a védekezés széleskörű lehetőségének biztosításában nyilvánul meg. A Móra-Kocsis tankönyv szerint a védelem joga magában foglalja azokat az eljárási jogosítványokat, amelyek segítségével a vádlott – a büntetőper megindításától annak befejezéséig – ügyféli minőségben lehetőséggel rendelkezik a váddal szembeni védekezésre, így különösen arra, hogy megismerhesse azt, milyen cselekmény elkövetését róják a terhére.²⁸⁰ Fenyvesi Csaba szerint a terheltet a védelem joga azért illeti meg, mivel a büntető igazságszolgáltatás csak akkor lehet teljes, illetve tisztességes (pártatlan és igazságos), ha annak célja nemcsak a bűncselekmény és az elkövető személyének kiderítése és megállapítása, hanem a terhelti jogok maradéktalan érvényre juttatása, továbbá „a nem bűnösök és emberi jogaik megvédése is. (...) A védelem valóban a vád gyengítésére vagy „megsemmisítésére” irányul, tehát ilyenformán a vádhoz kell igazodnia.”²⁸¹

Fantoly Zsanett a hatékony védelemhez való jogot Janus-arcú jelenségként jellemzi, mivel a terhelt oldaláról alanyi jogosultságként jelentkező alapelv érvényesülésének biztosítása a hatóságok oldaláról eljárási kötelezettségként

²⁷⁶ FENYVESI CSABA: A védői tevékenység alkotmányos és alapelvi vonatkozásai. In TÓTH MIHÁLY (szerk.): *Büntető eljárási jogi olvasókönyv*. Budapest, Osiris, 2003. 163-164.

²⁷⁷ CSÉKA et al. I.: i. m. 102.

²⁷⁸ ERDEI (2011): i. m. 197-201.

²⁷⁹ BARTKÓ et al.: i. m. 38.

²⁸⁰ MÓRA-KOCSIS: i. m. 106.

²⁸¹ FENYVESI CSABA: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárási szerepéről és jogállásáról*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2002. 43-44.

realizálódik. A védelemhez való jog a büntetőeljárás számos részletszabályában ölt testet, amelyeknek köszönhetően a terhelt képes magára nézve kedvező irányba befolyásolni az eljárás menetét, valamint a hatóságok döntését. Lényegében a terhelt azon büntetőeljárási jogosítványainak összességéként határozható meg, amelynél fogva joga van a vele szemben érvényesített büntetőigény megismerésére, az azzal kapcsolatos álláspontjának kifejtésére, valamint arra, hogy ellenérveit felhozhassa. Jogosultsága többek között kiterjed arra, hogy megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre, megismerhesse a vád tárgyát, valamint ennek változását, továbbá, hogy a hatóságok tevékenységét illetően indítványokkal élhessen és észrevételeket tegyen.²⁸²

Jóllehet a Be. 7. § (1) bek. alapján a vád bizonyítására a vádló köteles, Bérces Viktor szerint a védelemnek aktívan kell közreműködni a bizonyítási eljárásban.²⁸³ Annak ellenére tehát, hogy a vádlott esetleg él a hallgatáshoz való jogával, a védelemnek alakító jelleggel szükséges fellépni a vádat gyengítő és a vádlott védekezését erősítő bizonyítási indítványok előterjesztésével. Mindez akkor kivitelezhető, „ha a védelem pontosan tudja azt, hogy mivel szemben védekezhet, a vádban felhozott mely tényeket és jogi álláspontot teheti kétségessé. (...) A vád törvényessége ily módon kardinális jelentőségű abból a szempontból, hogy a vád és annak esetleges módosításai kijelölik a terhelt védekezésének kereteit; a terhelt a vádban foglaltak pontos tartalma ismeretében tud felkészülni a tárgyalásra”,²⁸⁴ és tudja előterjeszteni bizonyítási indítványait. Ez feltételezi, hogy olyan vádirat kerüljön a részére kézbesítésre, amely alapján el tudja dönteni, hogy védelmi jogosítványait mennyiben és milyen módon kívánja gyakorolni. A védelemnek összességében olyan pozícióba kell kerülnie, hogy megalapozott döntés születhessen arról, hogy a vádlott az előkészítő ülésen elfogadja-e az ügyészség beismerés esetére tett büntetékiszabási indítványát, vagy bizonyítási indítványok előterjesztése mellett vitatja a vádat, és ha igen, ezt miként teszi.

b) A fegyverek egyenlőségének elve

A tisztességes eljárás fogalmi elemeként „azt a célt szolgálja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen a büntetőper menetét alakítani. A védelem

²⁸² BARTKÓ et al.: i. m. 37.

²⁸³ BÉRCES Viktor: *A védői szerepkör értelmezésének kérdései – különös tekintettel a büntetőbíróóság előtti eljárásokra*. Budapest, Pázmány Press, 2014. 36-37.

²⁸⁴ CZÉDLI-DEÁK (2016): i. m. 21.

azonban nyilvánvaló hátránnyal indul,²⁸⁵ ezért indokolt, hogy „az államhatalom túlsúlyával szemben a felelősségre vont személy megfelelő eszközökkel rendelkezessen (...) a vád vitatására.”²⁸⁶ Lényege a vád és a védelem funkcióját gyakorló, nem ügydöntő minőségben tevékenykedő főszemélyek tárgyalási jogainak egyenlőségében és eljárási „fegyvertárak” egyenlő erejében rejlik. Az elv gyakorlati számon kérhetőségével kapcsolatban orientáló szempont, hogy a terheltnek az eljárásban ténylegesen milyen jogokat biztosítottak és azoknak milyenek voltak az érvényesülési lehetőségei.²⁸⁷ A védelemhez való jog és a „fegyverek egyenlőségének” elve egymással szoros összefüggésben állnak, és együttes rendeltetésük, hogy az igazságszolgáltatás működése során elősegítsék, hogy a vád és a védelem legalább egymással összemérhető súlyú eszközöket tudhasson magáénak,²⁸⁸ ezáltal egyforma esélyt biztosítva a feleknek arra, hogy tény és jogkérdésben véleményt formálhassanak.²⁸⁹

A kontradiktórium elvéből az is következik, hogy a vádló, valamint a vádlott és védője egyaránt ügyféli minőségben jár el, hiszen a per tárgyalási szakaszában a vád és a védelem hozzátétőlegesen azonos jogokkal rendelkezik.²⁹⁰ Az aktív közreműködést biztosító ügyféli jogosultságoknak két csoportját lehet elkülöníteni: az egyik az ügy megismerésére irányul, a másik az ügy előbbre vitelét szolgálja.²⁹¹ A vádlott számára biztosítani kell, hogy az eljárás alanyaként ténylegesen is egyenlő ügyféli jogokat élvezhessen a tárgyaláson, és a vád állításainak megcáfolása, illetőleg saját álláspontjának védelme érdekében lehetősége legyen ténybeli és jogi érvei előadására.²⁹² A fegyverek egyenlőségének elvén keresztül az a kíváncsi is kifejeződik, hogy a vádló, a terhelt és a védő ugyanolyan bizonyítási lehetőségekhez jusson, így pl. egyformán illesse meg őket a kérdezői, észrevételezői, indítványtételi jog, melyek gyakorlásának mikéntje és módja már eljárástaktikai kérdés.²⁹³

Gácsi Anett az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatát úgy foglalta össze, hogy a fegyverek egyenlősége nem számtani egyenlőséget jelent, hanem az inkább az

²⁸⁵ ELEK BALÁZS: A favor defensionis elv megjelenései az új büntetőeljárás törvény rendes perorvoslataiban. *Magyar Jog*, 2021. (10), 573.

²⁸⁶ BÁNÁTI JÁNOS – BELOVICS ERVIN – CSÁK ZSOLT – SINKU PÁL – TÓTH MIHÁLY – VARGA ZOLTÁN: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2003. 44.

²⁸⁷ ERDEI (2011): i. m. 176., 235.

²⁸⁸ SÜLYOK TAMÁS: *Az ügyvédi hivatás alkotmányjogi helyzete. PhD értekezés.* 78. <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=13423> /letöltve: 2024.03.19./

²⁸⁹ 6/1998. (III. 11.) AB határozat

²⁹⁰ SZÉKELY (2012): i. m. 297.

²⁹¹ CSÉKA et al. I.: i. m. 98.

²⁹² MÓRA-KOCSIS: i. m. 105.

²⁹³ BELOVICS-BÉRCES: i. m. 82.

információkhoz (iratokhoz) való hozzáférésben, ekként az eljárási cselekményekben való érdemi részvétel jogában, valamint a terhelt és a védő érdemi felkészülésének fontosságában rejlik.²⁹⁴ A felek közötti processzuális egyenlőség mindazonáltal csak akkor valósulhat meg, ha az említett jogosultságok már az eljárás kezdetén érdemlegesen gyakorolhatók. A vádnak ezért olyan egyértelmű tényközléseket kell tartalmaznia, amelyekből megismerhetővé válik, hogy pontosan melyek a vádló által bűncselekményként értékelt terhelti cselekvőség lényegadó mozzanatai és ehhez mérten mely indítványok és észrevételek szolgálják a leghatékonyabban a védelmi jogosultságok gyakorlását.

c) A tájékoztatáshoz való jog

Az eljárási tisztesség eszményének az a büntetőeljárás felel meg, amely a vád közlésével teljeskörű rálátást biztosít arra, hogy a bíróság milyen keretek között folytatja le a bizonyítást. A büntetőjogi szempontból releváns információk ismerete egyben az állami büntetőhatalom (*ius puniendi*) korlátja is, hiszen kijelöli az ítélkezés alapját és behatárolja, hogy a tárgyaláson mely kérdések kerülhetnek megvitatásra. Azáltal ugyanis, hogy a védelem – előzetes tájékozottságának köszönhetően – aktív résztvevője lehet az eljárásnak és a tárgyaláson alakító jelleggel képes hatni a vádra, az ügy eldöntését a saját érdekeinek megfelelő irányba terelheti.²⁹⁵ A vádra vonatkozó tájékoztatás minimumkövetelményeinek lefektetése ezért az egész büntetőeljárásra kiható jelentőséggel bír, hiszen ennek köszönhetően a vádlott elkerülheti azt a bizonytalanságot, amivel a bűnösség kérdésében való döntésig szembe kell néznie.²⁹⁶

Peter G. Ballou értelmezésében a vádirat szerepe egyrészt az, hogy tájékoztassa a vádlottat az ellene emelt vádról, a másik funkciója, hogy megvédje a vádlottat a jövőbeni újabb, azonos tárgyú eljárástól, harmadlagosan pedig arra hivatott, hogy tájékoztassa a bíróságot a tényekről annak megítélhetőségéhez, hogy azok jogi szempontból

²⁹⁴ GÁCSI ANETT ERZSÉBET: Dogmatikai alapvetések a fegyverek egyenlőségének elvéről. *Magyar Rendészet*, 2017. (4), 22-23.

²⁹⁵ <https://cortesuprema.gov.co/corte/wp-content/uploads/relatorias/pe/spa/PROBABILIDAD%20DE%20VERDAD.pdf> 2-3. /letöltve: 2024.02.19./

²⁹⁶ TUDOR OSOIANU – DINU OSTAVCIUC: Indictment and Accusation Submission. *Scientific Annals of the Stefan cel Mare Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova*. No. 13. 2021. 37-38. https://zenodo.org/record/5069204/files/p_37-54.pdf /letöltve: 2023.11.23./

elegendőek-e bűnösséget megállapító ítélet hozatalához.²⁹⁷ Werner Beulke a vádirat két funkcióját különíti el: a behatároló funkció meghatározza az eljárás tárgyát, valamint – a *ne bis in idem* elvéből fakadóan – hogy meddig terjedhet az ítélet jogereje. Az információs funkció jelentősége abban rejlik, hogy biztosítja a vádlott számára a védelemhez, a bíróság számára az eljárás lefolytatásához szükséges ismereteket annak kapcsán, hogy mi a konkrét vád és mi annak az ügyész általi jogi minősítése.²⁹⁸ A Haller-Conzen szerzőpáros a vádirat további funkciójaként nevesíti, hogy az a vád tárgyát képező bűncselekményt megkülönbözteti más hasonló esettől. A hatékony vádhoz (*eine wirksame Anklage*) mindenekelőtt a bűncselekmény kellőképpen konkretizálását (körülírását) tartják szükségesnek. A vád tárgyát képező bűncselekményt – az egyéniesítésre szolgáló jellemzők feltüntetésével – olyan pontosan kell leírni, hogy annak más történeti eseménnyel való összetéveszthetősége kizárt legyen.²⁹⁹

Thomas Wahl a vád megismeréséhez fűződő joggal foglalkozó munkájában leszögezte, hogy a bíróságot – a vádirat benyújtásának időpontjától – a legmagasabb szintű tájékoztatási kötelezettség terheli. A tájékoztatás által a vádlottakat olyan helyzetbe kell hozni, hogy teljeskörűen gyakorolni tudják a védelmi jogosítványaikat, így különösen azt, hogy az ellenük felhozott bizonyítékokat megkérdőjelezzék vagy a mentő bizonyítékokat előterjessék.³⁰⁰ Thomas Weigend olvasatában a tájékoztatási kötelezettség teljesülése annak fényében ítélandó meg, hogy a közölt információ – függetlenül a közlés módjától és formájától – lehetővé teszi-e a védekezés hatékony módon való megszervezését. Ami igazán számít, hogy a terhelt megértse a vád alapjául szolgáló tények és azok világos, pontos jogi minősítése ismeretében azt, hogy mi miatt indítványozzák a büntetőjogi felelősségre vonását. Ezáltal kerülhet ugyanis olyan helyzetbe, hogy feltérképezze ama fő kérdéseket, amelyekre a védelemnek koncentrálnia kell.³⁰¹

²⁹⁷ PETER G. BALLOU: „Jurisdictional” Indictments, Informations and Complaints: an Unnecessary Doctrine. *Maine Law Review*. Vol. 29, No. 1. 1977. 10.

²⁹⁸ WERNER BEULKE: *Strafprozessrecht*. Heidelberg-München, C.F. Müller, 2012. 192-193.

²⁹⁹ KALUS HALLER – KLAIS CONZEN: *Das Strafverfahren. Eine systematische Darstellung mit Originalakte und Fallbeispielen*. Heidelberg-München-Lansberg-Berlin, C.F. Müller, Verlagsgruppe Hüthig Jehle Rehm GmbH, 2008. 90.

³⁰⁰ THOMAS WAHL: Die EU-Richtlinien zur Stärkung der Strafverfahrensrechte im Spiegel der EMRK. *ERA Forum*. Vol. 18, No. 3. 2017. 318-319.

³⁰¹ THOMAS WEIGEND: Learning about the charges: the suspect’s right to information. In CD SPINELLIS et al. (szerk.): *Europe in Crisis: Crime, Criminal Justice and the Way Forward. Essays in Honour of Nestor Courakis*. Vol. 2. Athens, Ant. N. Sakkoulas, 2017. 947., 949.

Iuspa szerint a vádolás fogalma lényegében a büntetőeljárás alá vont személy és az elkerülhetetlenül neki tulajdonított vádbeli cselekmény között fennálló szoros kapcsolaton, az egyediesítésen (*intimación*) alapul. Ez azt a kellő ismeretet jelenti, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell a vád alapját képező körülményekről. A szerző szerint a következő karakterjegyek járulnak hozzá a vád teljes és részletes ismeretéhez a törvényesség megtarthatósága érdekében: konkrétság, részletesség, világosság, egyértelműség, körülhatároltság, hiánytalanság és alkalmasság (az eljárásra).³⁰² Adriana Villegas Arango szerint a vádirat rendeltetése, hogy megjelölje azokat a büntetőjogilag releváns tényeket, amelyeken a vád alapul, kiinduló pontját képezve egy nyilvános, szóbeli, bizonyítékokat felvonultató, kontradiktórius, koncentrált és garanciákkal körbebástyázott vitának.³⁰³

Tóth Mihály emberi jogi és alkotmányos követelménynek tekinti, hogy a vádirat áttekinthető, logikus és pontos legyen, továbbá tartalmazza az ügyre vonatkozó releváns tényeket és az azoknak megfelelő jogi minősítést, lehetővé téve a védelemhez való jog és a fegyverek egyenlőségének érvényesülését, mint a tisztességes eljárás feltételeit.³⁰⁴ Király Tibor az ügyészi vádirattól azt is elvárja, hogy – az ítélethez hasonlóan – az igazat tartalmazza, továbbá rendelkezzen a valóság megfelelő tudati visszatükrözésére képes tulajdonsággal. Ez azt a követelményt támasztja a vádló viszonylatában, hogy a vádemelésről szóló döntés és annak tartalma összhangban álló legyen az eljárási garanciákkal és a büntetőeljárás elveivel. Ennek megvalósulása részben szemantikai, nyelvi eszközök segítségével érhető el, még hozzá olyan szavak és mondatok helyes használatával, amelyek jelentése megfelel az adott gondolatnak, kijelentésnek. Ügyelni kell ezért arra, hogy a szavak megválasztásakor (így a vádirat megszövegezésekor) azok a kívánt hatást fejtsék ki az átlaghallgatóra,³⁰⁵ vagyis abból a közlés valamennyi címzettje (a bíróság és a védelem szereplői) számára egyértelműen felismerhetővé válják, hogy mi a vád tárgya. Ezt meghaladóan a vád tartalmával kapcsolatos ismereteknek folyamatosan igazodniuk kell a büntetőjogi felelősség aktuális ténybeli kereteihez.

³⁰² IUSPA: i. m. 3-4.

³⁰³ ADRIANA VILLEGAS ARANGO: *El juicio oral en el proceso penal acusatorio*. Colombia, Galería Gráfica Compañía de Impresión S.A., 2008. 18.

³⁰⁴ TÓTH MIHÁLY: *A magyar büntetőeljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2001. 72.

³⁰⁵ KIRÁLY (1972): i. m. 156., 301.

d) Az ügyek észszerű időn belüli elbírálásához való jog

Az alapelv eredendően az igazságszolgáltatás hatékonyságának növelését hivatott biztosítani, vagyis, hogy a bíróságok a büntetőügyek komplexitásához mért, belátható és indokolható időtartam alatt hozzanak ügydöntő határozatot. Az időtartam indokltsága mindig az adott ügy tényállási sajátosságainak alapul vételével határozható meg.³⁰⁶ Az ügy elintézéséhez szükséges észszerű idő tehát egy viszonylagos rugalmassággal kezelhető mérce, amely jelentős mértékben függ magának az ügynek a természetétől. Sérelemről ezen a téren akkor beszélhetünk, amikor az ügy előrehaladásának folyamatossága szükségtelenül megszakad, amely az állam oldalán felmerülő okból az eljárás felesleges elhúzódásához vezet.³⁰⁷

Az észszerű időtartam követelményének programszerű felfogása a bírákra és az e területen tevékenykedő más állami tisztviselőkre pervezetési és egyéb jogalkalmazási követelményeket telepít. Az 1999. évi Universal Charter of the Judge (...) kimondja, hogy a bírónak kötelessége előmozdítani az egyének észszerű időn belüli, tisztességes és nyilvános tárgyaláshoz való jogának érvényesülését.³⁰⁸ A bíróság feladata e tekintetben, hogy megfelelő egyensúlyt találjon két alapvető szempont között: egyrészt biztosítsa, hogy jó ütemben haladjon előre az eljárás, másrészt ezt oly módon tegye, hogy ne menjen „a megfelelő szintű igazságszolgáltatási tevékenység biztosításának a rovására.”³⁰⁹ A terhelt szemszögéből a tisztességes eljárás ezen eleme annak kívánja az elejét venni, hogy az egyén igazolhatatlanul hosszú ideig – az állami hatóságoknak kiszolgáltatva – álljon a bűnösség gyanúja alatt. A célkitűzés megvalósítása olykor szembe kerülhet azon jogokkal, amelyek révén a terhelt az eljárásra alakítólag hathat, illetve amelyek csökkentik az alaptalan elítélés valószínűségét (pl. védelem joga).³¹⁰ Ezzel együtt is törekedni kell arra, hogy a vádlott az ügy sajátos körülményeihez igazodó lehető legrövidebb ideig álljon büntetőeljárás hatálya alatt, legalábbis annak befejezését ne késleltesse a bíróság oldalán felmerülő az eljárás elhúzódására kiható mulasztás.

³⁰⁶ BELOVICS-BÉRCES: i. m. 84.

³⁰⁷ ERDEI (2011): i. m. 234.

³⁰⁸ BÓKA JÁNOS: 'To delay justice, is injustice' – Az észszerű időtartam követelményének összehasonlító vizsgálata. In BADÓ ATTILA (szerk.) *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika. Összehasonlító jogi tanulmányok*. Budapest, Gondolat, 2011. 135-137.

³⁰⁹ CZINE (2020): i. m. 80.

³¹⁰ BÁRD (2003): i. m. 85-86.

A részjogosítvány érvényesülésének vizsgálata körében alkalmazni kell azt az alkotmányos megközelítést, hogy a bírósági eljárás egészét, valamint annak egyes részeleit egyszerre kell megítélni annak érdekében, hogy megállapíthatóvá váljék a bíróságnak a vád észszerű határidőn belüli elbírálására vonatkozó törekvése.³¹¹ A vád törvényes elemeinek vizsgálatára és az ebből levonható következtetésekre alapított, a Be. 493. § (1) és (2) bekezdésében, valamint a Be. 492. § (2) bek. *d)* pontjában írt eljárási rend – az eljárás lefolytatására nem alkalmas vádiratok kiszűrésével – részben ennek a jogalkotói elvárásnak tesz eleget. Ennek jelentősége abban rejlik, hogy amennyiben a vád tárgya tisztázatlan, az a bizonyítási eljárás elhúzódtásához vezethet egyrészt azért, hogy a bizonyítás – a történeti tényállás pontatlansága miatt – téves irányba terelődhet, másrészt amiatt, mert csak az eljárás későbbi szakaszában kerülhetnek pontosításra olyan tények, amelyek ismeretében már korábban előterjeszhető lett volna az eljárás előbbre vitelét szolgáló bizonyítási indítvány. A vád megismerhetőségét korlátozottan biztosító vádirat alapot adhat emellett valamely ítéleti rendelkezés hatályon kívül helyezésére és az eljárás e vonatkozásban való megszüntetésére, ha a tényállás bizonyos részeinek elnagyolt vagy homályos volta egészen a másodfokú eljárás befejezéséig fennmarad. Az ügy észszerű időn belüli elbírálásához való jog ilyenkor azért sérül, hogy a vádlott akár évekig állhat büntetőeljárás hatálya alatt úgy, hogy a vele szemben benyújtott – és a másodfokú eljárásban már nem korrigálható – vádirat nem felelt meg a törvényesség követelményének. Járulékos következménye lehet a vádlottal szembeni újabb büntetőeljárás, ha az ügyesség ragaszkodik a vádhoz, és azt immár megfelelő tartalommal elévülési időn belül ismét benyújtja.

3.1.4. A vád törvényességének rendszerbeli helye

A „vád” kifejezés hallatán leginkább egy olyan fogalomra asszociálunk, amely meghatározza, hogy a bíróságnak milyen bűncselekményként értékelt vádlotti cselekvőséget kell elbírálnia. Kevésbé közelítünk hozzá ismeretközvetítő csatornaként, amelyen keresztül a vádlott felmérheti, hogy mi miatt áll bíróság előtt, és azzal szemben miként védekezhet a leghatékonyabban. A vád pediglen „nem csupán az állami büntető igény érvényesítésének eszköze, hanem észszerű korlátja is, amely az adott ügyben a büntetőhatalom határa. Ennélfogva a törvényes vád vizsgálatakor szem előtt kell tartani

³¹¹ 2/2017. (II. 10.) AB határozat [82]

a tisztességes eljárás követelményeit,”³¹² a fogalom definiálásakor továbbá azt a kettős jellegét, amely részben az igazságszolgáltatási tevékenységhez, részben a védelem gyakorlásának minőségi követelményéhez kötődik.

A vád tartalmából fakadó ismereteknek különösen determináló hatása van az ítélkező tevékenységre, hiszen a bíróság a benne foglalt információk feldolgozása révén tudja teljesíteni eljárási feladatát, az igazságszolgáltatást (a vádlottak büntetőjogi felelősségének elbírálását). A vád keretei között, a felek részvételével zajló bizonyítási eljárás eredményeként kell döntenie a vádlottak bűnösségének kérdésében, amelyhez a vád törvényességének számonkérése nélkülözhetetlen. A bíróság ugyanis csak azáltal kerülhet a büntetőjogi felelősség elbírálásának megkezdésére alkalmas helyzetbe, ha már a vád benyújtásakor rendelkezésre áll az eljárás tárgyát képező, valamely büntető anyagi jogi rendelkezésbe ütköző cselekmény vádlottra konkretizált pontos leírása, amely beindítja és mozgásban tartja az ítélkezés gépezetét (vadelvhez köthető sajátosság).

A vád törvényessége iránti igény a vádlott szemszögéből pedig azt a célt szolgálja, hogy a védelmi jogosítványok gyakorlásának tényleges lehetősége biztosított legyen. A védelem számára ez egy olyan ideális helyzet megteremtésével egyenértékű, amikor kétségtelenül megállapítható, hogy a vádló mely bűncselekményt megvalósító magatartást tett a vád tárgyává, amelyhez képest a védekezés a leghatékonyabban megszervezhető. Ennek megismerhetőségét az eljárás megindításakor – és a vád esetleges módosítása esetén annak megtörténtekor – a vádlónak kell biztosítani a vád akkénti megfogalmazásával, hogy az a tisztességes eljárás követelményével összhangban eleget tudjon tenni a vadelvből fakadó elvárásoknak. Itt nem pusztán arról van szó, hogy az ügy sajátos körülményeire tekintettel törekedni kell az elkövetési magatartás törvényi tényálláshoz igazodó, lehető legprecízebb megfogalmazására, hanem abban is jelentkeznie kell, hogy a megválasztott szavak, mondatok helyes alkalmazása révén ne maradjon kétség afelől, hogy mi a vád tárgya, annak közérthető megfogalmazása képes legyen a kívánt hatást kifejteni az átlaghallgatóra (tisztességes eljáráshoz köthető sajátosság).³¹³

Következésképpen, a vád, mint a bírósági eljárás alapja a vádlottnak felrótt magatartás egzakt meghatározásával – az ítélkezés kereteinek kijelölése révén – előmozdítja, hogy a bíróság gyakorolni tudja rendeltetése szerinti funkcióját, az

³¹² Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 10.

³¹³ KIRÁLY (1972): i. m. 156.

igazságszolgáltatást: a vádlottak büntetőjogi felelősségének elbírálását. Másrészt az eljárás tisztességes lefolytatásának támpilléreként biztosítja az igazságos döntés megszületéséhez vezető úton a védelemhez való jog hatékony gyakorlását. Ezzel a gondolattal cseng össze Baumgartner Izidornak a vádrendszer lényegéről alkotott véleménye, miszerint annak szubsztanciája nem a királyi ügyész és a védő közötti polémiában merül ki, hanem a bizonyítékok mindkét fél közreműködésével zajló felvételében.³¹⁴ Háger Tamás szerint ezen kijelentésen keresztül jól nyomon követhető a felek egyenjogúsága, a fegyveregyenlőség és az eljárás modern volta, ami manapság a tisztességes eljárás követelményét jelenti.³¹⁵ Ebből adódóan a vád törvényessége egy olyan elvi iránytű, amely kijelöli azt az utat, amelyen a vádelv és az eljárás tisztességes lefolytatásának garanciális feltételei együttesen érvényesülhetnek. A törvényes vád mibenlétét kutató problémakör tehát röviden arra a kérdésre szűkíthető le, hogy a vádelvvel és a tisztességes eljárás követelményével összhangban a vádnak mit és hogyan kell tartalmaznia. Az ezt követő fejezetben az alapjogi megfontolások gyakorlatban való működésére láthatunk példákat az EJEB és az EuB vonatkozó esetjogának feldolgozása révén, amelyek rávilágítanak a problematika hazai jogalkalmazást is érintő egyetemes voltára és összefüggéseire.

3.2. Alapjogi ismérvek az európai emberi jogi ítélkezésben

3.2.1. A váddal kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség uniós jogi elvárásai

3.2.1.1. A „tájékoztatási irányelv” váddal kapcsolatos rendelkezései

Az Európai Unió – a büntetőügyek intézésének közös európai elvei közül – olyan kiemelkedő fontosságúnak ítélte a tájékoztatáshoz való jogot, hogy sarokköveit a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló, 2012. május 22-ei 2012/13/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvben fektette le.³¹⁶ Megalkotását legfőképpen az a

³¹⁴ BAUMGARTNER IZIDOR: *Büntetőjogi tanulmányok. I. kötet.* Budapest, Grill Könyvkiadó Vállalat, 1907. 336.

³¹⁵ HÁGER (2018): i. m. 51.

³¹⁶ Az irányelv Preambulumának (14) bekezdése rögzíti, hogy a benne foglalt elvárások az Európai Unió Alapjogi Chartájában – és különösen annak 6., 47. és 48. cikkében – megállapított jogokra épülnek, valamint az EJEE 5. és 6. cikkének az EJEB általi értelmezésére támaszkodnak. Kiemelendő ezek közül is a Charta 47. cikke, amely deklarálja, hogy mindenkinnek joga van arra, hogy ügyét a törvény által

szándék vezette, hogy a bűncselekmények elkövetésével megvádolt személyeket a büntetőeljárás kezdeti szakaszától azonos alapjogok illessék meg a tagállamokban, amelyekről azonnali és írásbeli tájékoztatást kapjanak.³¹⁷ Tárgyi hatályát 1. cikke a gyanúsítottaknak és a vádlottaknak a büntetőeljárás során az őket megillető jogokra és az ellenük szóló vádra vonatkozó tájékoztatáshoz való joggal kapcsolatos szabályok megállapításában jelöli ki. Időbeli hatályát a 2. cikk (1) bek. fekteti le, vagyis rendelkezéseit attól az időponttól kezdve kell alkalmazni, amikor valamely tagállam illetékes hatóságai az érintett személy tudomására hozzák, hogy bűncselekmény elkövetésével (...) vádolják, az eljárás befejezéséig. Ez annak a kérdésnek a végleges eldöntését jelenti, hogy (...) a vádlott elkövette-e a bűncselekményt, ideértve – adott esetben – a büntetés kiszabását és az esetleges jogorvoslatról való döntést is. Ebből adódóan, az irányelv hatályán kívül esnek azok a joghelyzetek, amikor az erre hivatkozó, magát *de facto* terheltnek tekintő személy ellen büntetőeljárást nem indítottak, és hivatalosan nem is értesítették őt vele szemben emelt vádról.³¹⁸ Amennyiben valamely tagállam joga lehetővé teszi, hogy a bíróságtól eltérő hatóság bírálja el a szabálysértéseket, és az általa kiszabott szankció ellen jogorvoslattal lehet élni a bírósághoz, az irányelv rendelkezései onnantól kezdve alkalmazandók, hogy az érintett személy által benyújtott jogorvoslati kérelem alapján az ügy a bíróság elé került.³¹⁹

Lényeges, hogy az irányelv alkalmazási köre nem korlátozódik a határon áterjedő dimenzióval rendelkező helyzetekre. Ezt erősíti a (3) és (4) preambulumbekzdés is, amely abból indul ki, hogy a kölcsönös elismerés elve azt eredményezi,³²⁰ hogy a bíróságok határozatai még egy tisztán belső helyzetben is közös minimumszabályokon alapulnak. Következésképpen, az irányelv hozzájárul a büntetőeljárások Európai Unión belüli minimális harmonizációjához és az általa előírt szabályok valamely tagállamban

megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja.

³¹⁷ CZINE ÁGNES: Vádlottnak lenni az Unió tagállamaiban a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv implementálását követően. In DERES PETRONELLA (szerk.): *Studia in honorem Lajos Kovács*. Budapest, KGRE ÁJTK, 2014. 85-86.

³¹⁸ C-95/22. sz. végzés (ECLI:EU:C:2022:697) 12., 24. pont

³¹⁹ *Mapping CJEU Case Law on EU Criminal Justice Matters*. Legal Experts Advisory Panel, 2020. 9.

<https://www.fairtrials.org/app/uploads/2021/12/FT-Mapping-CJEU-Case-Law.pdf> /letöltve: 2025.03.12./

³²⁰ A kölcsönös elismerés elvében megmutatkozik a tagállamok közötti kölcsönös bizalom a tekintetben, hogy azonos értékeket vallanak és köztük egyetértés van eme közös értékek tartalmában, valamint azok mikénti megvalósulásával kapcsolatban. (KIS LÁSZLÓ – SZABÓ JUDIT (szerk.): *Az európai büntetőjog gyakorlata. Bűnügyi együttműködés a bírósági eljárásban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2023. 41.)

történő alkalmazása független attól, hogy az e tagállamban felmerülő jogvita keretében határokon átnyúló helyzet áll-e fenn.³²¹

A váddal kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség minimumstandardjainak jelentőségét az irányelv azáltal is kifejezésre juttatja, hogy már a Preambulum (28) bekezdésében egyértelműen megjelöli, hogy az információk mely köréhez való hozzáférést kell a vádlottnak az ügy érdemi vizsgálatának megkezdése előtt biztosítani, hogy olyan helyzetbe kerüljön, amely képes ellensúlyozni az állami büntetőigény érvényesítésének eszköztárából adódó – a hatóságok oldalán jelentkező – ténybeli ismeretekből származó előnyöket.³²² Ekként deklarálja, hogy az eljárás tisztességességének megóvása és a védelemhez való jog eredményes gyakorlásának lehetővé tétele érdekében megfelelő részletességgel és az eljárás adott szakaszára figyelemmel közölni kell azzal a bűncselekménnyel kapcsolatos tényállást, amelynek az elkövetésével az adott személyt (...) vádolják, beleértve – amennyiben ismert – a bűncselekmény elkövetésének idejét és helyét, valamint a bűncselekmény várható jogi minősítését. Az információközlés céljának egzakt meghatározásával az irányelv – az EJEE-hez hasonlóan – összekapcsolja a vádlott tájékoztatáshoz való jogát a védekezésre való eredményes felkészülés lehetőségével és az eljárási tisztesség követelményével.³²³ A jogosultság mikénti gyakorolhatóságát tekintve nem elégszik meg a vád közlésének időpontjában fennálló ismerethalmaz rendelkezésre bocsátásával, hanem a vádat az eljárás menetében alakuló, dinamikus kategóriaként kezelve, a (29) preambulumbekkezdésében rögzíti, hogy a vád bármely részletének a büntetőeljárás során bekövetkező olyan megváltozását, amely (...) a vádlott helyzetét jelentősen befolyásolja, a védelemhez való jog eredményes gyakorlásának lehetővé tétele érdekében időben közölni kell vele, amennyiben ez az eljárás tisztességességének megóvásához szükséges.

A fentiek megerősítéseként a 3. cikk (1) bek. c) pontja külön kiemeli a vádra vonatkozó tájékoztatáshoz való jogot a 6. cikkel összhangban, amelyet – eredményes gyakorlásának lehetővé tétele érdekében – a tagállamoknak haladéktalanul kell biztosítaniuk. A 3. cikk (2) bekezdése világos, egyúttal a büntetőeljárás mikénti

³²¹ C-646/17. sz. ítélet (ECLI:EU:C:2019:489) 33., 35-36. pont

³²² DIVNA ILIKJ DIMOSKI – BOBAN MISOSKI: Impact of the EU Directives on Defendant's Rights on the Macedonian Criminal Procedure: Directive on the Right to Information in Criminal Proceedings and Directive on the Right to Interpretation and Translation in Criminal Proceeding. 7.

<https://repository.ukim.mk/bitstream/20.500.12188/19284/1/5.-Divna-Iljkj-Dimoski-Boban-Misoski.pdf>
/letöltve: 2025.03.25./

³²³ WEIGEND: i. m. 941.

lefolytatására érdemi hatást gyakorló elvárás fogalmaz meg: a tagállamok biztosítják, hogy az (1) bek. szerinti tájékoztatás nyújtására szóban vagy írásban, egyszerű és közérthető nyelven kerüljön sor, figyelembe véve a (...) kiszolgáltatott vádlottak speciális igényeit.

„A váddal kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog” című 6. cikk már kifejezetten orientáló jellegű iránymutatást ad: az (1) bek. értelmében a tagállamok biztosítják, hogy (...) a vádlottak a bűncselekményről, amelynek elkövetésével (...) vádolják őket, tájékoztatást kapjanak. Ezt a tájékoztatást haladéktalanul meg kell adni, és olyan részletességgel, amely az eljárás tisztességességének megóvásához és a védelemhez való jog eredményes gyakorlásához szükséges. Ennek érdekében a (3) bek. – összhangban a Preambulum (28) bekezdésével – deklarálja, hogy a tagállamok biztosítják, hogy legkésőbb a vád tartalmának [helyesen: vádirat] bírósághoz való benyújtásakor a vádra vonatkozóan részletes tájékoztatást nyújtsanak, többek között a bűncselekmény jellegéről és jogi minősítéséről, valamint a vádlott szerepének jellegéről. A (4) bek. – megerősítve a Preambulum (29) bekezdésében foglaltakat – szintén a tagállamok kötelezettségévé teszi, hogy amennyiben az eljárás tisztességességének megóvásához szükséges, (...) a vádlottakat haladéktalanul tájékoztassák az e cikkben foglaltakkal összhangban megadott információkban bekövetkezett bármely változásról.

A fenti elvárások jelentősége abban rejlik, hogy ítékezésük során a büntető bírának figyelemmel kell lenniük a közösségi jog egyes releváns szabályaira is. E kötelezettséggel összefüggésben a közösségi jog szabályrendszeréből azok a normák jöhetnek szóba, „amelyekre közvetlen alkalmazhatóságuk, illetve alkalmazási elsőbbségük révén az egyén is (...) sikerrel hivatkozhat.”³²⁴ A C-615/18. számú ítélet 72. pontja az irányelv 6. cikkét lényegében ilyennek minősíti, amikor kimondja a védelemhez való jog eredményes gyakorlásának és az eljárás tisztességességének biztosítására hivatott 6. cikk közvetlen hatályát.³²⁵ Ezt abból vezeti le, hogy a benne foglaltakat nem kell uniós vagy nemzeti jogi rendelkezésekkel pontosítani ahhoz, hogy önmagukban hivatkozható jogot biztosítsanak a magánszemélyek számára. Az ítélet azt is elvárásként

³²⁴ KARSAI KRISZTINA: *Az európai büntetőjogi integráció alapkérdései*. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2004. 146.

³²⁵ A van Duyn döntés (C-41/74. sz. ítélet, ECLI:EU:C:1974:133) mondta ki először, hogy amennyiben egy irányelv nemzeti jogba való átültetése a kitűzött határidőig nem történt meg, egyes rendelkezéseinek lehet közvetlen hatálya, amelynek eldöntése minden egyedi ügyben konkrét vizsgálatot kíván meg. „A Bíróság álláspontja alapján, a közvetlen hatály feltétele az, hogy a kérdéses rendelkezés tartalma „világos és feltétel nélküli” legyen. (...) Csak e két feltétel együttes teljesülése teszi a szabályt jogilag egész kötelezettséget hordozó normává.” (BLUTMAN LÁSZLÓ: *EU-jog – működésben*. Szeged, Bába Kiadó, 2004. 244-245., 255.)

fogalmazza meg, hogy a bíróság feladata, hogy hatáskörén belül nemzeti jogát a lehető legteljesebb mértékig úgy értelmezze, hogy az megóvja a 2012/13 irányelv 6. cikkének hatékony érvényesülését, ennek hiányában pedig mellőzze minden olyan nemzeti rendelkezés alkalmazását, amely azzal ellentétes.³²⁶ Álláspontom szerint azáltal, hogy az EuB a magánszemélyek számára önmagában hivatkozhatónak, pontosítást nem igénylőnek minősítette a 6. cikket, azt az irányelvi rendelkezés közvetlen hatályának elismerése mellett közvetlenül alkalmazhatónak is nyilvánította. Ennek elismerése azért kiemelkedő fontosságú, mert a 6. cikk ezáltal a tagállamok és azok jogalkalmazó szervei számára az állampolgárok által számonkérhető kötelezettséget teremt a tekintetben,³²⁷ hogy az irányelvben foglaltak teljes érvényesülésének biztosítása érdekében minden szükséges intézkedést megtegyenek: azaz az irányelvben meghatározott körben és módon bocsátanak rendelkezésre minden, a vád vitatását lehetővé tevő ismeretet.

3.2.1.2. Az Európai Bíróság esetjoga

Az irányelv rendelkezéseit értelmező joggyakorlat esszenciáját a következő három jogeset tükrözi a legpontosabban. Az előzetes döntéshozatali eljárás tárgyát képező C-769/19. számú ügyben UC és TD büntetőjogi felelősségre vonását amiatt indítványozta a bolgár szakosított ügyészség, mert a terheltek vagyoni haszonszerzés végett egy olyan bűnözői csoportot irányítottak, amelynek célja prostitúciós tevékenységhez kapcsolódó emberkereskedelem volt. A 2019. szeptember 27-ei előzetes tárgyaláson az eljáró bíró megállapította, hogy egyéb hibái mellett a vádirat nem egyértelmű. Az ügyész jelezte, hogy kész a hiányosságok azonnali orvoslására az előzetes tárgyaláson a szükséges felvilágosítás megadásával.

A kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint a vádirat ilyen jellegű pontosítását a jogszabály nem tette lehetővé, ugyanis a büntetőeljárás törvénykönyv (bolgár Be.) 249. cikk (2) bek. értelmében ez esetben a bírósági eljárás lezárásával az ügyet vissza kell utalni az ügyészhez, aki új vádirat elkészítése után azt ismételten döntés végett a bíróság

³²⁶ C-615/18. sz. ítélet (ECLI:EU:C:2020:376) 71-72., 75. pont

³²⁷ Békés Ádám monográfiájában az egyén számára jogokat, a tagállamok számára kötelezettségeket előíró közösségi jogi rendelkezések közvetlen hatályát abban látja megnyilvánulni, hogy a tagállamok igazságszolgáltatási rendszerében rájuk jogok alapíthatók, érvényesíteni lehet őket. Irányelv esetében a közvetlen hatály mindazonáltal csak az ún. transzpozíciós (átültetési) határidő lejárta után éled fel. A közvetlen alkalmazhatóság ellenben azt jelenti, hogy „a közösségi norma egy tagállami végrehajtó intézkedés nélkül is a belső jog részévé válik, azaz a közösségi norma közvetlenül érvényesül.” (BÉKÉS ÁDÁM: *Nemzetek feletti büntetőjog az Európai Unióban*. Budapest, HVG-ORAC, 2015. 50-51.)

elé terjesztheti egy másik előzetes tárgyaláson való megvizsgálás céljából. Mindezek alapján a bíróság úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást és a következő kérdést terjeszti az EuB elé: Megfelel-e a 2012/13 irányelv 6. cikkének az olyan nemzeti szabályozás, amely egy tartalmában nem egyértelmű, hiányos vagy ellentmondásos vádirat esetében semmilyen módon nem teszi lehetővé az ügyész számára, hogy ezeket a hiányosságokat a feltárásuk időpontjában tartott előzetes tárgyaláson orvosolja, holott egy ilyen lehetőség révén nem kellene az eljáró bírónak minden alkalommal a bírósági eljárást lezárva, az ügyet új beadvány elkészítése céljából az ügyésznek visszautalni.

A Bíróság előre bocsátotta, hogy az irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt eljárási jogok érvényesülését elvben legkésőbb azelőtt kell biztosítani, hogy a bíróság az előtte folyó eljárásban a vád érdemi vizsgálatát megkezdi.³²⁸ Noha a nemzeti bíróság feladata, hogy méltányos egyensúlyt hozzon létre a védelem jogainak tiszteletben tartása, valamint a vád eljárásra való alkalmasságának és az eljárás észszerű időn belüli lefolytatásának biztosítása között, hasonló kötelezettség szükségszerűen az ügyészt is terheli a büntetőeljárás előkészítő szakaszában. Erre tekintettel az irányelv 6. cikkének (3) bekezdésével nem ellentétes az, ha a vádlottnak a vádról való tájékoztatáshoz való jogát a büntetőeljárás előkészítő szakaszában akár az ügyész biztosítja vagy később az ügy tárgyalásakor a kérdést előterjesztő bíróság. Kiemelte, hogy a tájékoztatási kötelezettség mikénti végrehajtására az uniós jog semmilyen konkrét rendelkezést nem ír elő, továbbá semmi nem utal arra, hogy a bolgár Be. 249. cikk (2) bekezdésének rendelkezése (az ügy ügyésznek való visszautalása) alkalmas lenne arra, hogy sértse vagy megakadályozza a 6. cikk (3) bekezdésében foglalt eljárási jogok érvényesülését, feltéve, hogy az ügyész a büntetőeljárás tárgyalási szakaszát megelőzően szintén biztosítja e rendelkezés alkalmazását.³²⁹

Egyebekben a bírósági eljárást lezáró és a vádirat ügyészhez való visszaküldését előíró rendelkezések nem tekinthetők olyannak, amelyek sértenék a Charta 47. cikkében írt, az eljárás észszerű időn belüli lefolytatásához való vádlotti jogot, mivel a szabályozás szerinti eljárás önmagában nem eredményezi az észszerű időkeret túllépését. Az uniós jog elsőbbségének elvéből továbbá az sem következik, hogy a szükséges pontosítást vagy helyesbítést az előzetes tárgyalás alapján a bírósági szakban kellene megtenni. Ebből következően a feltett kérdésre az a válasz, hogy a 2012/13 irányelv 6. cikkének (1), (3)

³²⁸ C-612/15. sz., Kolev és társai ügyben 2018. június 5-én hozott ítélet (EU:C:2018:392)

³²⁹ C-704/18. sz., Kolev és társai ügyben 2020. július 20-án hozott ítélet (EU:C:2020:92) 39- 42., 44., 54-55. pont

és (4) bekezdését, a Charta 47. cikkét és az uniós jog elsőbbségének elvét úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a tartalmi hibában szenvedő (nem egyértelmű, hiányos vagy ellentmondásos) vádirat esetében nem teszi lehetővé, hogy az ügyész a hiányosságokat az előzetes tárgyaláson kijavítsa, hanem előírja, hogy a bíróság az eljárását lezárva, az ügyet új kérelem összeállítása céljából visszautalja az ügyésznek.³³⁰

A C-282/20. számú ügyben hozott döntés alapját képező nemzeti eljárásban a bolgár szakosított ügyészség amiatt indítványozta ZX büntetőjogi felelősségre vonását, mert 2015. július 19-én 88 db olyan 200 eurós bankjegy volt a birtokában, amelyekről a vád szerint tudta, hogy hamisítottak. Az ügy bírósági szakaszában tartott előkészítő tárgyaláson kifejezetten megvitatták a vádirat szabályszerűségét, amelyet ZX elfogadott, és a bíróság is megállapította, hogy a vádirat alakilag jogszerű. A bíróság a bizonyítási eljárás lefolytatása után ellenben arra a következtetésre jutott, hogy a vádiratnak az előzetes tárgyaláson fel nem tárt pontatlanságai és hiányosságai miatt nem álltak fent az ítélethozatal feltételei. Nem volt ugyanis pontosan megjelölve azon időtartam, amely alatt a vádlott birtokában volt az említett mennyiségű hamisított bankjegy, továbbá a kifogásolt cselekmény jogi jellemzőinek ismertetése is hiányos volt a vádiratban, emellett a kérdést előterjesztő bíróság tévesnek tartotta a büntető anyagi jog állítólagosan megsértett rendelkezéseit. A 2020. június 12-i tárgyaláson felhívta a figyelmet ezen vádirati hibákra, amelyeket az ügyészség nem kívánt a vád módosításával orvosolni.

A bíróság előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését tartotta indokoltnak, mivel álláspontja szerint az említett hibákat már az előkészítő tárgyaláson – a bírósági eljárás lezárásával – meg kellett volna állapítani, és a hibák orvoslását, valamint új vádirat készítését elrendelve, az ügyet vissza kellett volna utalni az ügyésznek, mely döntés utólagosan már nem pótolható. A bolgár Be. 248. cikk (3) bek. értelmében ez a lehetőség csak az előkészítő tárgyaláson lett volna adott, melynek oka, hogy a tárgyalást követően a törvény nem határoz meg a vádiratot érintő ilyen hibák orvoslására szolgáló eljárást. A bíróság ezért lényegében arra kereste választ, hogy a 2012/13 irányelv 6. cikkének (3) bekezdését és a Charta 47. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely nem ír elő olyan eljárási szabályt, amely lehetővé tenné a vádirat valamely tartalmi pontatlanságának és hiányosságának az előkészítő tárgyalást

³³⁰ C-769/19. sz. végzés (ECLI:EU:C:2021:28)

követő orvoslását, sértve ezáltal a vádlott váddal kapcsolatos részletes tájékoztatáshoz való jogát.

A Bíróság újfent hangsúlyozta, hogy főszabály szerint legkésőbb a vádirat érdemi vizsgálatának megkezdése és a tárgyalás megindulása előtt kell biztosítani a 6. cikk (3) bekezdésében rögzített eljárási jogokat. A Kolev és társai ügyben kifejtettekre hivatkozva,³³¹ rámutatott arra, hogy az irányelvben semmi nem zárja ki, hogy a bíróság megtegye a vádirat hiányosságainak orvoslásához szükséges intézkedéseket, feltéve, hogy a védelemhez és a tisztességes eljáráshoz való jog megfelelő védelemben részesül. Nyomatékosította, hogy a váddal kapcsolatos információkról, különösen a jogi minősítés módosulásáról olyan időpontban kell tájékoztatni a vádlottat vagy védőjét, amikor még lehetőségük van arra, hogy azokra a tanácskozási szakaszt megelőzően hatékonyan reagáljanak.

A fenti ítélkezési gyakorlat egészéből az következik, hogy az irányelv 6. cikkének (3) bekezdéséből eredő jogokat a büntetőeljárásban tartott előkészítő tárgyalást követően is biztosítani kell. A bolgár jog szerinti olyan szabályozás, amely az előkészítő tárgyalást követően nem teszi lehetővé a bírósági eljárás felfüggesztésének, illetve a vádirat eljárási hibái orvoslásának és új vádirat elkészítésének elrendelésével az ügy ügyészség elé történő visszautalását, nem felel meg sem az irányelv 6. cikke (3) bekezdésének, sem pedig a Charta 47. cikkének. Az ilyen eljárás hiánya ugyanis megakadályozza, hogy a vádlott kellő részletességgel megismerhesse a vele szemben felhozott vádak, ami akadályozhatja a védelemhez való jog hatékony gyakorlását. Erre tekintettel a feltett kérdésre az a válasz, hogy a 2012/13 irányelv 6. cikkének (3) bekezdését és a Charta 47. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely nem ír elő olyan eljárási szabályt, amely lehetővé tenné a vádirat – váddal kapcsolatos részletes tájékoztatáshoz való jog sérelmét előidéző – tartalmi pontatlanságának és hiányosságának az előkészítő tárgyalást követő orvoslását.

Kiemelte továbbá az EuB, hogy az uniós jog elsőbbségének elve megköveteli a nemzeti bíróságoktól, hogy a belső jogot a lehető legteljesebb mértékben az uniós jognak megfelelően értelmezzék. Amennyiben ilyen értelmezés nem lehetséges, a nemzeti bíróságnak – hatáskörén belül – kötelessége, hogy mellőzze a nemzeti jog mindazon rendelkezéseinek alkalmazását, amelyek ellentétesek az uniós jognak a folyamatban lévő jogvitában közvetlen hatállyal bíró rendelkezésével. Jelen ügyben mindebből az

³³¹ C-612/15. sz. ítélet 94-95. pont

következik, hogy a vád módosítására vonatkozó bolgár nemzeti szabályt a lehető legteljesebb mértékben az uniós joggal összhangban állóan úgy kell értelmezni, hogy az lehetővé tegye az ügyész számára a vádirat tartalmi pontatlanságának és hiányosságának tárgyaláson való akkénti megszüntetését, amely ténylegesen és hatékonyan figyelembe veszi a vádlottnak a védelemhez való jogát. A bíróságnak csupán abban az esetben kell mellőznie az ügynek az ügyész elé új vádirat elkészítése céljából történő visszautalását tiltó nemzeti rendelkezés alkalmazását, ha úgy ítéli meg, hogy nem lehetséges az előbbi, uniós joggal összhangban álló értelmezés.³³²

Végezetül, a C-175/22. számú ügy kiinduló pontja az volt, hogy a bolgár szakosított ügyészség rendőrnyomozói minőségben, hivatali visszaélés útján elkövetett korrupció miatt emelt vádat BK ellen, aki ezzel szemben arra hivatkozott, hogy a vád tárgyává tett cselekmények helyes jogi minősítése csalás, amely rövidebb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő. Ezt követően az ügyészség a jogi minősítést fenntartotta, majd a bíróság hangsúlyozta, hogy az eljárási szabályok szerint kizárólag az ügyész feladata a vád meghatározása, a bíróság e tekintetben semmilyen utasítást nem adhat. Utalt a nemzeti ítélkezési gyakorlatra, miszerint a bolgár Be. 287. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett 301. cikk (1) bek. 2. pontja alapján a bíróság jogosult arra, hogy a vádiratban eredetileg megjelölttől eltérő jogi minősítés alapján állapítsa meg a vádlott bűnösségét. Az uniós jogi kérdést felvető problémát a bíróság abban látta, hogy amennyiben BK vádlottat a tényállásnak a vádirati minősítéstől eltérő jogi minősítése alapján marasztalja el, amelyről előzetesen nem köteles őt tájékoztatni, illetve lehetővé tenni számára, hogy az ilyen tervezett új minősítésre vonatkozó érveit előadhassa, a védelemhez való jog nem biztosított. Ennek gyakorlati következménye, hogy a vádlott az új minősítésről a büntetőjogi felelősséget megállapító ítéletben szerez csak tudomást.

A fentiekre tekintettel a bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében várta annak tisztázását, hogy összeegyeztethető-e a 2012/13 irányelv 6. cikkének (3) és (4) bekezdésével az olyan büntetőjogi felelősséget megállapító ítélet meghozatala, amely a vád tárgyává tett cselekményeket a vádtól eltérően minősíti úgy, hogy erről a vádlottat előzetesen nem tájékoztatják, következésképpen nem biztosítanak lehetőséget számára, hogy a megállapított új bűncselekmény tekintetében konkrétan és hatékonyan gyakorolja a védelemhez való jogát. A Bíróság előre bocsátotta, hogy a 6. cikk (3) bekezdésében említett cél, valamint az eljárás megfelelő lefolytatása azt feltételezi, hogy a vádlott vagy

³³² C-282/20. sz. ítélet (ECLI:EU:C:2021:874)

védője pontos tájékoztatást kaphasson a büntetőjogi felelősségre vonás alapját képező tényekről és azok jogi minősítéséről, hogy a kontradiktórius eljárás és a fegyveregyenlőség elvének tiszteletben tartása mellett hatékonyan részt vehessenek a vád megalapozottságát érintő vitákban és álláspontjukat hatékonyan kifejtthessék (C-612/15. sz. ítélet 92-93. pont).³³³

Megerősítette a Bíróság, hogy a védelemhez való jog eredményes gyakorlása szempontjából döntő jelentőségű a bűncselekmény jogi minősítésének közlése. Mindez elengedhetetlen ahhoz, hogy a vádlott megérthesse a neki felrótt cselekményeket és ennek megfelelően szervezze meg védekezését, valamint adott esetben vitathassa bűnösségét azáltal, hogy a vád tárgyává tett bűncselekmény tényállási elemeinek hiányát bizonyítja. A cselekmény jogi minősítésének bíróság általi bármely megváltoztatása ezért döntően befolyásolhatja a védelemhez való jog gyakorlását, valamint az eljárás 6. cikk (4) bek. értelmében vett tisztességes jellegét. Ez az eset áll fenn egyrészt akkor, ha a tervezett új jogi minősítés olyan új tényállási elemeket tartalmaz, amelyek tekintetében a vádlottnak még nem volt lehetősége arra, hogy kifejtse érveit. A bűncselekménynek a tényállás változatlansága melletti átminősítése, még ha a vádlott az eljárás során egyébként ki is fejthette az új jogi minősítés valamennyi tényállási elemével kapcsolatos érveit, hasonlóan el nem hanyagolható hatást fejthet ki a védelemhez való jog gyakorlására. Nem zárható ki ugyanis, hogy a vádlott, akivel a tervezett új minősítést nem közölték, másként szervezte volna meg a védekezését. Ebben az összefüggésben teljesen irreleváns az a körülmény, hogy az új minősítés nem vezethet súlyosabb büntetés alkalmazásához. Az eljárás tisztességes jellege ugyanis megköveteli, hogy a vádlott teljes mértékben gyakorolhassa a védelemhez való jogát. Márpedig a kiszabható büntetés többé vagy kevésbé súlyos jellege nem függ össze azzal a kérdéssel, hogy e jogokat gyakorolhatták-e.

A feltett kérdésre tehát az a válasz, hogy a 2012/13 irányelv 6. cikkének (4) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti ítélkezési gyakorlat, amely a bíróság számára bár lehetővé teszi, hogy a vád tárgyává tett cselekményeket az ügyészség eredeti jogi minősítésétől eltérően minősítse, de ehhez képest a vádlottat nem tájékoztatja kellő időben és olyan feltételek mellett a tervezett új

³³³ A Kolev és társai ítélet 93. pontja azt is elvi érveléssel mondta ki, hogy a vádlott és védője tárgyaláson való hatékony részvételének feltétele, hogy a vád megismerése által szerzett pontos információk (a büntetőjogi felelősségre vonás alapját képező tények és azok jogi minősítése) birtokában ténylegesen elő tudják adni álláspontjukat, esetleges észrevételeiket, és adott esetben benyújthatassanak minden olyan kérelmet, többek között bizonyítási indítványt, amelynek megtételére a nemzeti jog alapján jogosultak.

jogi minősítésről, amely lehetővé teszi számára a védelemre való hatékony felkészülést. Amennyiben a bíróság a bűncselekmény vádtól eltérő jogi minősítését tervezi, köteles erről kellő időben és olyan feltételek mellett tájékoztatást adni, amely az eljárás 6. cikk (4) bek. szerinti tisztességes jellegének biztosítása érdekében lehetővé teszi a védelemre való hatékony felkészülést és – az új minősítés tekintetében – e jog eredményes gyakorlását.³³⁴

3.2.2. A váddal kapcsolatos elvárások az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában

Az EJEE 6. cikk (3) bek. a) és b) pontja szerint minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy a legrövidebb időn belül tájékoztassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól, valamint, hogy rendelkezzen a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel. Kadlót Erzsébet egy 2008. évben megjelent tanulmányában számos jogeseten keresztül példázta, hogy az EJEB addigi gyakorlata ellentmondásokkal tarkított és ingadozó volt a vád tartalmának megismerhetőségére vonatkozó követelményrendszer tekintetében, amelyből adódóan két irányvonal rajzolódott ki. Az egyik megközelítés elegendőnek tartotta a vádbeli eseménysor büntetőjogilag releváns történéseinek leírását, a terhelt cselekvőségének mikénti megvalósulására fókuszálva (materiális tettefogalom), a másik az aktuális jogi minősítés alá rendelt történések láncolatából felépülő cselekményként értelmezte a vádlott személyére konkretizált elkövetési magatartást, amely a mindenkori minősítéssel együtt képezi a vád tárgyát (legális tettefogalom). Míg bizonyos döntésekben az EJEB az előbbi értelmezésnek engedett teret, több ügyben indokolását inkább a legális tettefogalom köré építette fel, fokozottabb jelentőséget tulajdonítva a terhelti cselekvőség jogi minősítésének.³³⁵ Ebből következően nem alakult ki egységes álláspont a tekintetben, hogy az eljárás tisztességes voltának megállapításához elegendő-e a terhelt szemszögéből valamely konkrét jogi minősítés alá rendelt tények és azok változásának tudata, vagy azt le kell, hogy kövesse a megváltozott jogi minősítés megismerésének folyamatos lehetősége.

³³⁴ C-175/22. sz. ítélet (EU:C:2023:844)

³³⁵ KADLÓT (2008): i. m. 650-653.

A vád tárgyának kellően pontos meghatározottságára a *Mattoccia v. Italy* ügyben hozott ítélet hívta fel elsőként a figyelmet.³³⁶ Az EJEB ezen döntésében deklarálta, hogy a vádról való tájékoztatás csak akkor lehet megfelelő, ha az nem pusztán annak okát, vagyis a vád tárgyává tett tényeket tartalmazza, hanem egyaránt képes eligazítást adni azok jogi minősítéséről, azaz a vád természetéről. Jóllehet a részletes tájékoztatásnyújtás követelményének fokmérője az adott ügy sajátosságaitól függően változhat, a terhelt számára mindig biztosítani kell a szükséges információt ahhoz, hogy védekezése hatékony előkészítése érdekében teljességében megérthesse, hogy mivel vádolják. Lényeges ezért, hogy a vád tartalmazza a tárgyává tett valamennyi bűncselekmény felsorolását, az elkövetés helyét és idejét, a sértett nevét, valamint a büntető törvénykönyv vonatkozó rendelkezéseit.³³⁷ Hovatovább az EJEB elvárásaként fogalmazta meg a terhelt folyamatos tájékoztatását a vád megváltozott indokairól. A részletes tájékoztatás követelményének való megfelelést a hatékony védelemhez való joghoz mérten látta megítélhetőnek.³³⁸

A *Chichlian and Ekindijan v. France* ügyben az EJEB felhívta a figyelmet arra, hogy a hatékony védelemhez való jog akkor érvényesülhet,³³⁹ ha a vádlott nemcsak a terhére rótt tényekről, azaz a vád okáról értesül, hanem tisztában van a tények jogi megítélésével, illetve a minősítés megváltozásával.³⁴⁰ A *Van der Tang v. Spain* ügyben hozott döntés kimondta, hogy a tényállás változatlansága mellett is kívánalom a jogi minősítés változásának jelzése,³⁴¹ ha a terheltet további bűncselekménnyel megvádolják.³⁴² A *Pélissier and Sassi v. France* ügyben a kérelmezőkkel szemben csődbüntett miatt indult büntetőeljárás,³⁴³ amelyben az elsőfokú bíróság a vádlottakat az ellenük emelt vád alól arra tekintettel mentette fel, hogy nem lehetett megállapítani, valóban ügyvezetői voltak-e az inkriminált társaságnak. A másodfokú bíróság osztotta az elsőfokú bíróság érvelését a tekintetben, hogy hiányzott a vádlottak speciális alanyiséga, mindazonáltal bűnösségüket bűnrészesi magatartásban megállapíthatónak látta. Az EJEB kiemelte, hogy bár a másodfokú bíróság jogszerűen élt az átminősítés lehetőségével, a kérelmezőknek

³³⁶ *Mattoccia v. Italy*, no. 23969/94., 2000. július 25-i ítélet

³³⁷ KRISTINA PETROVA: The Right to Information on the Nature and Cause of the Accusation and the Defendant's Right to Prepare its Defense under Article 6 of the ECHR. *Iustinianus Primus Law Review*, Vol. 11, No. Special Iss. 2020. 3.

³³⁸ KADLÓT (2008): i. m. 652.

³³⁹ *Chichlian and Ekindijan v. France*, Series A no. 162-B, 1989. november 28-i ítélet

³⁴⁰ TÓTH (2001): i. m. 72.

³⁴¹ *Van der Tang v. Spain*, no. 19382/92., 1995. július 13-i ítélet

³⁴² KADLÓT (2008): i. m. 652.

³⁴³ *Pélissier and Sassi v. France*, no. 25444/94., 1999. március 25-i ítélet

biztosítani kellett volna, hogy a védelemhez való jogukat a szükséges időn belül, ténylegesen és hatékonyan érvényesíthessék,³⁴⁴ hiszen az alaphüccselekmény cáfolatára hivatott eszközöktől eltérő, az új minősítéshez igazodó eszközt is választhattak volna, ha a jogi minősítés megváltozásáról nem a másodfokú ítéletből, megkésve szereznek tudomást.³⁴⁵

A Dallos v. Hungary ügyben a kérelmező azt kifogásolta, hogy a másodfokú bíróság előzetes közlés nélkül sikkasztás helyett csalásnak minősítette azt a cselekvőségét, miszerint nem utalta át a megbízója részére az őt megillető pénzösszeget, melyet ténylegesen a saját céljaira fordított.³⁴⁶ Korábbi gyakorlatára utalva, kifejtette az EJEB, hogy „a hüccselekmény tényállási elemei döntő fontosságú szerepet játszanak a büntetőeljárásban.”³⁴⁷ Rámutatott arra, hogy az EJEE 6. cikk (3) bek. a) pontja szerint a vádlott nem csupán arra jogosult, hogy a vád okáról – vagyis azokról a cselekményekről, amelyeken a vád alapul és amelyeket állítólagosan elkövetett – részletes tájékoztatást kapjon, hanem hogy a vád tárgyát képező cselekmény jogi minősítését is megismerhesse.³⁴⁸ Nyomatékosította, hogy a 6. cikk (3) bek. a) pontjában deklarált jog összefügg a b) pontban biztosított, a vádlott védekezésre való felkészüléshez fűződő jogával, tehát a kettő egymás fényében ítélandó meg.³⁴⁹ Mindemellett elvárás, hogy az előbbi kritériumoknak megfelelő tájékoztatást tartalmazó vádat a terhelttel a védekezése előkészítéséhez szükséges kellő időben közöljék.³⁵⁰ Az EJEB ennek ellenére nem állapította meg a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét, ugyanis álláspontja szerint a kifogásolt másodfokú eljárás után a Legfelsőbb Bíróság anyagi és eljárásjogi szempontból teljesskörűen felülvizsgálta az ügyet, amelyben a kérelmezőnek lehetősége volt hatékony jogorvoslat keretében sérelmezni a vád átminősítését.³⁵¹

Az előbbi szigorú követelményrendszerrel szemben található ellenpéldák is,³⁵² így a Mialhe v. France ügyben hozott döntés meglegedett azzal, hogy a vádlottat a bizonyítási eljárás során tájékoztassák azokról a dokumentumokról, amelyeken a vád

³⁴⁴ PETROVA: i. m. 7.

³⁴⁵ TÓTH (2001): i. m. 70.

³⁴⁶ TÓTH (2001): i. m. 70.

³⁴⁷ Dallos v. Hungary, no. 29082/95., 2001. március 1-jei ítélet

³⁴⁸ CZINE ÁGNES – SZABÓ SÁNDOR – VILLÁNYI JÓZSEF: *Strasbourggi ítéletek a magyar büntetőeljárásban*. Budapest, HVG-ORAC, 2008. 419–420.

³⁴⁹ KADLÓT (2008): i. m. 652.

³⁵⁰ PETROVA: i. m. 3.

³⁵¹ TÓTH (2001): i. m. 71.

³⁵² A 353-356. l.j.-ben említett jogesetek részletesebb ismertetését lásd Kadlót Erzsébet 2008. évi tanulmányának 652-653. oldalán.

megváltozása alapszik.³⁵³ A *Gea Catalán v. Spain* ügyben nem állapított meg az EJEB egyezményértést azon okból, hogy a vádirat tévesen jelölte meg elírás folytán a cselekmény jogi minősítését, hiszen ennek ellenére a vádlottnak tisztában kellett lennie a vád természetével és okával.³⁵⁴ A *Franz Fischer v. Austria* ügyben az EJEB kinyilatkoztatta, hogy a vád szempontjából a magatartáson és nem a jogi minősítésen van a hangsúly.³⁵⁵ A sikkasztás büntette miatt indult *Salvador Torres v. Spain* ügyben pedig a lehetséges súlyosító körülményre vonatkozó tájékoztatás elmaradását (közfunkcióval járó kötelezettséget megsértve történő elkövetés) nem tekintette a tisztességes eljárás sérelmét eredményező mulasztásnak.³⁵⁶

Szem előtt tartva Bárd Károly azon gondolatiságát, hogy az EJEE-ből és az esetjogból többé-kevésbé megállapíthatók az „európai normáknak” megfelelő eljárási rendszer alapelemei,³⁵⁷ orientáló joggyakorlati minták után kutatva, vizsgáltam az EJEB e téren még fel nem dolgozott esetjogát. A 2008. évet követő döntések továbbra is szokásos hivatkozási alapként használták a 6. cikk (3) bek. a) és b) pontjához fűzött esetjogi iránymutatást és annak mögöttes gyakorlatát,³⁵⁸ megerősítve, hogy a lefektetett két követelmény egymással összefügg: a vád okáról és természetéről való tájékoztatás megfelelése a védekezésre felkészüléshez fűződő jog fényében ítélandó meg.³⁵⁹ A *Varela Geis v. Spain* ügyben született határozat – a váddal kapcsolatos teljeskörű tájékoztatás fontosságának hangsúlyozása mellett – azt az elvárást fejezte ki,³⁶⁰ hogy a vád oka és jogi természete a vádlott számára mindenképpen előrelátható legyen.³⁶¹ A *Penev v. Bulgaria* ügyben az EJEB azt is kifejtette, hogy az EJEE 6. cikk (3) bek. a) pontja szerinti követelmény semmilyen formális előírást nem támaszt a tekintetben, hogy a tájékoztatást milyen módon kell közölni.³⁶² A *Mulosmani v. Albania* ügyben született ítélet, deklarálva, hogy a büntetőeljárás során meghatározó jelentőséggel bírnak a

³⁵³ *Miaillhe v. France*, no. 12661/87., 1993. február 25-i ítélet

³⁵⁴ *Gea Catalán v. Spain*, no. 19160/91., 1995. február 10-i ítélet

³⁵⁵ *Franz Fischer v. Austria*, no. 37950/97., 2001. május 29-i ítélet

³⁵⁶ *Salvador Torres v. Spain*, no. 21525/93., 1996. október 24-i ítélet

³⁵⁷ BÁRD (2007): i. m. 66.

³⁵⁸ Lásd részletesen CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A váddal szembeni elvárások az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában. *Iustum Aequum Salutare*, 2024. (4), 119-145.

³⁵⁹ *Zhupnik v. Ukraine*, no. 20792/05., 2010. december 09-i ítélet

³⁶⁰ *Varela Geis v. Spain*, no. 61005/09., 2013. március 05-i ítélet

³⁶¹ Az *Adrian Constantin v. Romania* (no. 21175/03., 2005. február 17-i ítélet) ügyben megjegyezte továbbá az EJEB, hogy az Egyezmény 6. cikk (3) bek. a) pontja azt az igényt testesíti meg, hogy a váddal kapcsolatos tájékoztatásra különös figyelemnek kell hárulnia, amely nemcsak a tények, hanem azok jogi minősítésének teljeskörű megismerhetőségét is magában foglalja. (OSOIANU-OSTAVCIUC: i. m. 45.)

³⁶² *Penev v. Bulgaria*, no. 20494/04., 2010. január 07-i ítélet

bűncselekmény vádban megjelenő egyes részletei, stabilizálta a jogi minősítés kiemelt szerepét és nyomatékosította, hogy a 6. cikk (3) bek. a) pontja alapján különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a terhelt a vád tartalmát megismerhesse. Az eljárás egészének tisztességességét érintő elhatárolási szempontként azonosította, hogy amennyiben a vádlottnak legalább a felülbírálat során megfelelő lehetősége volt a védekezése gyakorlására, azaz a megváltozott jogi minősítéssel kapcsolatos álláspontja kifejtésére, nem sérül a védelemhez való joga.³⁶³ A jogi minősítés jelentőségével foglalkozó ítéletek közül a következőkben azok kerülnek behatóbban elemzésre, amelyek adalékot szolgáltatnak a tartalmi legitimitáció értelmezéséhez vagy valamilyen sajátos megközelítést alkalmaznak.

A Malofeyeva v. Russia ügyben hozott ítélet tényállása szerint a kérelmező 2005 májusában másik két személlyel elhatározta, hogy tüntetést szervez az Orosz Föderáció Legfelsőbb Bírósága elé. Mivel a tüntetés engedélyezését nem tudta igazolni, a rendőrök előállították, majd este 7 óra körül egy békebíró elé vitték. A bíróság jogszerű rendőri eljárásban tanúsított engedetlenség miatt – egy néhány perces meghallgatást követően – 7 nap elzárásra ítélte. Az EJEB legelőször is azt emelte ki, hogy a kérelmezővel szembeni vádat szóbeli eljárás keretében egy békebíró ismertette és vizsgálta meg, tehát szorosan vett vádló nem járt el a bíróság előtt, és nem fejtette ki, hogy mit kíván a vád tárgyává tenni. Az elsőfokú bíróság határozatában továbbá azt a kevésbé informatív tényállást rögzítette, hogy a kérelmező nem hagyott fel a törvénytelen demonstrációval, és nem engedelmeskedett a rendőr jogszerű utasításának (a tekintetben, hogy személyazonosságát igazolja és kövesse őt a rendőrségre). Ezen sommás tényállásra figyelemmel, a kérelmező cselekvőségét, illetve mulasztását leíró pontos ténybeli körülmények bizonytalansága miatt az EJEB a védekezésre való felkészülés lehetőségét nem találta kielégítőnek, így megállapította, hogy a kérelmezőt nem tájékoztatták megfelelően az ellene felhozott vád természetéről és okáról, továbbá nem volt kellő ideje és lehetősége a védekezését előkészíteni.

A helyzetet súlyosbította, hogy a fellebbviteli bíróság a felülbírálat körében jelentős mértékben módosította a cselekmény leírását, rögzítve azt, hogy a kérelmező törvénytelen tüntetést tartott, és egy olyan transzparens volt nála, amely negatív színben tüntette fel a legfőbb ügyészt, valamint a Legfelsőbb Bíróság elnöke és az igazságügyminiszter szakmai tevékenységét. A másodfokú döntés azt is tartalmazta, hogy a kérelmező nem

³⁶³ Mulosmani v. Albania, no. 29864/03., 2013. október 8-i ítélet

engedelmeskedett az arra vonatkozó felszólításnak, hogy hagyjon fel a közrendet sértő cselekményével, sőt inkább rendőröket fenyegetett meg büntetőjogi felelősségre vonás kilátásba helyezésével, amellyel megvalósította a jogszerű rendőri intézkedéssel szembeni engedetlenség bűncselekményét. Az EJEB összességében arra a következtetésre jutott, hogy bár a kérelmező számára a kezdetektől fogva világosnak kellett lennie, hogy milyen minősítésű cselekmény elkövetésével vádolják, a védelemhez való jogát a tények teljeskörű ismeretének hiányában mégsem tudta hatékonyan gyakorolni.³⁶⁴ Az ügy érdekessége, hogy a vádbeli tények pontos leírásának elégtelensége és a vádhoz kötöttség követelményének másodfokú bíróság általi megszegése nem a tipikus, a legális tettefogalomhoz köthető (jogi minősítéssel kapcsolatos) problematikát idézte elő, hanem itt éppen a vád okáról való tájékoztatás hiányossága alapozta meg a jogsérelmet.

A Haarde v. Iceland ügy alapját képező tényállás szerint a 2009-ben megalakult új izlandi parlament egy vizsgálóbizottságot állított fel abból a célból, hogy feltárja a volt kormány tagjait terhelő, a bankrendszer összeomlásához vezető esetleges mulasztásokat. A vizsgálóbizottság jelentése alapján a parlament a kérelmezővel (aki 2006. és 2009. év között Izland miniszterelnöke volt) szemben politikai felelősségre vonási eljárást (*impeachment*) kezdeményezett, amelyben a kérelmező felelősségét – egy a büntetőeljárás szabályokat háttérjogszabályként alkalmazó különleges eljárásban – az ún. *Impeachment Court* volt hivatott elbírálni. Az eljárás itt is vádemeléssel indult, amelyben egyebek mellett azt rótták a kérelmező terhére, hogy hanyag módon megszegte a miniszteri elszámoltathatóságról szóló törvény 8 (c) bekezdésével együtt értelmezendő Alkotmány 17. cikkében foglalt azon kötelezettséget, hogy fontos kormányzati ügyben, így a krízis elkerülését célzó intézkedések megtétele érdekében, miniszteri üléseket tartson. Az *Impeachment Court* 2012. április 23-án ezen cselekményben jogerősen megállapította a kérelmező büntetőjoginak értékelhető felelősségét, azonban mellőzte a szankció kiszabását. A kérelmező ezen vádpont kapcsán sérelmezte, hogy a vád megfogalmazása különösen pontatlan és bizonytalan volt; az egyértelműség hiányából, valamint az ügy homályos körülményeiből fakadóan kifejezett nehézséget okozott számára a védelmi stratégia kialakítása. Emellett az lehetőséget teremtett az ügyészségnek arra, hogy a vádat a bizonyítás menetéhez, a védekezéshez igazítsa.

³⁶⁴ Malofeyeva v. Russia, no. 36673/04., 2013. május 30-i ítélet

Az EJEB itt is kinyilatkoztatta, hogy a vád tartalmával kapcsolatos teljes és részletes tájékoztatás és annak bíróság általi lehetséges minősítése az eljárás tisztességességének előfeltétele. A vonatkozó gyakorlatnak megfelelően felhívta a figyelmet arra, hogy az erről szóló tájékoztatás megfelelőségét a vádlott azon jogának tükrében kell értelmezni, hogy mennyiben tudott a védekezésére felkészülni. Ezen iránymutatást jelen ügyre vetítve, megállapította, hogy a vádirat az elbírált vádpont tekintetében több példát is felhozott a gondatlan magatartás mibenlétére, továbbá a vád alá helyezéshez szükséges parlamenti döntés meghozatalához egy emlékeztetőt is mellékeltek. Ezen kívül az ügyész a vádemeléskor kiegészítő érveket vonultatott fel arra, hogy az adott helyzetben miért volt fontos eleget tenni a miniszteri ülések megtartására vonatkozó kötelezettségnek. Ekként az EJEB úgy ítélte meg, hogy nem merült fel adat arra, hogy a védelem nem rendelkezett a vád megértéséhez szükséges kellő információval. A tényállásra irányadó jogi norma kapcsán megjegyezte, hogy annak megszővegezése biztosította, hogy azt objektív kritériumok alapján értelmezni lehessen és világossága folytán alapjául szolgálhasson a védekezésnek. Ennek alapján úgy határozott, hogy nem sérült a kérelmező EJEE 6. cikkében biztosított joga.³⁶⁵ A bemutatott ügy jól példázza, hogy a vád okainak megismerésére vonatkozó jog az EJEB gyakorlatában nem mindenre kiterjedő részletességet kíván meg, hanem azt, hogy a jogi minősítés szerinti bűncselekmény mikénti megvalósulása egyértelműen nyomon követhető legyen.

Az Uche v. Switzerland ügyben hozott ítélet háttérül szolgáló büntetőeljárásban a kérelmezőt 2002. évben kábítószer-kereskedelem gyanúja miatt lehallgatták, ezen felvételek alapján letartóztatták, majd 2004. január 21-én kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény és pénzmosás miatt vádat emeltek ellene. A vád szerint pontosan meg nem határozható, de 1748,80 grammot mindenképpen meghaladó mennyiségű, legalább 155.600 euró értékűre becsült heroin és kokain behozatalában, valamint értékesítésében működött közre. A Bern-Laupeni Bíróság 2004. november 19-én meghozott ítéletével 4,4 kg kokain és 153 gramm heroin behozataláért és adásvételéért, valamint pénzmosás miatt 69 hónap börtönbüntetésre ítélte. Fellebbezésében a kérelmező arra hivatkozott, hogy a vádemelés törvényes alapja sérelmet szenvedett, mivel a vádirat nem tartalmazta teljes egészében a kereskedéssel érintett kábítószer mennyiségét. A Berni Kantonok Felsőbírósága a fellebbezést elutasítva, rámutatott különösen arra, hogy a vádirat

³⁶⁵ Haarde v. Iceland, no. 66847/12., 2017. november 23-i ítélet

elégéses módon biztosította a kérelmezőnek, hogy a vád tárgyát képező kábítószer mennyiségét nagyságrendileg megismerhesse és a védekezését ehhez igazodóan, megfelelően előkészítse. Ezt követően a kérelmező panasszal fordult a szövetségi bírósághoz a vád ténybeli alapjainak változása miatt. A vádelv sérelmét arra alapította, hogy a vádirat álláspontja szerint hiányos volt, mivel az ügyész 1748,80 gramm kábítószerrel beszélt, míg őt több mint 4 kg miatt ítélték el. A szövetségi bíróság a panaszt elutasította, melyet követően a kérelmező az EJEB-hez fordult.

A panaszban is felhozott érvekre reflektálva az EJEB kifejtette, hogy a vádirat megszővegezése alapján a kérelmezőnek tisztában kellett lennie azzal, hogy a kábítószer mennyisége meghaladta az 1748,80 grammot és az értékesítésből befolyt összeg legalább 155.600 eurót tett ki, vagyis tudnia kellett, hogy a mennyiség jelentős. A vád tárgyát képező tények (a vád okai) nem változtak, a kérelmező az ítélethirdetést követően a terhére rótt kábítószer pontosított mennyiségét ismerte meg, amely kielégítette azt a követelményt, hogy az ellene felhozott vádak teljeskörűen megértse és a védekezését megfelelő módon előkészítse. A vádiratban leírt körülmények alapján a kérelmező abban a helyzetben volt, hogy megértse a vád jogi természetét is. Erre tekintettel az EJEB a 6. cikk (1) és (3) bekezdéseinek sérelmét nem állapította meg.³⁶⁶

A vizsgálati anyag legfrissebb döntése kuriózum abból a szempontból, hogy visszatért ahhoz az állásponthoz, hogy a jogi minősítés változásával kapcsolatos ismeret hiánya nem jogsértő. A Leka v. Albania ügyben hozott döntés háttérét képező jogeset tényállása szerint a kérelmező pénzt kívánt szerezni testvére közelgő esküvőjére. Ennek érdekében azzal az ürüggyel kereste meg A. S. valutaváltót, hogy 8.000 eurót szeretne albán lejre váltani. A megbeszéltek szerinti találkozóra – melyre a kérelmező félelemkeltés céljából egy fegyvert is magával vitt – 2005. augusztus 23-án került sor, ahova A. S.-t a testvére, P. S. is elkísérte. A kérelmező előadta, hogy a pénzt nem hozta magával, de azt az otthonában át tudja adni, ezzel a két férfit a házába csalta. Miután felfedte valódi szándékát, A. S.-től a pénz átadását követelte, mely utasításnak a fegyver félelemkeltés céljából való elővételével kívánt nyomatékot adni. A felé meginduló A. S.-t végül lelőtte, illetve két célzott lövést adott le a menekülő P. S. irányába. A. S. a kérelmező cselekménye folytán életét vesztette, P. S. sérülést nem szenvedett. Az ügyészség a kérelmezőt több emberen elkövetett emberölés büntettének minősített esetével, valamint lőfegyverrel és lőszerrel visszaélés büntettével vádolta. A Sarandai

³⁶⁶ Uche v. Switzerland, no. 12211/09., 2018. április 17-i ítélet

Kerületi Bíróság 2005. december 9-én meghozott ítéletével a kérelmezőt a vád szerinti minősítéssel egyező bűncselekmények miatt ítélte életfogytig tartó szabadságvesztésre. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatva, halált okozó rablás büntetében és emberölés büntetvényének kísérletében mondta ki bűnösnek a kérelmezőt lőfegyverrel visszaélés büntette mellett.

A kérelmező az EJEE 6. cikk (3) bek. a) és b) pontjában biztosított jogainak csorbulása, a tisztességes eljárás követelményének sérelme miatt fordult az EJEB-hez többek között a vád tárgyát képező cselekmény másodfokú bíróság általi átminősítése miatt. A cselekmény jogi minősítésének megváltoztatása kapcsán újfent rámutatott az EJEB arra, hogy az akkor nem sérti a vádlott védelemhez való jogát, ha a felülbírálat során védekezése kifejtésére megfelelő lehetősége volt. Okfejtését ezt követően mindazonáltal úgy folytatta, hogy az EJEB gyakorlatában a 6. cikk megsértését megalapozza, ha a vád, valamint az új minősítés szerinti cselekmény lényegalkotó tényállási elemei egymástól eltérnek, és a terheltnek nem volt lehetősége az új minősítés szerinti cselekményt illetően a védekezése előadására (Penev v. Bulgaria). Jelentősége van tehát annak, hogy az átminősítést megalapozó tényállási elemet vitatták-e az eljárásban. Felhívta a figyelmet arra is, hogy amennyiben az eredeti bűncselekmény lényegalkotó tényállási elemei egyezést mutatnak az új minősítés szerinti bűncselekmény lényegalkotó tényállási elemeivel, a terhelt hatékony védelemhez való joga nem sérül. Következésképpen, amennyiben a terhelt az ítélethirdetéskor szembesül az ilyen cselekmény megváltozott minősítésével, nem csorbulnak az EJEE 6. cikkében biztosított jogai.

Nyilvánvaló, hogy a kérelmező számára már a tárgyalás kezdete óta ismertek voltak a jogi minősítés alapját képező tények, azt semmilyen új tényállási elemmel nem egészítette ki a másodfokú bíróság és az eljárási cselekmények nyomon követése révén számolni lehetett a felrótt magatartás jogi minősítésének esetleges megváltozásával. Tekintettel arra, hogy a vádon alapuló elsőfokú ítélet tényállása nem, kizárólag annak jogi minősítése változott a másodfokú eljárásban, a minősítésváltozás nem jelentett a vádlott számára további terhet, hiszen kellő ideje és lehetősége volt a védelemre való felkészülésre, így az EJEB nem állapított meg egyezményesértést.³⁶⁷

³⁶⁷ Leka v. Albania, no. 60569/09., 2024. március 05-i ítélet

3.3. A vád emberi jogi követelményeinek hatása a joggyakorlatra

Az EuB és az EJEB vizsgált döntései egyaránt felhívták a figyelmet a váddal kapcsolatos megfelelő tájékoztatás és a védelem hatékony gyakorlásának szoros összefüggésére. A „tájékoztatási irányelv” Preambulumában, valamint 6. cikkében írtakat egybevetve a kapcsolódó jogesetek iránymutatásaival, megállapítható, hogy a tisztességes eljárás követelményének és a hatékony védelemhez való jognak a biztosításához a vádnak egyszerű, közérthető megfogalmazást használva, az alábbi kritériumoknak kell megfelelnie: tartalmaznia kell adott személy bűncselekményként értékelt cselekvőségének tényállását a megfelelő részletességgel, amelynek különös ismertetőjegye az elkövetés idejének és helyének, valamint a vádlott abban betöltött szerepének a feltüntetése. A megfelelő részletesség a történeti események olyan szintű bemutatását kívánja meg, amely az eljárás tisztességességének megóvásához és a védelemhez való jog eredményes gyakorlásához szükséges. Az eljárási tisztesség követelménye a tények mikénti értékelésére vonatkozó állásfoglalás, azaz a jogi minősítés és valamennyi tájékoztatási kötelezettség alá eső adat, illetve ezek változásának közlését várja el a jogalkalmazástól.

Az EuB határozatok gyakran hivatkoznak az EJEE 6. cikk (3) bekezdésének a) és b) pontjában lefektetett váddal kapcsolatos tájékoztatás minimumstandardjaira. A vád okainak feltüntetése (a vád tárgyát képező cselekmény leírása) és természetének megjelölése (jogi minősítés meghatározása) minden esetben a tisztességes eljárás alapvető feltétele. A tények változásától vagy változatlanúságától függetlenül követendő eljárásnak az EJEB azt tekinti, hogy a bíróság az aktuális jogi minősítésről az ügydöntő határozat meghozatalát megelőzően tájékoztassa a terheltet, biztosítva ezáltal a jogot, hogy az új állásponthoz igazodóan kellő időben és teljeskörűen kifejtthesse védekezését. A tisztességes eljárás követelményét az emberi jogi fórum mindazonáltal akkor is megtartottnak ítéli, ha a terheltnek az eltérő jogi alapokon nyugvó döntéssel kapcsolatos álláspontja kifejtésére legalább a jogorvoslati eljárásban lehetősége volt vagy lett volna. A legutóbb közzétett Leka v. Albania ügyben az EJEB – a tényállás lényegalkotó elemeinek változása hiányában – kulcsfontosságúnak, egyben elegendőnek tartotta, ha a terhelt számára biztosított a vád szerinti jogi minősítéshez igazodó tények teljeskörű és részletes megismerésének joga, amennyiben az eljárási cselekmények nyomon követése

révén számolni tud a minősítés esetleges megváltoztatásával. Ennek tükrében a döntés a lényegadó tényállási elemek ismeretére és azok változatlanságára helyezte a hangsúlyt. A döntés értelmében – a tényállás érdemi módosulása hiányában – az eljáró bíró egyezménykonform módon, a jogi álláspontjáról való folyamatos tájékoztatás nélkül is eltérhet ügydöntő határozatában a vádirati minősítéstől. Az, hogy a döntésben adott iránymutatás egyedinek számít-e, vagy képes lesz a strasbourgi emberi jogi ítélkezésben állandó gyakorlatot teremteni, illetve ennek milyen hatása lehet a nemzeti jogalkalmazásra, az elkövetkező évek EJEB esetjogában és a hazai joggyakorlat tapasztalatainak fényében fog megmutatkozni.

Ami a honi szabályozást illeti, a Be. 422. § (1) bek. szerinti törvényes elemek, a vádmódosítás Be. 538. § (1) bek. *a)* és *b)* pont szerinti szabályai, valamint a vádtól eltérő jogi minősítés Be. 495. § (1) bekezdésében és – a tárgyalás kitűzése után – 511. §-ában írt megállapíthatósága irányelv- és egyezménykonform módon teremtik meg mindkét dokumentum 6. cikkében rögzített jogosultságok eljárásjogi feltételeit. Bár a Be. nem tartalmaz erre kifejezett utalást, az irányelv szerint külön hangsúlyt kellene fektetni arra, hogy a tájékoztatás nyújtására – a 3. cikk (2) bekezdésének megfelelően – egyszerű és közérthető nyelven kerüljön sor. Az egyszerű és közérthető nyelvezet, valamint az elnagyolt, szakmaiatlan megfogalmazásmód közé természetesen nem tehető egyenlőségjel, helyesebb inkább az ismeretek közlésének világos, könnyen átlátható formájáról beszélni az adott bűncselekményi diszpozíció tükrében. Ez természetesen nem jelenti a vád megértésének konkrét személyre (vádlottra) szabott vizsgálatát, hanem az érthetőség objektív követelményének tesztjeként fogható fel.

Összegzésként konstatació, hogy a tisztességes eljárás követelményének érvényesülését az támogatja a legjobban, ha az eljáró bíró – az erre alapot adó ok észlelésekor – a lehető leghamarabb végzést hoz a vádtól eltérő jogi minősítéssel kapcsolatos álláspontjáról. Ezzel nemcsak azt előzi meg, hogy a vádlott és a védő az ítélelhirdetéskor szembesül a változás tényével, hanem a védelem hatékonyságát növelve, megfelelő időt és teret biztosít a védekezés sarokpontjainak eredményesebb kidolgozására. A vizsgált dokumentumok és a tartalmukat pontosító esetjog iránymutatásaiából mindazonáltal az következik, hogy a jogi minősítés és annak változásának ismerete nem a vád törvényességéhez, hanem inkább a védekezés hatékonyságának, az eljárás tisztességes jellegének a biztosításához kapcsolódik. Ha ugyanis a vád egyébként elbírálható, a vádirat tartalmi elemeként előírt jogi minősítés

téves volta és az e miatti korrekció indokoltsága önmagában nem érinti a vád törvényességét. Az érdemi védekezés nem vitásan csorbulhat, ha a vádlott nincs tisztában a neki felrót magatartás lehetséges jogi konzekvenciáival, és az esetleges változásokra nem tud érdemben reflektálni. Ez az eshetőség ugyanakkor nem a vád törvénytelenége miatti intézkedést tesz szükségessé, hiszen az érdeksérelem időben eszközölt vádmódosítással vagy az eltérő minősítés bíróság általi megállapításával kellőképpen kompenzálható.

A joggyakorlat feltérképezett európai irányvonaláról alkotott kép tehát nem ingatta meg azt a meggyőződésemet, hogy a vád nem a jogi minősítéstől lesz törvényes, hanem attól, hogy az eljárás tisztességes lefolytatását is elősegítő módon garantálja az adott jogi minősítés alapját képező, büntetőjogi szempontból releváns tények megismerésének a lehetőségét. Ez persze nem azt jelenti, hogy ne lenne elvárás a vádbeli cselekmény jogi minősítése, hanem pusztán azt, hogy ennek elmulasztása nem teszi a vádat – az ügy tárgyalhatóságát feltételező ismeretek hiányában – érdemi elbírálásra alkalmatlanná. A vád törvényes voltának rétegeire ezért mintegy rárakódik a tisztességes eljárás követelményének megvalósulását támogató jogi minősítés meghatározása, amelynek esetleges változásáról a vádlottat és védőjét az ügydöntő határozat meghozatala – optimálisan még a perbeszédnek – előtt megfelelő időben tájékoztatni kell.

4. A vád törvényességének fogalma

A komplex fogalommeghatározáshoz abból érdemes kiindulni, hogy a vádra vonatkozó törvényességi kritériumoknak bizonyos garanciális követelmények iránti igényt kell megjeleníteniük. Ehhez szem előtt kell tartani, hogy a büntetőeljárásban két érdek ütközik egymással: a büntetőigény érvényesítésének irányába ható,³⁶⁸ valamint az egyénnek az emberi jogok garantálása iránti érdek.³⁶⁹ A büntetőigény behatárolása elemi fontosságú az ítékezés alapjának és kereteinek kijelöléséhez, de ugyanilyen meghatározó a terhelt eljárási jogainak érdemi gyakorolhatósága szempontjából.

A komponensek azonosításához – egyfelől materiális megközelítésben – a Be. 422. § szerinti tartalmi elemek között szelektált a dolgozat. Ennek eredményeként megállapítható, hogy jogi minősítéstől és egyéb kellékektől függetlenül a vád akkor felel

³⁶⁸ BÓCZ ENDRE: A büntetőigényről. *Magyar Jog*, 2017. (12), 783-784.

³⁶⁹ BEDNARIK DORKA: Emberi jogok a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 2015. (6), 49.

meg a törvényesség követelményének, ha azt arra jogosult (alaki legitimációval rendelkező) vádló emeli és magában foglalja meghatározott személy valamely bűncselekmény törvényi tényállásának megfeleltethető cselekvősége pontos leírását (tartalmi legitimáció). A törvényesség követelményének nem képezi részét a vád megalapozottsága. A téma alapjogi kötődésű, vádelvhez társuló vonulata, hogy a bíróság csak az előbbi kritériumokkal rendelkező, azaz érdemi elbírálásra alkalmas vád birtokában láthatja el alkotmányos feladatát, az igazságszolgáltatást, és bocsátkozhat a vádlottnak felrótt büntetendő cselekmény megalapozottságának vizsgálatába vagy hozhat bűnösséget megállapító ítéletet terhelti beismerés elfogadásakor.

A törvényesség másik azonos fajsúlyú komponense a vádnak az a képessége, hogy hozzájárul a vádlott érdemi védekezésének kialakításához, a tisztességes eljárásból következő jogainak gyakorlásához.³⁷⁰ A védelemhez való jog kiteljesedésének egyik biztosítéka, ha a vádlott már a vád közlésekor át tudja látni, hogy az ügyészség milyen büntetőjogi szempontból releváns tények alapján indítványozza a felelősségre vonását, amelyre építkezve hatékony védelmi stratégiát dolgozhat ki, és megválaszthatja az ezt támogató eljárásjogi eszközöket. Mindez csak akkor működhet, ha a vád alapján nem érhetik meglepetések és valóban a védekezését leginkább szolgáló eljárásjogi lehetőségeket képes felhasználni, azaz nem ütközik nehézségbe a vád vitatására hivatott processzuális erőforrások kiaknázása. Ügyének észszerű időn belüli elbírása továbbá akkor halad jó ütemben, ha a vádbeli tényállítások nem vetnek fel értelmezési nehézséget, és nem terelik téves vágányra a bizonyítást, azaz a vádirat teljesíteni tudja a tájékoztatási funkcióját. Ennek kapcsán nem elhanyagolható jelentősége van a közérthetőségnek, mint a tájékoztatási irányelvben is feltüntetett – szigorúan objektív – mércének, amelynek lényegi ismérveihez jól hasznosíthatók a történeti fejezetben feltárt karakterjegyek: tömörség, a vád tartalmáról való könnyű tájékozódást szolgáló, az ügy helyes elintézését elősegítő szabatos megfogalmazás azzal, hogy a bonyolult mondatszerkezetek halmozódása ne menjen az érthetőség rovására.

A törvényesség vádra vetített episztemológiai jelentése végső soron úgy összegezhető, hogy a vádnak olyan tulajdonságokkal kell rendelkeznie, amelyek révén a büntetőigény alapját képező vádlotti cselekvőség adekvát bemutatása lehetővé teszi a funkciómegosztást érvényesítő, hatékony védekezést támogató ítélkező tevékenység

³⁷⁰ Itt szükséges megjegyezni, hogy a vád törvényességének karakterjegyeit meg kell különböztetni az eljárás tisztességes lefolytatására globálisan ható váddal szembeni elvárásoktól, ugyanis az értekezésben kifejtettek szerint a törvényesség koncentráltabb jelentéstartalmat hordoz magában.

tisztességes eljárás keretében való lefolytatását. Kizárólag ehhez képest tehető további distinkció és alkalmazható olyan tágabb elméleti kategória, amely egyebek mellett magában foglalja a jogi minősítést vagy a büntetékiszabási indítványt, és amely elemek elmaradása vagy hiányossága egyébként nem teszi a vádat törvénytelené.

Mindezek tükrében, a vád törvényessége elméleti síkon nem azonos a normatív előírásokban szabályozott tartalmi elemek (vagy azok közül némelyek) – a törvény szóhasználatával a Be. 422. § (1) bek. szerinti törvényes és (2) bek. szerinti „törvényes elemeken túli” (információs) elemek – összességével. A formális szempontoknak való megfelelés ugyanis önmagában nem garantálja a tartalmi értékelhetőséget; a pontosság, az egyértelműség, a szakszerűség és a relevancia iránti igény nem biztosítható kizárólag jogszabályi előírásokkal. Ebből adódóan a törvényi kritériumoknak formálisan megfelelő vád sem feltétlenül törvényes, viszont a kellékhányos vád is lehet érdemi elbírálásra, a védekezés érdemi eszközének megteremtésére alkalmas.

Mindezen felvetésekre figyelemmel, a vád akkor törvényes, ha a vádemelésre jogosulttól származó, büntetőjogi felelősség megállapítását célzó indítvány alkalmas arra, hogy

- azt a bíróság érdemben elbírálja és
- a vádlói állításokkal szembeni védekezést, a védelem jogainak érdemi gyakorlását lehetővé tegye.

Ezek a feltételek akkor adóttak, ha a vádló által pontosan és közérthetően megfogalmazott, térben és időben körülhatárolt, beazonosítható vádlott cselekvőségét leíró történeti tényállás megfeleltethető valamely bűncselekmény vagy bűncselekmények törvényi tényállásának. Az előbbi követelményekkel összhangban álló vádemelés mindazonáltal csak a tények büntetőjogi értékelése iránti igény kinyilvánítását jelenti; e tények jogi konzekvenciát mindenkor a bíróságnak kell levonnia.

III. A vád törvényességének vizsgálata

1. Közvádas büntetőügyek

1.1. Alaki legitimáció

Bócz Endre a büntetőígyényről szóló tanulmányában hangsúlyozza, hogy a bíróság csak olyan indítványra léphet működésbe, amely legitim indítványozótól származik.³⁷¹ Mint ahogy arra Horgos Livia is utal, „a vád típusai – közvád, magánvád, pótmagánvád – határozzák meg a vádemelés alaki követelményeit,”³⁷² így elsődlegesen azt, hogy a vád az annak előterjesztésére jogosult személytől származik-e (alaki legitimáció). Az alaki feltétel vizsgálata arra irányul, hogy közvadás ügyben az ügyészség mint közvádló (fiatalkorúak, illetve katonai büntetőeljárás esetén az erre kijelölt ügyész) emelt-e vádat, továbbá magánvadás ügyben a törvényi feltételeknek megfelelő magánvádló, pótmagánvadás ügyben a pótmagánvádlókénti fellépésre jogosult indítványa folytán indult-e az eljárás.³⁷³ Lényeges, hogy az alaki legitimációnak vádlóként fellépő személyhez kell kapcsolódnia. Ha ítéleti tényállására a bíróság a vádirati tényállás keretei között megállapított cselekmény tekintetében a vádirati minősítéstől eltérő, helyes jogi minősítést alkalmazza, ennek megállapítása nem jelenti a vádelv (az eljárási feladatok megoszlása elvének) sérelmét, és különösen nem jelenti a nem jogosulttól származó („bírói”) vád alapján történő eljárást.³⁷⁴ A bíróság nem válik ugyanis vádlóvá azáltal, hogy pl. egység helyett alaki halmazatot állapít meg.

A Be. 492. § (2) bek. c) pontja és a Be. 567. § (2) bek. c) pontja alapján a bíróság az eljárást megszünteti, ha a vádat nem az arra jogosult emelte. A vád alaki legitimációjának kontrollja ekként elmaradhatatlan a vád törvényességének megítéléséhez. A vád típusához képest mindig figyelni kell ezért arra, hogy a törvény szab-e valamilyen különös feltételt a vádemeléshez. Ilyet ismertet az 1/2018 BJE határozat,³⁷⁵ amely kifejti, hogy a vád törvényességét illetően a közvádló oldaláról nézve annak van jelentősége, hogy a törvény mikor ír elő az általános hatásköri szabályokhoz képest valamely konkrét kötelezést az ügyész számára. Alapvetően ezzel találkozunk a katonai büntetőeljárás esetén, amely kifejezetten rendelkezik a vádemelés jogosultjáról. A Be. 700. § (1) bek. szerint katonai büntetőeljárásban az ügyészség feladatát a legfőbb ügyész által kijelölt ügyészség látja el, melynek keretében a katonai ügyész, illetve a legfőbb ügyész által a katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész jár el. Következésképpen

³⁷¹ BÓCZ (2017): i. m. 782.

³⁷² HORGOS PhD: i. m. 175.

³⁷³ 1. BK vélemény A.I.I.

³⁷⁴ Kúria Bfv.I.1047/2022/8. sz. végzés [128] [132]

³⁷⁵ A Nagykomentár Be. 700. § (1) bekezdéshez fűzött indokolása szerint a vádlegitimáció kérdését illetően az új szabályozási környezet nem hozott alapvető tartalmi változást, így a Be. alapján is irányadó a BJE-ben írt korábbi gyakorlat.

a hatáskörre és illetékességre vonatkozó speciális rendelkezések megsértése a vádlói jogosultságra vonatkozó eljárási szabály megsértését és a vádemelési jogosultság hiányát jelenti. Mindezek alapján a BJE kimondja, hogy törvényes a vád – a katonai büntetőeljárás kivételével – ha azt nem az eljárásra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság mellett működő ügyész emelte.³⁷⁶ A Be. 607. § (1) bek. a) pontja szerinti feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértés valósul meg, ha katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó bűncselekmény esetén nem katonai ügyész nyújtja be a vádiratot, illetve ilyen eljárásban járásbíróság jár el és bírósági titkár hoz büntetővégzést.³⁷⁷

Hasonló, speciális vádemelési jogosultságot keletkeztető rendelkezés található a Be. 681. §-ában, amely értelmében a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a felettes ügyészség által kijelölt ügyész (fiatalkorúak ügyésze) jár el. Érdemes felhívni a figyelmet továbbá arra a bírói gyakorlatra, hogy amennyiben az ügyésszel szemben a vádemelés időpontjában objektív kizárási ok áll fenn, az általa benyújtott vád – alaki legitimáció hiányában – nem törvényes. A kizárt ügyészi szerv állományába tartozó ügyész ugyanis semmiféle indítványt nem terjeszthet elő, eljárásának releváns joghatása nem lehet. Következésképpen hiába törvényes a vád képvisellete, az nem orvosolja a vádemelésben rejlő hibát. Ilyenkor ugyanis a bírósági eljárás alapja továbbra is a „hibás”, nem törvényes vád.³⁷⁸

A Kúria az alaki legitimáció körébe vonja azt az esetet is, amikor a bíróság úgy jár el, hogy senki részéről nem történt vádemelés (vád hiánya). Ez fordult elő pl. akkor, amikor az ügyészség a terheltet vádfeljegyzés alapján kívánta bíróság elé állítani, amely eljárást a bíróság nem folytatott le, ellenben büntetővégzést hozott. Lényeges, hogy a feljegyzés különbözik a vádirattól abban, hogy bár a védelmi jogok érvényesülésének biztosítékaul szolgál, nem vádirat és nem is annak egyszerűsített változata, hiszen a vádiratnak a Be. 422. § (1)-(2) bekezdésében támasztott követelménynek kell megfelelnie. Bíróság elé állítás esetén a vád előterjesztése szóban történik, vádemelésnek a tárgyaláson jelen lévő ügyész által szóban előadott vád minősül, és a bíróság a vádlott büntetőjogi felelősségéről kizárólag a bíróság elé állítás keretében megtartott tárgyalás alapján dönthet. A büntetővégzés meghozatalával kapcsolatos külön eljárás szabályai a vádemelést érintően – szemben a bíróság elé állítás szabályaival – nem tartalmazzak

³⁷⁶ 1/2018. BJE határozat

³⁷⁷ Kúria Bfv.1390/2024/8. sz. végzés [27]

³⁷⁸ BH2015. 186.

eltérést, vagyis büntetővégzést a bíróság a vádirat benyújtását követően, az ügyészség erre irányuló indítványa alapján vagy hivatalból hozhat, amennyiben a törvényi feltételek fennállnak. Erre tekintettel a vádfeljegyzés alapján, ügyészségi vád hiányában hozott büntetővégzés törvénytört.³⁷⁹

1.2. Tartalmi legitimáció

1.2.1. A vádlott azonosításra alkalmas megjelölése

A vád törvényességének elengedhetetlen tartalmi eleme, hogy a Be. 422. § (1) bek. a) pontja alapján konkrétan beazonosítható személy ellen irányuljon, így az ismeretlen személy ellen emelt vád nem törvényes.³⁸⁰ A vádbeli tények alanyra konkretizáltsága a bírói gyakorlat szerint azt feltételezi, hogy a vádló meghatározott – önmagával nem azonos – személyre szólóan indítványozza az eljárás lefolytatását. Ehhez képest az adott személy neve, személyi adata, azok megléte, kétségessége, téves mivolta nem a vád törvényességével áll összefüggésben és nem akadályozza a bizonyítási eljárás lefolytatásának. A meghatározottság egy adott személyre konkretizáltságot jelent, nem pedig a személyi adatok konkrétságát.³⁸¹ A vádlott megjelölése tehát akkor is alkalmas az azonosításra, ha a vádirat nem teljeskörűen tartalmazza a Be. 184. § (2) bek. szerinti személyi adatokat, mivel az esetleges hiányosságok a bizonyítási eljárás során pótolhatóak.³⁸² Kadlót Erzsébet mindazonáltal nem látja védhetőnek az ilyen tág értelmezési keretet, mivel szerinte „a vádlott személyének megkérdőjelezhetősége jóindulattal sem tekinthető „hiányosságnak”, hanem főkérdés.”³⁸³

A Debreceni Ítéltábla az elhatárolás alapját pl. abban határozza meg, hogy törvényes vád hiányáról van szó, ha a vád szerint nincs alanya a felrótt magatartásnak, illetve a vádlott személyének kiléte ismeretlen vagy általánosságban megjelölt (pl.: valaki, a jelenlévők stb.). Konkrét ügyben arra a következtetésre jutott, hogy mivel a vádbeli időben I. r. vádlott volt X község önkormányzatának jegyzője, egyértelmű, hogy a történeti tényállásban rögzített cselekmény csak és kizárólag az ő személyéhez volt

³⁷⁹ Kúria Bfv.II.673/2021/6. sz. végzés [9] [24] [26]-[27]

³⁸⁰ 1. BK vélemény A.I.2.

³⁸¹ BH2017. 83.

³⁸² 1. BK vélemény A.I.2.

³⁸³ KADLÓT (2005): i. m. 67.

köthető.³⁸⁴ Mindezzel együtt az a meglátásom, hogy a vádlott nevének feltüntetése az alanyi meghatározottság (azonosításra alkalmas megjelölés) egyik fő attribútuma, amely nem mellőzhető. A „relativizált” személyi pontosság nem érheti el azt a szintet, hogy a vádlott kiléte már annyira bizonytalanná váljék, hogy a vád ne tudjon eleget tenni a beazonosíthatóság követelményének.

Nem sértette pl. a személyre konkretizáltság követelményét az a kábítószer-kereskedelem büntette miatti ügyben tett összegző vádirati kijelentés, miszerint a vádlottak kábítószer-kereskedelemmel foglalkoztak, mivel a kereskedői tevékenység részletes leírását követő többszám használata nem általánosító jellegű volt, hanem annak alátámasztására szolgált, hogy a vádlottak közösen, szándékegységben, azaz társtettesként valósították meg a terhükre rótt bűncselekményt.³⁸⁵ Egy másik vádirat érintett része viszont már nem felelt meg a vádlott beazonosítható módon való megjelölését célzó elvárásnak, ugyanis mindössze azt tartalmazta, hogy az egyik elkövető egy gépkarabéllyal több lövést adott le a tanú által vezetett gépkocsira. Az ügyészség nem határozott meg ekként azonosítható módon olyan személyt, akihez a vádiratban Btk.-ba ütköző magatartást kapcsolt volna, azaz e vonatkozásban senki ellen nem emelt vádat. Azt sem tartalmazta a vád, hogy a lövéseket leadó személy cselekményéhez bárki más részesként bármilyen magatartással kapcsolódott volna. Vádemelés hiányában sem a vád kimerítésének a kötelezettsége, sem a vád tárgyát nem képező tényállás (teljes vagy részleges) megalapozatlansága nem volt értelmezhető.³⁸⁶ Lényeges, hogy ezen ügyben egy konkrét vádlotthoz köthető bűncselekmény egésze és nem annak bizonyos mozzanata(i) vonatkozásában hiányzott az egzakt alanyi meghatározottság, tehát egy bűncselekményt kimerítő magatartás önálló tettesét nem lehetett egyáltalán beazonosítani (Be. 422. § (1) bek. a) pont hiánya).

A vád törvényességéről készített kúriai joggyakorlati összefoglaló szerint vádlott csak az a vétőképes személy lehet, aki büntethető.³⁸⁷ Megjegyzendő azonban, hogy amennyiben beszámítási képességet kizáró kóros elmeállapotú terhelttel szemben kerül sor vádemelésre akként, hogy a vádirat a felmentésére és kényszergyógykezelése elrendelésére irányuló indítványt tartalmaz, a tárgyalási szakban büntethetősége hiányában is vádlotti pozíciót tölt be. Ez mindazonáltal már nem a vád törvényességére,

³⁸⁴ Debreceni Ítéltábla Bf.II.332/2018/47. sz. ítélet

³⁸⁵ Fővárosi Ítéltábla I.Bf.196/2023/13. sz. ítélet [60]

³⁸⁶ Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.69/2020/50. sz. ítélet [51] [52] [88]

³⁸⁷ Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 47.

hanem az ügy érdemére tartozó kérdés.³⁸⁸ Gyermekkorú személy a Btk. 16. §-a alapján nem büntethető, ezért vele szemben büntetőeljárás nem folytatható, vagyis a Be. 38. § (1) bek. alapján terhelte sem válhat. Ezt az evidens tényt figyelmen kívül hagyó vádemelés törvénysértő,³⁸⁹ amely esetben azonban az eljárás ügydöntő végzéssel való megszüntetésének van helye a Be. 492. § (1) bek. b) pontja alapján (a vádlott gyermekkor miatt nem büntethető). Tekintettel arra, hogy a vádiratban beazonosítható módon megjelölt személlyel szemben anyagi jogi, büntethetőséget kizáró okból nem folytatható le az eljárás, a hiba – eljárást végérvényesen lezáró – jellege az érdemi elbírálásra alkalmasságot nem érinti.

A jelenlegi bírói gyakorlat szerint az ismeretlen személlyel szemben emelt vád nem törvényes, ezért ilyenkor az eljárást a vád törvényességének hiánya miatt kell megszüntetni akkor is, ha a cselekmény nem bűncselekmény. A bűncselekmény hiányának megállapítása ugyanis feltételezi a vád törvényességét.³⁹⁰ Ehhez képest érdemes megfontolni az eljárás bűncselekmény hiányában való megszüntetésének létjogosultságát, hiszen ilyenkor a vádat érdemben nem szükséges alkalmassá tenni a bizonyítás kereteinek kijelölésére és felhívni a vádlót az elkövető kilétének konkretizálására.³⁹¹ Egy ilyen aktus feleslegesen húzza el az eljárást, hiszen a bűncselekményként nem értékelhető elkövetési magatartás kapcsán lényegtelen, hogy ki annak az elkövetője.³⁹²

Amennyiben az ügyész nem kívánja valamely személy megbüntetését és ily módon nem emel ellene vádat, e tényállási részre nem lehet bűnösséget alapítani. Erre a tárgyaló ügyész nyilatkozata alapján is sor kerülhet,³⁹³ amennyiben pl. a tárgyalási jegyzőkönyvbe foglalva közli, hogy a vádiratban foglaltakkal ellentétben a tényállásban megjelölt valamely személy felelősségre vonásától eltekint. Mindez megtörténhet magában a vádiratban is oly módon, hogy az ügyész a történeti tényállás leírását követően rögzíti, hogy az ott megjelölt személy büntetőjogi felelősségre vonására nem tesz indítványt. Társtettességben való elkövetés esetén ez nem ritka, mivel előfordulhat, hogy az egyik

³⁸⁸ Lásd részletesebben FARKAS-RÓTH (2018): i. m. 365.

³⁸⁹ Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 47. (Király Tibor és Erdei Árpád észrevétele)

³⁹⁰ EBH2012. B.10.

³⁹¹ Mindennek gyakorlati jelentősége a magánvádas eljárásban van, ahol a vádlott személyének ismerete hiányában is szokásos indítványozni a büntetőjogi felelősségre vonást azzal, hogy a bíróság a terhelt személyének felkutatása végett nyomozást rendel el.

³⁹² További érv a bűncselekmény-hiányos megszüntetés mellett, hogy a Be. rendszertani szempontból is a bűncselekmény-hiányos esetet a vád törvényes elemeinek hiánya miatti megszüntetés elé helyezi.

³⁹³ JAGUSZTIN TAMÁS: A törvényes vád mint a büntetőeljárás perjogi előfeltétele. *Ügyészek Lapja*, 2006. (5), 61.

terhelt cselekménye az üzletszerűség folytán bűncselekménynek minősül, míg a másíknak kizárólag szabálysértési felelőssége állapítható meg tulajdon elleni szabálysértés miatt,³⁹⁴ vagy esetleg a társtettes felelősségét a bíróság már külön büntetőügyben jogerősen elbíráltá.

1.2.2. A vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása

1.2.2.1. A pontosság követelményének jogirodalmi aspektusa

Miként azt a statikus rész végkövetkeztetése is megfogalmazza, a vád tárgyának pontos megjelölése a bírósági eljárásban alapvető jelentőségű: a vádbeli tények alapozzák meg a bíróság hatáskörét, illetékességét, az eljárás módját, továbbá a bizonyítás irányait és terjedelmét, nem utolsó sorban pedig az ítélethozatal,³⁹⁵ valamint a vádlott védekezésének kereteit.³⁹⁶ A Be. 422. § (1) bek. *b*) pontja alapján a vádlónak „pontosan körül kell határozni, hogy milyen cselekmény miatt kéri a vádlott megbüntetését.”³⁹⁷ Király Tibor hangsúlyozza, hogy amikor a büntetőeljárársban egyedi tényekről mondanak ítéletet, az ilyen egyedi kijelentésekben megtestesülő igazságokkal szembeni követelmény, hogy „teljesen, pontosan fejezzék ki a tényt, amelyre vonatkoznak.”³⁹⁸ A vádbeli cselekmény beazonosítható megjelölését Bócz Endre a következőképpen definiálja: „A vád tárgyát a lezajlott történésnek azok a tényelemei alkotják, amelyek a szemre hányandó bűncselekmény elvont fogalmak révén meghatározott törvényi tényállási elemeit testesítik meg. Ez a történeti tényállás. Ezt kell a vádiratba foglalni; ez lesz a vádban a kérdéses cselekmény „pontos körülírása”, vagyis a vádirati tényállás.”³⁹⁹ Bócz egy olyan tényszerű állítást vár el a vádtól, miszerint a kellő azonosító adatokkal meghatározott vádlott valamely „tüzetesen megjelölt büntetőjogi tilalomba ütköző cselekményt követett el.”⁴⁰⁰ Ehhez elegendőnek tartja, hogy „szóljanak ésszerű érvek egy olyan jogi álláspont mellett is, amely szerint a kérdéses cselekmény a büntető törvénybe

³⁹⁴ CZÉDLI-DEÁK (2016): i. m. 8.

³⁹⁵ BARTKÓ et al.: i. m. 47.

³⁹⁶ Fővárosi Ítéltábla 1.Bf.315/2023/26. sz. ítélet [95]

³⁹⁷ Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 26.

³⁹⁸ KIRÁLY (1972): i. m. 174.

³⁹⁹ BÓCZ (2008a): i. m. 260.

⁴⁰⁰ BÓCZ ENDRE: A vádiratszerkesztésről. *Magyar Jog*, 2015. (1), 12.

ütközik.”⁴⁰¹ Értelmezésében a gördülékenyen megfogalmazott vádirattal szembeni elvárás, hogy a vád tárgyává tett cselekményt olyan történésnek fogja fel, „amelynek mozgató rugója, dinamikus összetevője az elkövetőnek a tudatosult körülményekhez igazodóan végrehajtott cselekvése.”⁴⁰²

Háger Tamás részletesen kifejti, hogy az anyagi jogi és az eljárásjogi (büntetőperbeli) tényállás egymástól elválaszthatatlanok, és azok az ítélelhozatalhoz vezető gondolati folyamatban egymásra vetülve jelennek meg. A törvényi tényállásnak megfelelőséget tartja a perjogi tényállás fő jellemzőjének, utalva arra, hogy a történeti tényállásnak a vádbeli bűncselekményre vonatkozó múltbéli történeti eseményeket kell rögzítenie. A cselekmény leírása akkor pontos, ha az elegendő a felderítendő releváns tények megállapításához, vagyis az elkövetett bűncselekmény büntetőjogi szempontból lényeges körülményeit kell összegeznie. Összességében a büntetőper tényállásának két fő vonását különbözteti meg: a tények büntetőjogi relevanciája mellett a tények (időbeli és logikai) rendezettségét is megköveteli. Utal a vádbeli tényállás eljárás menetét meghatározó jellegére, miszerint „a bíróságnak elsősorban azon vádba foglalt múltbéli eseményeket kell tisztáznia és a tényállás körébe vonnia, amelyek büntetőjogi relevanciával bírnak, azaz anyagi jogi büntető törvényi tényállást meríthetnek ki.”⁴⁰³ Háger szerint a törvény ugyan meghatározza, hogy mely tényekre kell bizonyítást felvenni, azonban minden ügynek más a jellegzetessége, így végső soron az adott ügy jellemzői határozzák meg, hogy mely tények bírnak büntető anyagi jogi vagy perjogi relevanciával, azaz melyek a büntetőjogilag jelentős, releváns tények.⁴⁰⁴ A vádirattal szembeni alapvető követelménynek tartja, hogy a terhelt védekezésének kiindulópontjaként megfelelően határolja be azt a cselekményt, amely miatt a vádló a felelősségre vonást indítványozza. Alkalmasnak kell lennie arra, hogy a védelem számára megismerhetővé válják belőle a tényeknek és egyéb körülményeknek azon köre, amely miatt a vádlott – pozíciójából adódóan – ténylegesen védekezésre kényszerül, és részleteznie kell azokat az adatokat is, amelyek a vádhatóság értékelő tevékenysége szerint a vád tárgyává tett bűncselekmény megvalósulását és a vádlott bűnösségét

⁴⁰¹ BÓCZ ENDRE: A vád törvényességéről. *De iuris peritorum meritis 3, Studia in honorem András Szabó.* Budapest, KGRE ÁJK, 2008. 12. /a továbbiakban BÓCZ (2008b)/

⁴⁰² BÓCZ (2015): i. m. 16.

⁴⁰³ HÁGER (2018.): i. m. 19-22., 30-32., 85.

⁴⁰⁴ HÁGER (2018): i. m. 26-27.

bizonyítják.⁴⁰⁵ A megismerésnek – az objektív külső tényeken kívül – ki kell terjednie az elkövetőnek a magatartáshoz fűződő pszichés viszonyára is, vagyis az ún. történeti tudati tényekre, amelyeket meg kell különböztetni a jogi fogalmak formájában megjelenő és következtetésekből álló jogi tudati tényektől (szándékosság és gondatlanság kifejezések direkt szerepeltetése).⁴⁰⁶

Cséka Ervin precíz útmutatást ad az ítéleti tényállás megfelelő rögzítéséhez, amely analóg módon a vádirati tényállás helyes szerkesztésére is irányadó: a büntető (eljárásjogi) tényállás tartalma „a bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek megfelelő konkrét-eseti tények (az egész ténykérdés) köre.”⁴⁰⁷ Dévaj Hedvig ezt akként konkretizálja, hogy a vádirati tényállásnak magában kell foglalnia azokat a tényeket, amelyek alátámasztják a törvényi tényállásnak megfelelő minősítést. Amennyiben a tárgyalás előkészítése során a bíróság csak ténybeli következtetés útján tudja pótolni a vádiratból hiányzó tényállási elemeket, a vád nem törvényes, mivel ténybeli következtetést csakis az ítéleti tényállás megállapításához alkalmazhat.⁴⁰⁸ Következésképpen, további tények konstruálása a tárgyaláselőkészítési szakaszban nem szolgálhatja a vád bizonytalan megfogalmazásának helyesbítését, kiigazítását, azaz a vád törvényessé tételét. Ellenkező esetben sérülne az eljárási feladatok megoszlásának elve, mivel a vád törvényességének vizsgálata során a bíróság sem bizonyítás felvételére, sem ténybeli következtetés levonására nem jogosult.⁴⁰⁹

A vádirat megfogalmazására és helyessége ellenőrzésére is vonatkoztatható Bencze Mátyásnak az ítéletek indokolása kapcsán tett megállapítása, miszerint a történeti tényállás megszerkesztése olyan tevékenység, amelynek során az ügyben felmerült problémára tekintettel releváns tények összegyűjtése történik a logika szabályai szerinti koherens történet összeállítása céljából. Azt, hogy mit lehet releváns tényként figyelembe venni, mindig a bíróság elé terjesztett igény (büntetőigény) jelöli ki, amely támaszt nyújt a bíró számára az első lépések megtételéhez. Ennek során rendkívül fontos megtalálni azt, hogy „melyik életbeli tény, melyik jogi fogalomba helyettesíthető be.”⁴¹⁰

⁴⁰⁵ HÁGER TAMÁS: Abszolút eljárási szabálysértések az elsőfokú büntetőperben. *Büntetőjogi Szemle*, 2014. (2), 53.

⁴⁰⁶ HÁGER (2018): i. m. 37-40.

⁴⁰⁷ CSÉKA ERVIN: *A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968. 48., 68-85.

⁴⁰⁸ DÉVAJ HEDVIG: A szakág szempontjából fontos bírósági döntések és egyéb kérdések. *Ügyészek Lapja*, 2007. (6), 48.

⁴⁰⁹ SÁNDOR LÉNÁRD: A Debreceni Ítéltábla ítélete csalás és adócsalás büntetéről. A törvényes vád egyes kérdései. *JeMa*, 2014. (1), 36.

⁴¹⁰ BENCZE (2011): i. m. 17-19.

„Egyértelműen ki kell derülnie, hogy a vádlott hogyan valósította meg a vádban foglalt különös részi tényállást. A vád akkor nem törvényes, ha a vádirat alapján nem egyértelmű, hogy mi a vád tárgyává tett cselekmény.”⁴¹¹

Stewart Rapalje szerint a vádirat megfogalmazásakor általános szabály, hogy a bűncselekményt úgy kell leírni, hogy a vádlott annak ismeretében fel tudjon készülni a védelemre, a bíróság tisztában legyen azzal, hogy milyen ítélet hozható, és hogy az ezen alapuló elítélésre vagy felmentésre akadályként lehessen hivatkozni egy azonos bűncselekmény miatti ismételt vádemelésnél. A vádlottat tájékoztatni kell a vád tárgyát képező bűncselekmény minden összetevőjéről és a bűncselekményt megvalósító lényeges körülményeket kellően részletesen kell bemutatni ahhoz, hogy a vádlott észszerű bizonyossággal tudja, mivel számolhat. Ezeket olyan határozottan és világosan kell megtenni, hogy a tények megállapításához további következtetésre, értékelésre ne legyen szükség. Orientáló szabály lehet a megfelelőség eldöntéséhez, hogy mindaz, amit a tárgyaláson bizonyítani szükséges, szerepelnie kell a vádban.⁴¹²

Charles Eric Hintz tanulmányában ugyancsak hasonló gondolatokra lelhetünk: a vádiratoknak megfelelő ténybeli alappal kell rendelkezniük ahhoz, hogy azokból olyan igény rajzolódjon ki, amely – pusztán a vádat olvasva – hihető. Ez azt jelenti, hogy a vádlottnak olyan tényekhez kötött leírással kell rendelkeznie a terhére rótt bűncselekményről, amely számára tisztességes tájékoztatást képes nyújtani a büntetőigény tárgyáról és arról, hogy az min alapul. Ennek a leírásnak világos és egyértelmű formában, egyetlen, koncentrált, szintetizált, írásos dokumentumban kell összefoglalóulnia.⁴¹³ Bohlander az igazságszolgáltatás oldaláról keresi a cselekmény pontos leírásának lényegét, amelyet abban lát, hogy az kijelöli a bíróság cselekvési lehetőségének határait a tárgyaláson és azt, hogy a tettazonosság meddig terjedhet.⁴¹⁴

William H. Putman különbséget tesz a kulcsfontosságú és a háttértények között. Az első körbe tartoznak azok, amelyekre az alkalmazandó jog vonatkozik és rögzítésük nélkülözhetetlen a bíróság döntésének meghozatalához, egyúttal rajtuk múlik az ügy kimenetele. Ha ezek eltérőek lennének, más lehetne az ügy befejezése is. A háttértények feladata, hogy az olvasó számára megkönnyítsék a szöveg befogadását a kontextus

⁴¹¹ KOÓS-NÉ: i. m. 85., Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 26.

⁴¹² STEWART RAPALJE: The Charging Part of an Indictment. *American Law Review*, Vol. 23, No. 4. 1889. 537-538.

⁴¹³ CHARLES ERIC HINTZ: Pleading for Justice. Why We Need a More Exacting Federal Pleading Standard? *Seton Hall Review*, Vol. 52, Iss. 3. 2022. 728-729.

⁴¹⁴ BOHLANDER: i. m. 105.

felvázolásával és holisztikus képet adjanak.⁴¹⁵ A kulcsfontosságú tények elhatárolásának szempontrendszere a cselekmény pontos leírásához is kapaszkodót nyújthat: a pontosság elérését szolgálják mindazon tények, amelyek 1./ az alkalmazandó jogszabályi rendelkezések szempontjából jelentőséggel bírnak, 2./ nem hagyhatóak el az adott tartalmú döntés meghozatalához és 3./ módosításuk eltérő eredményre vezethet a büntetőjogi felelősség elbírálása tekintetében.

Iuspa megítélése szerint a cselekmény leírásával szemben támasztott pontosság (világosság és részletesség) követelménye arra való alkalmasságot jelent, hogy az alapján az ügyben döntést lehessen hozni. A cselekményt behatároló, tömör leírás olykor azonban nem elegendő és veszélyeztetheti a védelmet, de ugyanilyen eredményre vezethet a túlságosan részletgazdag, dagályos leírás, amely paradox módon ugyanígy körülményessé és pontatlanná válhat. Ily módon a cselekményleírás korszerű és átfogó értelmezésének a konkrét joghelyzet függvényében dinamikusnak kell lennie, és figyelembe kell vennie minden olyan körülményt, amely befolyásolhatja, hogy a vádlott a büntetőeljárásban megfelelően gyakorolhassa a védelemhez való jogát. Több cselekmény esetén – a védelem jobb gyakorolhatósága érdekében – azok helyes és aprólékos elkülönítése az elvárás. Iuspa azt is kívánatosnak tartja, hogy a tények leírását gondos elemzés előzze meg, illetve, hogy a tényeloadás világos legyen, önmagában megállja helyét, meggyőző erővel bírjon, és elolvasva érdeklődést keltsen. Ez azért bír szerinte jelentőséggel, mert az érdeklődés kiváltása könnyebben és gyorsabban érthetővé teszi a szöveget.⁴¹⁶

1.2.2.2. A pontos leírás joggyakorlati irányvonalai

Az ügyészség szemszögéből a vádiratszerkesztés esszenciája abban rejlik, hogy a lényegesnek tartott elemeket a cselekmény jellegétől függően foglalja magában a tényállás. A Legfőbb Ügyészség a vád törvényességének követelményeként azt szabta meg, hogy az elkövetési hely és időpont mellett a vádiratnak személyre szólóan, a bűncselekmény jogi megítélése szempontjából jelentőséggel bíró tényállításokat kell tartalmaznia. A vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása a büntetőjogi megítélés szempontjából jelentős tények kiemelésében és rögzítésében érhető tetten, és semmiképp

⁴¹⁵ WILLIAM H. PUTMAN: *Legal Analysis and Writing*. New York, Delmar Cengage Learning, 2009. 96.

⁴¹⁶ IUSPA: i. m. 7-8., 10., 24.

nem azonosítható a tények adott esetben terjengős, öncélú megszővegezésével.⁴¹⁷ A vád megfogalmazásakor az ügyésznek kijelentő módban, múlt időben, egyes szám harmadik személyben „úgy kell körülírnia az elkövetési magatartást, hogy abból egyértelmű legyen, hogy az miként valósította meg a vádbeli minősítés szerinti különös részi tényállást.”⁴¹⁸

A bírói gyakorlat oldaláról a Kúria egy harmadfokú határozata az alábbi módon foglalta össze a cselekmény fogalmát, amelyhez a pontosság kritériumának kell társulnia: a „cselekmény” a vádirat tényállásban rögzített tények összességét jelenti.⁴¹⁹ A tényállás részének csak olyan a múltban lezajlott események tekinthetők, amelyek a bűncselekménnyel konkrét összefüggést mutatnak, s amelyek alapján valamely büntetendő cselekmény megvalósulására lehet következtetni.⁴²⁰ A Be. 422. § (1) bek. b) pontjában foglalt, a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása mindazonáltal nem követeli meg a vádhatóságtól, hogy a leírt történések egyúttal objektíve is a Btk.-ba ütközzenek, elegendő az, hogy az ügyész jogi véleménye ez legyen.⁴²¹ Sztancs Edit ezt tükröző nézete szerint is az a lényeg, hogy a vádiratban nyomon követhető legyen, hogy az ügyész miért minősítette bűncselekménynek a vádlott cselekvőségét.⁴²² Több, a következőkben ismertetendő eseti döntés és elvi bírósági határozat is elemzi, hogy a pontosság kritériumának hogyan tud megfelelni a joggyakorlat.

A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja szerint egy adott bűncselekmény tényállása akkor van pontosan körülírva, ha az ily módon vád tárgyává tett cselekmény vonatkozásában a bíróság dönteni tud a bűnösség kérdésében. Nem törvényes a vád, ha oly mértékben nincs pontosan körülírva a vádlott terhére rótt bűncselekmény, hogy annak egyedisége fel nem ismerhető, ekként kizárja a vád elbírálhatóságát. A vád törvényessége tartalmi szempontból azt jelenti, hogy a vádlói akaratnak világosan ki kell tűnnie a vádbeli tényállásból. A vádnak tárgyilagosságnak kell lennie, „nem tartalmazhat következtetéseket és feltételezéseket (pl. a „vádlottnak tudnia kellett, hogy...”, „ezekből a tényekből következik, hogy...”)”⁴²³ Kiemelendő, hogy a vádbeli cselekmény leírásának nem a különös részi törvényi tényállások jogi fogalmait kell használnia. Elégséges, ha a történeti

⁴¹⁷ FANTOLY (2016): i. m. 60.

⁴¹⁸ Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 26.

⁴¹⁹ Kúria Bhar.I.372/2020/24. sz. végzés [61]

⁴²⁰ Debreceni Ítéltábla Bf.I.558/2024/7. sz. ítélet [28]

⁴²¹ Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.16/2018/66., 5.Bf.156/2018/30., 5.Bf.214/2018/75., 5.Bf.221/2018/47., 5.Fkf.111/2021/10., 5.Bf.297/2021/92. és 5.Bf.5/2024/7/II. sz. ítélet, Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.72/2020/51. sz. végzés

⁴²² SZTANCS EDIT: A törvényes vád – mint a büntetőeljárás elengedhetetlen feltétele. *Ügyészek Lapja*, 2011. (5), 38.

⁴²³ Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 26., 48-49.

tények leírása oly mértékben konkrét, amelyből – bebizonyítottságot feltételezve – büntető törvénybe ütköző cselekményre lehet következtetni.⁴²⁴ Az ügyésznek nem a törvényi tényállás szövegét kell tényállásba foglalnia, hanem azon múltbeli eseményeket, melyek összevethetők a jogalkotó által büntetni rendelt cselekménnyel.⁴²⁵ Amennyiben a vád tárgyává tett cselekmény leglényegesebb tényeinek a leírása megtörtént, úgy kisebb tényállási hiányosságok miatt a törvényes vád hiánya nem áll fenn.⁴²⁶

A Debreceni Ítéltábla útmutatása kiváló összegzést ad a cselekmény pontos leírásának rendeltetéséről: a büntető eljárás alapját képező és a védekezés irányát befolyásoló ügyési aktussal, azaz a vádirattal szemben követelmény, hogy alkalmas kiindulópont legyen a terhelti védekezés előterjesztéséhez, így írja körül azt a cselekményt, amely miatt a terheltet az állami büntetőhatalom felelősségre kívánja vonni, ismerhesse meg a tények és egyéb körülmények azon körét, amelyekben belül védekezésre kényszerül.⁴²⁷ Egy másik döntésében az igazságszolgáltatási tevékenység oldaláról közelít a problémához, rávilágítva arra, hogy sérül a pontosság követelménye, ha a hiányosságok miatt nem biztosítható a bizonyítási eljárás lefolytatásának lehetősége, mivel a törvényességi hibában szenvedő tényállás mellett a bizonyítás nem a vád álláspontjának tisztázását, hanem kialakítását célozná, ami pedig nem a bíróság törvényi feladata.⁴²⁸ Az ítéltábla további határozata a pontosság követelményének esetfüggő jellegére mutat rá, így pl. arra, hogy a kívülálló szemtanú által, a meghalt sértetten kívül más által nem észlelt, több fő által véghez vitt, akár eszközös vagy pusztá kezés elkövetésnél nem határolhatók el teljesen, vagy akár egyáltalán az elkövetői szerepek. Mindez viszont nem jelenti azt, hogy a vád nem „törvényes”. Ha a törvényi tényállás megvalósulásának megítéléséhez szükséges tények a vád tárgyává lettek téve, a bíróság feladata az, hogy a releváns tényeket a tettazonosság keretein belül a bizonyítási eljárást követően részletesebben, pontosabban, valósághűen állapítsa meg. A bírói ítélet ugyanis nem a vádirat interpretációja, hanem egy bonyolult gondolati folyamat eredménye a fegyverek egyenlősége elvének biztosítása mellett lefolytatott perbeli bizonyítást követően.⁴²⁹ Ugyanez a joggyakorlati megközelítés rajzolódik ki a Miskolci Törvényszék e kérdést is érintő ítéletéből, amely utal arra, hogy a bizonyítási eljárás lefolytatását

⁴²⁴ BH2011. 219.

⁴²⁵ Debreceni Ítéltábla Bhar.I.380/2024/11. sz. ítélet [13]

⁴²⁶ Szombathelyi Törvényszék B.11/2021/73. sz. ítélet [32]

⁴²⁷ Debreceni Ítéltábla Bhar.IV.289/2020/19. sz. végzés [33]

⁴²⁸ Debreceni Ítéltábla Bf.II.332/2018/47. sz. ítélet

⁴²⁹ Debreceni Ítéltábla Bf.I.389/2022/29. sz. ítélet [17]

megelőzően a vádhatóságtól nem várható el, hogy olyan precizitással rögzítse a történeti tényeket, mint adott esetben a bíróság egy alapos és minden részletre kiterjedő eljárást követően.⁴³⁰

A Miskolci Törvényszék a vádlott cselekményének pontos körülírásához egy másik ügyben a következőket várta el: a cselekmény leírása alapján megállapítható legyen, hogy az a Btk. valamely tényállásába ütközik, és a vádban foglalt tényekből következtetést lehessen levonni a vádlott bűnössége kérdésében. A cselekmény körülírása akkor pontos, ha a vádló indítványában ismertetett történeti tényállás hiánytalanul tartalmazza a bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek (és az ahhoz tartozó keretkitöltő normáknak) megfelelő konkrét tényeket: az elkövetési magatartást, a cselekmény megvalósulásának helyét, idejét, indítékát, az elkövetés eszközét, módját és annak következményeit, továbbá az elkövetés büntetőjogi minősítés szempontjából jelentős egyéb körülményeit.⁴³¹ Érdemben azonos követelményrendszert határozott meg a Pécsi Ítéltábla: a vád tárgyává tett cselekmény körülírása akkor pontos, ha az lényegre törő, de egyben félreérthetetlen megfogalmazással, hiánytalanul tartalmazza a szóban forgó bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek megfelelő konkrét tényeket, azaz az elkövetési magatartást, a cselekmény megvalósításának helyét, idejét és eszközét, valamint annak indítékait, következményeit, végső soron minden olyan adatot, amely a bűnösség, illetve a jogi minősítés szempontjából releváns.⁴³² A Győri Ítéltábla döntése a szisztematikus vizsgálat alá eső történeti tényállás egyik határvonalát kijelölve, kiemeli, hogy az ügyészségnek a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés fenntartásával kapcsolatos Be. 422. § (2) bek. e) pontja és (4) bek. szerinti indítványában leírt körülmény, vádlotti magatartás, azok értékelése nem tartozik a vád tárgyává tett cselekmény elbírálásához, hanem a kényszerintézkedés fenntartásának indokoltságához kapcsolódik, azaz nem a vádirati tényállás része.⁴³³ Az ott tett kijelentések – még amennyiben pontatlanok is – a vád törvényessége szempontjából irrelevánsok.

Röviden, a vádban foglaltaknak alkalmasnak kell lenniük valamely bűncselekmény tényállásszerű megvalósulására levonható következtetésre.⁴³⁴ Mindezek alapján rendkívüli felelősség hárul az ügyészségre és a bíróságra a tekintetben, hogy ellenőrizték,

⁴³⁰ Miskolci Törvényszék 11.B.26/2021/247. sz. ítélet [67]

⁴³¹ Miskolci Törvényszék Bf.313/2019/18. sz. végzés, 1. BK vélemény I.2.b.

⁴³² Pécsi Ítéltábla Bf.23/2020/67. sz. ítélet [26], Bf.III.54/2022/27. sz. ítélet [86]

⁴³³ Győri Ítéltábla Bf.I.114/2021/17. sz. ítélet [21]

⁴³⁴ BH2009. 261.

a benyújtott vádirat teljesíti-e a vádbeli cselekmény pontos leírásának követelményét. A pontossági faktor mérlegelése körültekintő jogalkalmazói működést igényel, hiszen a minimális tartalmi elemek elvárása cselekményenként – azok összetettségétől, bonyolultságától függően – eltérő lehet. Alapvető ugyanakkor, hogy a történeti tényállást lényegre törően, röviden és tömören, mindazonáltal úgy kell megfogalmazni, hogy a vádiratból minden kétséget kizáróan kitűnjön, hogy a vád tárgyát mely tények képezik. Abban az esetben, ha több bűncselekmény a vád tárgya, a tényállások szerkesztésekor és tagolásuk megválasztása során a bűncselekmények időbeli sorrendjére, azok összefüggéseire továbbá a bűncselekmények tárgyi súlyára kell figyelemmel lenni.⁴³⁵ A vádirat történeti tényállásának a jogi minősítéssel való összevetését érdemes ezért olyan megközelítéssel indítani, hogy a tényállás a vádló részéről valamely különös részi jogszabály alkalmazhatósága szempontjából releváns tények komplexumának az összefoglalása érdekében készült.⁴³⁶

Helyesen érzékelteti Fantoly Zsanett a jogalkalmazás egységességének hiányát, amikor úgy fogalmaz, hogy eltérő lehet a megítélése annak, hogy a jogalkalmazó „mely tényállási elem kifejezett leírásának tulajdonít alapvető jelentőséget, és melyik például az, amelyik az tényállásban szereplő egyik (sic!) tényekből következtetéssel megállapítható, ezért azt nem szükséges külön említeni a tényállásban.”⁴³⁷ Mindez csupán annyiban árnyalható, hogy a helyes jogalkalmazói hozzáállás szerint a logikai következtetés nem lehet olyan mértékű, hogy csakis ily módon lehessen valamely törvényi tényállási elem megvalósulására következtetni, kiürésítve ezáltal a pontosság fogalmát. Elvárás tehát, hogy a vád önmagában legyen törvényes és ne a nyomozási irattal történő összeolvasása alapján lehessen következtetést levonni arra, hogy az ügyész pontosan mire gondolt, amikor a vádiratot írta.

1.3. A vád törvényességének vizsgálati szempontjai

A Be. 484. § (1) bek. e) pontja a vádirat alapján teendő intézkedések között rendelkezik arról, hogy a bíróság az ügyiratok bírósághoz érkezését követő egy hónapon belül megvizsgálja, hogy szükséges-e a vádirat hiányosságainak pótlása iránt az ügyészséget megkeresni. A konkrét eljárásjogi eszközt a Be. 493. § (1) bek. biztosítja,

⁴³⁵ BELOVICS-TÓTH: i. m. 327.

⁴³⁶ BÓCZ (2015): i. m. 14.

⁴³⁷ FANTOLY (2016): i. m. 60.

vagyis, ha a vádirat nem, vagy hiányosan tartalmazza a Be. 422. § (1) bekezdésében írt törvényes elemeket, a bíróság a hiányok megjelölése mellett – hivatalból vagy indítványra – felhívja az ügyészséget a vádirat hiányosságainak pótlására, amelyet az ügyészség ugyanezen jogszabályhely (2) bek. szerint a végzés kézhezvételétől számított két hónapon belül pótolhat. A bíróság a vádemeléssel összefüggő hibák kijavítása érdekében tehát felhívó végzést bocsát ki, mivel a funkciómegosztás elvéből következően nincs lehetősége arra, hogy a vádirat hibáit maga pótolja.⁴³⁸ Amennyiben a bíróság ilyen tárgyú végzést hoz, diszkrecionális jogkörében a Be. 488. § (1) bek. b) pontja alapján az eljárást felfüggesztheti.

Lester B. Orfield arra az általános vizsgálati aspektusra irányítja rá a figyelmet, hogy a vádirat megfelelőségét olyan szemszögből kell nézni, hogy a vádlott ártatlan és nem ismeri a vádiratban szereplő tényeket.⁴³⁹ A vád törvényessége, illetve annak hiánya önmagában a vád tartalma alapján vizsgálendő. A törvényes vád hiányát akkor lehet megállapítani, ha a vád tartalma olyan mértékben hiányos, hogy anyagi jogi értékeléshez nem nyújt alapot és ily módon annak vizsgálatába a bíróság nem bocsátkozhat.⁴⁴⁰ Egy emberölés büntette miatti ügyben a Fővárosi Ítéltábla felhívta a figyelmet arra, hogy az a védelmi hivatkozás, miszerint a vádlott a vádirati tényállásban írtak kifejtése során – a vádhoz képest – jogos védelmi helyzetben cselekedett, a vád törvényességét nem érinti. A büntethetőséget kizáró ok fennállta ugyanis kizárólag a felajánlott bizonyítékok együttes értékelésével, a bizonyítási eljárás teljes lefolytatását követően dönthető el, önmagában a vádirat alapján nem.⁴⁴¹

A mindenkori viszonyítási alap az, hogy a vád oly mértékben mellőz-e vagy tartalmaz hibásan egy vagy több törvényes elemet, hogy az ügyet nem lehet tárgyalási szakba utalni. A bíróság értékelő tevékenysége tehát arra koncentrálódik, hogy pusztán a történeti tényállás alapján beazonosítható-e, hogy a vádbeli tényközlések miként valószínűsítenek meg a vádlott cselekvőségéhez képest bűncselekményt. Ha a bíróság arra az álláspontra helyezkedik, hogy a vád tárgyát képező cselekmény leírásából nem következik egyértelműen a vádlott személyére konkretizált jogi minősítés szerinti bűncselekmény, szükséges a vádirat hiányosságainak pótlása iránti intézkedni.⁴⁴²

⁴³⁸ BARTKÓ et al.: i. m. 319.

⁴³⁹ LESTER B. ORFIELD: Indictment and Information in Federal Criminal Prosecution – Part II. *Syracuse Law Review*, Vol. 13, No. 2. 1961. 226.

⁴⁴⁰ EBH2013. B.10., BH2011. 60.

⁴⁴¹ Fővárosi Ítéltábla 5.Fkf.111/2021/10. sz. ítélet [62]

⁴⁴² A törvényes vád fogalmának elhagyása folytán az eljárás megszüntetésének Be. 492. § (1) és (2)

Lényeges, hogy a bíróság nem pótolhatja bizonyítás felvételével a vád hiányosságait. Ebben az esetben ugyanis szerepet cserélne a vádlóval, és bizonyítás útján maga alakítaná ki a vád kereteit, tartalmát.⁴⁴³ A törvényes elemeket érintő pontatlanság felett arra várva sem lehet szemet hunyni, hogy az ügyész a későbbiekben majd pontosítja a tényállást, mivel az előkészítő ülésen nem kis számban fordulhat elő beismerés. Természetesen az ügyésznek még ekkor is lehetősége van korrekcióra a vád ismertetése során, ugyanakkor, ha ez elmarad, és a bíró maga küszöböli ki a minősítést befolyásoló mértékű hibát az ítélet írásba foglalásakor, már nem állapítható meg a Be. 562. § (4) bek. szerinti váddal egyező beismerésre alapított ítéleti tényállás. Ilyen fordulhat elő, ha az embercsempészség büntette miatti büntetőügyben vagyoni haszonszerzés végett történő elkövetés esetén az erre vonatkozó tények leírását szövegszerkesztési hiányosság miatt – helyes minősítés ellenére – a vádirat nem tartalmazza, majd az eljáró bíró korrekciót végez és ítéleti tényállásában pótolja a célzatot. Amennyiben a tárgyalás előkészítését végző bíró az előbbiek beható vizsgálata nélkül tűz előkészítő ülést, majd a bűnösség beismerése és a tárgyalásról való lemondás esetén ítéletet hoz, az esetleges enyhítés érdekében bejelentett fellebbezések elbírálása során a Be. 608. § (1) bek. *h*) pontjának 2. fordulata szerinti hatályon kívül helyezést kockáztat meg.⁴⁴⁴ Aggályos ezért előkészítő ülést tűzni abban bízva, hogy a hiányosságok ott vagy a bizonyítási eljárás menetében korrigálódni fognak.

Ahogy arra a Holé-Kadlót szerzőpáros is kitér, a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának nem pusztán a bűncselekmény különös részi tényállási elemeinek megfeleltethető tényeket kell tartalmaznia, hanem az általános rész dogmatikájának jelentőséggel bíró fogalmait is meg kell töltenie tartalommal. Elengedhetetlen, hogy a történeti tényállásból beazonosíthatók legyenek az egyes elkövetői alakzatok, valamint a bűncselekmény megvalósulásának valamely stádiuma. A tényállásból ki kell tűnnie, hogy a cselekmény befejezettnek tekinthető-e, vagy kísérleti szakban rekedt, esetlegesen még csak előkészületet valósít meg. A vádiratnak tartalmaznia kell azokat a tényeket is,

bekezdésében meghatározott okai között a „törvényes vád hiánya” e formában már nem szerepel. Alaki legitimáció hiányában a Be. 492. § (2) bek. *c*) pontja alapján a bíróság automatikusan szünteti meg az eljárást, ha a vádat nem az arra jogosult emelte. Tartalmi legitimáció hiányában a hiányosság pótlásának elmulasztása függvényében érdemi elbírálásra alkalmatlanság okán van helye az eljárás megszüntetésének a Be. 492. § (2) bek. *d*) pontja alapján.

⁴⁴³ BH2009. 140.

⁴⁴⁴ A másodfokú bíróság nem ügydöntő végzésével hatályon kívül helyezi az elsőfokú bíróság ítéletét, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha az írásba foglalt ítélet tényállási elemei a bűncselekmény minősítését befolyásoló mértékben eltérnek a vádirati tényállástól bűnösség beismerése és tárgyalásról lemondás esetén.

amelyek alapján vádlottanként konkretizálva megállapítható, hogy a cselekményt melyikük, pontosan miként valósította meg, azt mint tettes, társtettes, közvetett tettes, illetve bűnsegéd vagy felbujtó követte el.⁴⁴⁵ Különös bűncselekmények (*delictum proprium*) esetén az elkövető valamely sajátos jellemzőjének bemutatása juthat szerephez, mivel ilyen bűncselekményt csak a törvényben meghatározott személyes kvalifikáltsággal rendelkező egyén valósíthat meg (pl. gondatlan közokirat-hamisítást csak hivatalos személy vagy foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetést csak foglalkozási szabályok hatálya alatt álló személy).⁴⁴⁶

A Kúria egy felülvizsgálati ügyben hozott döntésében a felbujtói minőség kapcsán hangsúlyozta, hogy tartalmaznia kell a tényállásnak azokat a tényeket, amelyek megalapozzák a tettes cselekményéhez kapcsolódó rábíró tevékenységet. A tényállás és a felelősség szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a felbujtó pontosan hol és mikor állapodott meg a tettel a bűncselekmény elkövetésében. A tényállásnak a tettes azon cselekményeinek pontos leírását és idejét kell magában foglalnia, amelyekhez kifejezetten az ő rábíró magatartása kapcsolódott.⁴⁴⁷ A Fővárosi Törvényszék egy ítélete ugyanezt a gondolatiságot közvetítve állapította meg, hogy a részesi magatartás miatt emelt vád kritériuma a tettesi alapcselekmény konkretizálása, amelynek eljárásjogi feltétele az alapcselekménynek a vádban való, konkrét időbeli és helybeli meghatározása. A felbujtó – mint részes – törvényi tényállási elemet soha nem valósíthat meg, következésképp tényállási elem vádbeli leírása az ő magatartása kapcsán, a vád törvényességének kritériumaként fogalmilag nem várható el. A felbujtóval szemben emelt vád tehát akkor törvényes (és biztosítja egyben maradéktalanul a terheltnek is az ellene való védekezés lehetőségét), ha tartalmazza, hogy a felbujtó pontosan milyen konkrét – időben és pontosan megjelölt – bűncselekményt megvalósító tettesi magatartáshoz és milyen cselekvőséggel kapcsolódott.⁴⁴⁸

A felbujtói magatartás elkövetési körülményeinek felületes leírása vezetett a Fővárosi Ítéltábla előtt bélyeghamisítás vétsége miatti vádpontban bűnösséget megállapító rendelkezés hatályon kívül helyezéséhez és az eljárás megszüntetéséhez. A vádirat és az azzal megegyező elsőfokú ítélet történeti tényállása mindössze azt rögzítette,

⁴⁴⁵ HOLÉ KATALIN – KADLÓT ERZSÉBET (szerk.): *A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata. IV. kötet.* Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2007. 294.

⁴⁴⁶ NAGY FERENC: *A magyar büntetőjog.* Budapest, Korona Kiadó, 2004. 177.

⁴⁴⁷ Kúria Bfv.360/2019/7. sz. végzés

⁴⁴⁸ Fővárosi Törvényszék 28.B.93/2021/82. sz. ítélet

hogy a vádlott közelebbről meg nem határozható időpontban megkért egy ismeretlen személyt, hogy a lakása gázmérőjén olyan beavatkozást végezzen, hogy az a tényleges fogyasztásnál kisebb értéket mutasson. A történeti tényállás nem tartalmazta azonban sem a gázóra számlálószerkezete visszaforgatásának, sem a hitelesítő plomba eltávolításának pontos körülményeit, valamint azt sem, hogy ezt a tevékenységet ki végezte el. Nem tisztázódott, hogy a vádlott kit, hogyan, milyen körülmények között bujtott fel arra, hogy a gázmérőjén jogellenes beavatkozást végezzen, ekként hiányzott a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása, amelynek következtében – a vád érdemi elbírálásra alkalmatlansága miatt – az eljárás Be. 567. § (2) bek. *d*) pontja szerinti megszüntetésének volt helye.⁴⁴⁹ Bár nem került kiemelésre, de a rábírás időbeliségének konkrét meghatározása nélkül az elévülés bekövetkezésével kapcsolatos állásfoglalás kialakítására sem nyílt lehetőség.

Amennyiben a vád tárgyává tett cselekmény eredménybűncselekmény, szükségképpen része a vizsgálódásnak az eredmény és az okozati összefüggés történeti tényállásban való beazonosítható feltüntetése. A Kúria egy kiskorú veszélyeztetésének büntette miatti ügyben rámutatott arra, hogy az elkövetőre vonatkoztatott konkrét cselekmény történeti tényeinek hiánya nem pótolható a bűncselekmény eredményének feltüntetésével, amely önmagában a törvényi tényállás egyik elemeként értékelhető. Nem elégséges ekként az eredményből visszakövetkeztetni az elkövetői magatartásra, vagyis nem tölthető ki egy képzeletbeli eseménysorral az a vádirati eredmény, hogy a feszült és diszharmonikus családi légkörben nevelkedés ténylegesen károsan befolyásolta a kiskorú érzelmi és erkölcsi fejlődését. Ha az elkövetői magatartás a tényállásban nem szerepel, az azzal való okozati összefüggésre és az eredményre utalás nem felel meg a vád törvényessége követelményének. Amennyiben pedig az elbírálást akadályozó mértékben hiányzik az elkövetői magatartás részletezése, a bíróság azt még a tettazonosságra hivatkozással sem pótolhatja, hiszen nem beszélhetünk olyan konkrét cselekménysorról, amelyhez képest a tettazonosságot értelmezni lehetne, azaz a büntetőjogi felelősség megállapítása szóba sem kerülhet. Az elnagyolt és pontatlan törvényi tényállási elemek alkalmazása a védekezést hátrányosan érinti, mivel a térben és időben homályosan állított vádlotti cselekvőséggel szemben az ellenbizonyítás lehetősége korlátozottá válik.⁴⁵⁰

⁴⁴⁹ Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.173/2020/51. sz. ítélet [33]-[34]

⁴⁵⁰ Kúria Bhar.946/2022/10. sz. végzés (BH2023. 150.)

A vádiratban tehát konkrétan azokat az eseményeket kell rögzíteni, amelyek alkalmasak az indítványozott (vagy akár eltérő), ám mindenképpen büntető törvénybe ütköző cselekmény bíróság által történő megállapítására. Ez a feltétel teljesül, ha a vádirati tényállás a bűncselekmény tárgyi oldali ismérveit olyan részletességgel tartalmazza, amelyből az alanyi oldal szükséges elemére (szándékos vagy gondatlan elkövetés és azok valamely formája) alapos következtetést lehet levonni.⁴⁵¹ A vádlott elkövetéskori tudattartalmára a történeti tényállásnak nem kell *expressis verbis* kinyilatkoztatást tartalmaznia, – így pl. hogy a vádlott a közveszélyt szándékosan idézte elő vagy e tekintetben csak gondatlanság terheli – kizárólag az ennek alapjául szolgáló tényeket kell a vád tárgyává tenni.⁴⁵²

Az alaptényállás egyes tényállási elemeinek meglétén kívül figyelni kell arra is, hogy a vád tartalmazza-e a minősítő körülményeket megvalósító tényeket. A vádbeli tényállásnak magában kell foglalnia továbbá a büntethetőség körülményeire utaló adatokat.⁴⁵³ Erdei Árpád és Király Tibor közös véleményében hangsúlyozza, hogy „a vádbeli tényállás (...) ne csak valamely Btk. különös részbeli vagy másutt meghatározott bűncselekmény törvényi tényállásának feleljen meg, hanem a büntethetőség követelményeinek is; vagyis mind a cselekmény, mind a vádlott mentes legyen büntethetőséget gátló körülményektől.”⁴⁵⁴ Mindemellett a vád tárgyát képezhetik olyan tények is, amelyek az adott cselekménynek a törvény által nem értékelt (lényegében tényálláson kívüli) körülményei és eredményei, azaz nem a cselekmény tényállásszerű megvalósulása, a büntetőjogellenesség vagy a bűnösség körében bírnak jelentőséggel, hanem a súlyosító és enyhítő körülmények között kerülhetnek értékelésre a büntetékiszabás során.⁴⁵⁵ Ilyen lehet pl. amikor a szexuális erőszak büntetnének sértettje a bűncselekmény elkövetése után öngyilkosságot kísérel meg.⁴⁵⁶ Eljárásjogi aspektusból érdemes ezen kívül áttekinteni a vádlott speciális személyi körülményeit, mivel fiatal korú vádlott esetén az ülnökök bevonásának szükségessége merülhet fel, de amennyiben a vádlott katona, az már a bíróság hatáskörét is érinti.

Gyakori, hogy a vád formálisan tartalmazza a törvényi tényállási elemeknek

⁴⁵¹ EBH2015. B.10.

⁴⁵² BELOVICS-TÓTH: i. m. 327.

⁴⁵³ HÁGER (2018): i. m. 22.

⁴⁵⁴ Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 49. (Erdei Árpád és Király Tibor észrevétele)

⁴⁵⁵ FANTOLY (2016): i. m.: 60., BÓCZ (2015): i. m. 15.

⁴⁵⁶ A cselekmény összetettsége függvényében a vádirat akár bizonyíték-értékelő megállapításokat, jogszabály-értelmezést is tartalmazhat, illetve megjelenhet benne a tények jogi minősítésének logikai levezetése. (BÓCZ (2015): i. m. 15.)

megfelelő elkövetési magatartás leírását, de az nem tekinthető pontosnak az elkövetési hely, idő vagy az ügy szempontjából fontos egyéb körülmény feltüntetésének elmulasztása vagy pontatlan megjelölése miatt. Az elkövetés helyének pontos megjelölése a bíróság illetékességének meghatározása miatt nélkülözhetetlen. Anyagi jogi relevanciája miatt ügyelni kell az elkövetési idő (helyes) megadására, hiszen az olyan fontos büntethetőségi akadály megítéléséhez szükséges, mint az elévülés, emellett egység-többség tani kérdéseket is felvethet a folytatólágosság megállapíthatósága terén. Nem tekinthető törvényesnek a vád, ha az a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény időpontját nem határolja be viszonylagos pontossággal. Jól példázza ezt a Debreceni Ítéltábla végzése, miszerint a bíróság a vádiratnak megfelelően annyit rögzített a tényállásban, hogy a vádlott esetében 2016. április 9. napja előtti – közelebbről meg nem határozható időpontbeli – fogyasztás állapítható meg. Annak időpontja, gyakorisága, mennyisége és a befolyásoltság mértéke kétséget kizáró módon nem volt meghatározható. Az elkövetési időpont konkretizálásának hiánya viszont olyan mulasztás, amely kihatással lehet akár az elévülésre, akár arra, hogy a terhelt felfüggesztett szabadságvesztés büntetés próbaideje vagy próbára bocsátás tartama alatt követte-e el az újabb bűncselekményt, illetve arra, hogy visszaesőnek minősülhet-e.⁴⁵⁷

A Szegedi Járásbíróság egy volt társasházi közös képviselő vádlottat sikkasztás büntette miatt első fokon pénzbüntetésre ítélt. A másodfokú bíróság az ítéletet a vád törvényességének hiánya miatti felderítetlenség okán, megalapozatlanság miatt hatályon kívül helyezte, ugyanis a vád a huzamosabb elkövetési időszak feltüntetése ellenére nem tartalmazta részleteiben azt, hogy a vádlott a házipénztárban lévő pénzösszegeket mikor és milyen módon, így egyetlen alkalommal vagy több részletben tulajdonította el jogtalanul. Az elkövetési idő meghatározásának azért volt kiemelt jelentősége, mivel a bíróság csak ennek ismeretében kerülhetett volna abba a helyzetbe, hogy megvizsgálja, egyszeri vagy folytatólágos elkövetés képezi-e a vád tárgyát. Ez a bíróság további eljárásának elengedhetetlen feltétele volt, ugyanis adott esetben a vádlott büntethetősége bizonyos részösszegek tekintetében – amennyiben a folytatólágossághoz szükséges rövid időköz már nem állapítható meg – vagy akár a teljes bűncselekmény vonatkozásában is elévülhetett, amelynek eljárásjogi következményeit le kellett volna vonni. Ez az ügy jól példázza, hogy a vádemelés megalapozottságát érintő bizonytalanság a vádiratszerkesztés pontatlanságában is tetten érhető, ugyanis a vádirat 2012. év végi érkezéséhez képest az

⁴⁵⁷ Debreceni Ítéltábla Bhar.II.485/2018/6. sz. végzés

ügyész a megismételt eljárásban 2019 júniusában megtartott tárgyaláson – a további bizonyítás keretében beszerzett szakértői vélemény ismeretében – ejtette a vádat.⁴⁵⁸

A Kúria egy kiskorú veszélyeztetésének büntette miatti büntetőügyben kiemelte, hogy a nem egyetlen cselekménnyel megvalósuló kiskorú veszélyeztetésének büntettét megvalósító elkövetői magatartás esetén a cselekmény leírása nem tekinthető alkalmasnak az elbírálásra, ha a hosszabb időt átfogó cselekménysor bemutatása olyan mértékben elnagyolt, hogy a törvényi tényállási elemek egyetlen esetben sem állapíthatók meg. Az adott ügyben a tárgyi ismérvek körében sem a konkrét elkövetések helye, ideje, sem pedig az eredmény tényleges bekövetkezésének ideje nem volt megállapítható, ekként az egyes elkövetési magatartásokat nem lehetett semmihez sem kötni. A veszélyeztetőként értékelt magatartások egyike esetében sem lehetett egyértelműen meghatározni, hogy pontosan hogyan és mikor mentek végbe. Rámutatott a Kúria arra, hogy a rendkívül hosszú elkövetési időszak vádbeli feltüntetése ellenére – a születéstől a nagykorúság eléréséig – sem lehet a vádirat megfogalmazása esetleges, így nem elegendő a „rendszeres”, „pontosan meg nem határozott gyakorisággal, de legalább fél évente, de gyakran, akár egy hónapon belül többször is” megtörtént bántalmazásokra utaló kifejezés használata, hiszen azok az elkövetési idő és gyakoriság határozatlansága okán nem teszik lehetővé a konkrét cselekmények vizsgálatát. A törvényi egységet képező elhúzódo vádlotti magatartás ilyen jellegű leírása nem biztosítja az elévülés esetleges bekövetkezésének vizsgálatát sem. A tényállásból ugyanis egyértelműen ki kell derülnie annak, hogy a bűncselekményi egységet lezáró utolsó részcselekményt – a részcselekmények önálló elévülése kizártságának okán – a vádlott legalább hozzávetőlegesen mikor fejtette ki, amelynek hiánya a tisztességes eljárás követelményét sérti.⁴⁵⁹

A Fővárosi Ítéltábla sem találta megfelelőnek a szintén kiskorú veszélyeztetésének büntettét leíró vádbeli cselekvőség elkövetési idejének azon meghatározását, hogy a vádlott cselekményeire pontosabban nem meghatározható időponttól, de hozzávetőleg az első gyermekük megszületésétől, pontosan nem meghatározható gyakorisággal legalább félévenként, de gyakran akár egy hónapon belül többször is sor került. Az ítéltábla álláspontja szerint a bűncselekmény elkövetési idejének ilyenfajta megjelölésével a Be. 422. § (1) bek. *b)* pontjában írt követelmény nem teljesült, mivel a tényállás nem

⁴⁵⁸ Szegedi Járásbíróság 16.B.406/2018/2. sz. végzés

⁴⁵⁹ Kúria Bhar.946/2022/10. sz. végzés

tartalmazta a vádlotti cselekménynek valamilyen konkrét időponthoz, időszakhoz vagy külső történéshez történő kapcsolását, de a vádlotti cselekménynek olyan szintű körülírását sem, hogy az cselekményként egyedileg azonosítható legyen. A kiskorú veszélyeztetése nem állapot-bűncselekmény, így már az elévülés vizsgálhatósága érdekében is szükséges a cselekmény idejének pontosabb meghatározása. Ezen kívül, a vádiratnak legalább néhány esetben tartalmaznia kellett volna a cselekmények konkrét leírását ahhoz, hogy a bíróság állást tudjon foglalni abban a kérdésben, hogy az a kiskorú gyermek személyiségfejlődését károsan befolyásolta-e.⁴⁶⁰

A Szegedi Járásbíróság egy sikkasztás büntette miatti ügyben kiemelte, hogy a bíróság akkor tud eleget tenni a valósághű tényállás felderítésére vonatkozó kötelezettségének, ha a tényállásból külön-külön is megállapítható a vádlott által értékesített egyes idegen dolgok (az adott ügyben gyógyszerek) eladási ára, ekként az az összeg, amelyet az ügyészi álláspont szerint a vádlott eltulajdonított. Nem tesz eleget a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírására vonatkozó követelménynek az a vádiratszerkesztési technika, amely csak a különféle gyógyszerkészítmények halmazát tünteti fel és ahhoz rendel egy összértéket, jöllehet a nyomozás eredményeként lehetőség lett volna a gyógyszerek csoportok szerinti kategorizálására (jogosulatlanul értékesített, valamint költségigazolás kiállítása mellett vény alapján és vény nélkül értékesített gyógyszerek), majd ezt követően az elkövetési értéknek a fajta, darabszám és ár alapján történő meghatározására.⁴⁶¹

Lehet találkozni olyan vádiratszerkesztési technikával is, amely a nagyszámú sértettet érintő vagy számos részselekményből álló több vádpontos ügyben az elkövetési magatartás általános leírását követően egy táblázatot alkalmaz az egyedi cselekmények tömörítése céljából. Ez a fajta megoldás azonban a konkrét elkövetési magatartások bemutatását adatok ismertetésére redukálja és a kivitelezés sematikus jellege miatt a vádirat potenciális hibaforrás lehet vagy egyediesítésre alkalmatlanná válik. Egy sikkasztás büntette miatt indult ügyben az ügyészség szintén ezt a technikát alkalmazta, vagyis az elkövetési magatartás általános jellegű bemutatása után egy táblázatba foglalta az egyes részselekmények sajátos vonásait (elkövetési hely, idő, a vádlottak melyike dolgozott az adott időpontban, a lehetséges hármasszemélyi körből a sértett melyikbe tartozott stb.), amelynek eredményeként a konkrét elkövetési mechanizmus bizonyos

⁴⁶⁰ Fővárosi Ítéltábla 6.Kbf.9/2022/27. sz. ítélet [15]-[16]

⁴⁶¹ Szegedi Járásbíróság 6.B.1375/2018/70/I. sz. végzés

esetekben nem, vagy csak többszörös logikai következtetés útján volt megállapítható. A bizonytalanságot az általános elkövetési magatartás egyes részeinek ellentmondásossága is fokozta, így pl. következtelenség volt a tekintetben, hogy a vádlottak a terhükre rótt sikkasztás büntettét a vádirat bevezető részében hivatkoztak szerint az áruk eltulajdonításával valósították meg, vagy egy későbbi bekezdésben írtak szerint az elkövetés tárgya a cselekmény leleplezése érdekében kibocsátott valótlan tartalmú számlákon, mint hamis magánokiratokon szereplő csökkentett vételár és a hiányzó termékek valós vételára közötti különbség volt, amit a vádlottak a kasszából kiemeltek.

A táblázatos vádiratszerkesztési technika veszélye jól megmutatkozott abban, hogy túlságosan formalizálta az egyébként egyedi elkövetési magatartásokat. Ennek következtében elsikkadt az, hogy az adott részcselekmény megvalósításakor a vádlottak tényleges vásárlás során bocsátottak-e ki valótlan tartalmú számlát, vagy ilyen vásárlás nem is történt és a három vádlott valamelyike a számítógépes rendszerben szereplő korábbi vásárló adatait felhasználva készített valótlan tartalmú magánokiratot, illetve ennek egy további változataként a számlát teljes egészében fiktív személy részére állította ki. Az ügy további buktatója, hogy a társtettesi elkövetés ellenére bizonyos esetekben megelégedett a vádirat a személyre konkretizáltság körében azzal, hogy az adott részcselekményt a vádlottak valamelyike követte el. Ez az ügy kiválóan példázza, hogy a vádirat megfogalmazásában rejlő bizonytalanság olykor magának a vádemelésnek a bizonytalanságára vezethető vissza. Ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy a három vádlott közül kettőt a bíróság felmentett az ellene emelt vád alól, míg egy vádlott esetében a folytatólagosság alapját képező 144 részcselekményből csupán 6 volt bizonyítható.⁴⁶²

Természetesen a táblázatok beillesztése nem általánosan elvetendő, mindig a vád tárgyától, az ügy sajátos körülményeitől függ, hogy az adott esetben célszerű vagy inkább értelmezavaró a használatuk. Így pl. költségvetési csalás büntette esetén kifejezetten hasznosnak mutatkozik az ÁFA-levonási jog gyakorlásához igénybe vett valótlan tartalmú számlák ily módon való rendszerezése. Hasonló elvi alapon működő, de mégis precízebb vádiratszerkesztési technika, amely a vád tárgyává tett cselekményeket úgy jeleníti meg, hogy a történeti tényállás egy általános, valamennyi cselekményre vonatkozó bevezető részben taglalja, hogy a vádlottak hogyan ismerkedtek meg, milyen elhatározás vezérelte őket a bűncselekmények elkövetésekor, azokban kinek milyen szerepe volt, a csoporton belül milyen feladatmegosztás érvényesült, majd számozott

⁴⁶² Szegedi Járásbíróság 16.B.1615/2021/7. sz. végzés

tényállási pontokban rögzíti szöveges leírással az egyes elkövetéseket. A törvényességi kritériumnak megfelel az olyan cselekményleírás, amely a vádlottak szerepét csak akkor tünteti fel külön az egyes tényállási pontokban, ha azok az általános résztől eltérnek.⁴⁶³

A fenti elvet követte a Fővárosi Ítéltáblához csalás büntette miatti ügyben benyújtott vádirat, amely a vád tárgyává tett cselekményeket úgy jelenítette meg, hogy egy általános, valamennyi cselekményre vonatkozó bevezető részben taglalta, hogy a vádlott milyen befektetési lehetőséget ajánlott a sértetteknek, állításait és az ügyletek hitelességét milyen módon igyekezett alátámasztani, velük milyen szerződést kötött, mely körülmények vezettek a sértettek megtévesztéséhez, majd a számozott tényállási pontokban rögzítette az egyes elkövetéseket, ahol feltüntette a sértetteket és az okozott kár összegét. Az ítéltábla az így szerkesztett vádat törvényesnek találta, rámutatva arra, hogy az elkövetési mechanizmust leíró általános rész egységes egészet képez az azt részletező egyes tényállási pontokkal, és a vád törvényessége a kettő szintézisének viszonylatában ítélandó meg.⁴⁶⁴ A táblázatok alkalmazásához képest ez azért célravezetőbb megoldás, mert az egyes tényállási pontok szöveges formátuma biztosítja az értelmezés lehetőségét, ellenben a táblázatban szereplő adatok általános leírásba való behelyettesítése logikai műveletet kíván meg, amely a befogadó adottságaitól függően eltérő tartalmú (torzított) ismeret megszerzéséhez vezethet.

A Fővárosi Ítéltábla előtt rablás büntette miatti ügyben benyújtott vádirat példa ugyanakkor arra, hogy a pontosság követelményére való törekvés sem fokozható a végtelenségig. Itt az ügyészség rögzítette a vád tárgyává tett lényegesebb tényeket, de nem jelölte meg, hogy a cselekmény releváns mozzanatait konkrétan melyik vádlott valósította meg. A vádirat ehelyett részben több vádlottra is vonatkoztatható ténymegállapításokat tett („megtámadták”, „rákiabáltak”, „lerántották”), másrészt a kevésbé informatív „egyikük”, „másikuk”, „a vádlottak egyike”, „egyik vádlott” és „a tanút átkutató vádlott” kifejezések használatával tett különbséget a vádlottak cselekvősegei között (a pénzeszsákokat átpakolta a terepjáróba, kézigránátot dobott a közeledő rendőrök felé). Az ítéltábla szerint az, hogy a vád nem jelölte meg külön-külön az egyes mozzanatok megvalósító elkövetőket, nem vonhatta maga után a törvényes vád hiányának megállapítását és annak eljárásjogi konzekvenciáit. A bíróságnak ilyen esetben is le kell folytatnia a bizonyítást és annak eredményétől függően szükséges

⁴⁶³ Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.136/2020/47. sz. ítélet [145]

⁴⁶⁴ Fővárosi Ítéltábla 3.Bhar.5/2023/41-IV. sz. ítélet [46]

konkretizálni az egyes vádlottak elkövetési magatartását. Hangsúlyozta, hogy a pontos leírás követelménye nem sérül, ha nem is mindenre kiterjedő részletességgel, de a megfelelő jogi következtetés levonásához szükséges „még kielégítő” mértékben tartalmazza a vád a tényeket.⁴⁶⁵ Álláspontom szerint általános irányvonalként elfogadható ez a megközelítés akkor, ha az adott helyen és időben jelen lévő vádlottak személye és cselekvőségének együttes eredménye megállapítható, azonban ilyenkor is célszerű a vádirat hiányosságainak pótlása érdekében intézkedni, hogy a vádlott már az eljárás kezdeti szakaszában a lehetőségekhez képest legpontosabb elkövetési magatartásról szerezhesen tudomást.

A Fővárosi Törvényszék ítélete szintén jól példázza, hogy a pontosság követelményének való megfelelés mindig a vád tárgyává tett cselekmény jellegéhez igazodóan ítéltető meg. A törvényszék megállapította, hogy a pénzmosás büntettének vádja akkor is törvényes, ha ismeretlen személyek által, pontosan nem meghatározható helyen és időben (de a vád tárgyává tett tranzakciókat megelőzően) elkövetett kábítószer-kereskedelemből származó pénzeszettek megszerzését és tranzakcióit írja le. Az már a bizonyítási eljárásra tartozik, hogy az ügyészség minden kétséget kizáróan bizonyítani tudja-e, hogy minden egyes ügylet bűncselekményből származó pénzre lett elkövetve és erről az elkövetők is tudtak. A tág meghatározás a vádirat „törvényességét” nem érinti. A lefolytatott bizonyítás alapján a tényállás a bíróság által pontosítható, az egyes rész-cselekmények a szükséges részletességgel rögzíthetők, ez nem jár a vádon való túlterjeszkedéssel mindaddig, amíg az elkövetők személye, az elkövetési idő és elkövetési érték tekintetében a vád kereteit nem lépi át.⁴⁶⁶

A vád törvényessége megítélhetőségének elősegítéséhez – az életbeli jelenségek mérítési körének végtelen variácójára tekintettel – nehezen lehetséges egy minden ügyre érvényes, általános jellegű törvényességi formula kidolgozása. Hasznosnak bizonyulhat ennek ellenére egy ún. „checklist” (kontroll lista) készítése és annak alkalmazása a vádirat történeti tényállásának a jogi minősítés szerinti törvényi tényállással való összevetése érdekében. Az ellenőrzési mechanizmus első lépése annak megállapítása, hogy a vádiratban írt elkövetési magatartás maradéktalanul valamely különös részi bűncselekmény törvényi tényállási elemei alá szubszumálható-e, továbbá eredménybűncselekmény esetén a vád megjelöli-e az eredményt és kitér-e az okozati

⁴⁶⁵ Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.68/2020/292. sz. ítélet [763]-[764], [766]

⁴⁶⁶ Fővárosi Törvényszék B.1619/2017/329. sz. ítélet [458]-[459] (Azonos álláspont fejeződik ki a Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.297/2021/92. sz. ítéletében is.)

összefüggésre. Ezt követően vizsgálandó, hogy a történeti tényállás tartalmazza-e az elkövetés helyét és idejét, a szubjektív tényállási elemeket, szükség esetén a speciális alanyok beazonosításához szükséges adatokat, valamint az alaptényállás elemein kívül a minősítő körülményeket megvalósító tényeket. Minden esetben figyelemmel kell lenni arra, hogy a vádiratban vádlottanként konkretizálva megfelelően nyomon követhető-e a minősítés szerinti elkövetői alakzatot (a tettesség és részesség valamelyik formáját) megalapozó cselekvőség, és pl. felbujtói minősítés esetén nem keverednek-e a vádlottat érintő törvényi tényállás keretén kívüli, a bűncselekmény elkövetésére rábíró magatartásformák a tettesi alapcselekmény bizonyos mozzanataival. Ugyancsak vizsgálandó, hogy a tényállásban körülírt elkövetési magatartás összhangban van-e a bűncselekmény minősítés szerinti stádiumával (előkészület, kísérlet vagy befejezett bűncselekmény). Az adott ügy sajátosságaitól függően jelentősége lehet a Btk. Általános Része további rendelkezéseinek is: az ellenőrzést különösen arra kell elvégezni, hogy a vádlott személyére egyediesítve bemutatásra kerül-e az esetleges bűnkapcsolati forma (bűnszervezet), a visszaesői minőség valamely fajtáját megalapozó tények szerepelnek-e a tényállásban, illetve a vád tárgyává tett tények alapján egyértelműen leképeződik-e a folytatólágosság mikénti megvalósulása. Nem utolsó sorban ügyelni kell arra is, hogy a vádló értékelt-e valamennyi büntetőjogilag releváns tény a történeti tényállásban, ugyanis semmi nem maradhat értékelés nélkül.⁴⁶⁷

Az ismertetett vizsgálati szempontok vádmódosítás esetén is érvényesek, így a vád törvényes voltát a valamennyi módosítást magában foglaló, egységes vád vonatkozásában kell mérlegre tenni. A váddal való rendelkezés joga keretében az ügyész ugyanis egészen az ítélelhozatal céljából tartott tanácsülésig – még vádbeszédében – is módosíthatja akár jelentős mértékben a vádat.⁴⁶⁸ Ami a módosított vád formai követelményeit illeti, a Be. nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely köteleznél a vádhatóságot, hogy az ügyek egyesítése vagy a vád módosítása esetén egységes szerkezetbe foglalt vádiratot terjesszen elő. Természetesen az ügyészség benyúlthat ilyet, különösen akkor, ha a külön indult ügyek egyesítésére a bírósági eljárásban került sor. Egységes szerkezetbe foglalt vádirat híján mindazonáltal nem lehet ezen okból eredményesen hivatkozni a törvényes vád hiányára.⁴⁶⁹

⁴⁶⁷ CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A vád törvényességének vizsgálati szempontjai. *Magyar Jog*, 2024. (7-8), 467.

⁴⁶⁸ HERKE CSONGOR: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei. Egyetemi Jegyzet*, Pécs, 2011. 27.

⁴⁶⁹ Pécsi Ítéltábla Bf.II.24/2021/61. sz. ítélet [116]

Figyelemmel arra, hogy az ügyész a perbeszédben is módosíthatja a vádat, törvényes vád hiányában nem szüntethető meg a büntetőeljárás, ha a vád tényállását végindítványában olyan tényekkel egészíti ki, amelyek további bűncselekmény tényállási elemeit tartalmazzák.⁴⁷⁰ A védelem akkor sem hivatkozhat alappal a törvényes vád hiányára, ha a vád kiterjesztését megalapozó tényeket az ügyész az eredeti vád alapján lefolytatott bizonyítás adataiból meríti.⁴⁷¹ A tisztességes eljárás követelményéből adódóan ugyanakkor az ügyész felelőssége, hogy a vádiratban és a végindítványban előadott tényállás ne különbözzék, amelyet feltételez a bizonyítás eredményének folyamatos nyomon követése és a vád szükség szerinti módosítása.⁴⁷²

Bár a vád módosítása esetére a törvény nem rendelkezik annak megküldéséről, a büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről szóló 8/2018. (VI. 27.) LÜ utasítás 14. § (5) bek. előírja, hogy ha a vádirati tényállást a jogi minősítéstől függetlenül jelentős mértékben módosítani szükséges, azt – lehetőleg a vádbeszéd előtt – írásban kell a bíróság elé tární. A LÜ utasításban foglalt elvárás teljesítése kétségkívül az eljárás tisztességes jellegét erősíti, ugyanakkor nem változtat azon, hogy a vád birtoklása (amint a vád közlése) nem része a törvényes vád követelményének.⁴⁷³ Ennek kapcsán kiemelendő, hogy amennyiben az ügyész a perbeszédében hoz fel a vád kiterjesztéseként vagy megváltoztatásaként értékelendő tényeket, a bíróságnak a bizonyítási eljárást a Be. 547. § alapján indokolt újból megnyitnia, hogy az új tényekre tekintettel – a tárgyalás Be. 538. § (5) vagy (6) bekezdés szerinti elnapolásával – kellő időt biztosítson a védelemnek a felkészülésre.

1.4. Az eljárás megszüntetése

1.4.1. A vád törvényességének hiánya

A Nagy György-Neményi Béla szerzőpáros már az I. Be. által szabályozott előkészítő eljárás kapcsán felhívta a figyelmet arra, hogy az ítélezés időszerűségének biztosítása iránti igény, valamint az, hogy az állampolgárok feleslegesen ne kerüljenek büntetőbíróság elé, komoly jelentőséget ad a tárgyaláselőkészítés szakaszának.

⁴⁷⁰ BH2009. 74.

⁴⁷¹ BH2010. 114.

⁴⁷² BÓCZ (2008a): i. m. 261.

⁴⁷³ BH2013. 295.

Megítélésük szerint a gondos előkészítő munka helyes irányba tereli a büntetőügy tárgyalását, meggyorsítja, illetve sok esetben ki is küszöböli a szükségtelen tárgyalási munkát az eljárás megszüntetése révén.⁴⁷⁴ Kratochwill Ferenc a vád törvényességének vizsgálatát a büntetőeljárás tárgyalási szakaszának megkezdése előtti, az ügy magasabbra szintre jutásával kapcsolatos döntéshez alkalmazott szűrőként jellemezte, melynek keretében a bíróság az eljárása megindításához szükséges vád alaki és tartalmi feltételeinek fennállásával kapcsolatos álláspontját alakítja ki. A tárgyalás előkészítésének ekként garanciális feladata, hogy megakadályozza a büntetőeljárás folytatását akkor, amikor a vád törvénytől.⁴⁷⁵ Álláspontja szerint a bíróság a tárgyalás kitérésével a perelőfeltételek meglétére utalva, elismeri a vád törvényességét.⁴⁷⁶ Ez a gondolatiság mára sem vesztett aktualitásából, hiszen a vád tartalmának bizonytalansága komoly hátráltató tényező azzal összefüggésben, hogy az eljáró bíró a bizonyítási eljárást a törvényi tényálláshoz igazodó tényekre vetítve megtervezze és a bizonyítást a szükséges körben, az ügy észszerű időn belüli elbírálásához fűződő jog biztosítása mellett lefolytassa. Székely György László is arra a megállapításra jut, hogy az ítélebíróságnak egyfajta szűrést kell végeznie a vád elfogadhatósága kapcsán a tárgyalás előkészítése körében.⁴⁷⁷ Ez pedig feltételezi a vádirat tárgyalás kitérés előtti gondos áttanulmányozását és az eljárás Be. 492. § (2) bek. *c*) vagy *d*) pontján alapuló szükség szerinti megszüntetését.

A megszüntető végzés legfontosabb joghatása, hogy a bíróságnak az adott ügy érdemi megvizsgálására vonatkozó jogai és kötelezettségei megszűnnek.⁴⁷⁸ A tárgyalás előkészítése során a bíróságnak ezért ellenőriznie kell, hogy a vád az alaki és tartalmi követelményeknek megfelel-e, és ha arra a következtetésre jut, hogy a vádat nem az arra jogosult emelte, az eljárást a Be. 492. § (2) bek. *c*) pontja alapján – minden további intézkedés nélkül – megszünteti, tartalmi hiányosság esetén pedig a korábban kifejtettek szerint felhívó végzést bocsát ki. A Be. 492. § (2) bek. *d*) pontja alapján az eljárás megszüntetésének van helye, ha a vádirat – a hiányosságainak pótlására való felhívás ellenére – nem, vagy hiányosan tartalmazza a Be. 422. § (1) bekezdésében előírt törvényes elemeket, és emiatt a vád érdemi elbírálásra alkalmatlan.⁴⁷⁹ A megszüntetésre

⁴⁷⁴ NAGY-NEMÉNYI: i. m. 3.

⁴⁷⁵ CSÉKA et al. II.: i. m. 84.

⁴⁷⁶ CSÉKA et al. II.: i. m. 87.

⁴⁷⁷ SZÉKELY PhD: i. m. 196.

⁴⁷⁸ MÓRA-KOCSIS: i. m. 108.

⁴⁷⁹ BH2019. 129.

alapot adó eljárásjogi helyzet döntően akkor következik be, ha a vád alapján a terhelt személye nem azonosítható be, illetve, ha a vád nem tartalmazza a tárgyat képező cselekmény pontos leírását. A cselekmény jogi minősítésének elmulasztása, illetve a szankciókiszabásra irányuló indítvány hiánya gyakorlati jelentőséggel nem bír, hiszen ezek hiánya vagy hiányossága nem teszi a vádat érdemi elbírálásra alkalmatlanná.⁴⁸⁰ (Pl. ittas járművezetésnél pénzbüntetés mellett az ügyészség nem indítványoz járművezetéstől eltiltást vagy embercsempészés büntette esetében végrehajtandó szabadságvesztés mellett kiutasítást).

A megszüntetés vagylagos okai: a vád érdemi elbírálásra alkalmatlan módon 1./ nem tartalmazza a törvényes elemeket, vagy 2./ azokat hiányosan tartalmazza. A két fordulat elhatárolása kapcsán rá kell világítani arra, hogy a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése és a cselekmény pontos leírása esetén csak a törvényes elemek hiánya kitétel értelmezhető. A beazonosíthatóságnak nincsen fokozata, az nem lehet részleges, csupán két végpontja van: vagy meghatározható a vádlott személye, vagy nem. A cselekmény pontos leírása szintén nem lehet hiányos, mivel, ha a történeti tényállás nem megfelelően tartalmaz valamely jogilag releváns elemet, akkor a cselekmény pontos leírásának követelménye sem teljesül, így a Be. 422. § (1) bek. *b)* pontja szerinti törvényes elem hiányzik (nem pedig hiányos). A gyakorlatban leginkább valamely tényállási elemet érintő fogyatékosággal találkozhatunk, amelyből adódóan pontos leírásról fogalmilag nem beszélhetünk.

Ha a bíróság nem ért egyet a védőnek a vád törvénytelenységére alapított eljárás megszüntetési indítványával, e kérdésben külön elutasító végzést hoznia nem kell, nem szükséges arról számot adni, hogy az ügyészséget miért nem hívja fel a vádirat kapcsán intézkedésekre.⁴⁸¹ Az ügy tárgyalásba bocsátkozásával jelzi a bíróság, hogy a vádat érdemi elbírálásra alkalmasnak tartotta. Amennyiben a hiányosságot az elsőfokú bíróság a tárgyalás kitűzését követően, de még az ügydöntő határozat meghozatala előtt észleli, a Be. 567. § (2) bek. *d)* pontja alapján van helye az eljárás nem ügydöntő végzéssel való megszüntetésének.⁴⁸² Lényeges, hogy ez esetben nincs lehetőség a Be. 511. § (1) bek. alkalmazásával a Be. 493. § (1) bek. szerinti hiányosság pótlására való felhívásra, mivel

⁴⁸⁰ BELOVICS-TÓTH: i. m. 319.

⁴⁸¹ Debreceni Ítéltábla Bf.II.573/2023/29. sz. ítélet [25]

⁴⁸² Kúria Bhar.I.302/2019/20. sz. ítélet [71]

a Be. 567. § (3) bek. alapján a bíróság a Be. 567. § (1)-(2) bekezdésében meghatározott ok észlelésekor az eljárást nyomban megszünteti.⁴⁸³

Belovics Ervin rámutatott arra, hogy eljárási szabálysértés, de nem érinti a vád törvényességét, ha a vádemelés nem a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság előtt történik, mivel ez esetben az ügy áttételének van helye az elbírálásra jogosult ítélkező fórumhoz.⁴⁸⁴ A Kúria egy felülvizsgálati ügyben hozott döntésében elvetette azt a védői érvelést, hogy amennyiben a vád nem törvényes, a bíróságnak nincs hatásköre az eljárásra. Ez az okfejtés a Kúria szerint azért mellőz minden alapot, mert a bíróságnak a vád törvényessége hiányában is el kell járnia, és alkalmaznia kell valamilyen eljárásjogi megoldást, ez pedig csak hatáskör birtokában tehető meg. Ha emiatt a bíróságnak nem lenne hatásköre, akkor egyetlen olyan bíróság sem létezne, amely a vád törvényességére vonatkozó következtetést megállapíthatná és erre tekintettel az eljárást megszüntethetné.⁴⁸⁵

A következetes bírói gyakorlat szerint nem értékelhető a törvényes vád hiányaként (és vádon túlterjeszkedésként sem), ha a vádhoz képest az elkövető kilétét és valamely bűncselekmény törvényi tényállásába illeszkedő elkövetési magatartás lényegét érintő változtatás nélkül, tehát a tettazonosság keretei között a bíróság a vádiratban le nem írt tényt – pl. egy másik bűncselekmény törvényi tényállásának részét alkotó eredményt – is megállapít és a cselekményt ennek figyelembevételével értékeli. Ha a büntetőjogi szempontból releváns körülmények megjelennek a vádirati tényállásban, és ezekből okszerű következtetés vonható le – megváltozott jogi minősítés mellett is – a tényállási elemek meglétére, a vád törvényes.⁴⁸⁶ A Győri Ítéltábla egy határozatában kifejtette, hogy az eljárás megszüntetése csak az érdemi elbírálásra alkalmatlan vádak esetén jöhet szóba, azaz kisebb pontatlanságok, a vád tárgyát képező cselekmények nem kellően részletes leírása miatt nem kerülhet sor eme jogkövetkezmény alkalmazására. A vádban szereplő valamely tény megalapozatlansága, valótlanúsága, nem kellően részletes leírása vagy apróbb hiányossága nem eredményezheti a vád törvénytelenségét.⁴⁸⁷

A vádemelés alkotmányos kérdéseit taglaló 33/2013. (XI.22.) AB határozat – hatályos szabályozásra is vetíthető – indokolásának elemzése körében Tóth Mihály kitér

⁴⁸³ Makói Járásbíróság 1.B.78/2020/2. sz. végzés

⁴⁸⁴ BELOVICS tézis: i. m. 9-10.

⁴⁸⁵ Kúria Bfv.360/2019/7. sz. végzés

⁴⁸⁶ Fővárosi Ítéltábla 6.Kbf.14/2020/46. sz. ítélet [59], EBH2011. 2485.

⁴⁸⁷ Győri Ítéltábla Bf.I.98/2023/59. sz. ítélet [115] [117]

arra, hogy a vád törvényességének hiányából fakadó eljárást megszüntető végzés indokolása kizárólag annak a megállapítására szorítkozhat, hogy a vádirat az adott büntetőügyben miért nem felel meg a törvényesség követelményének, azaz a Be. jelenlegi fogalomkészletét használva, mely törvényes elem hiánya, milyen okból eredményezi a vád eljárásra való alkalmatlanságát. A végzés indokolása mindazonáltal nem orientálhatja a vádlót a körben, hogy a hiányosság miként pótolható, vagyis nem határozhatja meg azokat a körülményeket és szempontokat, amelyek a vád törvényessé tételéhez és a jelzett hiányosságok kiküszöböléséhez szükségesek. Az ilyen jellegű iránymutatás ugyanis az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében deklarált pártatlanság és funkciómegosztás elvének sérelméhez vezethetne azáltal, hogy az eljáró bíró vádlói funkciót venne át. Az eljárást megszüntető határozat indokolása tehát nem lehet korlátlan, abban a bíróságnak tartózkodnia kell annak megjelölésétől, hogy mely kiegészítésekkel válhat a vádirat törvényessé.⁴⁸⁸

Könnyen belátható, hogy az előbbieknél való megfelelés rendkívül szűk keretek közé szorítja a bírói mozgásteret, így adódik a mégis hogyan kérdése, vagyis miként lehet a funkciómegosztás tilalmának megszegését elkerülendő módon intézkedni a hiányosság korrekciója érdekében. Ez márcsak azért is lényeges, mivel a hatályos szabályozás szerint a bíróság tárgyaláselőkészítési szakban nem automatikusan szünteti meg az eljárást a törvénytelenéget elidéző ok észlelésekor, hanem először a Be. 493. § (1) bek. alapján fel kell hívnia a vádlót a hiányosság pótlására. Mind a felhívó végzés kibocsátása, mind az eljárás megszüntetése esetén – összhangban Tóth Mihály fent kifejtett nézetével – a bírói mozgáster átlépésének határköve álláspontom szerint az, hogy a végzés tartalma a meghozatalának okát részletező körülmények ismertetésén (a „miért” kérdésre adott válaszon) nem terjeszkedhet túl, és a „hogyan”-t még áttételesen sem érintheti.

1.4.2. Elhatárolás a bűncselekményhiányos esettől

Valamely törvényes elem hiánya/hiányossága miatti eljárás megszüntetés felmerülésekor a bíróságnak szem előtt kell tartania azt, hogy esetleg nem is reparálható hibával rendelkező vádirattal van dolga, hanem a vádló által leírt cselekmény – valamely tényállási elem hiánya miatt – egyetlen bűncselekmény törvényi tényállását sem meríti ki. Amennyiben a bíróság az eljárási feladatok megoszlásának elvéből fakadó

⁴⁸⁸ TÓTH (2021): i. m. 260-261., 265.

előírásoknak a leginkább eleget kíván tenni, úgy nem a hiányosság pótlása iránt intézkedik a Be. 493. § (1) bek. szerint, hanem a Be. 492. § (1) bek. a) pontja alapján azért szünteti meg az eljárást, mert a cselekmény nem bűncselekmény (a hiányosság pótlására való felhívással vádlói funkciót gyakorolna). Az eljárás ezen okból való megszüntetésének két konjunktív feltétele van: (1) a vád tárgyává tett cselekmény történeti tényállásából hiányzik a minősítés szerinti bűncselekmény törvényi tényállási eleme és (2) a leírt elkövetési magatartás egyetlen más bűncselekmény törvényi tényállását sem meríti ki. Alapvető kívánalom tehát, hogy hiányzó törvényi tényállási elem pótoltatása iránt ne történjen intézkedés.

Nem mellékes körülmény, hogy a vádlott számára a *res iudicatát* eredményező bűncselekményhiányos megszüntető végzés kedvezőbb lezárása az ügynek. Gondosan vizsgálnia kell ezért az érintett tényállási elemet abból a szempontból, hogy az teljes mértékben hiányzik-e a vádbeli cselekmény leírásából, vagy kizárólag annak egyértelműsége iránt merül fel kétely, az értelemzavaróan homályos, elnagyolt, szakmaiatlan, „pongyola” megfogalmazást tartalmaz-e. Az elméleti fejtegetést egy gyakorlati példán keresztül megvilágítva életközlebbivé válhat a problémakezelés iránya. Egy járásbírói ügy vádirati tényállása szűkszavúan az alábbiakat tartalmazta: „A vádlott 2021. július 18. napján, a délelőtti órákban egy hódmezővásárhelyi lakóházban személyes nézeteltérésből eredő vita során, azzal fenyegette meg élettársát, a sértettet, hogy levágja a fejét. A sértett a vádlott fenyegetésétől megijedt és a Hódmezővásárhelyi Rendőrkapitányságon bejelentést tett.” A hiányosság pótlására felhívó végzés kiemelte, hogy a cselekmény akkor lesz tényállásszerű, ha az elkövető a félelemkeltési célzatot elérni kívánva teszi meg kijelentését. Megállapította továbbá, hogy „noha lehet feltételezni, hogy a vádló álláspontja szerint a vádirati tényállásban írt eredmény annak folytán következett be, hogy cselekvősege kifejtése során a vádlott azt elérni óhajtott, ez a logika talaján állva nem törvényszerű, csak valószínű.” (...), ha és amennyiben az ügyészség álláspontja szerint a vádlott a vádban írt kijelentés megtételére magát a sértett megfélemlítése érdekében ragadtatta, úgy a tényállást ezzel kiegészítve, ezt kell feltüntetni.”⁴⁸⁹ Mindebből kiolvasható az a törekvés, amely a vád egyértelműsítésére, eljárásra való alkalmassá tételére irányult, azonban a hiányosság pótlásának teljesítésére felhívással a bíróság azt a szándékon túli eredményt váltotta ki, hogy az eljárás Be. 492. § (1) bek. a) pontja szerinti megszüntetése helyett maga teremtette meg az eljárás

⁴⁸⁹ Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 6.Bpk.356/2021/2. sz. végzés

folytatásának lehetőségét.

A Miskolci Törvényszék is a vád törvényessége oldaláról közelítette meg a valójában bűncselekményhiányos megszüntetést igénylő problémát egy csalás büntette és hamis magánokirat felhasználásának vétsége miatti büntetőügyben. Másodfokú bíróságként törvényes vád hiányában helyezte hatályon kívül az elsőfokú bíróság ítéletét azzal az indokolással, hogy a csalás büntettét illetően a vádirat előzményeket ugyan igen, azonban olyan tényeket nem tartalmazott, amelyekből arra lehetne következtetni, hogy az I. r. vádlottban már az adásvételi szerződés megkötését megelőzően kialakult a haszonszerzési célzat és ennek megfelelően ő volt az, aki a sértettet tévedésbe ejtette szándékát illetően, amelynek hatására tette meg a sértett azt a vagyoni jogi rendelkezést, melynek következtében a vagyonában kár következett be. Az indoklás tovább részletezte, hogy a vádiratból hiányoznak azok a tényleírások, melyek a csalás törvényi tényállási elemei – így a tévedésbe ejtés – megállapíthatóságához vezetnek. A hamis magánokirat felhasználásának vétsége vonatkozásában szintén úgy ítélte meg, hogy a vád nem tartalmazott arra utaló adatot, hogy az a készítésen túl felhasználásra is került volna, így az e bűncselekmény megállapíthatóságához szükséges törvényi tényállási elem – a felhasználás – hiányzott.⁴⁹⁰ Az előbbi példához hasonlóan itt is látható, hogy a vádban megjelölt bűncselekmények leírásából konkrét tényállási elemek hiányoztak, ezért annak észlelésekor az eljárás bűncselekmény hiányában való megszüntetése lett volna indokolt.

Bűncselekményhiányos megszüntetés esetén a vád tárgyaként kizárólag a vádlottnak felrótt magatartás vehető figyelembe, vagyis az, amit a vádló tényként előad. Ebből kifolyólag, ha a tárgyaláselőkészítési szakban hozott – az eljárást e jogcímen megszüntető – végzés tényállása a vádbeli tényálláshoz képest e döntést megalapozó, az ügy érdemére kiható eltérést tartalmaz, az abban leírtak a vád tárgyává tett cselekménnyel nem tekinthetők azonosnak. Ami tehát az eljárás tárgyaláselőkészítő szakaszában figyelembe vehető, maga a vád, annak történeti tényállása, nem pedig az, hogy a bíróság szerint a vádbeli tényekből mi bizonyított, illetve mi lehet a helyes tényállás.⁴⁹¹ A bizonyítottságra vonatkozó bármilyen mérlegelő tevékenység nélkül a bíróságnak abban kell állást foglalnia, hogy a vádirat történeti tényállásában leírt eseménysor megfeleltethető-e a jogi minősítés szerinti vagy más bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek, azaz a vádlott cselekvősege egyébiránt bűncselekményként értékelhető-e.

⁴⁹⁰ Miskolci Törvényszék Bf.313/2019/18. sz. végzés

⁴⁹¹ EBD2019. B.10

Az előbb ismertetett elvi döntés alapját képező ittas járművezetés vétsége miatti ügyben a vád szövegének „felülírása” eredményezte a helytelen döntés meghozatalát. Az eljáró bíró a minden elemében törvényes vád ellenére ugyanis a tárgyalás előkészítése során hozott eljárást megszüntető végzésében tényként azt rögzítette, hogy „a vádlott szervezetében a cselekmény időpontjában szeszesital fogyasztásából származóan 0,21 mg/l levegőalkohol-koncentráció volt”, s emiatt nem minősült (...) ittas állapotban lévő személynek. Valójában itt a bíróság nem a vád tárgyává tett cselekményről állapította meg, hogy nem bűncselekmény, hanem fontos kérdésben – bizonyítási eljárás lefolytatása, sőt, érdemi indokolás nélkül – a vádtól eltérve az ügy megítélésére alapvetően kiható más tényről rögzített a levegőalkohol-koncentráció mértéke kapcsán, s ezután végezte el a jogi értékelést; ily módon megszegte a III. Be. 267. §-a (1) bek. a) pontját, amely akkor tette lehetővé (egyben kötelezővé) az eljárás megszüntetését, ha a vád tárgyává tett cselekmény nem minősült bűncselekménynek.⁴⁹²

Summa summarum, ha a vádirat tartalmi helyessége kapcsán kétely merül fel, mérlegelés tárgyává kell tenni, hogy a konkrét ügyben a következő esetek melyike áll fent: (1) jóllehet a vád tartalmazza a törvényes elemeket, az iratok tartalma alapján – lényegében az okirati bizonyítékokat egybevetve – részben vagy egészben eltérő tényállás látszik megállapíthatónak, vagy (2) a vád valamely törvényes elemet nem tartalmaz megfelelően, és emiatt az érdemi elbírálásra alkalmatlan, illetve (3) a vádlottnak felrótt magatartás nem bűncselekmény. Az első esetben akkor törvényes a bíróság eljárása, ha a bíró előkészítő ülést tűz, és nem korrigálja a tényállást az okirati bizonyítékok előzetes mérlegelése alapján megállapítható tényekkel, amelyek a későbbiekben egyébként alapot adhatnak a vádlott bűncselekmény hiányában történő felmentésére. A tárgyalás előkészítése során az eljárás megszüntetésének ilyen alapon semmiképpen nincs helye. A második esetben a már kifejtettek szerint a hiányosság pótlása érdekében szükséges intézkednie. Végezetül, amennyiben a vádbeli cselekvőség egyetlen bűncselekmény törvényi tényállásába sem illeszkedik, az eljárást a Be. 492. § (1) bek. a) pontja alapján meg kell szüntetni. Mindebből következően a bíróságnak kizárólag a vádirat történeti tényállásában leírt magatartást kell vizsgálat tárgyává tennie az ügy tárgyalási szakba utalhatósága szempontjából, ahhoz a megismert ügyiratból nem tehet hozzá további tényelemeket és azokból nem is vehet el semmit, nem végezhet az ügy érdemét érintő mérlegelési tevékenységet. Az eljárás mikénti folytatásával kapcsolatos döntés csak a

⁴⁹² EBD2019. B.10.

vádirat szövegén nyugodhat, ez alapján tehetők meg az ismertetett intézkedések.

1.4.3. A jogerő és a törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzés viszonya

A határozat jogereje biztosítja a döntés végrehajthatóságát, megtámadhatatlanságát, megváltoztathatatlanságát, az ügy vég nélküli bizonytalanságának lezárását, amely döntést sem más bíróság, sem az ügyfelek nem cáfolhatnak meg.⁴⁹³ Király Tibor szerint az anyagi jogerő főként abban áll, hogy a büntetőjogi főkérdésről való döntés után a határozat végrehajthatóvá válik, és beáll az újabb eljárás tilalma.⁴⁹⁴ Elek Balázs úgy vélekedik, hogy az anyagi jogerő kérdése elsősorban a kimerített váddal, az elbírált cselekményre nézve áll fenn, amikor a határozatban a bíróság véglegesen dönt a büntetőjogi igényről, a vád tárgyává tett cselekmény érdemi elbírálása keretében. A formális döntésekkel ellentétben, amelyek egy leküzdhető akadályból erednek, az anyagi jogerőre képes határozatok a folyamatban végérvényesen és teljes terjedelemben döntenek, és lezáró módon az érvényes állami büntetőjogi igény kérdésében foglalnak állást.⁴⁹⁵ Móra Mihály különbséget tesz a jogerő kizáró és pozitív hatása között. A jogerő kizáró hatása, hogy a határozat tárgyává tett magatartásra nézve ugyanazon vádlottal szemben nem lehet újabb büntetőeljárást indítani (*ne bis in idem* elv). Pozitív hatása, hogy a döntés végleges, az a továbbiakban nem vitatható, végrehajthatóvá válik, és az abban foglalt tényállásnak bizonyító hatása van.⁴⁹⁶

A Be. hatályba lépése előtti bírói gyakorlat a vád törvényességének hiánya miatti eljárást megszüntető végzés jogerőhatása kapcsán abból indult ki, hogy az ilyen végzés ügydöntő határozat, és jöllehet a bíróság a vádról határoz, azt ilyenkor kizárólag eljárásjogi szempontból vizsgálja meg. Ez a vizsgálata pedig arra irányul, hogy a vád alkalmas-e a bírósági eljárás lefolytatására, így a vádat nem a büntetőjogi felelősség szempontjából releváns anyagi jogi szempontok szerint értékeli és bírálja el. Az eljárásjogi szempontból alkalmatlan vád kizárólag a megindult büntetőeljárás folytatásának állja útját, nem jelenti azonban a vádban megnevezett személy büntetőjogi felelősségre vonásának elháríthatatlan akadályát. A büntetőeljárás érdeme tekintetében tehát anyagi jogerőhatással nem rendelkezik, mivel *res iudicata* csak a kimerített vádhoz,

⁴⁹³ ELEK (2012a): i. m. 74.

⁴⁹⁴ KIRÁLY (2008): i. m. 562.

⁴⁹⁵ ELEK (2012a): i. m. 82., 85-87.

⁴⁹⁶ MÓRA MIHÁLY: A büntető eljárást megszüntető végzés jogerőhatásáról. *Magyar Jog*, 1959. (4), 109.

az érdemben elbírált cselekményhez kapcsolódik. Ebből adódóan nincs törvényes akadálya annak, hogy a vádló a korábban vád tárgyát képező cselekmény miatt a terhelttel szemben elévülési időn belül ismételten vádat emeljen. A bíróságnak ekkor kötelessége a vádat eljárásjogi szempontból újból megvizsgálni, és annak megfelelősége esetén az ügyet jogosult és köteles is érdemben elbírálni.⁴⁹⁷

A bírói gyakorlattal azonos érvrendszert állított fel az Alkotmánybíróság is, amikor kimondta, hogy a törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzést a többi eljárást megszüntető végzéstől az különbözteti meg, hogy ezen megszüntetési ok nem végleges jellegű szemben az anyagi természetű akadályokkal (vádlott halála, elévülés). A törvényes vád hiánya nem lehetetleníti el véglegesen az eljárás lefolytatását, ugyanis ilyenkor a bíróság a tényeket nem vizsgálja, a bizonyítékokat nem értékeli, a büntetőjogi felelősség kérdésében nem határoz. Figyelemmel arra, hogy a bíróság a vádkimerítési kötelezettségének nem tesz eleget, az ismételt vádemelés *a ne bis in idem* elvet nem sérti.⁴⁹⁸

A Be. hatályba lépését megelőzően – a következőes bírói gyakorlattal szemben – több szerző felvetette annak a lehetőségét, hogy a törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzés anyagi jogerőhatással rendelkezhet.⁴⁹⁹ Ezen témával részletesen foglalkozott Horgos Livia, aki disszertációjában az anyagi jogerőhatás (végleg irányadó jelleg) mellett érvelt.⁵⁰⁰ Ehelyütt pusztán Király Eszter egy további felvetésére reflektálok, aki szerint a megszüntető végzés és a felmentő ítélet egyenértékűségének hiánya ellentétbe kerülhet a vádlott érdekeivel, amennyiben a felmentő ítélet és a megszüntető végzés jogereje között különbséget teszünk.⁵⁰¹ Az természetesen nem vitatható, hogy a vádlott érdekében nyilvánvalóan az állna, ha a megszüntető végzésnek anyagi jogereje lenne, mivel ilyenkor véglegesen elkerülhetné a büntetőjogi felelősségre vonást. A legalitás elvéből adódóan az ügyészségnek mindazonáltal alkotmányos kötelessége, hogy a bűncselekmények elkövetőivel szemben érvényesítse az állam büntetőigényét, amelyet nem gátolhat meg az, ha először valamely szakmai hiányosság

⁴⁹⁷ 1. BK vélemény II.4.a.a.

⁴⁹⁸ 33/2013 (XI.22.) AB határozat

⁴⁹⁹ KIRÁLY (2008): i. m. 439-440., ERDEI ÁRPÁD: Dogmatika nélküli büntető eljárásjog – képtelenség vagy valóság. *Magyar Jog*, 2008. (8), 519-520.

⁵⁰⁰ HORGOS PhD: i. m. 193-194.

⁵⁰¹ KIRÁLY ESZTER: *A törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzés „jogerőtlenedésének” tanulmányos története*. 169.

https://epa.oszk.hu/02600/02687/00006/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2014_167-179.pdf /letöltve: 2025.09.16./

vagy tévedés miatt nem sikerült törvényes vádiratot szerkeszteni. Meglátásom szerint mivel az ügy végleges eldöntésének kritériuma és az újabb büntetőeljárás tilalma csak a vádról érdemben döntő határozatokhoz, így az ítélethez és a büntetővégzéshez kötődhet, a megszüntető végzésnek korábban sem lehetett anyagi jogereje.⁵⁰²

Az új Be. hatályba lépésével megváltozott szabályozás végül pontot tett a végzés jogerőhatásával kapcsolatos polémia végére. A korábbi szemlélettel szakítva, a Be. 492. § (2) bek. *d*) pontja és 567. § (2) bek. *d*) pontja szerint a vád törvényességének hiánya miatti eljárást megszüntető végzés immáron nem ügydöntő határozat, így azt maga a törvény ruházza fel alaki jogerővel.⁵⁰³ Ez a végzés Be. 460. § (1) bek. szerinti véglegessé válásában nyilvánul meg, amely szóhasználatában a jogdogmatika által kimunkált alaki jogerő intézményét váltotta fel.⁵⁰⁴

2. Külön eljárások

2.1. A magánvádas eljárás

2.1.1. Alaki legitimáció

Könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmozás, becsületsértés, becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése, becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatala, illetve kegyeletsértés esetén a Be. 53. § (1) bek. *a*) és *b*) pontja alapján a vádemelés kérdésében való döntés joga – fő szabály szerint – a sértettet illeti meg, feltéve, hogy az elkövető magánindítványra büntethető.⁵⁰⁵ A könnyű testi sértés vétsége a Btk. 164. § (10) bekezdése, a felsorolt további bűncselekmények a Btk. 231. § (2) bek. alapján csak magánindítványra büntethetők, kivéve, ha a becsületsértést rendvédelmi szerv tagjának vagy a polgári nemzetbiztonsági szolgálat tagjának sérelmére követik el. Ez utóbbiak jellemzően olyan a közügyek megvitatását nem érintő közvádas bűncselekmények, amelyek tipikusan az „egyszerű” intézkedő rendőrré vonatkozó gyalázkodásokat

⁵⁰² A Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.185/2020/27. sz. ítélete is megállapította, hogy az eljárás nem ügydöntő végzéssel való megszüntetése nem akadályozza az újabb vádemelésnek, mivel a bíróság eljárást megszüntető végzésének anyagi jogereje nincs, ítélt dolgot nem képez.

⁵⁰³ HORGOS PhD: i. m. 194.

⁵⁰⁴ Be. indokolása a 460. §-hoz

⁵⁰⁵ SZIGETI: i. m. 84.

takarnak,⁵⁰⁶ és esetükben hivatalból közzvadás eljárás lefolytatásának van helye. A Be. 53. § (3) bek. szerint a becsületsértés és a rágalmozás közzvadásra üldözendő (magánindítvány előterjesztése mellett közzvadás eljárást kell lefolytatni), ha bíró, ügyész vagy rendvédelmi szerv tagjának sérelmére, annak hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt követik el. A megjelölt személyi körön kívüli hivatalos személy sértettek (pl. országgyűlési vagy helyi önkormányzati képviselő, kormány tagja) esetében magánindítvány előterjesztésével magánvadás eljárásnak van helye.⁵⁰⁷

A Btk. 228. § (3) bek. alapján kegyeletsértés esetén a magánindítványt az elhalt hozzátartozója vagy örököse terjesztheti elő, ekként vádlói legitimációval csak ezen személyek rendelkezhetnek. A Be. 52. § (1) bek. a) pontja alapján, ha a sértett akár a büntetőeljárás megindítása előtt, akár azután meghal, helyébe hozzátartozója, törvényes képviselője vagy a sértett által jogszabály, illetve szerződés alapján eltartott személy léphet, és gyakorolhatja a sértettet megillető jogok közül többek között a magánvádlóként történő fellépés lehetőségét. Példának okáért, ha levéltitok megsértése miatt a sértett a büntetőeljárás lefolytatását nem kívánta és magánindítványt nem terjesztett elő, hozzátartozója a Be. 378. § (5) bek. alapján a sértetti tudomásszerzéstől számított egy hónapon belül, a még nyitva álló határidő alatt ezt megteheti.

Nem törvényes a vád, ha a sértett olyan esetben lép fel magánvádlóként, amikor a törvény ezt nem teszi lehetővé.⁵⁰⁸ A vádlói legitimáció vizsgálatánál ezért kulcsfontosságú, hogy a feljelentésből kiderüljön, hogy a vád tárgyát képező, sérelmezett kijelentések pontosan kire vonatkoznak. A magánvádló ugyanis csak és kizárólag azon sérelmezett nyilatkozatok miatt léphet fel, amelyek rá irányulnak, személyében őt érintik. Ha pl. a feljelentésben foglalt állítások egyedül a magánvádlóként fellépni kívánó személy házastársára és más rokonaira vonatkoznak, a vádlói legitimáció – a magánindítvány ellenére – annak előterjesztője esetében hiányzik.⁵⁰⁹ Ha a vádat nem az arra jogosult emelte, a bíróság az eljárást a Be. 762. § (1) bek. folytán alkalmazandó Be. 492. § (2) bek. c) pontja vagy 567. § (2) bek. c) pontja alapján megszünteti.

Magánvadás eljárásban előfordulhat, hogy a bíróság úgy ítéli meg, a vádlott cselekménye közzvadás bűncselekménynek minősül (pl. könnyű testi sértés vétsége

⁵⁰⁶ SZOMORA ZSOLT: A vádelv sajátosságai a rágalmozás és becsületsértés miatt folyó büntetőperekben. In KOLTAY ANDRÁS – SZOMORA ZSOLT (szerk.): *A hírnév- és becsületvédelem joggyakorlata a polgári és a büntetőjogban*. Budapest, HVG-ORAC, 2024. 417., BH2019. 68.

⁵⁰⁷ SZOMORA (2024): i. m. 418.

⁵⁰⁸ BH2012. 31.

⁵⁰⁹ SZOMORA (2024): i. m. 418.

helyett súlyos testi sértés büntetének kísérlete, kapcsolati erőszak büntette vagy garázdaság vétsége látszik megállapíthatónak), ezért a feljelentést és az ügyiratokat a személyes meghallgatást megelőzően a Be. 766. § (1) bek. a) pontja alapján megküldi az ügyészségnek. Ez esetben a (2a) bek. szerint lehetőség van az eljárás felfüggesztésére is. Az ügyészség kétfajta döntést hozhat: az ügyiratokat azzal az átirattal küldi vissza a bíróságnak, hogy nyomozást nem rendelt el, ilyenkor a felfüggesztett eljárást folytatni kell. Amennyiben közvadás bűncselekmény miatt a nyomozás elrendelésre került, a bíróság a Be. 766. § (5a) bek. alapján az eljárást megszünteti. Ha az elrendelt nyomozás eredményeként az ügyészség arra az álláspontra helyezkedik, hogy közvadás bűncselekmény nem állapítható meg és a nyomozást a Be. 766. § (4) bek. alapján megszünteti, az átirattal visszaküldött feljelentés, az ügyiratok, valamint a nyomozást megszüntető határozat alapján az ügyet új számra kell lajstromozni a „megmaradt” magánvadás bűncselekmény miatti eljárás lefolytatása érdekében.

Az előbbi döntések meghozatalának a Be. 766. § (3) bek. alapján mindazonáltal nincsen helye, ha a feljelentést a nyomozó hatóságnál vagy az ügyészségnél tették. Ebből adódóan a bíróság a vád tárgyát képező cselekményt bár szabadon értékeli és minősíti, az ítékezés alapját csakis a magánvádra üldözendő bűncselekmény képezheti, és a vádkimerítési kötelezettség is kizárólag e cselekmény vonatkozásában terheli. Célszerű az ítélet indokolásában a felmerült közvadás bűncselekmény miatti feljelentést elutasító vagy nyomozást megszüntető határozatra utalni, megemlítve, hogy a bíróság a magánvadás eljárásban – az eljárási feladatok megoszlásának elvéből következően – kizárólag a magánvadás bűncselekményt volt jogosult elbírálni. A bíróság nem teheti meg, hogy a feljelentésből vagy a nyomozási iratokból egyébként meggyőződése szerint következő közvadás bűncselekményként értékeli a vádlott cselekvőségét, és alaki legitimáció hiányában az eljárást a Be. 492. § (2) bek. c) pontja alapján megszünteti. Ezzel felülbírálná az ügyészség vádemelésről szóló döntését és akadályozná a magánvadás bűncselekmény miatti bírósághoz fordulás jogának gyakorlását.

Előfordulhat, hogy a bíróság a személyes meghallgatás vagy a tárgyalás eredményeként előállt új információ ismeretében jut arra a következtetésre, hogy a vád tárgyát képező bűncselekmény közvadásra üldözendő. Ez esetben akkor jár el helyesen, ha a Be. 511. § (1) bek. folytán alkalmazandó Be. 495. § (1) bek. alapján először megállapítja a vádtól eltérő minősülés lehetőségét, amelyet a Be. 775. § (4) bek. szerint az utolsó szó jogán elhangzottakat követően is – az ügydöntő határozat meghozataláig – megtehet.

További eljárására a Be. 775/A. § (1) bek. irányadó, amely kimondja, hogy a bíróság a feljelentést és az ügyiratokat megküldi az ügyészségnek, ha a személyes meghallgatás vagy a tárgyalás alapján felmerült új tény, körülmény alapján olyan bűncselekmény látszik megállapíthatónak, amely miatt a vádat az ügyészség képviseli. Ugyanezen jogszabályhely (2) bek. alapján az iratok megküldésével együtt a bíróság az eljárást felfüggesztheti, és ha az ügyészség a nyomozást elrendelte, a (4) bek. szerint az eljárást megszünteti. Az elrendelt nyomozást megszüntető határozat elleni panasz elutasítása után a sértett vagy pótmagánvádlóként léphet fel a Be. 790. § (2) bek. alapján, vagy ha erre nem kerül sor, és az ügyészség álláspontja szerint magánvádas bűncselekmény látszik megállapíthatónak, továbbra is magánvádlóként járhat el az ügyiratok bíróságnak való visszaküldését követően.

A nála tett feljelentés esetében, új tény, körülmény felmerülése nélkül, az ügy közvadás jellegének személyes meghallgatás megkezdése utáni észlelésekor, a bíróság alaki legitimáció hiányában szüntetheti meg az eljárást a Be. 492. § (2) bek. c) pontja vagy az 567. § (2) bek. c) pontja alapján. A bíróságnak ilyenkor vagy hivatalból feljelenést kell tennie a helyes jogi minősítés szerinti közvadás bűncselekmény miatt vagy legalábbis ennek lehetőségéről tájékoztatnia kellene a magánvádlót a megszüntető végzésben. A feljelentést elutasító vagy nyomozást megszüntető határozat elleni panasz elutasításával ekként megnyílhat a sértett előtt a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége. Ennek a bonyolult mechanizmusnak az elkerülése érdekében célszerű lenne a 775/A. § új tény, körülmény felmerülésére vonatkozó korlátozó rendelkezését hatályon kívül helyezni. A bíró egyet viszont nem tehet meg: magánvádas ügyben lefolytatott bizonyítás eredményeként eltérő jogi minősítéssel közvadás bűncselekményben nem állapíthatja meg a vádlott büntetőjogi felelősségét.⁵¹⁰ Ennek magyarázata, hogy az eljárás lefolytatására lényeges hatással bíró eljárési szabálysértés (Be. 609. § (1) bek.) valósul meg, ha a bíróság magánvádas eljárásban ügyész (pótmagánvádló) általi vádemeléshez és vádképviselthez kötött közvadás bűncselekményt bírál el.

2.1.2. Tartalmi legitimáció

Mint ahogy azt Székely György László is hangsúlyozza, modellszinten semmilyen eltérés nincs a között, hogy a vádat ki képviseli, hiszen közvadás, magánvadás és

⁵¹⁰ STEFFLER (1974): i. m. 337.

pótmagánvád esetében ugyanaz a három pólusú rendszer áll fel a vád, a terhelti oldal (védelem) és az ítélkezés szerepköreinek elkülönülésével.⁵¹¹ A magánvádló vádemelésére nincsenek konkrét formai előírások és kötöttségek. A Be. 765. § (1)-(2) bek. pusztán annyit rögzít, hogy az eljárás a bíróságon előterjeszhető feljelentéssel indul, amelyben ismertetni kell, hogy a sértett ki ellen, milyen cselekmény miatt és milyen bizonyítékok alapján indítványozza a vádlott büntetőjogi felelősségre vonását.⁵¹² Magánvadás eljárásban nem a magánindítvány, hanem a feljelentés a vád, amelynek tartalmaznia kell a magánindítványt.⁵¹³ A Be. 378. § (3) bek. alapján a magánindítványt attól a naptól számított egy hónapon belül kell előterjeszteni, amelyen a magánindítványra jogosult a bűncselekményről tudomást szerzett.

Folytatólagos bűncselekménynél a bíróságnak részcselekményenként kell vizsgálnia az előterjesztés határidejének megtartottságát, így egy későbbi vádkiterjesztésnél csak azok a cselekmények képezhetik a vád tárgyát, amelyekről a magánvádló a vádkiterjesztés időpontjához képest egy hónapon belül szerzett tudomást.⁵¹⁴ A Győri Ítéltábla előtt rágalmozás vétsége miatti ügyben a magánvádló a feljelentéssel érintett bűncselekményről történt tudomásszerzést követő 1 hónapon túli tanúkihallgatása során számolt be az ügy előzményeként figyelembe vehető további vádlotti kijelentésről. Ebből adódóan az ítélőtábla – a Be. 422. § (1) bek. b) pontjában foglaltakra figyelemmel – a tényállás részbeni megalapozatlanságát előidéző hibát állapított meg, mellőzve a történeti tényállás vonatkozó részét.⁵¹⁵ Kiemelendő, hogy a magánindítvány hiánya egy adott cselekmény tekintetében az eljárás végleges lezárását eredményezi,⁵¹⁶ ekként a Be. 492. § (1) bek. i) pontja és a Be. 567. § (1) bek. g) pontja szerinti okból *res iudicata* hatással bíró ügydöntő határozatot alapol meg. Ha részcselekmény érintett ilyen szempontból, az ítélőtábla megoldása szerint mellőzni kell a kérdéses tényállásrészt, azonban álláspontom szerint nem a vád törvényes elemének hiánya, hanem a magánindítvány elkésztése (hiánya) okán.

Tekintettel arra, hogy a magánvádló általában jogban nem jártas magánszemély, a törvény gondoskodik arról, hogy eljárási cselekményeit a legegyszerűbb formában

⁵¹¹ SZÉKELY (2012) i. m.: 296.

⁵¹² BELOVICS-BÉRCES: i. m. 96.

⁵¹³ EBH2012. B.17. (Az EBH „ratio decidendi”-je alapján olybá tűnhet, mintha a vád a magánindítvánnyal felelne meg a törvényes vád követelményeinek. A teljes szöveg ismeretében azonban egyértelmű, hogy a két feltétel egymástól elkülönül és külön vizsgálendő.)

⁵¹⁴ SZOMORA (2024): i. m. 420.

⁵¹⁵ Győri Ítéltábla Bhar.II.43/2020/6. sz. ítélet [6]

⁵¹⁶ 2020. évi XLIII. törvény indokolás a 204. és 215. §-hoz

joghatályosan teljesíthesse. Ebből ered a bíróság azon kötelezettsége, hogy az eljárási cselekmények teljesítéséhez a magánvádlónak segítséget nyújtson.⁵¹⁷ Ha pl. a verbális bűncselekmény (becsületsértés) miatt benyújtott vádirat nem tartalmazza a terhelt által a sértettekkel szemben használt azokat a konkrét kifejezéseket, szavakat, amelyeknek megvizsgálásával a bíróság dönthetne azok becsület csorbítására alkalmasságáról, végső soron pedig a büntetőjogi felelősségről, a vád nem törvényes.⁵¹⁸ Ez esetben a személyes meghallgatás előtt a Be. 766. § (1) bek. c) pontja alapján, ezt követően a tárgyalás kitűzéséig a Be. 762. § (1) bek. folytán alkalmazandó Be. 493. § (1) bek. alapján felhívhatja a sértettet, hogy írásban pontosítsa a feljelentést, ha abból a feljelentett kiléte vagy a bűncselekmény nem állapítható meg.

A tartalmi legitimitáció vizsgálata azonos szempontok szerint történik, mint a közvadás bűncselekményeknél. Itt is ellenőrizni kell, hogy a vád tartalmazza-e a Be. 422. § (1) bek. a) és b) pontjában írt – a vád érdemi elbírálásra alkalmasságához szükséges – törvényes elemeket, így a vádlott beazonosítható módon való megjelölését és a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírását. Jóllehet az ismeretlen személy ellen tett feljelentést a bírói gyakorlat joghatályos magánindítványnak tekinti, abból következően, hogy a feljelentés vádnak minősül, a Be. 6. § (3) bek. alapján ki kell belőle tűnnie a vádlottként beazonosítható, konkrétan meghatározott személynek.⁵¹⁹ Amennyiben a feljelentett kiléte, személyes adatai, illetve elérhetősége ismeretlen, vagy a pontosításra felhívás után a magánvádló úgy nyilatkozik, hogy a feljelentett személyét nem tudja konkrétan megjelölni, a Be. 766. § (1) bek. d) pontja és a Be. 767. § (1) bek. alapján a bíróság nyomozást rendelhet el. A sértett teljes passzivitása esetén (a hiányosság pótlására felhívó végzésre egyáltalán nem reagál), az eljárást a Be. 762. § (1) bek. folytán alkalmazandó Be. 492. § (2) bek. d) pontja alapján meg kell szüntetni. Ugyanígy jár el a bíróság, ha a sérelmezett bűncselekmény leírása teljes egészében hiányzik, vagy a leírás valamilyen más érdemi elbírálásra alkalmatlanságot eredményező hiányosságban (tényállási elemet érintő pontatlanságban) szenved, és azt a magánvádló a megadott határidőn belül nem pótolja.

A rágalmozás vétsége tárgyában benyújtott feljelentés nem tesz eleget a törvényes vád tartalmi követelményeinek, ha abból a konkrét sérelmet okozó kijelentések leírása

⁵¹⁷ CSÉKA et al. I.: i. m. 159.

⁵¹⁸ BH2015. 120.

⁵¹⁹ SZOMORA (2024): i. m. 419.

hiányzik és az sem állapítható meg, hogy ki a cselekmény sértettje.⁵²⁰ Azzal, hogy a magánvádló egy újságcikket teljes terjedelmében tesz a vád tárgyává egy rágalmazás vagy becsületsértés miatt indult büntetőügyben, még nem teljesíti a törvényi tényállást megvalósító elemek vádbeli körülírásával kapcsolatos elvárást, mivel a vád csak a sérelmezett mondatok és kifejezések teljes beazonosítása révén válik törvényessé. Ha a vád konkrétan megjelöli a kifogásolt szövegrészeket és kifejezéseket, azok értelmezéséhez a bíróság természetesen felhasználhatja az eredeti szövegkontextust. Az olyan vád elbírálása ellenben, amely a sérelmezett kifejezéseket tartalmazó dokumentum feljelentésbe való beemelésével vagy ahhoz csatolásával kíván eleget tenni a cselekmény pontos leírásának, a funkciómegosztás elvének sérelméhez vezethet. Ezáltal ugyanis a bíróság a bűncselekményt megvalósító szövegrészek kiválogatására kényszerülne,⁵²¹ amelynek köszönhetően maga alakítaná ki a vád kereteit. Ugyanilyen megítélés alá esik, és a vád törvényességi hibáját eredményezi, ha a magánvádló a cselekmény behatárolása nélkül egy teljes Facebook bejegyzést, kommentet, e-mail üzenetet, valamint hatósági, illetve peres vagy nemperes bírósági eljárásban benyújtott beadványt tesz a vád tárgyává.

Az interneten elkövetett rágalmazások és becsületsértések jó példái annak az elhatárolási problémának, amely abból adódhat, ha a feljelentésben írt történeti tényállás alapján a bűncselekmény egyik törvényi tényállási elemét, a passzív alanyt (sértettet) nem lehet beazonosítani. Fontos ilyenkor függetleníteni magunkat a magánvádló személyének ismeretétől, mivel a vizsgálódás tárgyát kizárólag a feljelentés szövege képezi, így abból kell kiderülnie a becsületsértő kijelentéssel érintett személy kilétének. Ha a tényállásból a „más” fogalma alá vonható, beazonosítható passzív alany (sértett) hiányzik, nem a vádlói legitimáció hiánya miatt, hanem anyagi jogi okból, bűncselekmény hiányában kell az eljárást megszüntetni. Tény és való, hogy a sértett megjelölésének elmulasztása az alaki legitimáció feltételének megállapíthatóságát is kizárja, azonban a közvadas ügyeknél kifejtettek szerint az ilyen tárgyú hiányosság pótlására való felhívás álláspontom szerint hiányzó tényállási elem pótolásával járna, ami sértené az eljárási feladatok megoszlásának elvét. Ellenben, az internetes fórumon vagy chatszobában álnevet (*nickname*) használó és ilyen formában megjelölt sértett kellően körülhatárolt, így amennyiben személyéhez egyértelműen hozzákapcsolható a magánvádló, az alaki

⁵²⁰ BH2011. 60.

⁵²¹ SZOMORA (2024): i. m. 419-420.

legitimáció létrejön,⁵²² és a becsületet sértő bűncselekmények a tartalmi legitimáció kritériumainak teljesülése esetén elbírálhatók.

2.2. A pótmagánvádas eljárás

2.2.1. A törvényességi kontroll szabályozási keretei

Fázsi László szerint a pótmagánvád büntető eljárási jogunk legfontosabb garanciális intézménye a sértett szempontjából, hiszen egyedüli eszközként biztosítja számára a közvetlen bírósághoz fordulás lehetőségét, ha meggyőződése szerint a hatóságok nem megfelelően foglalkoznak az ügyével.⁵²³ Közvádas ügyekben lehetőséget teremt a sértettnek arra, hogy szubszidiárius jelleggel kezdeményezze a vádlott büntetőjogi felelősségre vonását, amennyiben ezt az ügyész nem teszi meg, ezáltal a jogintézmény az ügyészi vádmonopólium korrekciójára hivatott.⁵²⁴ A Be. 787. § (2) bek. a)-c) pontja alapján a sértett pótmagánvádlóként léphet fel, ha az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, a nyomozást megszüntette, vagy az ügyészség a vádat ejtette. A feljelentés elutasításának Be. 790. § (1) bek. a) pontjában és az eljárás megszüntetésének Be. 790. § (2) bek. a) pontjában meghatározott eseteiben, a panaszt elutasító határozat közlésétől számított két hónapon belül a sértett – törvényi kizáró ok hiányában – a Be. 791. § (1) bek. alapján pótmagánvádlóként léphet fel. A Be. 793. § (1) bek. értelmében ilyenkor vádindítványt nyújt be a panaszt elutasító ügyészségnél. A Be. 796. § (1)-(2) bek. szerint, ha az ügyészség a vádat ejtette, a sértett a vád ejtését tartalmazó nyilatkozat kézhezvételétől számított tizenöt napon belül léphet fel pótmagánvádlóként. A vádindítvány befogadhatóságának számos pozitív kritériumát (Be. 787. § (2) bek., Be. 788. § (1) bek., Be. 790. § (1) és (2) bek., Be. 793. § (2)-(3) bek.) és kizáró feltételét (Be. 787. § (3) bek.) sorolja fel a büntetőeljárás törvény. Jelen dolgozat mindazonáltal csak a vád törvényességével szorosan összefüggő alaki és tartalmi kérdéseket elemzi, és csupán érintőlegesen tér ki a vizsgálat tárgyához közvetetten kapcsolódó olyan egyéb alaki

⁵²² SZOMORA (2024): i. m. 419.

⁵²³ FÁZSI LÁSZLÓ: A pótmagánvádas eljárás hatályos szabályozásának problémái. *Jogtudományi Közlöny*, 2012. (1), 12. /a továbbiakban FÁZSI (2012a)/

⁵²⁴ GELLÉR BALÁZS JÓZSEF – BÁRÁNYOS BERNADETT: A pótmagánvád hatályos szabályozásának egyes problémáiról. *Magyar Jog*, 2010. (12), 741.

követelményekre, amelyeket Fázsi László e tárgyú monográfiájában kimerítően feldolgozott.⁵²⁵

A Be. 794. § (1) bek. *c)* pontja szerint a bíróság a vádindítványt nem ügyszűntető végzésével elutasítja, ha a törvény alapján pótmagánvádlóként történő fellépésnek nincs helye. Ebbe a körbe vonható – többek között – a Be. 783. § (3) bek. *c)* és *d)* pontjához kapcsolódó alaki legitimáció hiánya (a bűncselekmény a sértett jogát vagy jogos érdekét közvetlenül nem sértette vagy veszélyeztette, valamint a sértett az állam vagy közhatalmat gyakorló szerv). Kiemelendő, hogy a sértett vádlói legitimációjának megítélése szempontjából nem annak van jelentősége, hogy a nyomozó hatóság, illetve az ügyész milyen bűncselekmény(ek) miatt rendeli el vagy szünteti meg a nyomozást, hanem a feljelentés tartalmának. Ellenkező esetben a nyomozó hatóság, illetve az ügyész álláspontjától függően lenne a sértettnek lehetősége a Be. által egyébként biztosított büntetőigényének érvényesítésére, ami a pótmagánvád bevezetésének céljával ellentétes eredményre vezetne.⁵²⁶

A Be. 794. § (1) bek. *d)* pontja alapján a vádindítványt akkor is el kell utasítani, ha az – a Be. 793. § (2) bek. *a)* pontjára figyelemmel – nem tartalmazza a Be. 422. § (1) bek. *a)*-*c)* pontjában felsoroltakat (tartalmi legitimáció hiánya). A vádindítványt elutasító végzés megszövegezésekor ügyelni kell arra, hogy mivel a Be. 795. § (1) bek. alapján a sértett a vádindítvány befogadásával válik pótmagánvádlóvá, illetve a megvádolt személy vádlottá, a vádindítvány előterjesztőjét pótmagánvádlóként fellépni kívánó sértettként, míg a vádlottat egyéb érdekeltként szükséges feltüntetni.⁵²⁷ A törvényes vád hiánya a tárgyalás előkészítése keretében a vádindítvány elutasításának, ezt követően viszont az eljárás megszüntetésének mérlegelést nem tűrő oka.⁵²⁸

2.2.2. Alaki legitimáció

A Be. 787. § (3) bek. *a)*-*h)* pontjai határozzák meg, hogy mely esetekben kizárt a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetősége, amelyek közül az alaki legitimációhoz köthető (3) bek. *c)* és *d)* pontja állítja leginkább kihívás elé a jogalkalmazást. Ezek szerint pótmagánvádlóként történő fellépésnek nincs helye, ha a bűncselekmény a sértett jogát

⁵²⁵ FÁZSI LÁSZLÓ: *A pótmagánvádas eljárás*. Budapest, HVG-ORAC, 2020. 169-203.

⁵²⁶ FÁZSI (2020): i. m. 203.

⁵²⁷ FÁZSI (2020): i. m. 201-202.

⁵²⁸ BH2012. 31.

vagy jogos érdekét közvetlenül nem sértette vagy veszélyeztette, illetve a sértett az állam vagy közhatalmat gyakorló szerv. Értelmezésükhöz ma is iránytűként szolgálhat Tremmel Flórián alaki legitimáció vizsgálatának fontosságára tett megállapítása: „a megfelelő joggyakorlat kialakítása szempontjából igen nagy jelentőségű a pótmagánvádlói fellépésre jogosult sértett fogalmának helyes értelmezése, és pedig a konkrét, egyedileg meghatározott, a közvetlenül sértettek körére szorítása.”⁵²⁹ A pótmagánvádló fellépése perjogi lehetőségeinek vizsgálata körében tehát minden esetben mérlegre kell tenni azt, hogy a vád tárgyát képező egyes bűncselekmények konkrét törvényi tényállása alapján az adott ügynek van-e büntetőjogi igény érvényesítésére jogosult sértettje, ekként helye van-e pótmagánvád előterjesztésének.⁵³⁰

A Be. 50. §-a szerint sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette. A sértett és a passzív alany személye (akinek vagy amelynek sérelmére az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekményt megvalósították) nem feltétlenül esik egybe, mivel a törvényi definícióból következően a passzív alany sértetti pozícióját csakis a közvetlen jog- vagy érdeksérelem alapozhatja meg.⁵³¹ A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma a 90. BK vélemény II.1. pontjában még az alábbi iránymutatást adta: A sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha lényegében passzív alanya a közvérdra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy a gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be.⁵³² Azt, hogy a BK véleményben felsorolt bűncselekményi kategóriákat nem lehet automatikus elutasítási okként kezelni, már a 3384/2018. (XII. 14.) AB határozat jelezte. Az Alkotmánybíróság indokolásában elvi érveléssel szögezte le, hogy ha a hamis vád alapján az érintett ellen megindul a büntetőeljárás és sor kerül a hamisan megvádolt személy meggyanúsítására (a hatóság közli vele az alapos gyanút, adatait nyilvántartásba veszi és gyanúsítottként kihallgatja) a sérelem közvetlensége – ezen (2) bek. szerinti minősített esetben – más

⁵²⁹ TREMMEL FLÓRIÁN: A pótmagánvadás eljárás „külön eljárás” jellegéről. In FARKAS ÁKOS (szerk.): *Horváth Tibor emlékkönyv*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2007. 430.

⁵³⁰ BH2012. 31.

⁵³¹ FÁZSI (2020): i. m. 28.

⁵³² 90. BK vélemény II.1.

megítélést kíván, mint az igazságszolgáltatás rendjének védelmére hivatott, a törvényi tényállás (1) bek. szerinti alapeset.⁵³³

Fázi László az alkotmánybírósági határozatban kifejtettekre tekintettel úgy érvelt, hogy a 90. BK vélemény II.1. pontja „ma már nem lehet irányadó az ítélkezési gyakorlatban, miután nyilvánvaló az, hogy a jogos érdek megsértése vagy veszélyeztetése olyan bűncselekmény elkövetésével összefüggésben is bekövetkezhet, amelynek nincs passzív alanya és a törvényi tényállása eredményt sem tartalmaz. A passzív alany és a sértett fogalmának meghatározása közötti eljárásjogi összefüggést ugyanis pusztán annyiban lehet megállapítani, hogy a bűncselekmény passzív alanya a büntetőeljárás sértettje is. Ebből azonban nem következik, hogy a büntetőeljárásban nem lehet sértett az, aki nem passzív alanya az annak tárgyát képező bűncselekménynek, ha az egyébként közvetlenül sértette vagy veszélyeztette valamely jogát, illetőleg jogos érdekét. Következésképpen mindig konkrét vizsgálatot igényel a sértetti pozíció, illetve a pótmagánvádlóként történő fellépés jogosultságának kérdésében való döntés az ügyészség és a bíróság részéről, amelynek során azt kell eldönteni, hogy a jog- vagy érdeksérelem, illetőleg az ilyen eredmény bekövetkezésének veszélye az eljárás tárgyát képező bűncselekmény közvetlen következményének tekinthető-e.”⁵³⁴

Az Alkotmánybíróság a 13/2023. (VII.13.) AB határozatában konkrétan ki is mondta, hogy a bűncselekmények törvényi tényállása mentén nem lehet az egyes bűncselekmények általános kategorizálásával meghatározni a sértetti minőséget. A pótmagánvádlói legitimitációról szóló döntés során a bíróságnak vizsgálnia kell az ügy egyedi körülményeit, és erről a határozat indokolásában számot kell adnia. A 90. BK vélemény megfogalmazásából nem következik az, hogy a hamis vád és a hamis tanúzás minden esetében mérlegelés nélkül megállapítható lenne, hogy nincs helye a pótmagánvádlói fellépésnek.⁵³⁵ Pótmagánvádlói fellépést alapozhat meg, ha a sértettként fellépő személlyel szemben a hamis tanúvallomás alapján büntetőeljárást indítanak, gyanúsítottként hallgatják ki, továbbá személye ellen kényszerintézkedéseket foganatosítanak, amely már egyértelműen közvetlen sérelemként értékelendő.⁵³⁶

⁵³³ 3384/2018. (XII. 14.) AB határozat Indokolás [69]

⁵³⁴ FÁZSI (2020): i. m. 32.

⁵³⁵ 13/2023. (VII.13.) AB határozat [38]

⁵³⁶ SZOMORA ZSOLT: A sértetti (pótmagánvádlói) legitimitáció alapjogsértő módon történő szűk értelmezése miatt semmisített meg az Alkotmánybíróság büntetőbírósági döntéseket. *Magyar Jog*, 2023. (10), 626.

Az Alkotmánybíróság 15/2023. (VII. 24.) számú határozata – alaptörvényellenessége miatt – megsemmisítette a 6/2018 BJE határozatot, amelynek I. pontja kimondta, hogy a Btk. 404. § (1) bekezdésébe és (2) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény sértettje a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet, míg III. pontja megállapította, hogy a gazdálkodó szervezet hitelezője a Btk. 404. § (1), (2) és (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban nem sértett, ezért pótmagánvádlóként nem léphet fel. Ezen alkotmánybíróági határozat elemzése körében foglalt ügy állást Szomora Zsolt, hogy az ún. kollektív jogi tárgyakkal rendelkező bűncselekmények, így a gazdálkodás rendjét sértő csődbűncselekmény vonatkozásában sem jelenthető ki általánosságban, hogy azoknak ne lehetne sértettje, vagyis eleve kizárt a pótmagánvádlói fellépés. A károsult hitelezők sértetti minőségének lehetőségét alátámaszthatónak látta azzal, hogy a Btk. 404. § (1) és (2) bekezdésében írt törvényi tényállás eredményt tartalmaz: az elkövetési magatartások a hitelező vagy hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítják. Utalt továbbá arra, hogy az eredménybűncselekményi minőség elhatároló jellegének maga a 90. BK vélemény is jelentőséget tulajdonít. Ezen bűncselekmény esetében szintén egyedi mérlegelés eredményeként dönthető el, hogy bekövetkezett-e közvetlen jogsérelem, melynek elmulasztásával, azaz „a törvényi tényállás absztrakt típusára alapított kategorikus” jogértelmezéssel sérül a bírósághoz fordulás joga. A bíróságnak ekkor is a konkrét körülmények vizsgálata alapján kell döntést hoznia abban, hogy a bűncselekménynek van-e sértettje, és ekként megnyílik-e a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége.⁵³⁷ Deák Judit Enikő szintén a hitelezők sértetti pozíciójának elismerése mellett érvel, megjegyezve, hogy „a hitelezők károsodása a csődbűncselekményt megvalósító vagyonsökkentő magatartás közvetlen következménye, különösen akkor, ha az elkövetői magatartás eredményeként csupán az adós vagyónának színleg csökkenése következik be.”⁵³⁸

A kizárási okok másik neuralgikus pontja a közhatalmat gyakorló szerv mikénti értelmezése, ezen belül is különösen az önkormányzat pótmagánvádlói jogosultságának kérdése. Mint ahogy azt Fázsi László mélyiségeiben bemutatja, a Be. adós marad a közhatalmat gyakorló szerv fogalmával, amely a 42/2005. (XI. 14.) AB határozat alapján sem körvonalazható egyértelműen. Király Tibor okfejtéséből kiindulva, arra a

⁵³⁷ SZOMORA (2023): i. m. 626-628.

⁵³⁸ DEÁK JUDIT ENIKŐ: Csődbűncselekmény vagy sikkasztás – érvek és ellenérvek a bírói gyakorlatban. *Büntetőjogi Szemle*, 2025. (1), 11.

következtetésre jut, hogy a helyi önkormányzat olyan entitás, amely az államtól elkülönült személyiséggel rendelkezik, ekként képes önállóan vádolni. Gondolatmenetének lényege, hogy ez esetben „egy adott település életét irányító és a közös vagyonával gazdálkodó olyan önálló – az önkormányzás lényegéből következően tehát nem állami szervezetről van szó, amely nemegyszer kényszerül magánfélként fellépni a sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt. (...) A helyi önkormányzatok működésének az állami szervezetrendszer részeként meghatározásából azonban semmi esetre sem következik az, hogy ezáltal állami szervvé válnának.” Logikai következtetését azzal zárja, hogy „a pótmagánvád lényegében annak a lehetőségét jelenti, hogy a sértett törvényes keretek között megkísérelheti elérni a sérelmére szerinte bűncselekményt elkövető személy büntetőjogi felelősségre vonását a vádmonopóliummal rendelkező ügyészség passzivitása esetén, ami a helyi önkormányzatok jogát vagy jogos érdekét sértő deliktumok körében is előfordul a konkrét esetek tükrében, s amíg a Be. nem csupán a bűncselekmény áldozatát tekinti sértettnek, addig akár pótmagánvádlóként is felléphetnek.”⁵³⁹ Felvázolt megoldási javaslatát az immáron követendő gyakorlat alapját képező 3030/2020. (II. 24.) AB határozat nem sajátította el, deklarálva, hogy „alanyi oldalon maga az Alaptörvény zárja ki, hogy más állami szervek is vádlóként léphessenek fel, függetlenül a bűncselekmény, illetve az őket ért sérelem jellegétől. (...) Az önkormányzatok sérelmére elkövetett vagyon elleni bűncselekmények miatt indított büntetőeljárásban tehát az Alaptörvény kifejezett rendelkezése miatt nem lehet helye pótmagánvádnak, (...) mert az önkormányzat jogállása szerint az állam része, ugyanabból az állami közhatalomból részesül, mint a központi állami szervezetek, ezért büntetőigénye az egységes állami büntetőigény részeként csak az ügyészség által érvényesíthető.”⁵⁴⁰

Végezetül, pótmagánvádlókénti fellépésnek nincs helye, ha a magát sértettnek tekintő személy nem tesz feljelentést, hiszen ennek hiányában feljelentés elutasítására sem kerülhet sor. A nyomozás hivatalbóli elrendelésekor ellenben semmi nem zárja ki a pótmagánvádlóként fellépést, ha a kihallgatott gyanúsítottal szemben az eljárást később megszüntetik, és ez ellen a sértett panasszal él. Ismeretlen tettel szembeni feljelentés alapján elrendelt nyomozásban a gyanúsítottként kihallgatott személlyel szemben vádindítvány nyújtható be, ha a pótmagánvádlóként fellépni kívánó személy a nyomozás

⁵³⁹ FÁZSI (2020): i. m. 183-186.

⁵⁴⁰ 3030/2020. (II. 24.) AB határozat [30]-[31]

megszüntetése ellen panaszt terjeszt elő. Joggyakorlati kapaszkodóként összességében ahhoz fordulhatunk, hogy „a sértett a feljelentésének elutasításakor vagy a sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt indított büntetőeljárás megszüntetésekor minden olyan esetben felléphet pótmagánvádlóként, amikor az ügyészség konkrét személlyel szemben mond le az állami büntetőigény érvényesítéséről, amennyiben a Be. kifejezetten nem zárja ki ennek a lehetőségét.”⁵⁴¹

2.2.3. Tartalmi legitimáció

A közvádas ügyeknél ismertetett vizsgálati szempontok alapját a Be. 794. § (1) bek. d) pontja teremti meg azzal, hogy a vádindítványt el kell utasítani, ha az a Be. 793. § (2) bek. a) pontjára figyelemmel nem tartalmazza a Be. 422. § (1) bek. a)-c) pontja szerinti törvényes elemeket. A közvádas és magánvádas ügyekben alkalmazott eljárásjogi szűrőhöz képest a vádindítvány befogadhatóságának tartalmi kritériuma részben eltérő mérce szerint került meghatározásra annyiban, hogy a jogszabályhely nem tesz említést arról, hogy valamely törvényes elem hiányossága a vádindítvány elutasításának okát képezheti, továbbá nem kell mérlegelni a vád érdemi elbírálásra való alkalmasságát. Azt az elutasítási okot ugyanis, hogy a vádindítvány nem tartalmazza a Be. 422. § (1) bek. a)-c) pontjában felsoroltakat, a törvényes elemek hiányaként lehet csak értelmezni, amelyet a jogalkotó – érdemi elbírálásra alkalmatlanságtól függetlenül – szankcionál elutasítással (a vádlott nem beazonosítható, a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása és a jogi minősítés hiányzik). Erre magyarázatot adhat az a közvádas bűncselekményeknél kifejtett teória, miszerint a vádlott beazonosítható módon való megjelölésének és a cselekmény pontos leírásának az elmulasztása nyilvánvalóan csak a törvényes elem hiányaként értelmezhető, továbbá a külön eljárás rendeltetésével nem férne össze, ha a jogi minősítést érintő pontatlanság megállapítása a sértettet megfosztaná a bírósághoz fordulás jogától. Ehhez képest a szabályozás negatívuma, hogy az érdemi elbírálásra alkalmasságot nem vonja be mérlegelési szempontként, amelyből adódóan a tényállást érintő bármekkora bizonytalanság az eljáró bíró egyéni megítélésétől függően kellő hivatkozási alapot adhat a vádindítvány elutasításához. Célszerű lenne ezért az eljárási törvény ezen passzusát *de lege ferenda* úgy módosítani, hogy az elutasítás konjunktív feltételeként az érdemi elbírálásra alkalmasság is szerepeljen.

⁵⁴¹ FÁZSI (2020): i. m. 200-201.

A Be. 794. § (3) bek. alapján a bíróság a vádindítványt nem utasíthatja el amiatt, hogy az nem tartalmazza a terheltnek a 184. § (2) bekezdésében felsorolt személyes adatait, és azok az ügyiratokból sem állapíthatók meg, ha a terhelt személyazonossága ezek hiányában is kétséget kizáróan megállapítható. Fázsi László a korábbi Be. azonos szabályozása kapcsán felveti, hogy a törvényi rendelkezést „hűen alkalmazni kívánó bíró az akár név megjelölése nélkül, tehát ismeretlen elkövető ellen benyújtott vádindítványt sem utasíthatná el törvényesen, ha egyébként kétséget kizáróan azonosítani tudja azt, akiről nem tud semmit.” A szerzőnek az 1998-as III. Be. 2. §-ának (2) bekezdésére alapított álláspontja, miszerint ilyenkor nyilván nem lehet szó törvényes vádról,⁵⁴² a hatályos Be. 422. § (1) bek. a) pontjára vetítve ma is helytálló. A név feltüntetése hiányában ugyanis nem beszélhetünk a vádlott azonosításra alkalmas megjelöléséről, vagyis a vád nem lesz alkalmas arra, hogy az alapján a bíróság a büntetőeljárást lefolytassa. Békés Ádám e téren egyező álláspontot képvisel: „ez a kivétel semmi esetben sem oldja fel azt a kötelező feltételt, miszerint a vádindítványnak tartalmaznia kell a vádlott azonosításra alkalmas megjelölését, hiszen az eljárás ezen szakaszában már a személyazonosság megállapítására nincs mód és lehetőség.”⁵⁴³

A cselekmény pontos leírása körében a közvadas ügyeknél ismertetett elvárások messzemenőig alkalmazandók a pótmagánvadas eljárásra. A vádindítványnak a tárgyi meghatározottság szempontjából is a vádirattal azonos követelményeknek kell megfelelnie. Lényeges különbség ugyanakkor, hogy pontos leírás hiányában nem adható ki a vádindítvány hiányosságainak pótlására felhívó végzés. Ez esetben az egyetlen helyes jogi megoldás a vádindítvány elutasítása, amelynek alapjául szolgáló tartalmi problémák komplexumát kiválóan szemlélteti a Debreceni Ítéltábla vádindítványt elutasító végzést helybenhagyó alábbi határozata. A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés vétsége és más bűncselekmények miatti pótmagánvadas ügyben előre bocsátotta az ítéltábla, hogy ha legalább egy bűncselekmény miatt törvényes a vádindítvány, akkor arra nézve le kell folytatni a pótmagánvadas eljárást. A Be. 422. § (1) bek. b) pontjával összefüggésben kiemelte, hogy az események kronológiai sorrendben történő leírása és a bűncselekmények törvényi tényállásainak idézése nem elegendő a vád tényállásának pontos rögzítéséhez. A vád szerkezetének követhetőnek és logikusnak kell lennie, amiből egyértelműen ki kell tűnnie a vádlói akaratnak, így meg kell jelennie a vádindítvány

⁵⁴² FÁZSI (2012a): i. m. 19.

⁵⁴³ POLT PÉTER (főszerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez. 2. kötet.* Budapest, Wolters Kluwer, 2018. 1593-1594.

szerint megjelölt „elkövetési magatartások” és a bekövetkezett eredmény között kimutatható okozati összefüggésnek. Világos és pontosan körülírt vádlói akarat hiányában a terhelt ugyanis nincs abban a helyzetben, hogy érdemben védekezni tudjon az ellene emelt vád tekintetében. A vizsgált vádindítvány ezzel szemben egy hosszabb időtartamot átölelő eseménysort írt le áttekinthetetlen és kaotikus formában, annak hangsúlyozásával, hogy a vádlottak a Btk. szerint – egyébiránt értelmezhetetlen logika alapján – megjelölt bűncselekményeket követtek el. A nagyszámú terhelt terhére rótt bűncselekmények egyes törvényi tényállási elemei mindazonáltal nem voltak aggálymentesen visszavezethetők a vádindítványban megfogalmazottakra. Nem lehetett megállapítani, hogy a foglalkozás körében elkövetett gondatlan (és nem követhetően vagylagosan szándékos) veszélyeztetéssel vádolt vádlottak esetében mi az a személyre szóló ténybeli kör, amellyel szemben védekezniük kell, személyre levonva mi az a cselekvőség, amelynek eredményeként a törvényi tényállás szerinti eredmény bekövetkezett. Nem derült ki, hogy az ok-okozati összefüggés az egyes vádlottak és az eredmény között fennáll-e, az milyen szakmai szabályszegésre vezethető vissza. Összességében a vádindítvány ezen cselekmény kapcsán nem tartalmazott a bírói gyakorlat által megkívánt pontosan meghatározott tényállást.⁵⁴⁴

A Pécsi Ítéltábla vádindítványt elutasító döntést helyben hagyó végzése több vádlott cselekvőségének beazonosítható megjelölése kapcsán tartalmazott orientáló útmutatást. A vádindítvány tartalmi legitimációs hibáját az ítéltábla abban látta, hogy a többes elkövetői alakzatra való utalás ellenére – adós maradt az egyes személyek pontos, egymástól elhatárolható cselekvőségének és elkövetői minőségének leírásával. Ez részint abban nyilvánult meg, hogy a vádindítvány megszövegezése több helyen nehezítette, illetve lehetetlenné tette az elkövetői szerepek azonosítását azáltal, hogy az I. r. vádlott és társai, vagy az I. r. vádlott többedmagával megjelölést tartalmazta olyan szövegkörnyezetben, amelyben a résztvevők jól azonosítható köre, személyre bontott tevékenysége egyáltalán nem derült ki. Ezáltal nem lett világos az egyes vádlottak büntetőjogi felelősségének a háttere, így az, hogy a bírósági eljárás során pontosan milyen ténybeli megállapítások ellen kellene védekezniük. Márpedig alapvető követelmény a vád egyértelműsége és körülhatároltsága, melynek hiányában a hatékony védelemhez való jog nem érvényesülhet. A vádindítvány emellett több vágon elleni bűncselekmény esetében nem volt alkalmas a bizonyítási eljárás lefolytatására, miután abból nem derült

⁵⁴⁴ Debreceni Ítéltábla Bf.II.620/2021/23. sz. végzés [14] [18]-[19] [21] [25] [28]

ki, hogy a pótmagánvádló pontosan kit és milyen cselekmény elkövetése miatt kívánt felelősségre vonni. Az ítéletábra összegző megállapítása szerint szükséges, hogy a vád tárgyává tett cselekmények megfeleltethetők legyenek egy-egy különös részi törvényi tényállásnak oly módon, hogy többes elkövetés esetén minden résztvevő büntetőjogilag értékelhető közreműködése elkülöníthetően felismerhető legyen.⁵⁴⁵

A 90. BK vélemény II.7. pontja a közvadás bűncselekményeknél kifejtettekkel párhuzamosan rögzíti, hogy amennyiben a pótmagánvádban leírt történeti tényállás nem merít ki bűncselekményt, nem a vád elutasításának, hanem az eljárás megszüntetésének van helye. Ha azonban a leírt tényállásból azért nem állapítható meg bűncselekmény, mert az hiányos, a vádindítványt el kell utasítani.⁵⁴⁶ Mindezt Fázsi László a következők szerint részletezi: bűncselekményhiányos „megszüntetésre pótmagánvád esetében is csak akkor van lehetőségünk, ha a bűncselekmény hiánya a vádindítvány adatai alapján nyilvánvalóan és azok mérlegelése nélkül minden további nélkül megállapítható, hiszen ellenkező esetben garantáltan határozatunk megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezését kockáztatjuk. Ha viszont a bűncselekmény megtörténtének lehetősége azért tűnik kétségesnek, mert az ennek megállapításához szükséges adatok hiányosak, akkor a vádindítványt el kell utasítanunk.”⁵⁴⁷

Bár nem kapcsolódik szervesen a vád törvényességének kérdéséhez, mégis mint elhatárolási problémát szükséges megemlíteni a vádindítvány megalapozottság hiányában való elutasításának esetét. A Be. 2024. március 1-jétől hatályos 794. § (5) bek. alapján, ha a vádindítvány elutasításának egyéb okból nincs helye, a bíróság a vádindítvány benyújtásától számított két hónapon belül megvizsgálja, hogy a vádindítványban vádlottként megjelölt személy megalapozottan gyanúsítható-e a vádindítvány tárgyává tett bűncselekmény elkövetésével. A (7) bek. a) és b) pontja szerint a bíróság nem ügydöntő végzésével a vádindítványt részben vagy egészben elutasítja, ha a vádindítványban vádlottként megjelölt személy vagy személyek valamelyike a vádindítvány tárgyává tett bűncselekmény, illetve valamely bűncselekmény elkövetésével nem gyanúsíthatók megalapozottan. Ez az új jogintézmény lényeges különbséget mutat a vád törvényességének hiánya miatti elutasítási okhoz képest, mivel a bíróság itt nem áll meg a vád történeti tényállásának szövegszintű vizsgálatánál, hanem

⁵⁴⁵ Pécsi Ítéletábra Bf.II.13/2023/6. sz. végzés [4]-[6] [23] [28]

⁵⁴⁶ 90. BK vélemény II.7.

⁵⁴⁷ FÁZSI LÁSZLÓ: A pótmagánvadás eljárás szabályainak értelmezése a bírói gyakorlatban. *Jogtudományi Közlemény*, 2012. (12), 493. /a továbbiakban (FÁZSI 2012b)/

ettől mélyebb értékelő tevékenységbe bocsátkozik. A később ismertető német,⁵⁴⁸ valamint angol példához hasonlóan abban kell állást foglalnia,⁵⁴⁹ hogy a vádlott vonatkozásában fennáll-e a megalapozott gyanú, azaz a nyomozási anyag, valamint a bíróság által a bizonyítási eljárás során feltárható tények alapján valószínűsíthető-e a vádlott elítélése.

2.3. A kiegészítő pótmagánvád

A büntetőeljárás törvénybe 2022. november 15. napjával beiktatott új eljárástípus, az „eljárás közhatalom gyakorlásával vagy közvagyon kezelésével kapcsolatos kiemelt bűncselekmények esetén” (Be. 817/A-W. §) a pótmagánvád speciális alakzata, amelyet az elmélet és a gyakorlat rendszerint a kiegészítő pótmagánvád vagy népvád kifejezésekkel illet.⁵⁵⁰ Az ilyen típusú jogintézményre Tremmel Flórián a pótnépvád (fakultatív közéleti vád) elnevezést használja.⁵⁵¹ A 28/2022. (XI.8.) AB határozat értelmében a vádkorrektívumok kategóriájába tartozik, amely kiegészíti, illetve szükség esetén kiterjeszti az ügyészség közvádlói funkcióját. A magánvádhoz és a pótmagánvádhoz képest a külön eljárás nívuma és különlegessége a „bárki általi vádemelés” kodifikálása.⁵⁵² Megteremti annak a jogszabályi feltételeit, hogy az ügy szempontjából akár teljesen kívülálló, a bűncselekménnyel összefüggésben közvetlen érdekkel nem rendelkező természetes vagy jogi személy a köz érdekében felléphessen, és egy kétlépcsős folyamat végén kikényszeríthesse a bíróság eljárását.⁵⁵³

Alkalmazhatósága két területet fog át: egyrészt sajátos vádkikényszerítési eljárás a sértett és a feljelentő szemszögéből a nyomozó hatóság és az ügyészség feljelentést elutasító vagy nyomozást megszüntető határozatával szemben, másrészt az ügyben közvetlenül nem érintett, „kívülálló” személyeknek biztosítja, hogy bizonyos közösséget érintő kiemelt bűncselekmények esetén vádindítvány benyújtásával – a bűnüldöző

⁵⁴⁸ BOHLANDER: i. m. 106.

⁵⁴⁹ SEBASTIAN BUSS: *Staatsanwaltschaft und Crown Prosecution Service*. Baden-Baden-Zürich/St. Gallen, Nomos, 2010. 126.

⁵⁵⁰ Székely György László a népvád kifejezés alkalmazását tekinti a legtalálóbbnak. (SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: Actio popularis: a „népvád” lehetősége a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 2023. (3), 154.)

⁵⁵¹ TREMMEL (2007): i. m. 440.

⁵⁵² SZÉKELY (2023): i. m. 154.

⁵⁵³ BARTKÓ et al.: i. m. 476., 478.

szervek részéről tapasztalt tétlenség korrektívumaként – a bírósághoz forduljanak.⁵⁵⁴ Mindenképpen szem előtt kell tartani, hogy a kiegészítő pótmagánvád jogintézményének igénybe vétele nem általános jellegű, hanem csak a Be. 817/A. § (1) bekezdésében taxatív felsorolt bűncselekményeknél adott. Ebbe a körbe tartoznak pl. bizonyos kivételektől eltekintve a korrupciós bűncselekmények, illetve egyes költségvetést károsító vagy nemzeti vagyonra elkövetett vagyon elleni bűncselekmények súlyosabban minősülő esetei,⁵⁵⁵ a hivatali visszaélés törvényben meghatározott egyes esetei, valamint a versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban. A tárgyi hatálya alá tartozik továbbá az előbbi bűncselekményekkel összefüggésben elkövetett bűnszervezetben való részvétel és a pénzmosás.⁵⁵⁶

A külön eljárás lényege, hogy ha az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a felsorolt bűncselekmények miatt – a Be. 817/B. § (1) bekezdésében meghatározott okokból – a feljelentést elutasítja, vagy az eljárást megszünteti, a nyomozás elrendelése vagy az eljárás folytatása érdekében a Be. 817/C. § (1) bek. alapján panasz benyújtása helyett felülbírálati indítvány terjeszthető elő a nyomozási bírónál a határozat kézbesítését követő egy hónapon belül.⁵⁵⁷ A külön eljárás kuriózuma a jogosulti kör, azaz, hogy a Be. 817/C. § (1) bekezdésében a feljelentő és a sértett részére biztosított fellépési lehetőség mellett („vádkikényszerítés”) a Be. 817/C. § (6) bek. bárki számára indítványozási jogosultságot biztosít.⁵⁵⁸ Ennek feltétele, hogy a feljelentő vagy a sértett a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozattal szemben ne éljen jogorvoslással, vagy ilyen alanyok az eljárásban ne is szerepeljenek, illetve fellépésük ne legyen megengedett (ilyen a (7) bek. szerint az állam és a közhatalmat gyakorló szerv, kivéve az Integritás Hatóságot). Ez esetben az eljáró hatóság bizonyos anonimizálási műveleteket követően a Be. 817/C. § (2) bekezdésének megfelelően köteles határozatát egy hónapra a törvényben előírt platformokon közzé tenni, hogy azt bárki megismerhesse. A jelzett egy hónapos időtartamon belül bármely természetes vagy nem természetes személy – a sértett, a feljelentő, a gyanúsított és a védő kivételével – felülbírálati indítványt nyújthat be.⁵⁵⁹

⁵⁵⁴ FARKAS KRISZTINA – KISS ANNA: Vádkorrekción a büntetőeljárásban, különös tekintettel a magyar és a német megoldásra. *Ügyészek Lapja*, 2022. (4), 25-34. <https://ugyeszeklapja.hu/?p=3925> /letoltve: 2025.08.12./

⁵⁵⁵ SZÉKELY (2023): i. m. 158.

⁵⁵⁶ FARKAS-KISS: i. m. 25-34.

⁵⁵⁷ SZÉKELY (2023): i. m. 158.

⁵⁵⁸ FARKAS-KISS: i. m. 25-34.

⁵⁵⁹ SZÉKELY (2023): i. m. 158.

A felülbírálati indítvány tulajdonképpen az eljárás lefolytatásának elutasítását vitató beadvány, amelyben a Be. 817/D. § (1) bek. alapján ki kell fejteni a vádemelés mellett szóló érveket, és az előterjesztőjének közölnie kell az ügyben bizonyítandó tény bizonyítására alkalmas adatokat, iratokat, nyilatkozatokat. Ha a Be. 817/D. § (2)-(3) bekezdésében írt eljárás szerint sem a határozatot hozó, sem pedig a felettes szerv nem tartja alaposnak az indítványt, a felülbírálat kérdésében a Be. 817/E. § (1) bek. alapján a Budai Központi Kerületi Bíróság Nyomozási Bírói Csoportjának nyomozási bírója határoz az ország területére kiterjedő illetékességgel. A Be. 817/F. § (4) bek. értelmében egyebek között azt kell megítélnie, hogy a sérelmezett döntés megállapításai megalapozottak és teljeskörűek-e. A felülbírálati indítvány eredményessége esetén a bíróság a Be. 817/F. § (2) bek. *b)* pontja alapján a megtámadott határozatot hatályon kívül helyezi, majd a Be. 817/G. § (1) bek. *a)* és *b)* pontja alapján a nyomozás külön döntés nélkül megindul vagy folytatódik. Ha ennek során a nyomozó hatóság vagy az ügyészség az eljárást újfent megszünteti, a korábbi előterjesztő a Be. 817/H. § (1) és (3) bek. alapján a határozat kézbesítésétől számított egy hónapon belül ismételt felülbírálati indítványt nyújthat be,⁵⁶⁰ amelynek eredményessége esetén a bíróság a Be. 817/H. § (7) bek. szerint a megtámadott határozat hatályon kívül helyezése helyett megállapítja, hogy vádindítvány benyújtásának lehet helye. Ez a vádemelés aktusát jelenti azzal, hogy a Be. 817/I. § (5) bek. alapján a vádindítványra a vádiratra vonatkozó rendelkezések alkalmazandók, és a Be. 817/J. § (1) bek. szerint vádindítványt csak a korábbi ismételt felülbírálati indítvány előterjesztője nyújthat be a határozatot hozó ügyészségnél vagy nyomozó hatóságnál (Be. 817/M. § (2) bek.). Ha ez a jogosult történetesen a sértett, akkor vádindítványt nem a pótmagánvádas eljárás, hanem kizárólag ezen külön eljárás szabályai szerint terjeszthet elő. A 817/J. § (2)-(3) bek. kimondja, hogy az állam és a közhatalmat gyakorló szerv vádindítvány benyújtására nem jogosult, mivel, ha az ügyészség az állami büntetőigényről lemondott, nem lehetséges, hogy az állam egy másik állami szerv útján a vádlói pozícióba visszakerüljön. Tekintettel arra, hogy ilyen szervként az Integritás Hatóság vádindítványt nem nyújthat be, az általa előterjesztett ismételt felülbírálati indítványnak való helyt adás esetén bármely természetes vagy nem természetes személy vádindítványt nyújthat be.⁵⁶¹

⁵⁶⁰ FARKAS-KISS: i. m. 25-34.

⁵⁶¹ SZÉKELY (2023): i. m. 158-159., 163.

A magyar eljárási jogban idegen testként ható jogintézmény bevezetése szemléletbeli változást kíván meg a jogalkalmazástól, mivel ahogy arra Székely György László is utal, az új szabályozás az alaki legitimációval rendelkezők körének bővítése felé nyit. Következésképpen a bíróságnak számolnia kell azzal a lehetőséggel, hogy a jövőben egyes személyek akár eljárási érintettség nélkül is vádlói pozíciót vehetnek fel.⁵⁶² A bármely természetes vagy nem természetes személy meghatározás pedig a vádlói legitimáció körültekintő és alapos vizsgálatát várja el a bíróságtól, amely adott esetben azzal is szembesülhet, hogy nem természetes személyként az Európai Ügyészség kíván fellépni az uniós pénzügyi források jogosulatlanok ítélt felhasználása miatt. Figyelemmel arra, hogy a törvény megszorító rendelkezést nem tartalmaz sem a fellépni szándékozó állampolgársága vagy honossága, sem egyéb körülményei vonatkozásában (kivéve az állami vagy közhatalmi jelleget), elméletileg az Európai Ügyészség vádindítvány benyújtási joga sem kizárt. A bíróságot a vádindítvány vonatkozásában is előzetes vizsgálati kötelezettség terheli, és azt a Be. 817/N. § (1) bek. c) pontja alapján alaki legitimáció hiányában elutasítja, ha a vádindítványt benyújtó személy e törvény alapján a vádindítvány benyújtására nem jogosult.

A Be. 817/M. § (3) bek. a)-c) pontja a vádindítvánnyal kapcsolatos tartalmi előírásokat rögzíti. Ennek alapján a vádindítványnak tartalmaznia kell a vádlott beazonosítható módon való megjelölését, a vád tárgyát képező cselekmény pontos leírását és annak jogi minősítését (Be. 422. § (1) bek. a)-c) pont), a bizonyítékok beazonosítható módon való megjelölését (Be. 422. § (2) bek. a) pont) és a bizonyítási indítványokat. A vád tárgyát csakis ezen külön eljárás tárgyi hatálya alá tartozó bűncselekmény képezheti.⁵⁶³ A bíróság elutasító döntést hoz a 817/N. § (1) bek. e) pontja alapján, ha a vádindítvány nem tartalmazza a Be. 817/M. § (3) bek. a) és b) pontjában meghatározottakat. A pótmagánvádas eljárással párhuzamos szabályozási konstrukció valósul meg tehát azzal, hogy a bíróság csak akkor utasíthatja el a törvényes elemek fogyatékosága miatt a vádindítványt, ha a vádlott nem beazonosítható vagy a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása, illetve a jogi minősítés hiányzik. A 817/N. § (3) bek. értelmében a vádindítvány nem utasítható el, ha az nem tartalmazza a vádlott személyes adatait, de személyazonossága ezek hiányában is kétséget kizáróan megállapítható.⁵⁶⁴ A cselekmény pontos leírásának hiánya mellett a jogalkotó itt sem

⁵⁶² SZÉKELY (2023): i. m. 162.

⁵⁶³ BARTKÓ et al.: i. m. 482.

⁵⁶⁴ Lásd az 542., 543. lj.-et.

nevesíti külön a leírás hiányosságát. Ennek a pótmagánvádas eljárásnál kifejtettek szerint jelentősége nincsen, hiszen tartalmi egzaktság nélkül nem teljesül a cselekmény pontos leírásának feltétele. Az érdemi elbírálásra alkalmasság követelményének, mint jogi kapaszkodónak a kihagyása azonban túlságosan kitágítja a mérlegelés kereteit, így kívánatos lenne e téren a jogszabálysövegnek a közvádas ügyek szabályozásához (Be. 492. § (2) bek. *d*) pont) való igazítása.

Külön kell szólni a vádindítvány megalapozottságának vizsgálatáról, amelyre a Be. 817/O. § (1) bek. alapján az után kerülhet sor, hogy a bíróság nem talált elutasítási okot és azt befogadta. Ennek keretében a bíróság azt vizsgálja a vádindítvány benyújtásától számított két hónapon belül, hogy a vádlottként megjelölt személy megalapozottan gyanúsítható-e a vádindítvány tárgyává tett bűncselekmény elkövetésével, más szóval fennáll-e a személyére konkretizált megalapozott gyanú. Ez más, mint a vád törvényességének vizsgálata, amely kifejezetten a vád történeti tényállásának a lehetséges jogi minősítés fényében való kontrolljára vonatkozik. Itt belép ugyanis egyfajta megelőző értékelő tevékenység, amelynek eredményeként azt kell eldönteni, hogy a bizonyítékok – valószínűleg, hitelt érdemlőnek elfogadásuk esetén – valószínűsítik-e a vádlott elítélését. Ha adott vádlott és cselekmény vonatkozásában a megalapozott gyanú nem áll fent, a Be. 817/P. § (1) bek. *a*) és *b*) pontja alapján a vádindítványt nem ügydöntő végzéssel el kell utasítani. Ezen tartalmi szempontú vizsgálatot illetik kritikával Bartkó Róbert és szerzőtársai, hiszen azzal, hogy a bíróság a befogadásról szóló döntésében állást foglal arról, hogy a megvádolt személy összefüggésbe hozható-e a bűncselekmény elkövetésével, érdemi bizonyításra tartozó tevékenységet végez, amelynek eredményéről az ügydöntő határozatban kellene számot adni.⁵⁶⁵

3. Jogorvoslatok

3.1. A másod és harmadfokú eljárás

A Be. 607. § (1) bek. *a*) pontja szerint a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi és az 567. § (2) bekezdésében meghatározott esetekben az eljárást megszünteti. A vád törvényességéhez kapcsolódóan ez a helyzet akkor áll fent, ha a másodfokú bíróság megállapítja, hogy a vádat nem az arra jogosult emelte (Be. 567.

⁵⁶⁵ BARTKÓ et al.: i. m. 483.

§ (2) bek. c) pont) vagy a vádirat nem vagy hiányosan tartalmazza a 422. § (1) bekezdésében írt törvényes elemeket, és emiatt a vád érdemi elbírálásra alkalmatlan (Be. 567. § (2) bek. d) pont). Ezen rendelkezések a Be. 625. § (1) bek. értelmében a harmadfokú eljárásban is alkalmazandók. Bár találunk olyan kúriai határozatot, amely kimondja, hogy a Be. szabályozása szerint már nem minősül abszolút eljárási szabálysértésnek a vádirat törvényes elemeinek hiánya,⁵⁶⁶ megítélésem szerint dogmatikailag helytállóbb a Belovics-Tóth tankönyv azon megközelítése, hogy ezen eljárási akadály is abszolút hatályú, hiszen fennállása esetén a másodfokú bíróságnak az eljárást mindenképpen meg kell szüntetnie, még akkor is, ha az eljárás folytatása felmentő ítélet hozatalával zárulhatna.⁵⁶⁷

A Be. 6. § (2) bek. döntési kötelezettséget telepít a bíróságra azzal, hogy a bíróságnak a vádról kell határoznia. A vád ki nem merítése az ítéletet megalapozatlanná teheti, mivel adott esetben a tényállás lényegi részei hiányossá válhatnak.⁵⁶⁸ Teljes a megalapozatlanság, ha a bíróság egyáltalán nem bírálja el a vád tárgyává tett cselekményt (pl. az ítéletben nem rendelkezik egyes vádpontokról), amely az ítélet Be. 610. § szerinti hatályon kívül helyezését eredményezi.⁵⁶⁹ Ha a vád megalapozatlansága azonban a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának egész eljáráson átívelő hiányából fakad, amelynek következtében az elsőfokú bíróság nem is volt olyan helyzetben, hogy a vád tárgyát képező cselekményt elbírálja, a Be. 607. § (1) bek. a) pontja alkalmazásával az elsőfokú ítélet (vagy ítéleti rendelkezés) hatályon kívül helyezése és az eljárás Be. 567. § (2) bek. d) pontja szerinti megszüntetése az eljárásjogilag helyes megoldás. Ilyen jellegű megalapozatlanság esetén nem lehet az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítani, hiszen a vád érdemi elbírálásra továbbra is alkalmatlan. A Be. 493. § (1) bek. szerinti hiányosság pótlására való felhívás a megismételt eljárásban egyébként már nem is lehetséges, hiszen a tárgyalás kitűzése után, a vád törvénytelenységét előidéző ok észlelésekor a Be. 567. § (3) bek. értelmében az eljárást nyomban meg kell szüntetni.

Ha a vád tartalma kétséges és azt a bíróság a saját belátása szerint úgy korrigálja, hogy a vád és az ítéleti tényállás azonossága nem marad meg, ítélete az eredeti (nem törvényes) vád vonatkozásában a fentiek szerint megalapozatlan lehet, míg a

⁵⁶⁶ Kúria Bhar.I.302/2019/20. sz. ítélet [72]

⁵⁶⁷ BELOVICS-TÓTH: i. m. 515-516.

⁵⁶⁸ HÁGER TAMÁS: Az ítéleti tényállás megalapozottságával kapcsolatos egyes kérdések a büntetőperben. *Jogelméleti Szemle*, 2013. (1), 37.

⁵⁶⁹ BARTKÓ et al.: i. m. 47.

megállapított történeti tényállásával akár túl is terjeszkedhet a vádon. A Kúria egy harmadfokú határozatán keresztül jól nyomon követhető a fent vázolt problematika, vagyis, hogy a vádirat képlékeny vagy bizonytalan megfogalmazása miként vezethet a vádelv (egyúttal az időszerűség követelményének) sérelméhez. A vádirat egy rendkívül tömören szerkesztett vádpontja szerint a III. és IV. r. vádlottak 2013. év novembere óta legalább két sértett Magyarországra történő toborzásában és szexuális célú kizsákmányolásában vettek részt. X és Y sértett magától jelentkezett és dolgozott prostituáltként a III. és IV. r. vádlott felügyelete alatt működő bordélyházban és más hotelokban. Az ítéleti tényállás ezen – 2 rendbeli társtettesként elkövetett emberkereskedelem büntetést érintő – része a büntetőjogi felelősség megállapításának alapjául szolgáló tényeket mindazonáltal az alábbi kiegészítéssel tartalmazta: A vádlottak be nem azonosítható személyazonosságú és számú, legalább két sértett prostitúcióra történő toborzásában, Magyarországra történő szállításában, majd szexuális kizsákmányolásában vettek részt. X és Y sértett magától jelentkezett és dolgozott prostituáltként a vádlottak felügyelete alatt működő bordélyházban és más hotelokban. Az nem volt bizonyítható, hogy X és Y sértett prostitúcióra történő toborzásában, Magyarországra szállításában, majd ilyen előzményeket követően szexuális célú kizsákmányolásában a vádlottak részt vettek volna.

A másodfokú bíróság érvelése szerint bár az elsőfokú bíróság helytállóan következtetett arra, hogy a vádlottak bűnössége a vádiratban nevesített két sértett viszonylatában bizonyítottság hiányában nem volt megállapítható, tévedett amikor a vád keretein túllépve, a két ismeretlen sértettet érintően megállapíthatónak látta az ugyanezen jogszabályhely szerinti bűncselekmény megvalósulását. Kiemelte, hogy mivel a Be. – akkor hatályos szabályozása – nem tartalmazott a másodfokú bíróság számára követendő eljárási rendet arra, ha az elsőfokú bíróság a vádon túlterjeszkedik, az ismeretlen személyazonosságú sértettekhez kapcsolódó 2 rendbeli társtettesként elkövetett emberkereskedelem büntette miatt emelt vád alól a Be. 566. § (1) bek. a) pontja alapján a vádlottakat bűncselekmény hiányában felmentette.⁵⁷⁰

A harmadfokú bíróság rámutatott arra, hogy szövegezésbeli pontatlanság okán az elsőfokú bíróság téves értelmezést tulajdonított a vádirat ezen tényállási pontjának, amelynek eredményeként a vádon túlterjeszkedve állapította meg a vádlottak büntetőjogi felelősségét a két ismeretlen személyazonosságú sértett sérelmére elkövetett cselekményt

⁵⁷⁰ Kúria Bhar.I.432/2020/22. sz. ítélet

illetően. Tekintettel arra, hogy jelen esetben a tettazonosság fel sem merülhetett, ellenben a két ismeretlen személyazonosságú sértett esetében a vád egyáltalán nem tartalmazta az elkövetési magatartás pontos leírását, a felmentő rendelkezés mellőzésével, a Be. 567. § (2) bek. *d)* pontjának 1. fordulata alapján a 2 rendbeli társtettesként elkövetett emberkereskedelem büntette miatt indult eljárást megszüntette.⁵⁷¹ Hangsúlyozta továbbá, hogy noha a korábban eljáró bíróságok helyesen jutottak arra a következtetésre, hogy az ismert személyazonosságú sértettek esetében az emberkereskedelem büntettének elkövetése a két vádlottra nem bizonyítható, elmulasztottak a tulajdonképpen vád tárgyává tett cselekmény kapcsán felmentő rendelkezést hozni. Ily módon a vád kimerítésére sem az elsőfokú, sem a másodfokú eljárásban nem került sor. Mindezek alapján a Kúria a vád tényleges tárgyát illetően a Be. 566. § (1) bek. *c)* pontjának 1. fordulata alapján bizonyítottság hiányán alapuló felmentő rendelkezést hozott.⁵⁷²

Az egymást követő bírói döntések összegzéseként megállapítható, hogy jóllehet a Kúria alkalmazhatónak látta a Be. 567. § (2) bek. *d)* pontja szerinti megszüntetési okot, a két ismeretlen személyazonosságú sértett vonatkozásában az ügyészség részéről egyáltalán nem történt vádemelés. A vádon túlterjeszkedés tilalmának megszegése, mint az eljárás lefolytatására lényeges hatással bíró eljárási szabálysértés az akkor hatályos szabályok szerint pedig leginkább a Be. 609. § (1) bekezdésében írt relatív eljárási szabálysértés fogalma alá lett volna vonható. Kétségtelen, hogy az e helyett alkalmazott jogszabályhely lehetővé tette az ítélet új eljárás lefolytatása melletti hatályon kívül helyezésének elkerülését, a törvényes elemek hiányosságának jogorvoslati eljárásban való számonkérése vádemelés nélkül kevésbé volt igazolható. A pontos leírás követelménye ugyanis a vád tárgyává tett cselekményhez kapcsolódik, így ahhoz, amit a vádló a történeti tényállásban elkövetési magatartásként szerepeltet. Vád tárgyává nem tett cselekmény esetén a pontosság kritériuma irreleváns, mivel ilyenkor a vád törvényessége helyett a tettazonosság sérül.⁵⁷³

⁵⁷¹ A Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.69/2020/50. számú ítéletében – egyező álláspontot képviselve – rögzítette, hogy mivel a hatályon kívül helyező és az eljárást a vádon túlterjeszkedés miatt megszüntető rendelkezés lehetőségét a Be. akkor hatályos 607. §-a külön nem nevesítette, ilyen rendelkezés jogalapja a Be. 567. § (2) bek. *d)* pontja lehetett a Be. 607. § (1) bek. megfelelő alkalmazásával.

⁵⁷² A harmadfokú bíróság ezzel először bírálta el érdemben a vád tárgyát, vagyis a ki nem küszöbölhető, teljes megalapozatlanságot a vád kimerítésével orvosolta. A jogorvoslati eljárás során hozott ilyen döntés ugyanakkor megfosztja a jogosultakat a fellebbezés lehetőségétől.

⁵⁷³ CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A Kúria ítélete emberkereskedelem büntette miatti büntetőügyben. A vád törvényességének összefüggései a vádon túlterjeszkedés tilalmával és a vád kimerítésének kötelezettségével. *JeMa*, 2024. (1-2.)

A 2024. március 1-jétől hatályos szabályozás viszont már nemcsak látszatzmegoldást kínál,⁵⁷⁴ hiszen a Be. újonnan beiktatott 607. § (1) bek. *b*) pontja értelmében a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi és az eljárást ügydöntő végzéssel megszünteti, ha az elsőfokú bíróság a vádban le nem írt cselekmény alapján a vádlott bűnösségét állapította meg, felmentette, vagy vele szemben az eljárást megszüntette.⁵⁷⁵ Megjegyzendő, hogy a vád kimerítésére első ízben a harmadfokú eljárásban került sor, amely azt is eredményezte, hogy a határozat jogereje miatt további jogorvoslati lehetőség hiányában az érintettek e cselekmény kapcsán nem élhettek érdemben rendes jogorvoslati jogukkal, emellett az ügydöntő határozat alapját továbbra is a korrekció nélküli „törvénytelen” vád képezte. A most rendelkezésre álló eljárásjogi eszközök birtokában a tisztességes eljárás követelményével leginkább összhangban álló megoldás az ismert sértetteket érintő cselekmény kapcsán a Be. 607. § (1) bek. *a*) pontja, az ismeretlen sértettek esetében a Be. 607. § (1) bek. *b*) pontja szerinti megszüntetés lehetett volna.

Másodfokú eljárásra alapot adhat a vád törvényessége hiányának törvénytörő megállapításával bekövetkezett eljárásmegszüntetés is. Ilyenkor egy minden feltételében törvényes vádat értekel az elsőfokú bíróság végzetes alaki vagy tartalmi hibával rendelkezőnek. Az 1. BK vélemény értelmében a Be. 492. § (2) bek. *c*) és *d*) pontja, valamint a Be. 567. § (2) bek. *c*) és *d*) pontja szerinti eljárást megszüntető végzés ellen az általános szabályok szerint fellebbezésnek van helye. Mivel a törvény kizárja, hogy a vádlott vagy a védő a vádlott terhére jelentsen be fellebbezést (az eljárás folytatása érdekében bejelentett fellebbezés pedig nyilvánvalóan ilyen), az eljárás megszüntetése miatt csak az ügyészség, a magánvádló vagy a pótmagánvádló élhet jogorvoslattal. Mindezek alapján a megszüntető végzés ellen bejelentett vádlotti vagy védői fellebbezés a törvényben kizárt, melyet a Be. 588. § (1) bek. alapján már az elsőfokú bíróságnak el kell utasítania. Amennyiben ez elmarad, a fellebbezés elutasítása a másodfokú bíróságra hárul a Be. 597. § (1) bek. szerint. Lényeges, hogy ha a vádló fellebbezése annak

⁵⁷⁴ A jogszabályváltozás jelzett időpontjáig a vádon túlterjeszkedésre a Be. 609. § (1) bek. szerinti relatív eljárási szabálysértés jogkövetkezményét lehetett volna még alkalmazni. Ez nem számított azonban a legadekvátabb megoldásnak, hiszen ilyenkor az ügydöntő határozat hatályon kívül helyezésével új eljárást kellett volna lefolytatni, amely lényegében a saját maga megszüntetésére korlátozódott volna. Ezt orvosolta a Be. új 607. § (1) bek. *b*) pontja.

⁵⁷⁵ A vád törvényes elemének (a cselekmény leírásának) hiányára alapított eljárásmegszüntetést számos másod és harmadfokú döntés alkalmazta analóg módon a vádon túlterjeszkedés jogkövetkezményének levonására: Fővárosi Törvényszék 23.Bf.10.660/2018/8. sz. ítélet, Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.299/2019/83., 5.Bf.69/2020/50., 3.Bf.162/2021/41. és 3.Bf.194/2020/189. sz. ítélet, Debreceni Ítéltábla Bf.II.323/2023/72. sz. ítélet, Kúria Bhar.II.479/2023/22. sz. ítélet

megállapítására irányul, hogy a bíróság tévesen szüntette meg az eljárást a vád törvényes elemeinek hiánya miatt, a fellebbezés elbírálása során nem vehető figyelembe, amennyiben a vádló utólag, a fellebbezésben vagy a másodfokú eljárásban pótolja az eljárás megszüntetésére okot adó hiányosságokat.⁵⁷⁶ Ha a másodfokú bíróság megállapítja, hogy az elsőfokú bíróság a Be. 492. § (2) bek. *c)* és *d)* pontjára, valamint az 567. § (2) bek. *c)* és *d)* pontjára alapítva az eljárást törvénysértő módon szüntette meg, a Be. 608. § (1) bek. *e)* pontja szerint nem ügydöntő végzésével az elsőfokú bíróságot – a határozat hatályon kívül helyezése mellett – új eljárásra utasítja. Ugyanígy kell eljárni a harmadfokú eljárásban a Be. 625. § (2) bek. *a)* pontja alapján.

Specialitása okán külön kell szót ejteni a pótmagánvádas eljárásról. Kérdés, hogy a másodfokú bíróság milyen döntést hozzon akkor, ha az elsőfokú bíróság alaki vagy tartalmi okból törvénysértően állapítja meg a vád törvényességének hiányát, és ez alapján a vádindítványt elutasítja. A 90. BK vélemény II.4. pontja kimondja, hogy a másodfokú bíróság nem veheti át az elsőfokú bíróság hatáskörét, és az elsőfokú végzés megváltoztatásával nem mondhatja ki azt, hogy a vádindítványt elfogadja. A Be. 608. § (1) bek. *e)* pontja szerinti hatályon kívül helyezési ok mindazonáltal csak a vád törvényessége hiányának törvénysértő megállapítása miatti eljárásmegszüntetést szabályozza, ami nem azonos a vádindítvány elutasításával. Mint ahogy arra Fázsi László is rámutat, a vádindítvány elutasításakor az eljárás megszüntetése fel sem merülhet, mivel az elutasításból adódóan az eljárás meg sem indult. Igazolhatóbb tehát az eljárás lefolytatására lényeges hatást gyakorló relatív eljárási szabálysértésre alapított hatályon kívül helyezési ok új eljárásra utasítás mellett (Be. 609. § (1) bek.), hiszen ez esetben a vádindítvány elutasításának szükségképpen kihatása van az eljárás lefolytatására.⁵⁷⁷

3.2. A felülvizsgálat és a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat

Eljárási törvényünk 649. § (2) bek. *a)-f)* pontjaiban kimerítően felsorolja azokat az eljárási szabálysértéseket, amelyek miatt a törvény biztosítja a felülvizsgálat igénybevételének lehetőségét. A törvényben tételesen fel nem sorolt eljárási szabálysértés miatt felülvizsgálat alappal nem kezdeményezhető.⁵⁷⁸ Ezeket áttekintve, a vád törvényességének csupán egyetlen aspektusa, az alaki legitimitáció hiánya miatt lehet a Be.

⁵⁷⁶ 1. BK vélemény II.1.b.

⁵⁷⁷ FÁZSI (2012b): i. m. 495.

⁵⁷⁸ Kúria Bfv.II.560/2023/9. sz. végzés [49]

649. § (2) bek. c) pontja alapján felülvizsgálati indítványt előterjeszteni.⁵⁷⁹ A téma szempontjából releváns 649. § (2) bek. d) pontjának 2. fordulata utal ugyan az abszolút hatályon kívül helyezési okok csoportjára (Be. 608. § (1) bek.),⁵⁸⁰ de a III. Be. ilyen tárgyú rendelkezésével ellentétben (416. § (1) bek. c) pont, 373. § (1) bek. I. pont c) alpont) az már nem nevesít a törvényes vád hiányára alapított feltétlen hatályon kívül helyezési okot. Figyelemmel arra, hogy a Be. 648. §-a szerint felülvizsgálatnak kizárólag a bíróság jogerős, vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen van helye, a Be. 649. § (2) bek. d) pontjára és 608. § (1) bek. e) pontjára alapítva nem vezet hatályon kívül helyezéshez a Be. 663. § (2) bek. alapján az, ha a bíróság a Be. 492. § (2) bek. d) pontjának vagy az 567. § (2) bek. d) pontjának alapjául szolgáló ok törvénysértő megállapításával – a vád törvényességének hiánya miatt – az eljárást nem ügydöntő végzésével megszüntette. Az ügyészség által a bíróságra benyújtott vádirat szintén nem a bíróság ügydöntő határozata, így az eljárási törvény 422. §-ában a vádirattal szemben támasztott követelmények esetleges megsértése még az erre történő hivatkozás helytálló jellege esetén sem ad alapot érdemi felülvizsgálatra.⁵⁸¹

A fentiek alapján eljárási szabálysértés miatt felülvizsgálati indítvány csak akkor terjeszthető elő, ha a bíróság a határozatát nem az arra jogosult által emelt vád alapján hozta meg. E felülvizsgálati ok pedig akkor foghat helyt, ha a vádló nem rendelkezett törvényi felhatalmazással a vádemelésre.⁵⁸² Ilyenkor a Kúria a felülvizsgálati indítvánnyal megtámadott határozatot a Be. 663. § (2) bek. alapján hatályon kívül helyezi, és az eljárást megszünteti. A Kúria több határozatában az alaki legitimáció problematikáját kiterjesztően értelmezte, kiemelve, hogy a törvény említett passzusa nyilvánvalóan nem csak akkor kerül alkalmazásra, ha az eljárás alapját képező vádat nem az arra jogosult emelte, hanem akkor is, ha az adott személlyel szemben és az adott cselekmény tekintetében (bárki által emelt) vád hiányában járt el a bíróság.⁵⁸³ Ez a megoldás szintén a vádon túlterjeszkedés esetére irányadó jogszabályi rendelkezés hiányának áthidalására szolgált,⁵⁸⁴ azonban dogmatikai oldalról sebezhető maradt, hiszen a vád törvényessége, így az alaki legitimáció is csak a vád tárgyává tett cselekmény

⁵⁷⁹ A Kúria Bfv.III.51/2019/5. és Bfv.I.360/2019/7. sz. végzéseiből is következően a tartalmi legitimáció hiánya már nem felülvizsgálati ok.

⁵⁸⁰ Kúria Bfv.II.262/2023/14. sz. végzés [45]

⁵⁸¹ Kúria Bfv.II.560/2023/9. sz. végzés [49]

⁵⁸² Kúria Bfv.I.587/2022/75. sz. végzés [251], Bfv.I.645/2022/9. sz. végzés [93]

⁵⁸³ Kúria Bfv.III.380/2022/8. sz. végzés [69] (Ugyanezen gyakorlat ismerhető meg a Bfv.II.560/2023/9. sz. végzés [50], a Bfv.II.262/2023/14. sz. végzés [46] és a Bfv.II.1.522/2023/14. sz. végzés [31] bekezdéséből.)

⁵⁸⁴ Másik megoldásra lásd 571. lj.-et.

viszonylatában vizsgálható. Ezt orvosolta a Be. 2024. március 1-jétől hatályos módosítása, amely a vádon túlterjeszkedés esetére bevezette a Be. 607. § (1) bek. *b*) pontját, amely parallel módon a Be. 649. § (2) bek. *d*) pont 1. fordulatóban is visszaköszön. Eszerint felülvizsgálatnak van helye, ha a bíróság a határozatát a Be. 607. § (1) bek. *b*) pontjában meghatározott eljárási szabálysértéssel (vádon túlterjeszkedés) hozta meg.

Azt, hogy a fenti hatályon kívül helyezési ok a vádon túlterjeszkedést meghaladó potenciált rejt magában, kiválóan szemlélteti a Kúria egy felülvizsgálati eljárásban hozott határozata, amely közvetetten a vád tartalmi hiányosságainak sérelmezhetőségére is alapot teremthet. A jogeset lényege szerint a Btk. 342. § (1) bek. *b*) pontjába ütközö bünsegédként elkövetett közokirat-hamisítás büntettével vádolt V. r. terhelt cselekvősege kapcsán a vádirat annyit tartalmazott, hogy a IV. és V. r. terhelt között felvetődött, hogy az V. r. terheltnek lehetősége van szakmunkás bizonyítvány beszerzésére, majd a IV. r. terhelt neki pénzt és adatokat továbbított. Az I. r. terhelt az V. r. terheltet is magában foglaló közvetítöi láncolaton keresztül egy képzettséget valótlán tanúsító szakmunkás bizonyítványra tett szert, majd azt és annak „javított” változatát megküldte a könyvelőjének, hogy az e képzettséget felvegye az egyéni vállalkozásához. A hamis közokirat I. r. terhelt általi illetén felhasználásához a társai szándékosan, anyagi ellenszolgáltatásért segítséget nyújtottak. A vádirat tehát nem rögzítette az V. r. terhelt tudattartalmának megállapításához szükséges azon tényeket, amelyek kapcsán a közreműködése egyáltalán vizsgálható lett volna. Az elsőfokú bíróság észlelte a vádirat hiányosságát, mindazonáltal ügyészi vádmódosítás hiányában kiegészítette a vádirati tényállást azzal, hogy V. r. terhelt tudta, hogy az I. r. terhelt nem rendelkezik valódi képesítéssel, továbbá ő adta át az adatokat és a pénzt egy ismeretlen személynek hamisítás céljából. A tényállás bíróság általi kiegészítése nem pusztán részletező vagy értelmezö jellegű volt, hanem ez konkretizálta a vádból hiányzó, a bünösség alapjául szolgáló szándékos bünsegédi magatartás lényegi elemeit. Tekintettel arra, hogy a bíróságnak a vádiratban le nem írt ténymegállapításai tették lehetővé az V. r. terhelt bünössége megállapítását, a Kúria a Be. 649. § (2) bekezdés *d*) pont első fordulója alapján – figyelemmel a Be. 607. § (1) bekezdés *b*) pontjára – vádon túlterjeszkedés miatt az első és másodfokú ítéleteket hatályon kívül helyezte és az eljárást megszüntette.⁵⁸⁵ Mindebből adódóan, a felülvizsgálati eljárásban mérlegelendő, hogy a vitatott vádirati hiba

⁵⁸⁵ Kúria Bfv.III.1334/2024/9. sz. végzés [51]-[63]

megmaradt-e a cselekmény pontos leírásának (nem orvosolt) hiánya körében, azaz nem lépte túl a homályos, nem kellően egyértelmű, elnagyolt megfogalmazás problematikáját, vagy a tényállásszerűség hiányának reparálása céljából a vádban nem szereplő, a vádlott büntetőjogi felelősségét megalapozó új tények ítéleti tényállásban való megállapítása már vádon túlterjeszkedést valósított meg.

Tekintve, hogy a vádirat törvényes elemeinek hiánya nem képez felülvizsgálati okot, a kifejezetten erre alapított felülvizsgálati indítvány törvényben kizárt. Lényeges, hogy felülvizsgálatnak akkor sincs helye, ha a megtámadott határozat meghozatalának időpontjában ezen eljárási szabálysértés még alapot adott a rendkívüli jogorvoslat lefolytatására.⁵⁸⁶ A felülvizsgálat korlátozott lehetősége ellenére akadnak olyan védői érvelések, amelyek mégis a tartalmi legitimáció hiányosságait róják fel. A hatályon kívül helyezés imént részletezett közvetett okától eltekintve, ezek nem vezethetnek sikerre, hiszen a vád törvényes elemeinek vizsgálatára csak az ügydöntő határozat jogerőre emelkedéséig van lehetőség, így az kizárólag rendes jogorvoslat tárgyát képezheti.⁵⁸⁷ Egy bünszervezetben elkövetett készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés büntette miatti ügyben hangsúlyozta a Kúria, hogy a védő azon okfejtése, amelyben az elkövetési magatartásokat hiányolva a vád törvényességét kérdőjelezi meg, a felülvizsgálati okok között nem azonosítható. Figyelemmel arra, hogy a vád törvényességének hiányát a védő tartalmi kifogásokra alapozta, a Kúria a támadott határozatokat hatályban tartotta.⁵⁸⁸

A Be. 667. § (1) bek. alapján a bíróság törvénysértő jogerős ügydöntő határozata és végleges nem ügydöntő végzése ellen a legfőbb ügyész törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslattal élhet, ha a (2) bek. *a)* és *b)* pontjára figyelemmel a törvénysértés perújítással, felülvizsgálattal vagy egyszerűsített felülvizsgálattal nem orvosolható és a támadott határozatot nem a Kúria hozta. Törvénysértés alatt a fellebbezésben kifogásolható bármely, így akár eljárásjogi jogszabályi rendelkezés megszegése is értendő.⁵⁸⁹ Ha a bejelentett jogorvoslat pl. alaki vagy tartalmi legitimáció hiánya okán alaposnak bizonyul, a Be. 669. § (1) és (2) bek. alapján a Kúria ítéletében megállapítja, hogy a sérelmezett határozat törvénysértő és az eljárást megszünteti. Lényeges, hogy a támadott határozat a terhelt hátrányára nem változtatható meg, ekként a Be. 608. § (1) bek. *e)* pontja szerinti esetben a Kúria kizárólag annak megállapítására szorítkozhat a Be.

⁵⁸⁶ Kúria Bfv.II.491/2021/5. sz. végzés [38] [44], BH 2019.103.

⁵⁸⁷ Kúria Bfv.I.969/2021/7. sz. végzés [24]

⁵⁸⁸ Kúria 2.Bfv.II.613/2021/10. sz. végzés [26] [45] [47] [95]

⁵⁸⁹ BELOVIC-S-TÓTH: i. m. 580-581.

669. § (3) bek. értelmében, hogy a bíróság a vád törvényessége hiányának törvénysértő megállapításával szüntette meg az eljárást. Tekintettel arra, hogy a rendkívüli jogorvoslatot éppen a vádemelésért és vádképviselertől felelős szerv legfőbb vezetője nyújthatja be, a jogintézmény e területen való alkalmazásának valószínűsége csekély, hiszen nehezen képzelhető el, hogy a legfőbb ügyész utóbb vitatná a vád törvényességét vagy törvénysértő eljárásmegszüntetés esetén korábban ne élne jogorvoslattal.

4. Az empirikus kutatások eredményei

4.1. A bírósági kutatás

4.1.1. A magánvádas ügyek tapasztalatai

A jelen és a következő alfejezetben csak a magánvádas és pótmagánvádas ügyek Csongrád-Csanád vármegyében érvényesülő gyakorlati tapasztalatainak elemzésébe bocsátkozom, mivel a közzéadás ügyek igen alacsony bekerülési rátájára (a vármegye 5 éves közzéadás ügyérkezéséhez képest összesen 7 ügy) és a bennük felmerülő problémák egyediségére tekintettel ezeket inkább példaként volt célszerű felhozni a tartalmi legitimitás vizsgálati szempontjainak kialakításánál.

A Szegedi Törvényszék területén lévő 5 járásbíróság magánvádas ügyeiben erőteljesen megmutatkozott a professzionális vádiratszerkesztés sajátosságainak hiánya, amely leginkább a törvényi tényállási elemeknek megfelelő vádlotti cselekvőség leírásának esetlegességében vagy annak teljes elmulasztásában volt tetten érhető. Az alaki legitimitás hiányára alapított vagy ahhoz is köthető eljárásmegszüntetés mindössze két esetben merült fel. Az egyik ilyen ügyben a feljelentő egyrészt kérte az ügyészséget, hogy csalás miatt emeljen vádat a végrehajtó foglalkozású feljelentett ellen, mivel az kifejezett bírói kötelezés ellenére szándékosan, anyagi kárt okozva nem volt hajlandó töröltetni a nem létező tartozásából eredő végrehajtási jogot. Ezt meghaladóan magánvádas eljárás iránti kérelmet is előterjesztett rágalmozás vétsége miatt ugyanezen tényállás alapján. A bíróság eljárást megszüntető végzésében rámutatott arra, hogy a vádlói (alaki) legitimitás hiányában tett ilyen indítvány mindössze feljelentésnek tekinthető. Hivatkozott arra, hogy a Be. 25. § (1) bek. szerint az állam büntetőjogi igényének kizárólagos érvényesítőjeként a közzéadói feladatokat az ügyészség látja el, ekként közzéadói feladatokban más állami

szerv vagy más személy nem működhet közre. Figyelemmel arra, hogy a feljelentő feljelentésében foglalt cselekménye közvádra üldözendő cselekményt (helyesen hatóság félrevezetését és hivatali visszaélést) valósított meg, – azonos tényállás mellett – a magánvádló vádlói legitimitással nem rendelkezhetett, tehát a törvényes vád egyik alapvető feltétele (a vádemelésre jogosulttól származó indítvány) hiányzott. Erre tekintettel a bíróság az eljárást a Be. 492. § (2) bek. c) pontja alapján megszüntette. Abból a megállapításból, hogy korábban folytatott az ügyészség eljárást a közvádas bűncselekmény miatt, következik, hogy a bíróság miért nem küldte meg részére a feljelentést és az ügyiratokat a Be. 766. § (1) bek. a) pontja alapján.⁵⁹⁰

A fentiekén kívül, egy döntően tartalmi legitimáció hiányára alapított eljárást megszüntető végzésben a bíróság mellékesen megjegyezte, hogy a magánvádló vádemelési jogosultságát is kétségesnek találta, mivel a feljelentéshez csatolt, utóbb kék színnel kijelölt, egymással összefüggésben nem értelmezhető, kiragadott szövegrészekben a sértett személye nem volt azonosítható. Az, hogy a feljelentő jogát, jogos érdekét a vádlotti bejegyzések, ezen belül is a vád tárgyának tekinthető, megjelölt szövegrészek milyen módon sértették vagy veszélyeztették, sem a feljelentésben, sem az annak kiegészítésére irányuló sértetti beadványban nem került kifejtésre. Ebből adódóan az is kérdésessé vált, hogy a feljelentés, illetve a magánindítvány megtételére, azaz a magánvádlói jogok gyakorlására a feljelentő ténylegesen jogosult volt-e a vádlottal szemben a vád tárgyát képező Facebook-bejegyzések kapcsán.⁵⁹¹ A sértett személyének beazonosíthatatlansága itt nem bűncselekmény hiányos megszüntetési okként, hanem eljárási akadályként került értékelésre.

A tartalmi legitimáció terén a vádlott személyének beazonosítható megjelölése 2 esetben okozott gondot. A Makói Járásbíróság ügyérkezésében lehetett erre az egyik példát találni egy sajátos eljárásjogi megoldással. A csoportosan elkövetett garázdaság büntette miatti nyomozást a nyomozó hatóság a Be. 398. § (1) bek. c) pont alapján megszüntette, és az iratokat megküldte a bíróságnak a könnyű testi sértés vétsége miatt előterjesztett magánindítványra tekintettel. Figyelemmel arra, hogy az eljárásban 7 személy került gyanúsítottként kihallgatásra, a bíróság felhívta a magánvádlót, hogy terjesszen elő egyértelmű nyilatkozatot, hogy a büntetőeljárást a nyomozás során ismertté vált gyanúsítottakkal vagy más személlyel szemben kéri-e lefolytatni. A magánvádló

⁵⁹⁰ Szegedi Járásbíróság 7.Bpk.89/2019/11. sz. végzés

⁵⁹¹ Szegedi Járásbíróság 15.B.363/2023/5. sz. végzés

passzivitását követően meghozott eljárást megszüntető végzésben a bíróság hangsúlyozta, hogy magánindítványra üldözendő bűncselekmény esetén a bíróság a Be. 771. § (2) bek. *b)* pontja értelmében az eljárást megszünteti, ha a sértett mulasztását a feljelentés visszavonásának kell tekinteni. A bíróság az előbbi felhívás teljesítésének elmaradását ilyen mulasztásként értékelte, ekként a büntetőeljárást a Be. 492. § (1) bek. *i)* pontja alapján megszüntette. Kiemelendő, hogy bár helytállóan utalt a végzés arra, hogy az eljárás megszüntetésének ténybeli alapja a feljelentettek személyének határozatlanságából eredő pontosítás elmulasztása volt, dogmatikai szempontból az eljárás megszüntetése inkább a Be. 492. § (2) bek. *d)* pontja alá tartozott a feljelentett(ek) személyének beazonosíthatatlanságából fakadó, a Be. 422. § (1) bek. *a)* pontja szerinti tartalmi legitimitáció hiánya miatt.⁵⁹²

A Szentesi Járásbíróság előtt becsületsértés vétsége miatt indult ügyben a sértett kifejezetten kérte feljelentésében a nyomozás elrendelését az ismeretlen személyazonosságú feljelentett felkutatására, kilétének megállapítására. Ehhez képest a bíróság a feljelentőt a feljelentett személyének pontosítására hívta fel, majd a hiányosság pótlásának elmulasztása miatt az eljárást megszüntette. A másodfokon eljáró Szegedi Törvényszék kiemelte, hogy szükségtelen volt a feljelentőt a számára ismeretlen feljelentett személyének megjelölésére felhívni, hiszen attól a feljelentésben tett nyilatkozatra tekintettel eredmény nem volt várható. Az elsőfokú bíróságnak a feljelentés alapján nyomozást kellett volna elrendelnie, így törvénysértően járt el, amikor a hiányosság pótlásáról rendelkezett és annak elmulasztása miatt az eljárást megszüntette. Ebből adódóan a másodfokú eljárásban nem orvosolható, az eljárás lefolytatására lényeges hatással bíró eljárási szabálysértés okán az elsőfokú bíróság végzését a Be. 609. § (1) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte.⁵⁹³

A leggyakrabban észlelhető fogyatékoság a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának a hiányából adódott. Több esetben hiányzott a magánindítvány joghatályos előterjesztésének megállapítását szolgáló körülmények rögzítése, így az, hogy a feljelentés tárgyát képező cselekmény mikor történt, és arról a magánvádló mikor szerzett tudomást.⁵⁹⁴ Gyakran lehetett azzal találkozni, hogy az érzelmi töltettel felvázolt mellékkörülmények részletes bemutatása mellett háttérbe szorult a feljelentés tárgyát

⁵⁹² Makói Járásbíróság 3.Bpk.47/2021/5-6. sz. végzés

⁵⁹³ Szentesi Járásbíróság 5.Bpk.174/2023/2. sz. végzés

⁵⁹⁴ Szegedi Járásbíróság 28.Bpk.18/2021/2., 21.Bpk.1132/2020/2. és 4., 28.Bpk.1099/2020/4-5., 34.Bpk.1402/2019/2-3., 24.Bpk.1253/2019/2-3. és 34.Bpk.2522/2018/3-4. sz. végzés

képező cselekmény részletes rögzítése. Ez leginkább az egymással rokoni viszonyban álló magánvádló és vádlott között indult ügyekben merült fel, amikor is nagyobb hangsúlyt kapott a személyes sérelem miként megélése, teljesen háttérbe szorítva a vád tárgyát képező cselekmény leírását, amely eltörpült a felek közötti kapcsolat megromlásához vezető út bemutatása és a vádlott kifogásolható viselkedésének cizellált körülírása mellett.⁵⁹⁵

Könnyű testi sértés vétségének számonkérése esetén előfordult, hogy elmaradt a bántalmazás mikénti megvalósulásának bemutatása, valamint magának a testi sérülésnek a gyógytartam meghatározásához szükséges terjedelmű leírása, amelyek a feljelentéssel szemben támasztott egyértelműség követelményének nem feleltek meg. Ezt kiválóan szemlélteti a következő jogeset: a feljelentés lényege szerint a feljelentő felesége a vádbeli napon könnyű testi sértést követett el a feljelentő sérelmére azzal, hogy bement annak munkahelyére és rátámadott az étteremben. Ezt a feljelentő az esetről készült kamerafelvétellel és a feljelentéshez mellékelte orvosi papírral kívánta alátámasztani, amelyet követően a bíróság annak 8 napon belüli pontosítására hívta fel, hogy a felesége pontosan hol és milyen módon bántalmazta (a történetek részletes leírása, a bántalmazás módja, a sérülések helye, gyógytartama megjelölésével). Tekintettel arra, hogy a feljelentő felhívás ellenére sem jelölte meg, hogy a sérelmezett cselekmény pontosan mikor, hogyan és milyen módon került elkövetésre, a feljelentésből a pontos tényállás hiányzott, a bíróság megállapította, hogy a feljelentés (vád) nem törvényes, mert az nem tartalmazta a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírását.⁵⁹⁶ Ekként az eljárást a Be. 492. § (2) bek. d) pontja alapján a bíróság törvényes vád hiányában megszüntette.

Egy több vádlottas, rágalmozás vétsége miatti ügyben tapasztalni lehetett azt a problémát, hogy a vádlottak személyére konkretizált cselekvőség egzakt meghatározása nem minden vádlott esetében teljesült; a magánvádló kiemelte a vádlottak egyikét, akinek a feljelentés tárgyát képező cselekmény megvalósulását nagyrészt a terhére róttá, míg a többiek magatartását már csak elnagyolva, a „főszemélyhez” képest nagy vonalakban vagy sejtető módon határozta meg. A „mellékszemélyeknek” betudott cselekvőség egy becsület csorbítására alkalmasnak ítélt tényállításokat tartalmazó elnökségi határozat meghozatalában és megszövegezésében, valamint a nagy nyilvánosság számára való közvetítésében történő közreműködés volt, amely kapcsán a sérelmezett elkövetési

⁵⁹⁵ Szeged Járásbíróság 24.Bpk.1253/2019/2-3., 16.B.1790/2021/2. és 36.Bpk.189/2023./4-5. sz. végzés, Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 3.Bpk.378/2018/2. és 4-5. sz. végzés

⁵⁹⁶ Szegedi Járásbíróság 28.Bpk.1781/2021/2-3. sz. végzés

magatartás esetükben a pontosításra felhívás kiadását követően is folyamatosan változott.⁵⁹⁷

A jogi képviselővel és/vagy jogi ismeretekkel nem rendelkező sértettek körében visszatérő problémát jelentett, hogy a becsület sérelmével járó törvényi tényállásokra hivatkozás esetén a rágalmozás és a becsületsértés elhatárolása – laikus megközelítésükből adódóan – nem történt meg, és a két fogalmat lényegében szinonimaként használva, egymással felcserélhetőnek tartva, a jogi minősítést nem sikerült összeegyeztetni a tényállással.⁵⁹⁸ A másik tipikus hiba a vádbeli cselekmény sommás – a bűncselekmény nevével történő – megjelölése által, a melléletekből kiolvasható tényállásra hivatkozással jelentkezett („rágalmazást vagy becsületsértést követett el velem szemben”). Az egyik ügyben a rágalmozásként és becsületsértésként értékelt vádlotti cselekvőség konkrétumainak szerepeltetése a feljelentésből teljes mértékben hiányzott, a magánvádló kizárólag a kapcsolattartás végrehajtása érdekében indult polgári nemperes eljárásban benyújtott beadványokra hivatkozott anélkül, hogy megjelölte volna, konkrétan mely tények állítását vagy kifejezések használatát tartja becsület csorbítására alkalmasnak a csatolt 5 db mellékletben. Kérte a bíróságot, hogy amennyiben az említett törvényi tényállások valamelyikét kimerítő vádlotti cselekvőséget észlel, úgy emiatt állapítsa meg a büntetőjogi felelősséget. A történeti tényállás teljes hiánya felhívó végzés kibocsátását vonta maga után, amelynek a magánvádló nem a legmegszokottabb módon, az egyes kifejezések beadványokban való aláhúzásával tett eleget.⁵⁹⁹

Egy további ügyben a feljelentő azt a terhelti cselekvőséget tette a vád tárgyává, hogy a feljelentett az általa működtetett Facebook csoportban közzétett egy bejegyzést, továbbá véleményben reagált egy másik csoportban megjelent posztra. A két posztolást és az azzal generált kommenteket alkalmasnak tartotta személye rágalmozására és becsülete megsértésére, valamint nagy nyilvánosság előtt történő lejáratására. Csatolta a sérelmezett Facebook bejegyzésekről készített képernyőfotókat. Miután a védő beadványában indítványozta az eljárás megszüntetését arra hivatkozással, hogy a feljelentés tartalmából semmilyen tényállás nem volt megállapítható, a személyes meghallgatás kitűzésével egyidejűleg a bírósági titkár felhívta a feljelentőt annak

⁵⁹⁷ Szegedi Járásbíróság 16.Bpk.1275/2021/4. sz. végzés

⁵⁹⁸ Szegedi Járásbíróság 16.Bpk.1275/2021/4., 11.Bpk.1255/2023/3-4., 36.Bpk.633/2023/2., 4. és 36.Bpk.189/2023/4-5. sz. végzés

⁵⁹⁹ Szegedi Járásbíróság 16.Bpk.2204/2021/6. sz. végzés

pontosítására, hogy a feljelentettől származó melyik bejegyzést tekinti a törvényi tényállás megvalósítására alkalmasnak. A feljelentő újabb beadványában érdemi pontosítást nem tett, majd a bírósági titkár a személyes meghallgatáson arról tájékoztatta a jelenlévőket, hogy az eljárás megszüntetése iránti indítvány elbírálására bírósági titkár nem jogosult, arról bírói szakban születik döntés. Ezt követően az eljáró bíró tárgyaláselőkészítési szakban az eljárást a Be. 422. § (1) bek. *b*) pontjára figyelemmel a Be. 492. § (2) bek. *d*) pontja alapján – a vád törvényes elemének hiánya okán – megszüntette. Indokolásában kifejtette, hogy az eljárás alapját képező feljelentés még a sértett általi kiegészítést követően sem tartalmazta a vád tárgyává tett cselekmény oly mértékben pontos leírását, amelyre figyelemmel a vád érdemi elbírálásra, a bűnösségre vonatkozó anyagi jogi következtetés levonására alkalmas lenne, vagyis általa ki lehetne jelölni a bizonyítás és a védekezés kereteit. A feljelentés csak azt tartalmazta, hogy a vádlott mikor és hol tett bejegyzéseket, ugyanakkor azt, hogy ezzel pontosan milyen – a sértettre nézve – becsületsértő, illetve rágalmazó magatartást tanúsított, nem részletezte, és ilyen tényállásszerű leírást a bíróság felhívására benyújtott hiánypótló beadvány sem tartalmazott. A vád érdemi elbírálásához szükséges követelményeknek a feljelentésben, az annak kiegészítésére irányuló sértetti beadványban, de legkésőbb a személyes meghallgatáson meg kellett volna jelenniük ahhoz, hogy a bíróság a Be. 6. § (1)-(3) bekezdéseiben foglaltak szerinti ítélkező tevékenységének – és az ehhez szükséges tárgyalási kötelezettségének – eleget tudjon tenni. Ez azonban nem történt meg, ezért hiányzott a büntetőeljárás lefolytatásának törvényes alapja.⁶⁰⁰

A bírósági titkárok szűrő funkciója kapcsán kiemelendő, hogy előzetes értékelő szerepüket jellemzően nagyfokú hatékonysággal látták el; a bírákra csak az ügyek kisebb hányada került átszignálásra a törvényesség hiánya észlelésének elmulasztása miatt. Tevékenységük során rendszerint helyesen vették észre az intézkedésre alapot adó eljárásjogi helyzeteket, amely több esetben vegyült az illetéktartási kötelezettség elmaradása miatti figyelemfelhívással. Jellemző volt az ilyen utóbbi okot is tartalmazó eljárást megszüntető végzésekre, hogy amennyiben a két ok egymás mellett, „vegyesen” merült fel, az indokolás több esetben már csak a Be. 771. § (1) bek. *d*) pontja szerinti illetéktartási kötelezettség nemteljesítésének megjelölésére szorítkozott.⁶⁰¹ Jóllehet a felhívó végzés kifejezetten tartalmazta a feljelentés tárgyát képező cselekmény

⁶⁰⁰ Szegedi Járásbíróság 15.B.363/2023/5. sz. végzés

⁶⁰¹ Szegedi Járásbíróság 36.Bpk.189/2023/5. sz., 36.Bpk.633/2023/4. sz., 11.Bpk.1255/2023/4. sz. végzés

hiányosságainak pótlására való felhívást, a kötelezettség teljesítésének elmulasztása – vélelmezhetően a határozatszerkesztés egyszerűsítése végett – indokolás nélkül maradt.

4.1.2. A pótmagánvádas ügyek tapasztalatai

Jóllehet azt a tradíciószerű gyakorlatot, hogy a bíróság pusztán az ügy tárgyára tekintettel nem látja igazolhatónak a sérelem közvetlenségét és ezáltal a sértetti pozíció megállapítását, az idő, valamint a 3384/2018. (XII.14.) és a 13/2023. (VII.13.) AB határozat meghaladta, nyomai a vizsgálati anyagban fellelhetőek voltak.⁶⁰² A helyes gyakorlat kialakítása érdekében a Szegedi Törvényszék egy hatályon kívül helyező végzésében részletesen taglalta, hogy a vádindítvány nem utasítható el csupán arra hivatkozással, hogy bizonyos jogtárgyat sértő bűncselekményeknél eleve kizárt a sérelem közvetlensége és ezáltal a pótmagánvádlói fellépést megalapozó sértetti minőség elismerése. Hangsúlyozta, hogy nem fogadható el egy olyan mérlegelést nélkülöző automatizmus, amely az elutasítást pusztán arra alapítja, hogy a vádindítványban leírt cselekmény azért nem sértette a pótmagánvádló érdekét, mert a hamis vád büntetettének nincs passzív alanya és a cselekmény következményével esetlegesen érintett személy nem tekinthető a bűncselekmény sértettjének. Ezzel ellentétben elvárás az egyedi ügyekben, hogy az eljáró bíró – a konkrét eset sajátos körülményei alapján – mindenkor ítélje meg, hogy a vád tárgyát képező elkövetési magatartás a pótmagánvádlóként fellépő sértettet személyében közvetlenül érintette-e, az számára okozott-e jog, illetve jogos érdekbeli sérelmet vagy legalábbis előidézte-e ezek veszélyét. Körültekintően kell vizsgálni, hogy a sértetti igény alapja a személyében való érintettség nélkül megnyilvánuló érdek vagy a bűncselekménnyé nyilvánításban megtestesülő büntetőjogi érdekhez szorosan kötődő, abban gyökerező olyan jog vagy jogos érdekbeli sérelem, illetőleg veszélyeztetettség, amely az adott sértettre konkretizált és közvetlen.⁶⁰³

Bár a hamis tanúzás büntette miatti vádindítványok megítélése körében a bírói gyakorlat hasonlóan megköveteli az egyedi érintettség vizsgálatát, az egyik elemzett ügy megállapítása arra hivatkozott, hogy ennél a bűncselekménynél pótmagánvádnak rendszerint azért nincs helye, mert sértetti pozíció hiányában a vádindítvány ténybeli tartalmának valósága esetén sem közvetlen, hanem döntően áttételes az a jog, vagy

⁶⁰² Szegedi Járásbíróság 19.B.507/2023/2. sz. végzés, Szentesi Járásbíróság 5.B.90/2021/4. sz. végzés, Makói Járásbíróság 4.B.26/2020/4. sz. végzés

⁶⁰³ Szegedi Törvényszék 4.Bpkf.934/2021/6. sz. végzés

érdeksérelem, amelyet a vallomás előidézhet.⁶⁰⁴ Ez utóbbi észrevétel mindazonáltal nem általánosítható, mivel ahogy arra a 13/2023. (VII. 13.) AB határozat is kitér, közvetlen érintettséget alapozhat meg, ha a sértettként fellépő személlyel szemben a hamis tanúvallomás alapján büntetőeljárást indítanak és gyanúsítottként hallgatják ki.

Közvetlen érintettséget elismerő elvi alapon nem foghatott helyt a pótmagánvádlókénti fellépés kizártságára alapított elutasítási ok egy sikkasztás büntette miatti büntetőügyben. Ehelyütt az elsőfokú bíróság a vádindítványt tévesen amiatt utasította el érdeksérelem hiányára hivatkozva, mert a cselekmény elkövetésének időpontjában álláspontja szerint a hagyaték átadására még nem került sor, így a pótmagánvádlóként fellépő örökösök haszonbérleti díjra sem tarthattak volna alappal igényt. A másodfokú bíróság ehhez képest hangsúlyozta, hogy az örökhagyó halálától a hagyatékátadó végzés időpontjáig az örökösök, mint tulajdonostársak *ipso iure* szerezték meg a hagyatékot, ily módon jogos érdekeiket sérthette a vádindítványban leírt azon magatartás, hogy bár a haszonbérleti díjat a vádlott átvette, azzal az örökösök felé nem számolt el.⁶⁰⁵

A vádemelési jogosultság hiányának egyértelmű eseteire is lehetett példát találni: ilyen volt, amikor a pótmagánvádlóként fellépő személy azért nem volt a bűncselekmény sértettjének, illetőleg a sértett törvényes képviselőjének tekinthető, mivel a nyomozó hatóság a kiskorú sértett érdekeinek a képviselőjére az esetlegesen fennálló érdekellentétre figyelemmel ügygondnokot rendelt ki, így a büntetőeljárás során a sértett törvényes képviselőjeként csupán az ügygondnokként kirendelt ügyvéd lett volna jogosult eljárni.⁶⁰⁶ Egy másik ügyben a bűncselekményt meg nem valósító magatartás miatt rendőri intézkedést kérővel szemben előterjesztett vádindítvány elutasításának okát a bíróság – közvetlen érintettség hiányára alapítva – abban jelölte meg, hogy a bejelentés mindössze arra volt alkalmas, hogy rendőri intézkedésre kerüljön sor, arra ugyanakkor nem, hogy a pótmagánvádlóval szemben büntetőeljárás induljon.⁶⁰⁷

A kutatás arra is rávilágított, hogy nem csupán elméleti problémaként jelentkezik az, hogy a Be. 787. § (3) bek. d) pontja alapján kizárt a pótmagánvádlóként történő fellépés, ha a sértett az állam vagy közhatalmat gyakorló szerv. A vizsgálati anyagban erre két ügy szolgált példaként, amelyekben az önkormányzat, mint közhatalmat gyakorló

⁶⁰⁴ Szegedi Törvényszék 1.Bpkf.581/2022/2. sz. végzés

⁶⁰⁵ Szegedi Törvényszék 2.Bpkf.944/2020/2. sz. végzés

⁶⁰⁶ Szegedi Törvényszék 1.Bpkf.763/2020/2. sz. végzés

⁶⁰⁷ Szegedi Törvényszék 1.Bpkf.155/2024/2. sz. végzés

szerv kívánt büntető igényt érvényesíteni. Az ügyek „*ratio decidendi*”-jének sommázataként az volt megfigyelhető, hogy a bíróság az önkormányzatot a büntetőeljárás olyan sajátos résztvevőjének tekinti, amelynek személyisége nem természetes, nem is jogi, hanem közhatalmi jellegű. Ez akkor is irányadó szempont, ha vagyoni jogviszony alanyaként – így pl. magát hűtlen kezelés büntettének sértettjeként tekintve – éri közvetlen sérelem. Ez abból adódik, hogy a büntetőjogi igényének érvényesítése elsősorban közérdek, melyre ugyanakkor az Alaptörvény 51. § (1) bek. az ügyészt kötelezi. Alkotmányos követelmény egyidejűleg, hogy közhatalmi funkcióval rendelkező egyetlen állami szervezet se vehesse át az ügyészségtől a vádemelés és a vádképviselő közhatalmi jogkörét. Kizárt ily módon, hogy a sértett büntetőeljárás jogállásának erősítése céljával mintegy megkettőződjék a vádlói közhatalom és lehetővé váljon az állam vagyoni jogaiban érintett, közhatalommal rendelkező szervezet belépése a büntetőeljárásba pótmagánvádlói minőségben. Az ügyészség és az állam vagyoni jogaiban sértett közhatalmi szervezet közötti vita megoldására tehát sem intézményesen, sem pedig egyedi esetekben nem vehető igénybe a büntetőeljárás. A tanulmányozott esetek egységesen foglaltak állást amellyel, hogy a helyi önkormányzat attól függetlenül minősül közhatalmat gyakorló szervnek, hogy a gyakorlatban ezen közhatalmi jogosítványait mely szervezeti egysége, pl. csak a képviselőtestülete vagy annak valamely szerve gyakorolja, és a vitatott jogügylet során adott esetben jogi személyként járt el.⁶⁰⁸

Tapasztalható volt mindemellett a vád törvényességének tartalmi legitimitációs hiányossága is, amely túlnyomóan másodlagos hivatkozási alapként jelent meg az aktákban, tehát az alaki legitimitációs probléma kifejtését követően történt rá utalás. Ezen mellékes szerepből adódóan, a végzések rendkívül szűkszavúan tértek ki a tartalmi probléma mibenlétére, hiszen az alaki szempontból már egyébként is elutasítás jogkövetkezményét magával vonó vádindítvány esetében a fő ok kifejtése után nem mutatkozott szükség a tartalmi fogyatékoság indokának részletesebb bemutatására. Hogy az ilyen hiátus miként hátráltatja a büntetőügy észszerű időn belüli elbírálását, jól példázza egy másodfokú hatályon kívül helyező végzés, amely rámutatott arra, hogy a tartalmi legitimitáció vizsgálatának elmaradása ahhoz vezetett, hogy az elsőfokú bíróság anyagi jogerő hatással bíró ügydöntő határozatot hozott olyan esetben, amikor egyébként a vádindítvány elutasításának lett volna helye.⁶⁰⁹

⁶⁰⁸ Szegedi Törvényszék 1.Bpkf.346/2021/4. és 4.Bpkf.537/2021/3. sz. végzés

⁶⁰⁹ Szegedi Törvényszék 1.Bf.364/2022/5. sz. végzés

Egy esetben mintegy mellékesen jegyezte meg a másodfokú bíróság, hogy a vádindítvány Be. 793. § (2) bek. szerinti tartalmi elemei sem voltak teljeskörűek, azonban a jelzett tartalmi hiányosságokat sem az első, sem a másodfokú bíróság nem fejtette ki.⁶¹⁰ Találunk ez alól kivételt is, amikor a bíróság éppen az alaki legitimáció hiányának másodlagos felhívása mellett részletesen indokolta, hogy – a konkrét jogi minősítés követelményének szintén nem megfelelő – vagylagosan csalásnak, hűtlen kezelésnek és sikkasztásnak minősített cselekmény esetében miért mulasztotta el a pótmagánvádlóként fellépni kívánó személy a kár, elkövetési érték, vagyoni hátrány (összefoglalóan a cselekmény eredményének) feltüntetését.⁶¹¹ Lehetett egy olyan ügygel is találkozni, amelyben a vádindítványt amiatt kellett elutasítani, mert a rendelkezésre álló adatok és információk alapján az egyik vádlott személyazonossága kétséget kizáróan továbbra sem volt megállapítható.⁶¹²

Egy első fokon véglegessé vált végzéssel a bíróság – a közvetlen érintettségre vonatkozó behatóbb mérlegelés nélkül – azért állapította meg a pótmagánvádlókénti fellépés kizártságát, mivel személyes adattal visszaélés vétsége esetén a törvényi tényállás sem passzív alanyt, sem eredményt nem tartalmaz, így a bűncselekménynek sértettje sincsen. A vádindítvány elutasításának másik okát abban látta, hogy a cselekmény pontos leírásának feltétele sem teljesült, hiszen a vádindítvány nem tartalmazta a bűncselekmény haszonszerzési célból vagy jelentős érdeksérelmet okozva történő elkövetését megvalósító konkrét tényeket. Ami az ügy jelentőségét adja, hogy ezt követően a bíróság tájékoztatta a pótmagánvádlóként fellépni kívánó személyt a vádindítvány Be. 794. § (2) bek. szerinti újbóli benyújtásának lehetőségéről, noha – a tartalmi hibával szemben – az alaki legitimáció hiánya nem lett volna pótolható. Mindezek után a tartalmi hiányosságok korrekciója megtörtént, és az ügy vádemelési jogosultság hiányában új számon folytatódhatott.⁶¹³

4.1.3. A Szegedi Törvényszék hatályon kívül helyező végzései

4.1.3.1. Hatályon kívül helyezés új eljárásra utasítással

⁶¹⁰ Szegedi Törvényszék 1.Bpkf.155/2024/2. sz. végzés

⁶¹¹ Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 6.B.106/2022/4. sz. végzés

⁶¹² Szegedi Törvényszék 1.Bpkf.289/2024/2. sz. végzés

⁶¹³ Szegedi Járásbíróság 9.B.698/2019/2. sz. végzés

Az, hogy az alaki legitimáció megítélése olykor nem egyszerű feladat és mérlegelése nem lehet másodlagos a tartalmi legitimációhoz képest, a vizsgálati anyagban jól nyomon követhető: a Szegedi Törvényszék 3 esetben helyezkedett arra az álláspontra, hogy az elsőfokú bíróság törvénytörő módon állapította meg a vádemelési jogosultság hiányát. Ezek közül a Makói Járásbíróság joggyakorlatában jelentkező – fentiekben ismertetett – sikkasztás büntette miatti ügyben az elsőfokú bíróság tévesen következtetett arra, hogy a hagyaték átadásának hiányában a vádindítványban leírt vádlotti cselekvőség nem sértette, illetőleg veszélyeztette közvetlenül az örökösök, mint sértettek jogát vagy jogos érdekét.⁶¹⁴ Egy hamis vád büntette miatti másik büntetőügyben a másodfokú bíróság nem osztotta az elsőfokú bíróság azon álláspontját, hogy a vádindítványban leírt cselekmény azért nem sértette a pótmagánvádló érdekét, mert a hamis vád büntettének passzív alanya nincs, és a cselekmény következményével esetlegesen érintett személy nem tekinthető a bűncselekmény sértettjének. A törvényszék hangsúlyozta, hogy a jogalkotó döntése értelmében a bírósághoz fordulás joga valamennyi olyan sértettet megillet, akik, illetve amelyek esetében a törvényben meghatározott feltételek teljesülnek és kizáró okok sem állnak fent, így a sértetti minőség vizsgálata az egyedi ügyekben eljáró bíróságok feladata. A pótmagánvádlói jogintézmény alkalmazására kifejezetten a hamis vád tényállása kapcsán nincs iránymutatás, arra a Be. általános rendelkezései irányadók, amely azt is jelenti, hogy a Be. nem tartalmaz a hamis vád esetében a pótmagánvadás benyújtását kizáró rendelkezést. Ehhez képest az elsőfokú bíróság nem végezte el a konkrét ügy egyedi körülményeinek vizsgálatát arra nézve, hogy a pótmagánvádló jogát vagy jogos érdekét a hamis vád alapjául szolgáló magatartással összefüggésben érte-e sérelem vagy annak veszélye fennállt-e. Nem volt figyelmen kívül hagyható, hogy a pótmagánvádló a büntetőeljárás lefolytatását a hamis vád büntette Btk. 268. § (3) bek. szerinti minősített esete alapján kezdeményezte. A bűncselekmény alapesetéhez képest a (3) bek. szerinti minősített eset törvényi tényállásának eleme az is, hogy a hamis vád alapján az érintett vádlottat elítélik. Ez esetben tehát sor kerül az esetlegesen hamisan megvádolt személy büntetőjogi felelősségének megállapítására és vele szemben büntetés kiszabására. Erre tekintettel a hamis vád által okozott sérelem a pótmagánvádlót érintően közvetlennek minősült.⁶¹⁵

⁶¹⁴ Szegedi Törvényszék 2.Bpkf.944/2020/2. sz. végzés

⁶¹⁵ Szegedi Törvényszék 4.Bpkf.934/2021/6. sz. végzés

Mindezek mellett egy rágalmazás miatti magánvádas ügyben az elsőfokú bíróság téves jogi alapokon állapította meg, hogy a vád – a sértett személyének beazonosíthatatlanságából adódóan – nem jogosult személytől származott. Figyelmetlenül hagyta ugyanis a vádtól eltérő minősülés lehetőségét, vagyis azt, hogy a cselekmény helyes minősítése szerint közvádas ügynek, a Btk. 332. § *b)* és *c)* pontjába ütköző közösség tagja elleni uszítás büntettének minősülhet, így azt nem a magánvádas, hanem a közvádas eljárás szabályai szerint kellett volna elbírálni. Tekintettel arra, hogy az eltérő minősítés lehetőségét az elsőfokú bíróság nem vizsgálta, nem vonta mérlegelési körébe, hogy a vádképviselési jogosultság esetleges más okból jelentkező hiánya az ügyiratok ügyésznek való megküldését indokolja-e a Be. 766. § (1) bek. *a)* pontja alapján. Mindebből következően, az elsőfokú bíróság végzését a Be. 609. § (1) bek. alapján, az eljárás lefolytatására lényeges hatást gyakorló eljárási szabálysértés miatt hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.⁶¹⁶

A tartalmi legitimitás hiányához kapcsolódó mulasztás eredményezte a hatályon kívül helyezést akkor, amikor az elsőfokú bíróság a tárgyaláson módosított vád tartalmát a jegyzőkönyvben nem rögzítette, ekként a másodfokú bíróság megítélése szerint a vád törvényességére nem volt vizsgálható. Jóllehet a jegyzőkönyvben szerepelt a vádmódosítás ténye, ennek ellenére nem lehetett megállapítani, hogy a módosítás mennyiben érintette az eredeti vád tartalmát, ekként milyen tényállás képezte végső soron a tettazonosság alapjául szolgáló vád tárgyává tett cselekményt, azaz a vádlott milyen, a terhére rótt tények kapcsán gyakorolhatta (volna) a védelemhez való jogát.⁶¹⁷

A tartalmi legitimitás hiánya három esetben a hatályon kívül helyezés konkrét oka mellett áttételesen jelentkezett. Az egyik esetben a hatályon kívül helyezés ténylegesen azon alapult, hogy a vádlott az előkészítő ülésen bár beismerte a terhére rótt bűncselekmény elkövetését, az eljárás iratai alapján beismerése nem volt egyértelmű. Ez egy mögöttes, kapcsolódó okkal volt magyarázható, nevezetesen azzal, hogy a történeti tényálláshoz igazodó jogi minősítés tévesen került megjelölésre. A pontatlanul megfogalmazott történeti tényállás ugyanis a minősítés szerinti lopás büntettének befejezett alakzata helyett kísérletet megvalósító cselekményt körvonalazott anélkül, hogy tisztázta volna, a vádlott miért hagyott fel a cselekmény befejezésével. A vádlott nyomozás során tett vallomásai alapján ennek egyébként jelentősége lett volna, mivel e

⁶¹⁶ Szegedi Törvényszék 5.Bpkf.1616/2021/2. sz. végzés

⁶¹⁷ Szegedi Törvényszék 2.Bf.1241/2018/7. sz. végzés

körben ellentétes vallomásokot tett, mindazonáltal az ellentmondások további bizonyítékokkal való feloldása kapcsán kialakított ügyészi álláspont a történeti tényállásban nem fogalmazódott meg. Amennyiben a vádirat tartalmazta volna a vádlott cselekvősége ezen részének pontos leírását, az egyértelműen megfogalmazott vád ismeretében már az ellentmondás feloldására szolgáló kérdést lehetett volna intézni hozzá az előkészítő ülésen.⁶¹⁸

Szintén a hatályon kívül helyezés mögöttes oka volt a tartalmi legitimáció hiánya abban a jogesetben, amelyben a megismételt eljárás elrendelése az indokolási kötelezettség megszegésén alapult. A másodfokú bíróság a rágalmazás vétsége miatt indult büntetőügyben eljárási szabálysértést látott abban, hogy az elsőfokú bíróság a feljelentés mellékletét nem tette a tényállás részévé, ami alapján megállapíthatóvá vált volna a sérelmezett kijelentés tartalma. Ebből következően a másodfokú bíróság lényegében azt mondta ki, hogy az elsőfokú bíróság az indokolási kötelezettségét amiatt nem tudta teljesíteni, mivel hiányoztak a tényállásból olyan elemek, amelyek megléte esetén a nem egyértelmű, sérelmezett kijelentés tartalma megállapítható lett volna, és ennek ismeretében az indokolási kötelezettséget az elsőfokú bíróság már teljeskörűen képes lett volna teljesíteni. A sorok között olvasva nyilvánvaló, hogy a probléma abban gyökerezett, hogy a vád tárgyává tett cselekmény valójában tisztázatlan volt, és a feljelentés hiányosságainak pótlása a tárgyaláselőkészítési szakban elmaradt.⁶¹⁹

Az úgyszintén rágalmazás miatti harmadik ügyben a feljelentés oly mértékű pontatlanságban szenvedett az elkövetési idő és egyéb – a magánindítvány joghatályosságára kiható – körülmények tekintetében, hogy abban a kérdésben sem lehetett egyértelműen állást foglalni, hogy mely Be. rendelkezései az irányadók. Erre tekintettel a másodfokú bíróság az eljárást a magánindítvány elkésettsége okán megszüntető elsőfokú végzést a Be. 610. §-a és a Be. 592. § (1) bek. *b*) pontja alapján megalapozatlanság miatt hatályon kívül helyezte. A megismételt eljárásra azt az instrukciót adta, hogy a Be. 766. § (1) bek. *c*) pontja alapján a bíróság hívja fel a sértettet a feljelentés további pontosítására, ennek során nyilatkoztassa többek között a sérelmére megavalósult bűncselekmény elkövetési idejére és az elkövetés pontos körülményeire.⁶²⁰ A Be. 567. § (3) bekezdéséhez képest döntésével az eljárás továbbfolytatására adott lehetőséget.

⁶¹⁸ Szegedi Törvényszék 4.Bf.209/2022/6. sz. végzés

⁶¹⁹ Szegedi Törvényszék 5.Bf.559/2023/7. sz. végzés

⁶²⁰ Szegedi Törvényszék 2.Bpkf.1578/2020/2. sz. végzés

Törvényes vád hiányának törvénytörtő megállapítása is vezetett hatályon kívül helyezéshez abban a csődbűncselekmény büntette miatti büntetőügyben, amelyben a bíróság közel 15 év után szüntette meg az eljárást törvényes vád hiányára hivatkozva. A jogeset alapján kijelenthető, hogy jóllehet a vád törvényes elemeinek vizsgálata az eljárás valamennyi szakaszában kötelező, a tárgyalás kitűzését követően az erre alapított eljárás megszüntetés már csak a kellőképpen indokolt, egyértelmű esetekben foghat helyt. Az ügy különlegessége, hogy a Szegedi Járási Ügyészség vádkiegészítését követően a bíróság a büntetőeljárást 2015. január 28. napján felfüggesztette arra hivatkozással, hogy a vádirat továbbra is hiányosságokban szenved, megkeresve egyúttal az ügyészt a III. Be. 268. § (1) bek. alapján bizonyítási eszközök felkutatására és biztosítására. A büntetőeljárás folytatásának 2018. november 14. napján történő elrendelését követően a bíróság átiratával újfent felhívta az ügyészséget a jelzett hiányosságok pótlására, amelynek az továbbra sem tett eleget. Ebből adódóan az eljárást a vád érdemi elbírálásra alkalmatlansága miatt a Be. 492. § (2) bek. d) pontja alapján megszüntette.⁶²¹

A másodfokú bíróság hangsúlyozta, hogy a törvényes vád hiányának fogalmát a III. Be. 2006. évi LI. törvénnyel 2006. július 01-jén hatályba lépő módosítása vezette be, így a törvényes vád követelménye csak a 2006. július 01. után benyújtott vádiratok vonatkozásában kérhető számon, az annak hiányához kapcsolt jogkövetkezmények értelemszerűen ezen időpont után benyújtott vádiratok esetében alkalmazhatók. Ily módon a 2004. október 14-én benyújtott vádirat vonatkozásában a törvényes vád 2006. július 01-jétől hatályos fogalmába tartozó kritériumok hiánya nem volt felvethető. Hangsúlyozta, hogy a vádiratot mindig a benyújtásakor hatályos eljárási törvény szerint kell megítélni a tekintetben, hogy az a törvényi előírásoknak megfelel-e. A konkrét ügyben a vádirat a rá benyújtásakor irányadó követelményeknek eleget tett, így eljárási szabályt sértett az elsőfokú bíróság, amikor az eljárást törvényes vád hiányának törvénytörtő megállapításával megszüntette. A másodfokú bíróság ezért a Be. 608. § (1) bek. e) pontja alapján az elsőfokú bíróság végzését hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasította.⁶²²

4.1.3.2. Hatályon kívül helyezés az eljárás megszüntetésével

⁶²¹ Szegedi Járásbíróság 11.B.2466/2018/8. sz. végzés

⁶²² Szegedi Törvényszék 3.Bf.1473/2020/3. sz. végzés

A vizsgálati anyagban ezen eljárásjogi helyzetet érintően 2 példa volt fellelhető. Az egyik esetben az elsőfokú bíróság érdemben helyesen következtetett arra, hogy a pótmagánvádlóként fellépő törvényes képviselő (szülő) – az ügygondnok képviseleti jogosultsága miatt – vádemelésre nem volt jogosult, így módon az általa előterjesztett panasz sem minősült joghatályosnak. Figyelemmel arra, hogy a panasz érdemi vizsgálat és indokolás nélküli elutasítása okán a jogorvoslati lehetőség nem lett kimerítve, helytállóan helyezkedett az elsőfokú bíróság arra az álláspontra, hogy a törvény alapján pótmagánvádlóként történő fellépésnek nem volt helye, mindazonáltal az alkalmazott eljárásjogi megoldása téves volt. Kiemelte a másodfokú bíróság, hogy a vádindítványt elutasító döntés meghozatalára kizárólag a tárgyalás kitűzését megelőzően kerülhetett volna sor; annak elfogadását követően a vádlói legitimáció hiánya már csak az eljárás ezen okból való megszüntetésére teremtett volna lehetőséget. Ekként a másodfokú bíróság a vádindítványt elutasító végzést hatályon kívül helyezte és az eljárást a Be. 567. § (2) bek. c) pontja alapján maga szüntette meg.⁶²³

A másodfokú bíróság egy csalás büntette miatt indult pótmagánvádas eljárásban – az egyéb formai hibák megállapítása mellett – vizsgálta a vádindítványt tartalmi szempontból is, és különösebb részletekbe bocsátkozás nélkül úgy ítélte meg, hogy az a Be. 793. § (2)-(3) bekezdésében foglalt tartalmi követelményeket sem elégítette ki. A vád tárgyává tett cselekmény pontos körülírását hiányosnak értékelte, így az anyagi jogi következtetés levonására nem minősült alkalmasnak. Mindezek alapján az elsőfokú bíróság hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértést követett el azzal, hogy a vádlottat felmentve, anyagi jogerő hatással bíró ügydöntő határozatot hozott akkor, amikor a vádindítvány elutasításának lett volna helye. Hangsúlyozta, hogy az elsőfokú bíróság törvényes vád hiányában hozott a büntetőjogi felelősség kérdését érdemben elbíráló határozatot. Erre tekintettel az elsőfokú bíróság ítéletét a Be. 607. § (1) bek. alapján, a Be. 567. § (2) bek. d) pontjára figyelemmel, hatályon kívül helyezte és a büntetőeljárást megszüntette.⁶²⁴

4.1.4. Kutatási eredmények a számok tükrében

⁶²³ Szegedi Törvényszék 1.Bpkf.763/2020/2. sz. végzés

⁶²⁴ Szegedi Törvényszék 1.Bf.364/2022/5. sz. végzés

Az adatok elemzése körében előre bocsátandó, hogy a kizárólag egy vármegye területére kiterjedő aktavizsgálat – annak módszere és az eredményeket érintő részbeni látencia miatt – elsősorban kvalitatív következtetések levonására volt alkalmas. Kiegészítő jellege ellenére a törvényszéki kutatás számszaki szerepe mégsem teljesen elhanyagolható, hiszen rajta keresztül válik megismerhetővé a kérdőív által nem mért megalapozottsági mutató, igaz – a minta területi hatályának korlátossága miatt – nem országos lefedettséggel.

A törvényszéki elsőfokú és a járásbírói ügyek közül első ízben összesen 775 ügyirat került átvizsgálásra a kutatómódszertani részben írt ügyválogatási szempontok szerint, amelyek közül mindösszesen 33 ügyben hozott az eljáró bíró vagy bírósági titkár a vádirat vagy a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzést. Az ítélező tevékenység szintjére és területi eloszlására vonatkozó aktivitás a következő képet mutatja: a Szegedi Törvényszéken vizsgált 13 ügyből egy esetben sem került sor felhívó végzés kibocsátására. A Szegedi Járásbírói Hivatalon áttanulmányozott 389 ügyiratból a vád törvényességéhez kapcsolódó problematika közzéadás ügyben 5 esetben, míg magánvádas ügyben 19 esetben jelentkezett. A Hódmezővásárhelyi Járásbírói Hivatal 132 ügyiratából összesen 1-1 esetben került sor felhívó végzés kibocsátására közzéadás és magánvádas ügytípusban. A Makói Járásbírói Hivatalon 66 potenciális ügy került áttekintésre, melyek közül 1 közzéadás ügyiratban jelentkezett törvényességi hiány, ehhez képest a magánvádas ügycsoportban 4 db hiányosság pótlására felhívó végzés született. A Szentesi Járásbírói Hivatalon vizsgálatba bevont 129 ügyből 1 esetben került sor felhívó végzés kibocsátására. A Csongrádi Járásbírói Hivatalon áttanulmányozott 46 ügyirat közül a vád törvényes elemeinek pótlására felhívás szintén egyetlen magánvádas ügyet érintett.

Utalva ismételtén a közzéadás ügyekhez kapcsolódó nagyfokú látenciára, az 5 éves vizsgálati periódusban vármegyei szinten összesen 6 db felhívó és 1 db az eljárást – tárgyalási szakban – automatikusan megszüntető végzés volt kimutatható, míg magánvádas ügycsoportban 26 esetben hozott az eljáró bíró vagy bírósági titkár a feljelentés hiányosságainak pontosítása érdekében ilyen tárgyú végzést. Ami a bírói aktivitás mértékét illeti, megállapítható, hogy a magánvádas ügyekben meghozott 26 végzésből 6 db köthető bírói tevékenységhez, még 20 db bírósági titkári munka eredménye. A bírák által hozott összesen 13 végzés 7 bíró munkájához kapcsolódott,

amely a 2023. évi összesített járásbírói létszámhoz (24 fő) képest,⁶²⁵ viszonylag alacsony aktivitásra enged következtetni.

Mivel az első kutatási periódusban csak elvétve lehetett pótmagánvádas ügyre lelteni, a globális kép kialakítása érdekében külön kutatást végeztem az ilyen típusú ügyek palettájának teljes áttanulmányozásával. A 2019. és 2024. októbere közötti jogerős befejezéseket áttekintve az volt megállapítható, hogy a járásbíróóságokra érkezett 62 ügyből összesen 14-ben (22,58 %) merült fel – az egyéb formai követelmények megsértésén kívüli – a vád törvényességének hiányához köthető problematika. Ezek közül 7 esetben alaki, 3 esetben tartalmi okból kellett a vádindítványt elutasítani, míg 2 elsőfokon véglegessé vált e tárgyú végzés meghozatalát egyaránt indokolta alaki és tartalmi hiba. További 2 másodfokú ügyben az alaki legitimáció hiányának törvénytörő megállapítása az eljárás megismétlését tette szükségessé.

A Szegedi Törvényszék 2019-2023. évek közötti valamennyi peres és nemperes hatályon kívül helyező végzésének áttekintése 379 db ügyirat feldolgozását igényelte. Ezek közül 10 db kapcsolódott a vád törvényességének problematikájához, azaz a vizsgálati időszakban a hatályon kívül helyező végzések 2,64 %-a volt visszavezethető részben vagy egészben ezen indokra. Az érintett ügyek 1,58 %-a (6 ügy) kötődött tartalmi legitimációs problémához, míg a végzések 1,06 %-a (4 ügy) az alaki legitimáció hiánya miatt tette szükségessé az eljárás megismétlését (pl. alaki legitimáció hiányának téves megállapítása) vagy annak másodfokon való megszüntetését. A teljes megalapozatlanság 2 ügyben úgy volt a hatályon kívül helyezés konkrét indoka, hogy ennek tényét a vád törvényességének hiányára lehetett visszavezetni. A kutatás eredményeként beazonosított 10 végzés mindenképpen igazolja, hogy az alaki és tartalmi legitimációs hiányosság elsőfokú eljárásban való észlelésének elmulasztása vagy annak téves értékelése a másodfokú eljárásban kiütköző hatályon kívül helyezési okot produkálhat. Negatív következménye, hogy az eljárás megismétlése hosszú pertartamú ügyeket keletkeztethet, így sérülhet a vádlottaknak az ügy észszerű időn belüli elbírálásához való joga, de az eljárás megszüntetése sem feltétlenül képes kompenzálni azt az időt, amit a vádlott feleslegesen büntetőeljárás hatálya alatt töltött.

4.2. A kérdőíves kutatás

⁶²⁵ <https://birosag.hu/szegedi-torvenyszek/birosagok/ugyelosztasi-rend/archiv> /letoltve: 2025.12.05./

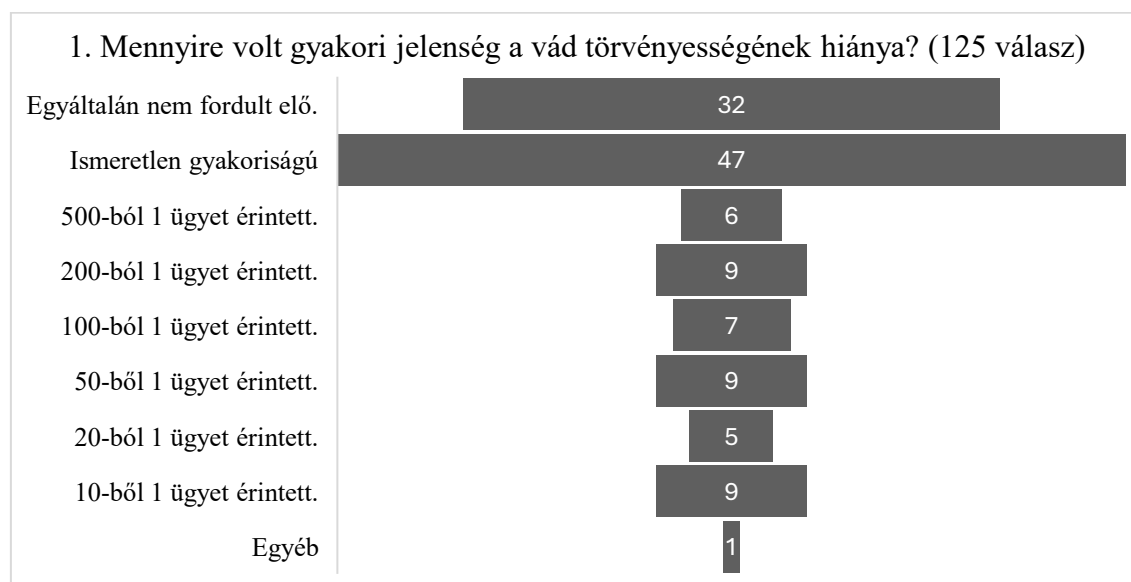
4.2.1. A joggyakorlat általános jellemzői

Az elméleti követelmények gyakorlati érvényesülésének tesztelése gyanánt szükségesnek mutatkozott egy olyan kutatás elvégzése, amely kifejezetten azt célozta, hogy feltárja a bírák vád törvényességének tartalmi vizsgálatával kapcsolatos szokásait. A bírói működésnek ez egy eddig nem tanulmányozott olyan területe, amelyről a törvényszéki empirikus kutatás – különösen a közvadas ügyeket érintő nagyfokú látencia miatt – sem tudott átfogó képet adni.⁶²⁶ Az erre épülő fejezet elkészítését nemcsak az motiválta, hogy következtetést lehessen levonni arra, mennyiben élő jogintézmény a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzés kibocsátása és a vádindítvány törvényességi problematika miatti elutasítása (ezeket a bírák milyen okból, milyen gyakorisággal alkalmazzák), hanem egyfajta törekvésnek is tekintendő az eltérő gyakorlat kialakulásához vezető okok feltérképezésére és az ezekből következő javaslatok megfogalmazására. Ennek fényében a beérkezett 125 bíró válaszait magában foglaló vizsgálati anyag a következő képet festi a vád törvényességének 2019-2023. évek közötti tartalmi kontrolljáról.

Általános, bevezető kérdésként szerepelt, hogy mennyire volt gyakori a vizsgálati időszakban, hogy a vádló valamely törvényes elem hiányában indítványozta a vádlott büntetőjogi felelősségre vonását. Ezzel, mintegy rávezetésként, azt kívántam felmérni, hogy függetlenül attól, hogy közvadas, magánvadas vagy pótmagánvadas eljárásban keletkezik a vád törvényességének problematikájához kapcsolódó kérdés, magát a jelenséget a bírák mennyire tartják gyakorinak, az milyen rendszerességgel jelenik meg a mindennapi munkájukban. A beérkezett válaszok összesítése alapján megállapítható, hogy 32 bíró esetében (25,6 %) egyáltalán nem merült fel joggyakorlati problémaként a vád törvényességének kérdésköre, míg 7 bíró (5,6 %) a gyakoriságot illetően nem tudott határozottan állást foglalni. A bírák 17,6 %-a nyilatkozott egyértelműen úgy, hogy találkozott már elvétele ilyen jellegű problémával [500-ból 1 ügyet érintett: 6 fő (4,8 %), 200-ból 1 ügyet érintett: 9 fő (7,2 %) és 100-ból 1 ügyet érintett: 7 fő (5,6 %)]. A bírák 18,4 %-a plasztikusabban megmutatkozó, gyakoribb jelenségnek tartotta a vád törvényes elemeinek hiányát, ugyanis 9 bíró (7,2 %) válaszolt akként, hogy 50-ből 1 ügyet, 5 bíró úgy, hogy 20-ból 1 ügyet (4 %), valamint 9 bíró úgy, hogy 10-ből 1 ügyet érintett.

⁶²⁶ CZÉDLI-DEÁK ANDREA: Metszet a vád törvényességéről. Egy kérdőíves kutatás eredményei. *Jogtudományi Közlöny*, 2025. (1), 30-41.

Megjegyzendő, hogy elkülöníthető volt egy olyan nemleges választ adó, összesen 40 főt számláló csoport (32 %), amelynek tagjai a további, konkrét kérdések kitöltése során már úgy nyilatkoztak, hogy valamilyen formában találkoztak a vád törvényességéhez kapcsolódó kérdéssel, így pl. közvadás vagy magánvadás eljárásban a vádirat/feljelentés hiányosságainak pótlása érdekében végzést hoztak, vagy pótmagánvadás ügyben a vádindítványt elutasították. Mindez arra engedett következtetni, hogy az említett 40 fő a megadott válaszához képest alkalmazta a törvényes elemek pótlása érdekében rendelkezésre álló eljárásjogi eszközöket, vagy a törvényes elem hiányának konzekvenciát levonva, a vádindítványt elutasította.⁶²⁷ Egyetlen válaszoló az „Egyéb” kategóriát jelölte be (0,8 %), aki az 5 éves vizsgálati időszakban 1 magánvadás ügyet jelzett.

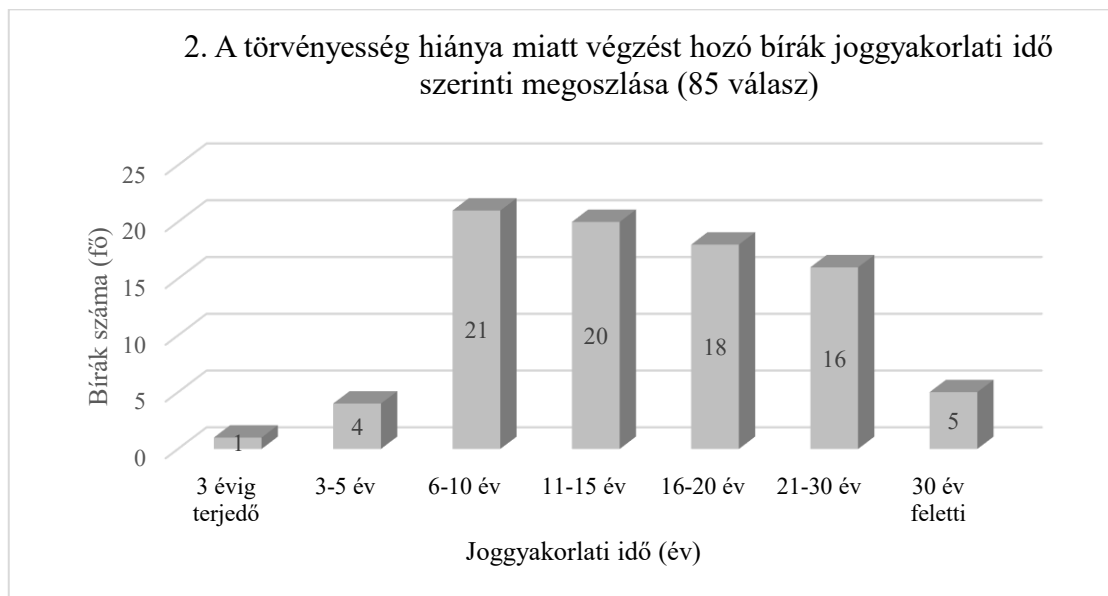


A kérdőívek tartalmának összegzése alapján megállapítható, hogy a válaszadó bírák 68 %-a (85 fő) hozott valamilyen formában a 2019-2023 évek közötti időszakban a vád törvényességének hiánya miatti joghelyzet rendezését szolgáló végzést (vádirat vagy feljelenés hiányosságainak pótlására felhívás, vádindítvány elutasítása). Az érdemi intézkedést mellőzők közül 32 bíró (25,6 %) gyakorlatát egyáltalán nem érintette ez a kérdés, további 3 bíró képezett egy olyan szűk csoportot (2,4 %), akiknek a válaszaik alapján arra lehetett következtetni, hogy az észlelt törvényességi probléma ellenére

⁶²⁷ Az eltérést minden valószínűség szerint a gyakoriságra vonatkozó kérdés átfogó jellegéből következő válaszadási bizonytalanság okozhatta.

előkészítő ülést tűztek. További 5 fő (4 %) esetében – akik viszonylag gyakori jelenségként jelölték meg a vádirat valamely törvényes elemének hiányát (1 fő esetében 50-ből 1 ügyet, 3 fő esetében 20-ból 1 ügyet, 1 fő esetében 10-ből 1 ügyet érintett) – pedig egyfajta informális, végzés kibocsátása nélküli gyakorlatra lehetett következtetni, mivel az erre irányuló későbbi kérdésre pozitív választ adtak, ellenben a hiányosság pótlására való felhívás kapcsán a „nem” opciót választották.

A végzést hozó bírák (85 fő) sajátosságait vizsgálva, megfigyelhető, hogy a 3 év alatti gyakorlattal rendelkező bírák nem mutatkoztak aktívnak a törvényességi hibák kezelésében, ugyanis e kategórián belül kizárólag egy bíró alkalmazott a vád törvényes elemének hiányához kapcsolódó intézkedést. A 3-5 év közötti gyakorlattal rendelkező bírák közül is mindössze 4 fő tett a törvénytelen séget okozó helyzet rendezésére hivatott lépést. Az aktivitás hiánya leginkább abban keresendő, hogy a kezdőbírák minden bizonnyal a tárgyalásvezetéshez kapcsolódó eljárási szabályok készségi szintű elsajátítására és a gördülékeny tárgyalásvezetés mellett az ügyben való megalapozott döntéshozatalra koncentrálnak inkább, így a tárgyalás előkészítése alapvetően a bizonyítási eljárás lefolytatásához szükséges feltételek megteremtésében merül ki. Kevésbé marad kapacitás arra, hogy egy frissen kinevezett bíró az egyébként akár több éve tárgyalási tevékenységet végző ügyész munkáját megkérdőjelezze, és esetlegesen a vádirat tartalmi hiányosságait kutassa. Ehhez képest, a már mindenképpen tapasztaltnak számító 6-10 éves gyakorlattal rendelkező bírák rutinszerű tárgyaláskitűzési és tárgyalásvezetési tevékenységük mellett jobban tudnak figyelmet fordítani arra, hogy a tárgyalási szakaszt a lehető legnagyobb alaposággal előkészítsék. Ez a nagyobb fokú aktivitás a kitöltők arányának növekedésében is megmutatkozott, mivel az összes pozitív választ adó kitöltő 24,7 %-a volt 6-10 év közötti tapasztalattal rendelkező bíró (21 fő). A váddokumentum tartalmi vizsgálatával ugyancsak nagyobb arányban (23,52 %) foglalkoztak a 11-15 évnyi gyakorlati idővel rendelkező bírák (20 fő). A 16-20 év közötti gyakorlati idejű bírák részesedési aránya 21,17 %-ot (18 fő), míg a 21-30 év közötti tapasztalattal rendelkező bírák részesedési aránya 18,82 %-ot (16 fő) tett ki. A legnagyobb tapasztalatú (30 év fellelletti gyakorlati idővel rendelkező) bírák esetében – akik a tipikus bírói életpályát követve már a törvényszéken végeznek munkát – a kisfokú aktivitás (5 fő) leginkább annak tudható be, hogy a magasabb ítélkezési szinten elsőfokú hatáskörben magánvádas ügyekkel szinte egyáltalán nem lehet találkozni, illetve a főügyészségi vádiratok színvonala konstansan magasabb.

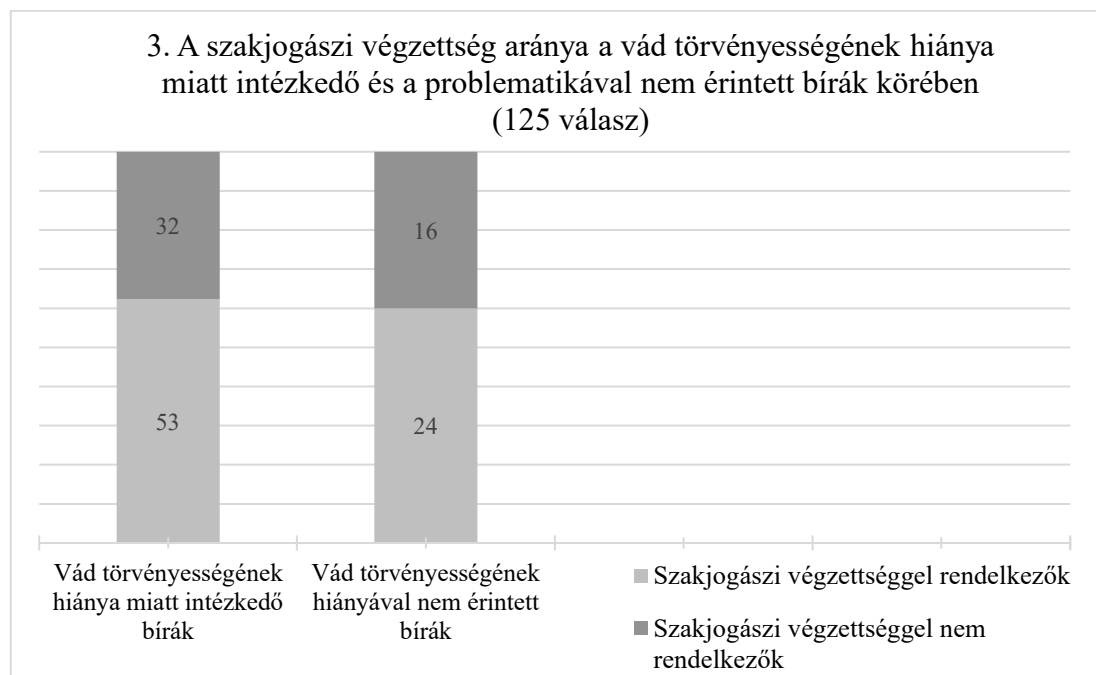


Ami a bírák életkorához viszonyított aktivitást illeti, a 46-50 éves korcsoporttal bezárólag növekvő tendencia figyelhető meg a vádirat hiányosságaiból adódó intézkedések meghozatala terén. E körben kiemelendő, hogy a 30-35 év közötti kategóriában 3 fő került detektálásra (3,5 %), amely érték a 36-40 év közötti korcsoportban már emelkedést mutat (8 fő), a pozitív választ adók 9,4 %-a. Egyértelműen kijelenthető, hogy a vád törvényes elemeinek vizsgálatához kapcsolódó probléma leginkább a 41-55 év közötti bírákat foglalkoztatja: 66 fővel ők teszik ki az érintettek 77,6 %-át (a 41-45 év közötti korosztályban 19 fő (22,3 %), a 46-50 év közötti korosztályban 31 fő (36,5 %), míg az 51-55 év közötti korosztályban 16 fő (18,8 %) szerepel). A joggyakorlati időt érintő megállapításoknál ismertetett okok nagyrészt az életkori sajátosságokra is vetíthetők, amit tükröz a legalacsonyabb korcsoportban mért számadat, továbbá megmutatkozik abban is, hogy az 56-60 év, valamint a 61-65 év közötti korosztályban ez a tevékenység háttérbe szorul (6 és 2 fő).

A vád tartalmi vizsgálatát végző és a hiányosság kapcsán intézkedő bírák szolgálati helye nagyrészt a járásbírói szinthez kötődik (61,2 %), azaz 52 fő folytatott ítélkező tevékenységet a járásbírói szinten, emellett 23 fő a vizsgálati időszakban mind a járásbírói szinten, mind a törvényszéken végzett munkát (27 %). Ez a kettősség részben annak köszönhető, hogy a bírák egy része az 5 éves vizsgálati periódus egy pontján kinevezésre kerülhetett a törvényszékre, vagy egy meghatározott időszakban ott kirendeléssel látott el szolgálatot. A vádirat törvényes elemének hiánya miatti

intézkedések 11,8 %-ban voltak törvényszéki bírák tevékenységéhez köthetők (10 fő). Mindez a bírák által tárgyalt ügyek jellegével (szinte kizárólag közvadás és pótmagánvadás ügyek), a főügyészség által szerkesztett vádiratok szakmai tartalmával, továbbá a törvényszékre érkező elsőfokú ügyek objektíve kisebb számával állhat összefüggésben.

Kérdésként fogalmazódott meg, hogy vajon kihatással van-e a bírák ezirányú tárgyaláselőkészítő tevékenységére az, hogy bizonyos területeken speciális tudással rendelkeznek szakjogász végzettségüknek köszönhetően. Feltételezhető ugyanis, hogy a szignálást végző vezető figyelembe veszi az ügyek kiosztása során azt, hogy a bírák végzettségük okán nagyobb jártassággal rendelkeznek adott típusú ügyek intézésében. A kutatási adatok értelmében a 77 szakjogász végzettséggel rendelkező bíró közül 53 fő (a járásbíróóságokon 33 fő, a törvényszéken 5 fő, a mindkét szinten ítélkezési tevékenységet végző bírák között 15 fő) adott számot a vád hiányosságainak észlelése esetén tett intézkedésről, míg 24 fő semmilyen dokumentálható tevékenységet nem végzett ilyen téren. Ha a törvényességi hiány kapcsán intézkedő (85 fő), valamint az azt mellőző csoporton (40 fő) belül összevetjük a speciális szaktudással rendelkezők és az azzal nem bírók számát, látható, hogy arányában nincsen köztük érdemi különbség (53/32 fő, vagyis 62,35 % - 37, 65 %, illetve 24/16 fő, vagyis 60 % - 40 %). Ebből adódóan a szakjogász végzettségnek nincs kimutatható befolyása a bírák vád törvényességének vizsgálatához kötődő tevékenységére.



A büntetőügy észszerű időn belüli elbírálásához való jog sérelmével összefüggésben merült fel a kérdés, hogy mennyire volt gyakori az, hogy a terhelt éppen a vád törvényességének hiányára visszavezethető okból fordult az EJEB-hez. Ebben a kérdésben nagyszámú igen válasz nem volt valószínűsíthető, inkább az vetődött fel, hogy reális-e annak a veszélye, hogy a törvényes elemek vizsgálati hiányosságai egészen odáig vezethetnek, hogy ezen mulasztásra alapítják később a tisztességes eljáráshoz fűződő jog sérelmét. Kiemelendő, hogy a válaszok között megkülönböztethetően szerepelt az az opció, hogy „nem volt ilyen ügyem”, továbbá az a választási lehetőség, hogy „nem tudom” hány ügyben merült fel. Ehhez képest értékelendő, hogy a kitöltők 4,8 %-a, azaz 6 fő jelölte be a „nem tudom” választ, emellett 2 bíró nyilatkozott úgy, hogy 1 ügyben (1,6 %), míg 1 bíró úgy, hogy 2 ügyben történt meg, hogy a vádlott ezen okból nyújtott be kártérítés iránti keresetet. Mindez érzékletessé teszi, hogy milyen hosszútávú kihatása lehet a tárgyaláselőkészítés keretében elvégzendő, a vád törvényes elemeinek beható vizsgálatát igénylő alapos bírói munkának.

Az általános kép kialakítását követően a kutatás három egymással azonos strukturális alapon felépülő egységre tagozódott. A közvadas, magánvadas és pótmagánvadas ügyekben követte nyomon a bírák aktivitását a személyükön kívül álló befolyásoló tényezők tükrében. Ilyen körülményként kerültek kiválasztásra a vádiratokban fellelhető hibaforrások típusai, a vád tárgyát képező ügyek jellege és a vádirat hossza. Közvadas és magánvadas eljárásokban külön vizsgálat tárgyát képezte, hogy a vádirat hiányosságainak pótlása körében a bírák milyen intenzitással lépnek fel, így az eljárást a pertartam csökkentése érdekében erre az időre felfüggesztik-e, valamint, hogy milyen arányban kerül sor a hiányosság pótlására vagy annak eredménytelensége esetén az eljárás megszüntetésére. Hangsúlyozandó, hogy a kutatás nem pontos számadatok gyűjtését célozta e körben, hanem tendencia leírására alkalmas mintákat keresett, amelyek kifejezésére az egyes kérdéseknél bizonyos értékhatárok közötti választáson alapuló sávok alkalmazása szükségesnek, de elegendőnek mutatkozott.

4.2.2. A közvadas ügyek gyakorlata

A közvadas ügyek gyakorlatának elemzésére térve, leszögezhető, hogy a kapott eredmény megfelelt annak a várakozásnak, hogy ügyészség általi vádemelés esetén a

vádirat hiányosságainak korrekciójára hivatott eljárásjogi eszköz alkalmazása nem számottevő a bírák körében. A kitöltők kétharmada, 83 fő (66,4 %) nyilatkozott úgy, hogy a vizsgálati időszakban nem hozott a Be. 493. § (1) bek. alapján a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést, míg egyharmaduk, 41 fő (32,8 %) válaszolt úgy, hogy intézkedett hivatalos keretek között, végzés meghozatalával a vád törvényességének helyreállítása iránt. Csupán egyetlen fő (0,8 %) nem tudta biztosan, hogy előfordult-e ilyen eset a gyakorlatában. Az „igen” választ adók 70,7 %-a (29 fő) mindösszesen 1-2 ilyen ügygel találkozott az 5 éves vizsgálati periódus alatt, míg 8 fő (19,5 %) adta azt a választ, hogy 3-5 esetben bocsátott ki felhívó végzést e tárgykörben. Pusztán 2 bíró gyakorlatához köthető, hogy 6-10 esetben intézkedett a vádirat hiányosságainak pótlása iránt (4,9 %); 1 fő nem tudott pontos számadatot szolgáltatni, további 1 fő a hiányosság pótlása helyett pedig egyéb intézkedést tett (új számra iktatás). A szám adatok összességében arra engednek következtetni, hogy közvadas ügyekben a bírák kevésbé aktívak a vádirat tartalmi helyességének megkérdőjelezését illetően.



A hiányosság pótlásának okai körében 1 fő nem nyilatkozott, míg a fennmaradó 40 fő bíró 65 %-a (26 fő) a felhívó végzés kibocsátásának fő indokaként a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának hiányát jelölte meg. Ezt követte második helyen a jogi minősítés pontatlansága 10 fő gyakorlatában (25 %), az „Egyéb” kategóriát 8 fő választotta (20 %), továbbá a vád tárgyává tett cselekmény leírásának hiánya 5 bíró esetében jelentkezett (12,5 %). Az sem volt példa nélküli, hogy a vádlott személyének

beazonosíthatatlansága sarkallt a hiányosság pótlására 4 fő válasza alapján (10 %), míg a jogi minősítés hiánya egyetlen esetben (2,5 %) keletkeztetett intézkedési kötelezettséget. Az „Egyéb” kategórián belül 2 esetben lényegében a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának hiánya körében értékelhető körülményre hivatkoztak, nevezetesen arra, hogy az elkövetési érték kapcsán összecszerúségi eltérést tapasztaltak, illetve, hogy az elkövetés helye vagy időpontja nem, vagy nem pontosan került leírásra. A bizonyítékok megjelölésének hiányára 3 fő alapított intézkedést; sajátos problémaként jelentkezett, amikor nem volt törvényes az ügyészség intézkedés alkalmazására tett indítványa, valamint amikor hiányzott a külföldön tartózkodó terhelttel szembeni eljárás feltételeinek megjelölése. Az utóbbi három problematika ellenben egyértelműen a törvényes elemek körén kívüli „vádirati kellékhány” (információs elem hiányának) eseteként értékelendő. Egy bíró tért ki arra, hogy az ügyész az előkészítő ülésen szóban pótolta a hiányt, majd a vádmódosítást írásban megküldte.

Figyelemmel arra, hogy a hiányosság pótlásának Be. 493. § (2) bek. szerinti 2 hónapos határidejére a Be. 488. § (1) bek. *b*) pontja alapján az eljárás felfüggeszhető, vizsgálat tárgyát képezte, hogy ez a lehetőség mennyiben honosodott meg a bírói gyakorlatban. A kapott válaszok azt tükrözték, hogy ezzel a lehetőséggel a bírák csak kisebb arányban élnek (9 fő – 22 %), mivel 78 %-uk (32 fő) inkább nyilvántartásba helyezi az ügyet, amely időszak azonban a pertartamba beszámít. Az eljárást felfüggesztő 9 bíró közül 7 fő nyilatkozott úgy, hogy erre 1-2 alkalommal került sor, de 2 fő akár 6-10 esetben is döntött az eljárás felfüggesztéséről.

A felhívó végzés kibocsátását követő megszüntetési arányt szemlélve, egyértelmű, hogy a hiányosság pótlása iránti intézkedés az eljárást kedvező irányba befolyásolja, hiszen az ügyészség – az adatok tanúsága szerint – a hiányosságokat túlnyomórészt kiküszöböli. A válaszadók gyakorlatának 92,7 %-ában (38 fő) a hiányosság pótlására való felhívást követően az eljárás továbbfolytatódott, míg pusztán 3 fő (7,3 %) számolt be arról, hogy a Be. 492. § (2) bek. *d*) pontja alapján 1-2 esetben megszüntette az eljárást. A terhelti jogok hatékony érvényesülése szempontjából ez természetesen pozitív hozadék, hiszen a tisztességes eljárás követelményébe ütköző módon, törvénytelen vád alapján a büntetőeljárás nem került lefolytatásra.

Ami a leginkább érintett bűncselekményi kategóriákat illeti, kiemelkedik a vagyon elleni bűncselekmények csoportja 45,9 %-kal (17 fő), melyet második helyen az élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények követnek 7 esetben 18,9 %-kal. Emellett –

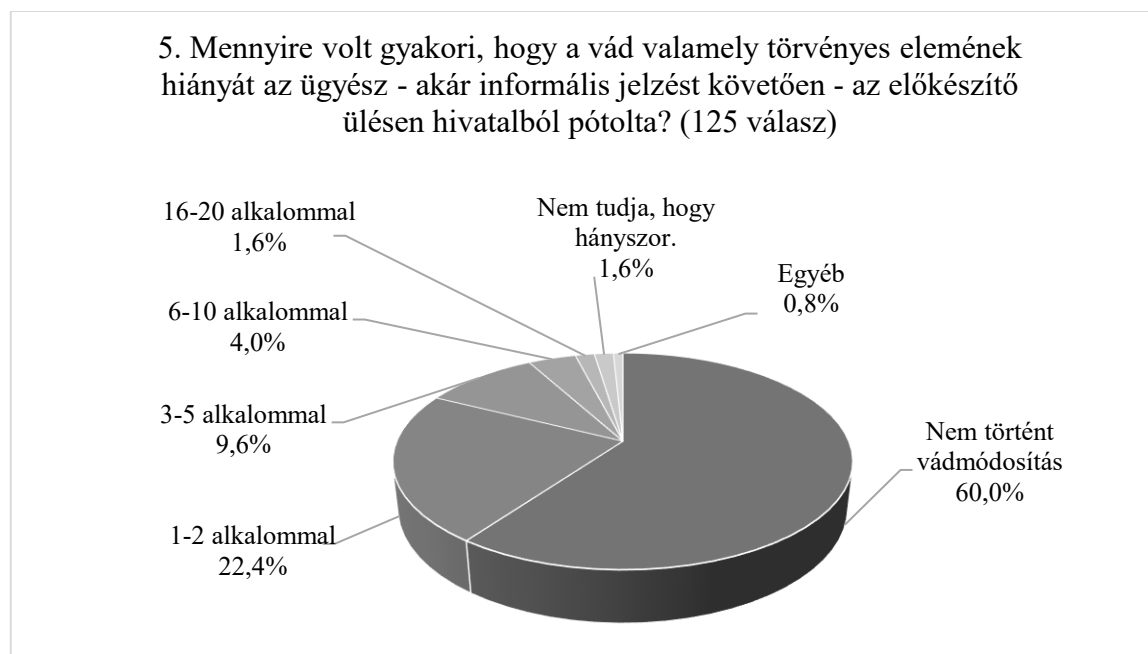
egymáshoz képest hasonló súllyal – jelentékenyebb részt képviselnek a gyermekek érdekét sértő bűncselekmények 5 esetben (13,5 %), az „Egyéb” gyűjtőkategória (pl. egészséget veszélyeztető bűncselekmények, közbiztonság elleni bűncselekmény) szintén 5 esetben (13,5 %), továbbá a közlekedési, valamint a költségvetést károsító bűncselekmények 4-4 esettel (10,8-10,8 %). Ezen bűncselekményi kategóriáknál tehát különös figyelmet kell fordítani a fenti számadatok által feltárt, tipikusan a vádbeli cselekmény leírásának pontatlanságában jelentkező hibákra.

A vádiratok nagyobb terjedelme nem tekinthető domináns tényezőnek a felhívó végzés kibocsátását igénylő hiányosságok keletkezésében. A számadatok azt tükrözik, hogy leginkább a 3-5 oldal terjedelmű vádiratok esetében kerül sor a hiányosság pótlása iránti intézkedésre (20 válasz – bírák 57,1 %-a), melyet az 1-2 oldal terjedelmű vádiratok követnek (8 válasz – bírák 22,9 %-a). Ezt magyarázhatja, hogy az 1-2 oldal terjedelmű, egyszerűbb megítélésű ügyet leíró vádiratokban könnyebben észrevehető egy kisebb hiba is, míg a fenti, tipikusan érintett bűncselekmények leírásának szokásos terjedelme – a nagyobb számú sértettet érintő vagyon elleni bűncselekmények, illetve a költségvetést károsító bűncselekmények kivételével – alapvetően belefér a 3-5 oldalba. Jóllehet a 11-20 és 21-50 oldal közötti vádiratok (5-5 válasz, 14,3-14,3 %), valamint az 51-100 és 100 oldal feletti vádiratok (3-3 válasz, 8,8-8,6 %) már terjedelmükből adódóan is potenciális hibaforrások lehetnek, az oldalszám emelkedésével nem nő egyenes arányban a hiányosságok miatti intézkedési gyakoriság.

A Be. szabályai a követendő eljárás metodikáját írják le, azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy a törvényesség biztosításának eljárásjogkonform rendezése mellett felmerülhetnek adott esetben ugyanezt a célt szolgáló praktikus megoldások. Ilyennek tekinthető az érdemi ítélkező tevékenységre kihatással nem bíró informális jelzés a vádhatóság felé, amely – függetlenül attól a kérdéstől, hogy ez mennyiben van kihatással a pártatlanság látszatára – az ügy tárgyalhatóságát, a védelemhez való jog hatékony biztosítása érdekében a vád egyértelművé tételét célozza. Az erre vonatkozó látens gyakorlatra konkrét kérdést – a hiteles válaszadás megtarthatósága érdekében – nem volt célszerű feltenni, hiszen tipikusan magában foglalta volna az elvárt választ. Erre tekintettel az ügyész szemszögéből került megközelítésre a jelenség, vagyis a kérdés arra irányult, hogy mennyire volt gyakori a vizsgálati időszakban, – akár informális jelzést követően – hogy az ügyész az előkészítő ülésen hivatalból pótolta a vádirat valamely törvényes elemének hiányát. Természetesen reális, hogy az előkészítő ülésre készülve, a

vádhatóság maga észlel olyan hibát, amelynek a korrekcióját már csak az ülésen tudja elvégezni. Elméleti szinten azonban éppen ilyen valószínűséggel fordulhat elő, hogy az egyszerűbb ügyintézés vagy a későn észrevett hiányosság pótlásához szükséges idő rövidege miatt maga az eljáró bíró él ilyen jelzéssel.

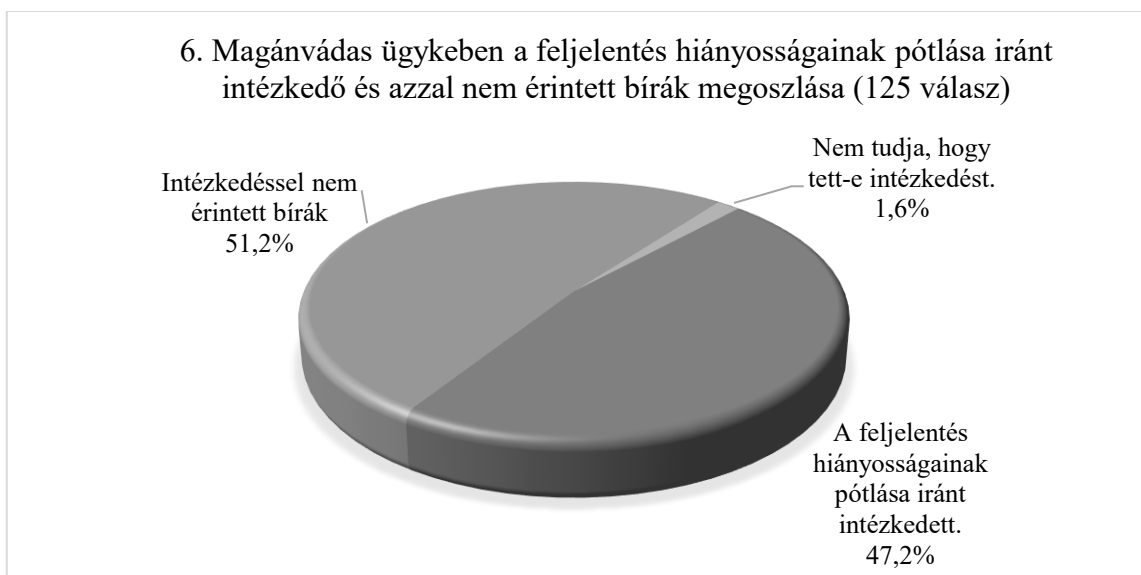
Ami a konkrét számadatokat illeti, 2 „nem tudom” válasz mellett a megkérdezettek 60 %-a (75 fő) egyáltalán nem számolt be előkészítő ülésen lezajlott vádkorrekcióról, mindazonáltal 38,4 %-uk (47 fő) válaszolt úgy, hogy legalább 1 esetben történt vádmódosítás az előkészítő ülésen a vád valamely törvényes elemének pótlása érdekében. A válaszadók 22,4 %-nál (28 fő) ez 1-2 esetet érintett az 5 éves vizsgálati időszak alatt, 9,6 %-nál (12 fő) 3-5 esetet, 5 bíró válasza szerint 6-10 ügyben (4 %) fordult elő ilyen, 2 bíró (1,6 %) pedig 16-20 ügyre becsülte a jelenség gyakoriságát. Egy bíró az „Egyéb” kategóriát választotta a „minden esetben” válasz feltüntetésével. Hangsúlyozandó, hogy a vádmódosítás oka egyetlen esetben sem tisztázott, azt eredményezhette az előbbi feltevések valamelyike vagy akár teljesen különböző ok. Amennyiben az említett ügyek legalább egy részében elfogadjuk, hogy az ügyészség informális jelzést követően korrigálta a vádirati hiányosságot,⁶²⁸ a hiányosság pótlása érdekében intézkedő bírák arányszáma szükségképpen javul.



⁶²⁸ Lásd 195. o. [1] bekezdésében írtakat.

4.2.3. A magánvadás ügyek gyakorlata

A következő kérdéscsoport a magánvadás ügyek gyakorlatára fókuszált, elsőként az ilyen ügyeknél felmerülő bírói aktivitást mérve. A megkérdezettek 47,2 %-a (59 fő) válaszolt úgy, hogy a vizsgálati időszakban a Be. 766. § (1) bek. c) pontja alapján hozott a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzést. Amennyiben az ilyen típusú végzést hozó bírák számát csak a járásbíróági szinten dolgozó bírói létszámhoz (105 fő) viszonyítjuk – figyelemmel arra, hogy a magánvadás ügyek jellegéből következően felhívó végzés kiadása lényegében csak járásbíróági szinten történik – még magasabb arányszámot kapunk, miszerint az ilyen ügýtípussal érintett bírák 56,2 %-a intézkedett a vizsgálati időszakban a feljelentés hiányosságainak pótlása érdekében. A közvadás ügyekben tapasztalt korrekcióra való törekvéshez képest ezen emelkedettebb érték leginkább annak tudható be, hogy magánvadás ügyekben a vádnak megfelelő feljelentést jogi ismeretekkel csak szűk körben rendelkező laikus személyek szövegezik meg. A sértettek többsége nincsen felvértezve azzal a jogi háttértudással, amely lehetővé teszi annak eldöntését, hogy a sérelmezett magatartást megvalósító életbeli jelenségeket milyen formában és részletességgel tüntessék fel a történeti tényállásban.



Az előbb ismertetett mutatók mindazonáltal csak annak a körülménynek a figyelembevételével tudnak pontos képet festeni a magánvadás ügyekben kiadott felhívó végzések általános bírói gyakorlatáról, ha hozzávesszük azt a specifikumot, hogy a

felhívó végzések döntő hányadát a személyes meghallgatás kitűzését megelőzően a bírósági titkárok maguk hozzák meg, ekként a bírákhoz már csak azok az ügyek kerülnek, amelyek az előzetes titkári szűrő ellenére tárgyalási szakba jutottak. Tekintettel arra, hogy a kérdőív csak bírói válaszokat tartalmazott, magánvádas ügyekben még a kimutatottnál is nagyobb arányú hiányosság pótlása iránti végzészozatallal lehet számolni.

A pontos adatok elemzésére rátérve, megállapítható, hogy az ilyen végzést hozó bírák 39 %-a (23 fő) leginkább 3-5 ügyben adott ki a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzést, továbbá 22 %-uk (13 fő) 1-2 ügyben tette meg a szükséges intézkedést a hiányosság pótlása érdekében. Látható, hogy az 5 éves vizsgálati periódusban tipikusan legfeljebb 5 magánvádas ügy kitűzését vagy megszüntetését előzte meg hiányosság pótlására felhívó végzés kibocsátása, amely éves szinten átlagosan 1 ügyet jelent. Mindez azt is igazolja, hogy a személyes meghallgatásig tartó bírósági titkári szűrő viszonylag intenzíven működik. A fennmaradó 39 % megoszlását tekintve, a bírák 15,3 %-a (9 fő) 6-10 esetben, 8,5 %-uk (5 fő) 11-15 esetben, 5,1 %-uk (3 fő) 16-20 esetben élt ezzel az eljárásjogi eszközzel, míg további 5,1 %-uk (3 fő) nem tudott pontos választ adni. A bírák ugyancsak 5,1 %-a (3 fő) az „Egyéb” kategóriát jelölte meg, amely a 20-nál is több ügyben kiadott felhívó végzés meghozatalával párosult. Közülük 1 bíró kb. 30 vagy ezen szám fölötti esetet jelölt meg, egy másik 50-60 ügyet, valamint további 1 fő részletesebben is kifejtette gyakorlatát: „amelyikben le volt róva az eljárási illeték, és egyértelmű volt a tényállás, csak azokban az esetben nem hoztam hiánypótló végzést, a többiben igen (ez a gyakoribb).” A 10 feletti, valamint az ezt meghaladó számú esetet megjelölő összesen 11 fő bíró válasza azt irányozza elő, hogy egyes helyi sajátosságok, így a nagyobb mértékű magánvádas ügyérkezés vagy a titkári szűrő kisebb hatékonysági foka generálhat átlagot meghaladó bírói intézkedési kötelezettséget.

A feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzés kibocsátásának okai között toronymagasan vezetett a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának hiánya, amit az e kérdésre válaszoló 54 fő 90,7 %-a (49 fő) jelölt meg. Mint ahogy a fentiekben már jelzésre került, az is igen gyakori, hogy a magánvádló összefoglaló jelleggel, csak a bűncselekmény megnevezésére utalással, egyébként pedig az ügy szempontjából irreleváns részletek bemutatásával kéri a büntetőeljárás lefolytatását. Ezzel összhangban, a vád tárgyává tett cselekmény leírásának hiánya a jelzett bírák 55,6 %-nál (30 fő), a feljelentett kilétének ismeretlensége 42,6 %-ánál (23 fő) merült fel. Ez utóbbi történhet egyrészt olyan formában, hogy a feljelentett személye a magánvádló előtt sem ismert

(ekkor indítványozhatja pl. a nyomozás elrendelését), vagy úgy, hogy az általa ismert személyazonosságú feljelentett a közölt adatok alapján nem beazonosítható. Amennyiben a feljelentésből kitűnik, hogy a sértett rendelkezik a beazonosításhoz szükséges információkkal, célszerű felhívni ezen hiányosság pótlására.

A fenti kérdésre választ adók 11,1 %-a (6 fő) jelölte meg az „Egyéb” opciót is, amely a következő válaszokat takarta: egy válaszadó osztotta meg azon tapasztalatát, hogy a jogi minősítés hiányzott vagy nem volt pontos (a magánvádló egyszerre minősítette a cselekményt rágalmazásnak és becsületsértésnek). Kettőn tettek említést arról, hogy nem volt megállapítható a feljelentésből, hogy a feljelentő mikor szerzett tudomást a cselekményről. Az eljárási illeték megfizetésének elmulasztása miatti felhívásról hárman számoltak be. A két utolsó ok azért nem érinti a vád törvényességét, mivel az első a magánindítvány elkészítésének vizsgálata, a második a Be. 771. § (1) bek. d) pontja szerinti megszüntetési ok fennállása körében értékelendő (az illetéket az illetékekről szóló törvény szerinti határidőben nem fizetik meg).

A magánvádas ügyek esetében is hasonlóan alakult a felfüggesztéssel kapcsolatos gyakorlat, mint a közvádas ügyeknél azzal, hogy a bírák még kevésbé alkalmazták ezt az eljárásjogi eszközt, konkrétan 3 bíró (5,2 %) vette igénybe 1-2 esetben, illetve 1 bíró (1,7 %) 3-5 esetben. A válaszadók 93,1 %-a (54 fő) egyáltalán nem függesztette fel a büntetőeljárást ilyen okból. Mindebből következően, bár a Be. 762. § (1) bek. folytán lehetőség van a Be. 488. § (1) bek. b) pontjának analóg alkalmazására, a felfüggesztés jogintézménye egyáltalán nem tekinthető élőnek. Az eljárás megszüntetése terén viszont éppen ellentétes gyakorlat alakult ki, hiszen a feljelentés hiányosságainak pótlása érdekében kibocsátott felhívó végzést követően a bírák közel 80 %-a szüntette meg legalább 1 esetben az eljárást. Az intézkedő bírák 36,8 %-a (21 fő) nyilatkozott úgy, hogy az 5 éves vizsgálati időszakban 1-2 esetben fordult elő ilyen okra alapított eljárásmegszüntetés, mintegy negyedük szüntette meg az eljárást 3-5, illetve 6-10 esetben (az előbbi 14 %-kal 8 főt, az utóbbi 12,3 %-kal 7 főt érintett). Ezeknél jelentékenyebb számról 1 bíró nyilatkozott 11-15 esettel (1,8 %), valamint 4 bíró 16-20 esettel (7 %). Ezen emelkedettebb két utóbbi érték oka akár a magánvádlók személyéhez köthető sajátossággal, akár az adott bíróságra érkező ilyen típusú ügyek nagyobb számával, illetve a konkrét bíróra szignált ügyek összetételével mutathat összefüggést. Az „Egyéb” kategóriát választó 1 fő (1,8 %) nem számolta az ily módon befejezett ügyeket, de megjegyezte, hogy a hiányosság pótlásának elmulasztása esetén minden ügyet

megszüntetett. A számadatok tehát rávilágítanak arra, hogy a magánvádlók kevésbé teljesítik a hiányosság pótlására vonatkozó kötelezettségüket, ekként magánvádas ügyekben gyakoribb a vád törvényességének hiánya miatti eljárásmegszüntetés.

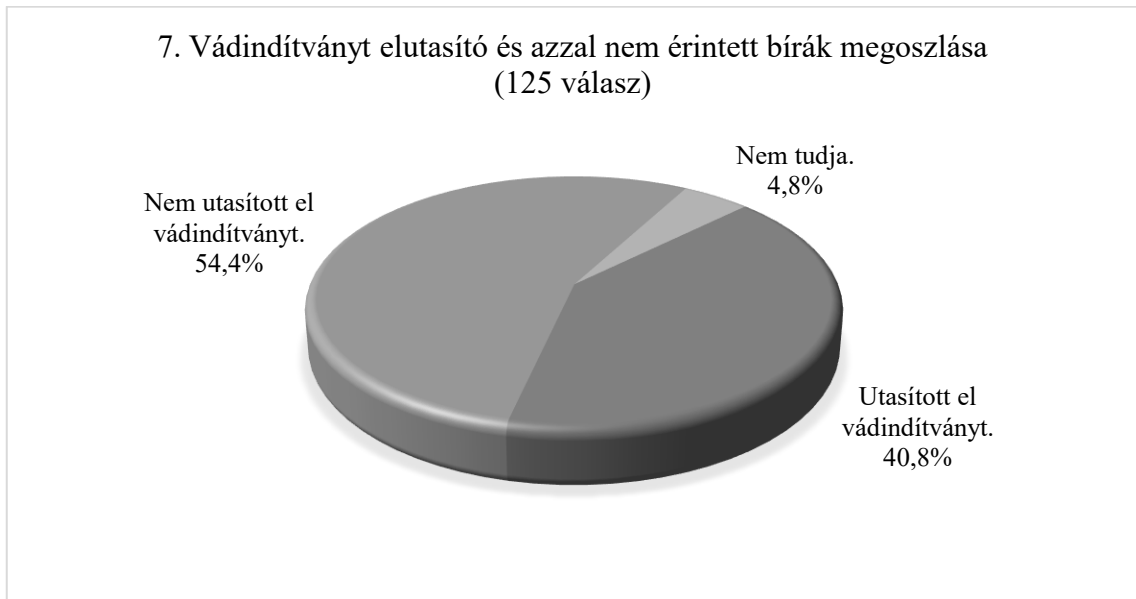
A felhívással érintett bűncselekmények köréből egyetlen magánvádas bűncselekmény sem maradt ki. A választ adó 55 fő közül 2 fő kivételével valamennyien egységesen tüntették fel a rágalmazás törvényi tényállását (96,4 %) és ugyancsak nagy számban, 69,1 %-os gyakorisággal (38 fő) fordult elő a könnyű testi sértés vétsége; szintén jellemző volt a szóbeli becsületsértés vétségének fokozottabb megjelenése (58,2 % - 32 fő). A tetteges becsületsértés vétségének bűncselekménye már kevésbé tekinthető számottevőnek a maga 21,8 %-os hivatkozási arányával (12 fő), emellett 3 fő számolt be levéltitok megsértésének vétségéről (5,5 %), ketten pedig becsület csorbítására alkalmas hamis kép-vagy hangfelvétel készítéséről (3,6 %). Végül egyezően 1-1 esetben jelentkezett a mintában a magántitok megsértésének vétsége, a kegyeletsértés vétsége és a becsület csorbítására alkalmas hamis kép-vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatala (egyenként 1,8 %). Az előbbi gyakorisági mutatók egyébként igazodnak ahhoz a tendenciához, hogy a kiszignálásra kerülő ügyek között jellemzően felülreprezentált az első három helyen említett bűncselekmény, így ezekkel nagy valószínűséggel a bírák java része találkozik.

A felhívó végzés meghozatalát igénylő ügyekben a feljelentés tipikusan 1-2 oldal terjedelmű volt; az e körben nyilatkozó bírák 90 %-a (50 fő) elé került jellemzően ilyen hosszúságú váddokumentum. A 3-5 oldal terjedelmű feljelentések már csak a bírák 21,8 %-nál (12 fő) jelentkeztek. Kivételes volt a 6-10 oldalas feljelentés, mindössze 2 bírónál (3,6 %) akadt rá példa, és kuriózumként megjelent a 100 oldal feletti feljelentés 1 bírónál (1,8 %) gyakorlatában. A feljelentések jellemzően csekély terjedelme és a felhívó végzések kibocsátásának nagyobb gyakorisága között alappal feltételezhető oksági kapcsolat, hiszen a rövidebb áttekintést igénylő, adott esetben néhány soros tényállásokban sokkal könnyebben felfedezhető az egyébként is típusos hiba.

4.2.4. A pótmagánvádas ügyek gyakorlata

A pótmagánvádas ügyek képviselik az ügyérkezés legkisebb hányadát, ennek ellenére kifejezetten nagy számú bírónak, a kitöltők 40,8 %-a (51 fő) nyilatkozott úgy, hogy utasított már el vádindítványt valamely törvényes elem hiánya miatt. Ha ehhez

hozzáadjuk a bizonytalan, „nem tudom” választ adó 6 főt (4,8 %), akkor a vizsgálati időszakban mondhatni minden második bíró hozott a vádindítvány tartalmi hibáját megállapító határozatot. A minimálisan nagyobb részt kitevő 68 fő (54,4 %) esetében az aktivitás hiánya legfőképpen az ügyérkezés volumenében és a szignálásban keresendő, vagyis, hogy a kevesebb ilyen típusú ügy kisebb valószínűséggel jut el valamennyi bíróhoz.



A vádindítványt elutasító bírák 2 fő kivételével a következő adatokat szolgáltatották az ilyen típusú döntés gyakoriságára vonatkozóan: a válaszolók 67,3 %-a (33 fő) utasított el 1-2 esetben vádindítványt a vád tartalmi fogyatékoságára visszavezethető okból, 26,5 %-uk (13 fő) alapított döntést erre 3-5 esetben, továbbá 1-1 fő (2-2 %) alkalmazta az eljárási törvény ezen rendelkezését 6-10, 11-15, illetve 16-20 esetben. Az elutasítás okát vizsgáló kérdést 48 fő válaszolta meg, közülük 30 bíró (62,5 %) jelölte meg a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának hiányát, mint a törvénytelenység okát, de relatíve nagy számban (39,6 % - 19 fő esetében) vezetett elutasításra az, hogy a pótmagánvádló elmulasztotta szerepeltetni a vád tárgyává tett cselekmény leírását. A jogi minősítés pontatlansága 16 fő gyakorlatában volt tetten érhető (33,3 %), míg a jogi minősítés hiányát 7 bíró (14,6 %) említette. Az utóbbival egyező arányt képviselt a vádlott személyének beazonosíthatatlansága miatti elutasítás, míg „Egyéb” okból a bírák 20,8 %-a (10 fő) fejezte be ily módon az eljárást.

Az egyéb okok négy fő problematika köré csoportosultak: nem jogosulttól származó vádindítvány (2 válasz), a jogi képviselő vagy a pótmagánvádló aláírásának hiánya (4 válasz), a bizonyítási eszközök megjelölésének, illetve az idézendők és értesítendők listájának hiánya (2 válasz), továbbá a vádindítvány tényállásában leírt cselekmény nem minősült bűncselekménynek (3 válasz). Míg az előbbi kategóriák közül az első a vád törvényességének alaki legitimációt megjelenítő szegmenséhez kötődik, a többi kívül esik a törvényesség fogalmi körén: a második egy formai követelmény megszegését szankcionálja,⁶²⁹ a harmadik, azaz a bizonyítási indítványok megjelölésének hiánya, illetve az idézendők és értesítendők feltüntetésének elmulasztása, mint információs elem hiánya vezet a vádindítvány elutasításához. Az utolsó kategória a Be. 492. § (1) bek. a) pontja szerinti eljárásmegszüntetést eredményező bűncselekményhiányos esetet takarja (a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény).

A kutatás vizsgálta azt is, hogy a bírák milyen típusú ügyekben hoznak leggyakrabban vádindítványt elutasító végzést. Az ezen kérdésre választ adó 46 kitöltő közül 33 fő (71,7 %) jelölte meg a vagyon elleni bűncselekményeket, mint a legtöbb elutasítással érintett bűncselekményfajtát; jellemző továbbá a hivatali bűncselekmények jelentékenyebb előfordulása (7 fő - 15,2 %). A válaszadók 13 %-a (6 fő) az „Egyéb” kategóriát választotta, amelyen belül ketten pl. emberi méltóság elleni bűncselekményről tettek említést. Az élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények 5 fő (10,9 %), a gyermekek érdekét sértő bűncselekmények 3 fő (6,5%) válaszában jelentek meg. Az utóbbi arányban képviseltetik magukat a vagyon elleni erőszakos és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények, a sort végül a nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények (2 fő – 4,3 %), valamint a közlekedési bűncselekmények zárják (1 fő – 2,2 %).

A vádindítványok elutasítása legnagyobb mértékben szintén a 3-5 oldal terjedelmű váddokumentumok esetében volt megfigyelhető (31 válasz – bírák 66 %-a), amely szokványos hossz a vádlotti cselekvőség leírására. Az e kérdésre választ adók 27,7 %-a (13 válasz) számolt be törvényességi problémáról a 6-10 oldalas kitévő vádindítványok kapcsán. Hasonló a tapasztalat a pusztán 1-2 oldalnyi – a hiba észlelését terjedelmi okból megkönnyítő – vádindítványok esetében: az e kérdést kitöltők 23,4 %-ánál (11 válasz) fordult elő törvényességi hiány ezen terjedelem mellett. Akadt egy olyan bírósági ítélet, aki 21-50

⁶²⁹ A vádindítvány elutasításának ezen oka a Szegedi Törvényszék 2019-2023. között meghozott hatályon kívül helyező végzéseinek tanulmányozása során is detektálható volt: Szegedi Törvényszék 2.Bpkf.278/2022/2. és 1.Bpkf.641/2023/2. sz. végzés.

oldal közötti, illetve egy további, aki 100 oldal feletti vádindítványt utasított el törvényes elem hiányához kapcsolódó okból. Mindebből következően, a terjedelmesebb vádindítványok nem voltak felülreprezentáltak a vizsgálati anyagban, hanem inkább azt lehetett látni, hogy az elutasítás arányának változása nincs összefüggésben a terjedelem növekedésével. Törvénytelenéget előidéző tartalmi hézagokkal, strukturális vagy szövegezésbeli inkoherenziával, illetve minősítésbeli hiányosságokkal tehát terjedelemtől függetlenül számolni kell.

4.2.5. A kutatási eredmények dióhéjban

A kérdőíves kutatás összességében igazolta, hogy a vád törvényességének vizsgálata az egyes eljárási típusokban (közvadás, magánvadás, pótmagánvadás eljárás) változó intenzitással, de érdemben jelen van a magyar bírói gyakorlatban. A problematika alapvetően a 41-55 év közötti bírákat foglalkoztatja, ők képezik az intézkedést tevők 77,64 %-át. A számadatok mindazonáltal azt is tükrözték, hogy a bírák közel egynegyedének ítélkező tevékenységében a törvényesség vizsgálatának kérdése egyáltalán nem jelentkezik. A vizsgálat azt is feltárta, hogy a kevés joggyakorlati idővel rendelkező bírák esetében a felhívó végzések kiadásának gyakorisága elenyésző, amely adódhat a bírói életpálya kezdetén jelentkező kihívások generálta hangsúlyosabbnak ítélt egyéb feladatokra koncentrálásból. Az adatok elemzése rávilágított továbbá arra, hogy valamely szakjogászti végzettség megléte nem befolyásolja a vád törvényességének vizsgálata körében megmutatkozó aktivitást. A speciális szakmai ismerettel szemben inkább a joggyakorlati idő hosszában tetten érhető rutin volt az, amely kimutathatóan fokozta a bírák intézkedési motivációját.

A közvadás ügyeket érintő válaszokban visszatükröződött az a gyakorlati tapasztalat, hogy az ügyész által szerkesztett vádak helyességének megkérdőjelezésében a bírák kevésbé aktívak, ugyanis az 5 éves vizsgálati időszakon belül a kitöltők 2/3-a egyetlen esetben sem hozott a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést. Ezt részben indokolhatja a közvádoló szakmai felkészültségéből eredő precízebb vádiratszerkesztés, de ugyanilyen súllyal jöhet számításba pl. a bírák eltérő habitusa, szakmai tapasztalata vagy éppen leterheltsége, valamint az, hogy a kollegiális kapcsolat megnehezítheti az ügyészi munka korrekciójának felvetését. Mindemellett a több válaszban megjelenő, a törvényességi hiányt előkészítő ülésen orvosolni törekvő

vádmódosítás egy olyan informális gyakorlatot körvonalaz, miszerint a korrekció szükségességét a bírák olykor felhívó végzés kibocsátása nélkül, egyéb módon is jelezhetik az ügyészség felé. Ennek gyakoriságát csökkenthetné a vád törvényességi ellenőrzésének kellő részletességű és mielőbbi – már az ügy kiszignálását követő első olvasatban történő – lefolytatása, amelynek elvégzése előmozdíthatná, hogy a tárgyaláselőkészítési tevékenység még inkább a törvény által szabályozott eljárási rendhez igazodjék.

A fentiekhez képest a felhívó végzések nagyobb térnyerése tapasztalható a magánvádas ügyekben. Ezt magyarázhatja, hogy a feljelentéseket többségében jogi ismeretekkel nem rendelkező személyek fogalmazzák meg, akik javarészt nem a törvényi tényállási elemekhez igazodóan részletezik a sérelmükre megvalósulni látszó bűncselekmény leírását. Ebből következően kimagaslóan gyakori a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának hiányából fakadó felhívó végzések meghozatala. A magánvádas ügyek tapasztalatainak másik tanulsága, hogy továbbra is érdemes figyelmet fordítani a bírósági titkári szűrőt követő ellenőrzési mechanizmus lefuttatására, hiszen a válaszoló bírák közel fele jelezte, hogy adott ki felhívó végzést a feljelentés pontosítására.

A pótmagánvádas ügyek kérdéseire adott válaszok szintén azt prognosztizálták, hogy ezen külön eljárás tekintetében sem kivételes jellegű a vád törvényességét érintő valamely problematika előfordulása, amely kapcsán szintén a cselekmény pontos leírásának hiánya kíván fokozott odafigyelést. Végezetül mi sem indokolja jobban a törvényességi követelményeknek való megfelelés rendszeres ellenőrzésének létjogosultságát, minthogy a vizsgálati anyag rávilágított olyan esetekre, amikor a terhelt éppen a vád törvényes elemének hiányára visszavezethető okból fordult az EJEB-hez.

5. Külföldi joggyakorlati minták

5.1 Németország

Az 1987. április 7-ei német büntetőeljárás törvény (StPO) 151. §-a értelmében a bírósági eljárás megindításához vádemelés szükséges. Az StPO 200. § (1) bek. rögzíti a vádirat legfontosabb tartalmi elemeit: a vádlott azonosítására szolgáló adatokat, a vád tárgyát képező cselekmény tényállását, az elkövetés helyét és idejét, valamint a cselekmény jogi minősítését a vonatkozó jogszabályhelyekkel. Ez a négy elem az ún.

Anklagesatz (a vád állítása), vagyis a vád „operatív magja”. Ezen kívül a vádnak információt kell szolgáltatnia a bizonyítékokról, az elbírálásra illetékes bíróságról, a védő személyéről, valamint a nyomozás eredményének összefoglalásáról, kivéve, ha az ügy a kerületi bíróság hatáskörébe tartozik.⁶³⁰ Azáltal, hogy az *Anklagesatz* a vádlott személyére, az elkövetés helyére és idejére továbbá a bűncselekmény megvalósítására vonatkozó konkrét adatokkal (objektív és szubjektív tényállási elemek életbeli jelenségekkel való megtöltésével) összetéveszthetetlenül megnevezi a jogi értékelés szempontjából jelentőséggel bíró történeti tényeket, személyi és tárgyi oldalról behatárolja a bírósági eljárást, valamint a későbbi ítélet jogerejét (behatároló funkció). A nyomozás eredményét összegző információkkal (*Anklagesatz*on kívüli vádirati elemekkel) a vádirat mindazon lényeges körülményről is tájékoztatja a vádlottat, amelyek a védekezés megfelelő gyakorlásához szükséges (információs funkció).⁶³¹ A vádirat ezen egyéb kellékei (pl. a bizonyítékok felsorolása) kizárólag információs funkciót látnak el,⁶³² és a vád esszenciális tartalmához képest a büntetőeljárás lefolytatását segítő további ismereteket közvetítenek a bíróság és a védelem részére pl. a bűncselekmény jogi értékeléséről (minősítéséről).⁶³³

A jelzett tartalmi elemekre ügyelve, a vádirat viszonylag szabadon szerkeszthető azzal, hogy az ügyész munkáját az áttekinthetőség, az érthetőség, a pontosság és a tömör megfogalmazás követelménye kell, hogy vezesse.⁶³⁴ A cselekmény leírásának terjedelmét a joggyakorlat az eljárás tárgyához igazítja, így az nem határozható meg általánosságban. Minél nagyobb a más bűncselekményekkel való összetéveszthetőség veszélye, annál nagyobb pontosságra kell törekedni.⁶³⁵ A bűncselekményt bemutató pontos leírásból ki kell tűnnie a törvényi tényállás valamennyi elemének, így a szubjektív tényállási elemek (pl. vagyoni haszonszerzési vagy jogtalan eltulajdonítási célzat) megvalósulásának is. Az elkövetési magatartás többszöri kifejtésével (sorozatjelleggel) megvalósuló bűncselekmények konkretizálása során a történeti tényállásban mindenekelőtt az egyes részcselekményeket az elkövetési hely, idő és egyéb egyéniesítésre szolgáló körülmények alapján, megkülönböztethetően kell feltüntetni. Kivétel akkor tehető, amikor a hasonló történések folyamatában az egyéniesítés nem

⁶³⁰ BOHLANDER: i. m. 104.

⁶³¹ JOCHEN METZ: Die Anklageschrift in der Praxis. *Juristische Rundschau*, 2023. (11), 538-539.

⁶³² Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 33-34.

⁶³³ BEULKE: i. m. 193.

⁶³⁴ METZ: i. m. 538.

⁶³⁵ HALLER-CONZEN: i. m. 90.

lehetséges és a vádban akár jelentősebb hézagok is keletkezhetnek. Ilyen fordul elő különösen a szexuális bűncselekmények kapcsán (pl. a gyermekek sérelmére elkövetett elhúzódo visszaéléseknél), amikor is nagyvonalúbb mércét kell alkalmazni a vádiratszerkesztésnél. Elegendő a sértettek személyének, a bűncselekmények nagyságrendiségének (a legmagasabb szám), továbbá a megvalósítás alapvonalainak és időbeli kereteinek leírása. Ez a könnyítés a nagyszámú hasonló gazdasági bűncselekmény esetén is szóba jöhet; akár táblázatba foglalt listákhoz is lehet folyamodni.⁶³⁶ A tiltott pornográf tartalmak birtoklásához vagy terjesztéséhez kapcsolódó bűncselekmények esetén az ilyen megközelítés szintén tetten érhető, mivel a vádnak nem kell minden egyes fénykép vagy videó tartalmát részletesen rögzítenie, elegendő, ha a megfelelő fájlok adatainak táblázatba foglalásával a szexuális cselekményeket megjelenítő felvételekről példálózó felsorolás készül.⁶³⁷

Bűncselekmények sorozata esetén a vádlónak meg kell találnia azt az optimális szerkesztési módot, amelynek segítségével a sok hasonló cselekmény kellőképpen egyedileg, mégis áttekinthető módon és érthetően rögzíthető. Ez egy olyan mércének való megfelelést jelent, amely biztosítja, hogy az eljárás tárgyának egyértelmű meghatározása révén a bíróság érdemi ítélkező tevékenységét megkezdhesse, vagyis a vád képes legyen eleget tenni a behatároló és információs funkciójából fakadó elvárásoknak. Erre kiváltképp akkor kerülhet sor, ha az, amit a vád állít (*Anklagesatz*), világos és érthető, megfelelő részletezettségű, egyúttal a lehető legtömörebben megfogalmazott.⁶³⁸ Amennyiben a vád tárgyát képező cselekmény vonatkozásában lényeges elemek esetében a konkretizálás csak a főeljárás keretében lehetséges, erre a vádlott figyelmét fel kell hívni és az ezzel kapcsolatos figyelmeztetést a tárgyalási jegyzőkönyvben rögzíteni kell.⁶³⁹

Minden esetben az StPO 200. §-ának megfelelő hatékony vádiratot kell előterjeszteni. Itt különbséget kell tenni a hatástalanság (eljárásra alkalmatlanság) és a pusztán hiányosság között.⁶⁴⁰ Az első esetben valamilyen eljárási akadály merülhet fel, vagy az, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok a legnagyobb bizonyító erővel mérlegelve sem engednek a vádlott bűnösségének megállapítására következtetni.⁶⁴¹ Ha a vádirat a szükséges tartalomra vonatkozó ismeretek hiányossága miatt behatároló

⁶³⁶ HALLER-CONZEN: i. m. 91.

⁶³⁷ METZ: i. m. 541.

⁶³⁸ METZ: i. m. 539-540., 545.

⁶³⁹ HALLER-CONZEN: i. m. 91.

⁶⁴⁰ BEULKE: i. m. 192.

⁶⁴¹ BOHLANDER: i. m. 107.

funkcióját nem képes betölteni, hatástalan, így eljárási akadályt képez.⁶⁴² Ez a helyzet akkor áll fent, ha nem jelöli meg azonosítható módon a vádlott személyét és nem megfelelő módon határozza meg a vád tárgyává tett cselekmény tényállását (történeti tényállást),⁶⁴³ azaz ha nem egyértelmű, hogy a vádirat mely személyre és mely konkrét tényállásra vonatkozik.⁶⁴⁴

A német joggyakorlat a vádirat súlyos minőségi hibájára a tárgyalás megnyitásáról döntő közbenső eljárásban (*Zwischenverfahren*) való elutasítással válaszol. Ezen eljárásjogi eszköz jelentősége negatív kontrollfunkciójában rejlik, amelynek keretében a bíróság a további büntetőeljárás megengedhetőségét és szükségességét vizsgálja.⁶⁴⁵ A bíróság a hiányosság pótlása érdekében visszautalja az ügyet az ügyészségnek, hacsak a szükséges tények a nyomozás releváns iratanyaga alapján ki nem egészíthetők. Ha a hiányosság pótlása nem megfelelő, a bíróság a vádat ismét visszautalja az ügyészségnek. Amennyiben az a korrekciótól elzárkózik, a bíróság a vádiratot az StPO 204. § (1) bek. alapján elutasítja. Ha a hiányosság pótlására sem a vádirat befogadása előtt, sem azt követően (a tárgyalási szakban) nem kerül sor, a vádirat és az azon nyugvó befogadó döntés érvénytelen, amely a fellebbviteli eljárásban súlyos eljárási szabálysértés miatt az eljárás megszüntetéséhez vezet.⁶⁴⁶ Következésképpen, a behatároló funkciót érintő, orvoslás nélkül maradt lényeges hibák a fő tárgyalás megnyitásának elutasításával járnak a közbenső eljárásban. Ellenben, ha csak az információs funkciót nem tudja teljesíteni a vád, az uralkodó nézet szerint ez az eljárás lefolytatását nem akadályozza.⁶⁴⁷ Ha a vádirat bizonyos részei elutasításra kerültek és azt nem fellebbezték meg, vagy a vádiratot teljes egészében elutasították, az ügyésznek megfelelő módon helyesbített vádiratot kell benyújtania.⁶⁴⁸

Egon Müller német joggyakorlatot bemutató munkájában kitért arra, hogy a bíróság ellenőrzési jogköre arra ösztönzi az ügyészséget, hogy a vádemelésről való döntés meghozatalakor körültekintő és pontos legyen. Bár a főeljárás megindítását elutasító ügyek aránya nem jelentős, abszolút értékben mégis tekintélyes – évente körülbelül 4000

⁶⁴² METZ: i. m. 542-543.

⁶⁴³ BOHLANDER: i. m. 105.

⁶⁴⁴ BEULKE: i. m. 192.

⁶⁴⁵ CLAUS ROXIN – BERND SCHÜNEMANN: *Strafverfahrensrecht. 27. Auflage*. München, C.H. Beck. 2012. 333.

⁶⁴⁶ BOHLANDER: i. m. 105.

⁶⁴⁷ Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 34-35., 37. (Werner Beulke szerint ez esetben is a fő tárgyalás megnyitását elutasító döntés hozandó. BEULKE: i. m. 193.)

⁶⁴⁸ HALLER-CONZEN: i. m. 91.

– ami egyértelműen igazolja a bírói kontroll nélkülözhetetlen és stílusformáló funkcióját. Tekintettel a vádiratnak a főtárgyalás terjedelmére, tartalmára és szerkezetére gyakorolt hatására, nem lehet kétséges, hogy szükséges a vádhatóság ellenőrzése annak érdekében, hogy az a vádlottat és az állami költségvetést a szükségtelen főtárgyalásoktól megkímélje. Véleménye szerint az is vitathatatlan, hogy a gyakorlat nem használja ki kellőképpen – a tárgyalási szakasz tévútjainak elkerülését célzó – a vádirat bírósági kontrolljából fakadó elutasítási lehetőséget.⁶⁴⁹

5.2. Spanyolország

A spanyol büntetőeljárás két fő eljárési típusra épül: ezek a rendes (*proceso ordinario*) és a rövidített büntetőeljárás (*proceso abreviado*), amelyek közül valóban a rövidített eljárás a gyakorlatban rendszerint előforduló, így jelen értekezés ennek bemutatására fókuszál. Rendes eljárásnak 9 évi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő, míg rövidített eljárásnak az ezt meg nem haladó szankcióval fenyegetett bűncselekmények esetén van helye.⁶⁵⁰ Rövidített eljárásnál a bűncselekmény felderítése a vizsgálóbíró (*juez instructor*) irányításával történik a vizsgálati szakaszban (*diligencias previas*).⁶⁵¹ A „vád” bírói kontrollja elsőként a vizsgálatot rövidített eljárássá alakító, ún. „átalakító végzés” meghozatala körében valósul meg. Ez a végzés az eljárás folytatásáról rendelkezik, ha valamennyi szükségesnek ítélt nyomozási cselekmény elvégzése után a vizsgálóbíró úgy ítéli meg, hogy a felrött cselekmények bűncselekménynek minősülnek, valamint azokkal a terhelt megalapozottan gyanúsítható. Ellenkező esetben az eljárást megszünteti. A büntetőeljárás törvényt jóváhagyó 1882. szeptember 14-i királyi rendelet (LECrím) 779.1.4.a. szerinti eljárásban a vádlotti cselekvőség „átalakító” végzésbe foglalásával a vizsgálóbíró összegzi a büntetőeljárás alapját képező cselekményt, amelyből megismerhető információkat úgy kell megfogalmazni, hogy a vádlott a lehető legérthetőbb módon kapjon tájékoztatást a vád tartalmáról. Ez a döntés tartalmazza a

⁶⁴⁹ EGON MÜLLER: Beiträge zum Strafprozessrecht (1969-2001). In HEIKE JUNG – BERND LUXENBURGER (szerk.): *Annales Universitatis Savariensis*. Köln-Berlin-Bonn-München, Carl Heymanns Verlag KG, 2003. 72-73.

⁶⁵⁰ FERNANDO GASCÓN INCHAUSTI: *Derecho Procesal Penal. Materiales para el estudio. Curso 2023/2024*. 18., 36.

<https://docta.ucm.es/rest/api/core/bitstreams/dac4d4e4-4d05-4a25-a2a9-c6b700d7793f/content> /letöltve: 2025.06.17./

⁶⁵¹ INCHAUSTI: i. m. 105.

beazonosíthatóan megjelölt vádlottnak tulajdonított büntetendő cselekményeket.⁶⁵² A vizsgálat lezárultával, az ennek során beszerzett bizonyítékokat – az „átalakító” végzés ismeretében – az ügyész (*Ministerio Fiscal*) értékeli, és amennyiben úgy látja, hogy a vádlott megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével, a LECrim 780.1 alapján vádiratot (*escrito de acusación*) készít, amelyet a vizsgálóbíróhoz kell benyújtani. A vádirat célja kettős: egyrészt a tárgyalás megnyitását kezdeményezi, és amennyiben ennek az indítványnak a vizsgálóbíró helyt ad, tartalmazza a vád tárgyává tett konkrét tényállításokat. A védelem – erre válaszként – a vizsgálóbírónál vádiratot nyújthat be.⁶⁵³

Ami a vádirattal szembeni követelményeket illeti, a spanyol büntetőeljárásban szintén érvényesül a vád alanyi és tárgyi meghatározottsága. A személyre konkretizáltság lényege, hogy vád az ellen emelhető, akit a nyomozás során gyanúsítottként hallgattak ki a vádbeli cselekményre, és az „átalakító” végzés őt egyúttal büntetőjogilag felelős személyként megjelöli. A tárgyi meghatározottság a későbbi vád alapját képező büntetendő cselekmények egyediesítését takarja, amely révén a vád betöltheti az eljárás kereteinek kijelölésére hivatott funkcióját.⁶⁵⁴

A vádirat ellenőrzését a vizsgálóbíró abból a szempontból végzi el, hogy az alapján a szóbeli tárgyalás megnyitható-e; tulajdonképpen az „átváltoztató” végzés meghozatala körében lefektetett kritériumok mentén újraértékel, immáron a vádiratban szereplő tények vizsgálata alapján. Mercedes Fernández López véleménye szerint a vád befogadhatóságáról való döntésnek a vád életképességére vonatkozó egyedi és pontos előrejelzésnek kell lennie. Ennek egyik aspektusa, hogy a vádlott megismerhesse azokat a konkrét cselekményeket, amelyek a vádemelés alapját képezik, és lehetővé tegyék a védelemhez való jog gyakorlását, míg másik oldala, hogy az ártatlanság vélelmének biztosításához a vád ténybelileg – bizonyítékokkal is alátámasztottan – megalapozott legyen.⁶⁵⁵ Ha ennek eredményeként a bíróság arra a következtetésre jut, hogy a terhelt megalapozottan gyanúsítható a vádban leírt bűncselekmény elkövetésével, a LECrim 783.1. alapján megnyitja az ügy érdemi, tárgyalási szakaszát (*juicio oral*).⁶⁵⁶ Ugyanezen jogszabályhely szerint az eljárást megszünteti, ha a vádban szereplő cselekmény nem

⁶⁵² MERCEDES FERNÁNDEZ LÓPEZ: *El control judicial de la acusación*. Valencia, tirant lo blanch, 2025. 33-36., 59-60., 67., 91.

⁶⁵³ INCHAUSTI: i. m. 72., 234-235.

⁶⁵⁴ FERNÁNDEZ LÓPEZ: i. m. 142-145., 175-176.

⁶⁵⁵ FERNÁNDEZ LÓPEZ: i. m. 39-40., 59-60., 91., 93.

⁶⁵⁶ JOSÉ MARÍA RIFÁ SOLER – MANUEL RICHARD GONZÁLEZ – IÑAKI RIAÑO BRUN: *Derecho Procesal Penal*. Pamplona, Fondo de Publicaciones de Gobierno de Navarra, 2006. 440-441.

merít ki bűncselekményi tényállást, vagy a vádlott nem gyanúsítható megalapozottan bűncselekmény elkövetésével. A vizsgálóbíró azonban semmilyen esetben sem kérheti a vádlótól a vádirat hiányosságainak kijavítását, mivel ilyen eljárási rendelkezést a LECrim nem tartalmaz. Tekintettel arra, hogy jogköre e téren – a fent említett két okból – legfeljebb az eljárás megszüntetésére terjed ki, ezek hiányában köteles a tárgyalás megnyitását elrendelő végzést hozni. A büntetőigény érvényesítésével kapcsolatos szűrő hatékonysága ezért gyenge, és pusztán formális ellenőrzés valósul meg.⁶⁵⁷

A szűrőfunkció lényege tehát annak megítélése, hogy a vádlott pontos, komoly (megbízható) és megalapozott vádat ismerhet-e meg. Ha a vizsgálóbíró a kérdést igenlően dönti el, a vádiratot és a védíratot a tárgyalás lefolytatására illetékes bírónak vagy törvényszéknek küldi meg. Ezt követően a bíróság előzetes meghallgatást tart (LECrím 785.1.), amelynek keretében a védelemnek lehetősége van, hogy valamely alapvető jogának a megsértésére hivatkozzon. Fernández López megjegyzi, hogy nem ritka az a védelmi hivatkozás az előzetes meghallgatáson, hogy a tények leírása annyira általános és hiányos, hogy az ellehetetleníti a hatékony védelmi stratégia kidolgozását, mivel a vádirat lényegében az alkalmazandó büntetőjogi norma tényállásának a reprodukálására korlátozódik. A gyakorlatban ilyen fordul elő pl. a kapcsolati erőszak és a zaklatás bűncselekményei esetében, amikor a vádirat tipikusan elhallgatja azokat a részleteket, összefüggéseket, időszakokat, amelyek szükségesek a vádlottaknak tulajdonított konkrét büntetendő cselekmények megismeréséhez. Elköteleződését fejezi ki a szerző olyan eljárási mechanizmusok rendszeresítése iránt, amelyek révén fel lehet ismerni és orvosolni a védelem jogainak megsértését. Ennek hiányát egyelőre a bírói gyakorlat sem korrigálja, mivel a Legfelsőbb Bíróság szerint nincs helye a vádirat ilyen alapon való megkérdőjelezésének; a vádbeli tényállást érintő bármilyen vizsgálatra legkorábban az ítélethozatal keretében van lehetőség. (STS 124/2022, február 11.) Erre tekintettel fogalmazza meg Fernández López azt a kritikát, hogy a jelenlegi szabályozás nem teremti meg a vádirat valódi és kimerítő ellenőrzésének feltételeit, hanem csak annak mérlegelését biztosítja, hogy fennállnak-e az eljárás megszüntetésére okot adó fentiekben ismertetett körülmények. A vádirat más szabálytalanságai nem gátolják meg az eljárás lefolytatását, ellenben rontják a védekezés esélyeit pl. akkor, amikor a hiányos tényleírás miatt nem garantált a védekezés jogának hatékony gyakorlása.⁶⁵⁸

⁶⁵⁷ FERNÁNDEZ LÓPEZ: i. m. 211-212., 218.

⁶⁵⁸ FERNÁNDEZ LÓPEZ: i. m. 210., 249-253.

A védelemhez való jog, mint alapvető jog sérelmére hivatkozva, a vizsgálóbíró – védelmi indítványra – elviekben akár le is vonhatná az előzetes meghallgatáson a vádirat hiányosságaival kapcsolatos megfelelő következtetést. Az ezt biztosító konkrét eljárási rend mindazonáltal hiányzik, hovatovább az a lehetőség is, hogy a bíróság hivatalból maga vethessen fel a vádirat súlyos hibáit érintő kérdéseket. Fernández López az ellenőrzés kevésbé intenzív jellegét annak tudja be, hogy Spanyolországban a vizsgálati szakasz irányítása bírói kézben összpontosul, míg a common law és vegyes rendszerekben a nyomozási szakasz ura az ügyész, ezért a vádemelés jogszerűségének vizsgálatához nagyobb bírói aktivitás párosul.⁶⁵⁹ Mindebből adódóan az, amit mi a vád törvényessége alatt értünk, az a vizsgálóbíró „átalakító” végzésével és a későbbi vádirattal szembeni, érdemi kontroll nélküli elvárás. A tárgyalási szakasz megnyitásához a vádbeli cselekmény helyes megfogalmazásának vizsgálata nem szükséges, pergátló akadályt lényegében a bűncselekmény hiánya vagy a vád megalapozatlansága képez.

5.3. Peru

A latin-amerikai országok közül érdemes kiemelni Perut, amelynek szabályozási konstrukciója a magyar eljárási joghoz hasonlóan megteremti a vád törvényessége vizsgálatának törvényi feltételeit. A büntetőeljárásról szóló 2004. július 29-ei 957. számú törvény 349. cikk 1. bek. felsorolja a vádirat tartalmi elemeit, így többek között a vádlott azonosítására szolgáló adatokat, valamint cselekvőségének világos és pontos leírását az azt megelőző, kísérő és követő körülményekkel együtt. Ha több külön tényállást tartalmaz a vád, szükséges azok elkülönítése és az egyes tényállások részletezése. Emellett nem maradhat ki a bűnösséget megalapozó tényállási elemek bemutatása a vádlott mikénti részvételének ismertetésével, a büntetőjogi felelősséget esetlegesen befolyásoló további tényezők leírása és a jogi minősítést megalapozó jogszabályhelyek megjelölése.⁶⁶⁰

A tárgyalás megnyitását kezdeményező vádirat a közbenső szakaszban formális és szubsztanciális (tartalmi) kontroll alá esik. A vád tárgyává tett cselekmények történeti tényállásának vizsgálata révén állást kell foglalni abban a kérdésben, hogy az ügy érdemi tárgyalásra bocsátható-e, vagy annak megszüntetése indokolt. Míg a formális ellenőrzés célja annak biztosítása, hogy a vád megfeleljen a törvényben előírt alaki

⁶⁵⁹ FERNÁNDEZ LÓPEZ: i. m. 119-120., 270-271.

⁶⁶⁰ https://bwcimplementation.org/sites/default/files/resource/Peru_CriminalProcedureCode.pdf
/letöltve: 2026.04.05./

követelményeknek, a tartalmi ellenőrzés azt hivatott garantálni, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás indítványozása elegendő bizonyítékon alapuljon, és hogy a bűncselekmény jogi minősítése helyes legyen. A vizsgálandó formális szempontok közé tartozik a vádlott megfelelő megjelölése, a vád tárgyát képező cselekmény leírása és a jogi minősítés feltüntetése.⁶⁶¹ A formálisan törvényes vádhoz (*imputación específica*) a bírói gyakorlat három kritérium teljesülését kívánja meg: a tények világos leírása, érthető nyelvezet alkalmazása és a vádlotti cselekvőség törvényi tényállásnak való megfeleltethetősége. A hibák kiszűrése fontos, hiszen tárgyalási szakba jutva, ezek érvénytelenné tehetik a meghozott döntést.⁶⁶²

A bíróság hivatalból intézkedhet a vádirati hibák orvoslása iránt, de a 350. cikk 1. bek. a) pontja alapján a védelem a vád közlését követő 10 napon belül maga is kérheti azok kijavítását. Amennyiben indokolt, az eljárási törvény 352. cikk 2. bek. értelmében a bíróság előkészítő ülésen – az eljárás 5 napra történő felfüggesztésével – az ügyet korrekció érdekében visszaküldi az ügyésznek. Az igazságszolgáltatás valós képe mindazonáltal azt mutatja, hogy a formális ellenőrzés nem működik megfelelően, ami sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot és társadalmi költséget is okoz.⁶⁶³ Egy nemrégiben elvégzett kvalitatív vizsgálat pl. megállapította, hogy a bírák hajlamosak elnézni a vádirati hibákat és nem kérik számon elég szigorúan a hiányosságokat, amivel egy az ítéletek minőségét veszélyeztető hibás modellt tartanak fent. Mindez nem elszigetelt jelenség, hanem strukturális probléma.⁶⁶⁴

5.4. Anglia

A főállamügyészi hivatal hatáskörébe tartozó nagy tárgyi súlyú bűncselekmények kivételével, Angliában 1986-ig a rendőrség látta el a közvádlói feladatok nagyobb részét.

⁶⁶¹ HORNA GUEVARA – PEDRO ANTONIO – NORABUENA VALDERRAMA – REYNALDO ALEX: El control formal y sustancial de la acusación fiscal en la etapa intermedia del proceso penal y la garantía del debido proceso legal. Trujillo, Universidad Nacional de Trujillo, 2010. 55., 105-106.
<https://dspace.unitru.edu.pe/server/api/core/bitstreams/b7aa7a09-4de1-4901-a1d0-a49f09e5ff66/content>
/letöltve: 2025.11.06./

⁶⁶²JORDY YAMPIER MARCHENA CABANILLA: Procedural safeguards and due process: the central role of indictment in the Peruvian criminal justice system. 2-4.
<https://ve.scielo.org/pdf/ric/v6n3/2739-0063-ric-6-03-e603089.pdf> / letöltve: 2026.04.05./

⁶⁶³ GUEVARA et al.: i. m. 106., 110., 114.

⁶⁶⁴ MARCHENA CABANILLA: i. m. 5.

Ekkor kezdett el működni a *Crown Prosecution Service* (koronaügyészi szolgálat),⁶⁶⁵ amely csak a 2003. évi *Criminal Justice Act* 28. § (2) bek. alapján vált általánosan jogosulttá a vádemelésre. Ezt követően a rendőrség vádemelési jogköre csak néhány kisebb jelentőségű bűncselekmény, pl. egyes közlekedési bűncselekmények esetén maradt meg.⁶⁶⁶ A vádemelés egyik mérlegelési szempontja, hogy elegendő bizonyíték áll-e rendelkezésre ahhoz, hogy a kérdéses bűncselekmény valamennyi tényállási eleme bizonyítható legyen, ezáltal reálisan lehessen következtetni a vádlott elítélésére. Másodsorban figyelemmel kell lenni arra, hogy indokolja-e közérdek a vádemelést.⁶⁶⁷ Ezt a kétlépcsős tesztet nevezik „teljes kódex” tesztnek, amely elsőként a bizonyítékokat (*Evidential Test*), majd második lépésben az elítéléséhez fűződő közérdek fennállását vizsgálja (*Public Interest Test*). Az ügyész csak abban az esetben emelhet vádat, ha mindkét teszt pozitív eredménnyel zárul.⁶⁶⁸ A királyi ügyészség kódexe (*Code for Crown Prosecutors*) – az egyes bűncselekménytípusokra irányadó szakmai útmutatásaival – eligazítást nyújt a helyes döntés meghozatalához,⁶⁶⁹ orientál a tekintetben, hogy mely tényezők támogatják a vádemelést és melyek szólnak ellene.⁶⁷⁰

Az angol büntetőeljárást – egységes eljárási kódex megalkotásának hiányában – bizonyos részterületeket lefedő törvények és a common law esetjoga szabályozza. A tárgyalást megelőző szakaszt illetően a vádemelésről külön törvény is született, ez az *Indictments Act*, 1915.⁶⁷¹ A törvény 3. § (1) bek. szerint minden vádiratnak tartalmaznia kell, és elegendő, ha tartalmazza a vádlott terhére rótt konkrét bűncselekmény vagy bűncselekmények megjelölését, valamint a vád természetére vonatkozó észszerű tájékoztatáshoz szükséges adatokat. A (2) bek. értelmében bármely jogi rendelkezés vagy kialakult gyakorlat ellenére a vádirat nem kifogásolható alaki vagy tartalmi szempontból, ha azt az e törvény rendelkezéseinek megfelelően fogalmazták meg.⁶⁷² Érdemes megjegyezni, hogy a törvény eredeti szövegének 4. § (3)-(4) bekezdése a cselekmény leírásának nyelvezetére vonatkozó egzakt elvárást is tartalmazott: a bűncselekményt

⁶⁶⁵ BELOVICS ERVIN: Az igazságszolgáltatás sajátosságai az angolszász jogrendszerben. In BÉRCES VIKTOR – GELENCÉR BALÁZS SZABOLCS (szerk.): *Az ügyészség az igazságszolgáltatás rendszerében: 150 év elméleti és gyakorlati tapasztalatai*. Budapest, Pázmány Press, 2023. 52.

⁶⁶⁶ BUSS: i. m. 42.

⁶⁶⁷ ANDREW ASHWORTH: *Principles of Criminal Law. Fifth Edition*. Oxford, Oxford University Press, 2006. 12.

⁶⁶⁸ BUSS: i. m. 46-47.

⁶⁶⁹ <https://www.cps.gov.uk/publication/code-crown-prosecutors> /letöltve: 2025.07.15./

⁶⁷⁰ HERKE: i. m. 70-72.

⁶⁷¹ HERKE: i. m. 5-6.

⁶⁷² <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/5-6/90/body> /letöltve: 2025.07.29./

rövid, közérthető nyelven kellett ismertetni, és amennyire lehetséges, kerülvén a szakszavak használatát.⁶⁷³

Az 5. § (1) bek. akként rendelkezik, hogy amennyiben a tárgyalás előtt vagy a tárgyalás bármely szakaszában a bíróság számára úgy tűnik, hogy a vádirat hibás, el kell rendelnie a vádiratnak az ügy körülményeihez igazodó módosítását, kivéve, ha az ügy érdemére tekintettel ezen módosítások jogsérelem okozása nélkül nem hajthatók végre. A (2) bek. rögzíti továbbá, hogy a szükséges módosítás elvégzése esetén a vádiratra fel kell jegyezni a módosítást elrendelő végzést, és a vádiratot a tárgyalás, valamint az azzal kapcsolatos minden eljárás szempontjából úgy kell kezelni, mint ami a módosítással egységes egészet képez. Az ügyészek számára készült útmutató (*Legal Guidance for Prosecutors*) vádmódosítással foglalkozó iránymutatása szerint a koronaügyészi szolgálat vádiratkészítésben résztvevő tagjainak ügyelniük kell arra, hogy a módosítás iránti kérelmet a lehető leghamarabb be kell nyújtani az ezt engedélyező bírósági végzés meghozatala érdekében, valamint gondoskodni kell arról, hogy a módosítás a vádiratról szóló törvény 5. § (2) bekezdésével összhangban a vádiratra rávezetésre kerüljön.⁶⁷⁴

A vádemelésről szóló törvény 7. §-a szerint e törvény egyetlen rendelkezése sem zárja ki, hogy a vádirat ellen kifogást lehessen emelni, ha az valamely jogszabályt sért vagy annak nem felel meg. Ha a vádirat hibás és a hibát nem lehet módosítással orvosolni, a védelem a *Crown Court* előtt indítványt terjeszthet elő a vádirat érvénytelenítése érdekében (*motion to quash an indictment*). Ez a lehetőség az ügyészség számára is adott az eljárás megszüntetése (és újrakezdése) céljából.⁶⁷⁵ Az angol jogban a bíró szerepe általában a semleges „játékvezetőjével” rokonítható, ezért az ilyen jellegű „szankcióra” a védelemnek kell indítványt tennie, amely nem csupán a vád formai hiányosságaira vonatkozhat.⁶⁷⁶ Az angol bírák így pl. az „eljárásjogi visszaélés” (*Abuse of Process*) doktrínájára alapított védelmi hivatkozásra is megtagadhatják a tárgyalás lefolytatását. Erre akkor kerülhet sor, ha túlságosan sok idő telt el a bűncselekmény elkövetése és a vádemelés között, vagy a vádemelés egyébként sértené a tisztességes eljárás elvét. A korábbi főügyész, Lord Goldsmith az ügyészség tájékoztatási kötelezettségét pl. a

⁶⁷³ ALEXANDER G. GLOYER: The Indictments Act, 1915. *Journal of the Society of Comparative Legislation*, Vol. 16, No. Part 2. 1916. 242.

⁶⁷⁴ <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/drafting-indictment> /letöltve: 2025.06.20./

⁶⁷⁵ <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/termination-proceedings-including-discontinuance> /letöltve: 2025.06.20./

⁶⁷⁶ BENCZE MÁTYÁS – MÁRKI ZOLTÁN – ZSOLDICS ZSÓFIA: A vádért viselt felelősség – egy összehasonlító vizsgálat tanulságai. 6. https://real.mtak.hu/19707/1/felelosseg_a_vadert_cikk.pdf /letöltve: 2025.08.29./

tisztességes büntetőeljárás alapvető elemének tekintette. Ezen kívül, ha az ügyész bizonyítékot nem terjeszt elő vagy az előterjesztett bizonyítékok elégtelenek, a védő hivatkozhat arra, hogy megalapozott vád hiányában nem kell tárgyalásba bocsátkozni. Ezt nevezik „*No case to answer*” esetnek, amelynek, ha a bíróság helyt ad, az ügy véget ér. A magisztrátusi bíróság előtt a vádlottat felmentik, a koronabíróság előtt pedig a bíró ilyen irányú útmutatást ad az esküdtszéknek.⁶⁷⁷

5.5. Egyesült Államok

Az amerikai igazságszolgáltatás gépezetét szintén a vád indítja be. A vádemelés 18 államban meghatározott törvényi feltételek mellett (egyres bűncselekményeknél vagy bizonyos esetekben csak a vádlott külön kérelmére) a vádesküdszék döntését igényli.⁶⁷⁸ Ilyenkor „az ügyésznek engedélyt kell kérnie a vádesküdszék től a vádemelésre.”⁶⁷⁹ A vád alapvetően kétféle dokumentum formájában materializálódhat: a vádat képviselő ügyész (*prosecuting attorney*) a vádesküdszéknel vádiratot (*indictment*) terjeszt elő, majd a vád alá helyezésről a bizonyítékok meghallgatása után a vádesküdszék (*grand jury*) dönt.⁶⁸⁰ A halálbüntetéssel, valamint az 1 évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetén vádiratnak van helye. Az értesítést (*information*) – a vádesküdszék közreműködése nélkül – az ügyészség közvetlenül a bírósághoz nyújtja be. Az értesítésre vonatkozó szabályok lényegében azonosak a vádirattal.⁶⁸¹ Az ügyész akkor is értesítéssel emel vádat, ha a vádlott lemond arról, hogy a vád alá helyezés kérdésében a vádesküdszék döntsön (*waiver*).⁶⁸²

A VI. Alkotmánykiegészítés szerint a vádlottat tájékoztatni kell az ellene felhozott vád természetéről és indokairól.⁶⁸³ Az írásban előterjesztett vád az abban megjelölt személy terhére valamely törvényben megállapított tevékenység vagy mulasztás miatti büntetőjogi felelősségre vonás kezdeményezését szolgálja.⁶⁸⁴ A vádemelés alapját tehát

⁶⁷⁷ BUSS: i. m. 54-55., 74-75.

⁶⁷⁸ SZÉKELY (PHD): i. m. 193.

⁶⁷⁹ FANTOLY ZSANETT: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága.* Budapest, HVG-ORAC, 2012. 13.

⁶⁸⁰ SCOTT L. PEARSON: Reform of Criminal Procedure with Reference Particularly to the Indictment. *U. Pa. L. Review*, Vol. 61, 1912. 461.

⁶⁸¹ TIMOTHY A. THOMAS: Sufficiency of an Indictment or Information When Charged with a Crime. *Howard Law Journal*, Vol. 32, 1989. 207.

⁶⁸² BALLOU: i. m. 7.

⁶⁸³ <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-6/> /letöltve: 2025.08.15./

⁶⁸⁴ THOMAS: i. m. 207.

bizonyos törvényben meghatározott bűncselekmények (*statutory crimes*) képezik. Mostanra ezek javarészt kiszorították a *common law* bűncselekményeket, amelyeknél az egyes bűncselekményi tényállások az esetjogon keresztül kristályosodtak ki. A *common law* ugyanakkor együtt él a törvényi joggal, hiszen számos állam törvényhozása teszi lehetővé a bírák számára, hogy új *common law* bűncselekményeket kreáljanak. Emellett néhány törvénykönyv – a tilalmazott magatartás kodifikálása helyett – kifejezetten *common law* bűncselekményi definíciókra utal, és országszerte fogadnak el tág vagy bizonytalan tartalmú törvényi rendelkezéseket annak tudatában, hogy a szabály pontos tartalmát úgyis a *common law* esetjoga tölti ki tartalommal.⁶⁸⁵

Azt, hogy kielégítő volt-e a vád természetéről és indokairól való tájékoztatás, a *Supreme Court* (SC) kezdetben (a törvényi jog mellett még mindig markáns *common law* doktrínákra hagyatkozva) szigorú mérce alapján vizsgálta,⁶⁸⁶ és megkövetelte, hogy a vádló világosan és pontosan fogalmazza meg a vádat annak érdekében, hogy a vádlott a bíróság előtt megfelelően védekezhessék, egyúttal gátat szabjon annak, hogy vele szemben egyazon cselekmény miatt újabb vádemelésre kerüljön sor. A vádirat megfelelőségének értékeléséhez a gyakorlat a „megfelelőség valódi tesztjét” (*true test of sufficiency*), később az 1946. március 21-én hatályba lépett Szövetségi Büntetőeljárás Szabályok (SZBSZ) 7 (c) pontját is alkalmazta. Az 1895-ös *Cochran v. US* ügyben az SC kiemelte, hogy a „megfelelőség valódi tesztje” annak megállapítására irányul, hogy a vád tartalmazza-e (1) a tárgyává tenni kívánt bűncselekmény minden elemét, (2) megfelelően tájékoztatja-e a vádlottat arról, hogy mire kell felkészülnie, továbbá (3) egy hasonló bűncselekmény miatt indult eljárásban az aktuálisan vizsgált vád alapján való elítélés vagy felmentés pontosan behatárolná-e azt a keretet, amelyre – ezen korábbi döntésre figyelemmel – az újabb ügyben hivatkozni lehet.⁶⁸⁷

⁶⁸⁵ CARISSA BYRNE HESSICK: The Myth of Common Law Crimes. *Virginia Law Review*, Vol. 105, No. 5. 2019. 967-968., 972., 978-979.

⁶⁸⁶ A hagyományos *common law* elmélet megkövetelte, hogy a bűncselekmény minden lényeges elemét közvetlenül és határozottan tartalmazza a vád, és nem engedte, hogy ennek elmulasztását következtetés levonásával vagy értékelő tevékenységgel orvosolják. Ez a szigorú elvárás Blackstone idejéből ered a *common law* bírák humanitárius szemléletének köszönhetően, amellyel a vallomást megtagadó vádlottakat meg akarták kímélni a kínvallatástól, és hogy a potenciálisan halálbüntetéssel fenyegetett elítélteket megmentse a bűncselekményhez képest kifejezetten túlzó büntetéstől. Ezek az esetek váltak később precedenssé annak ellenére, hogy az indokolatlan szigor e formája eltűnt a büntetőeljárásból. A vádirat technikai tökéletességét akár az extremitásig fokozták, mint pl. a *State v. Harris* (1840) ügyben, ahol a vádirati hibát annak téves rögzítése okozta, hogy két jobbos cipő eltulajdonítása helyett a vádlott egy pár cipőt lopott el. (ROLLIN M. PERKINS: Short Indictments and Informations. *American BAR Association Journal*, Vol. 15, No. 5. 1929. 292.)

⁶⁸⁷ THOMAS: i. m. 208-209.

Döntések sokasága részletezte a váddal szembeni tartalmi elvárások kritériumait, melyek közül csak egy általánosabb problematikára, a vádbeli cselekmény törvényi szóhasználattal történő leírásának kérdésére térek ki. A törvénytörvényekre szorítókövetelmény megfogalmazás az SC szerint csak akkor elfogadható, ha a szavak teljes mértékben, közvetlenül és kifejezetten képesek meghatározni a bűncselekmény összes tényállási elemét (Evans v. United States, 1894).⁶⁸⁸ Ha a törvény általános kifejezéseket alkalmaz a bűncselekmény leírásához, a vádiratnak konkretizálnak, részletekbe menőnek kell lennie (Boyd v. Commonwealth, 1883). Az adott bűncselekmény jellegétől függ, hogy annak leírásakor a vád a törvény szóhasználatával él-e, vagy azzal érdemben megfelelő kifejezésekkel mutatja be a bűncselekményként értékelt magatartást (State v. Higgins, 1881).⁶⁸⁹

Az 1953-as US v. Debrow ügyben az SC egy sokkal formalizáltabb tesztet alkotott a vádirat megfelelőségének ellenőrzésére: mércének az SZBSZ 7 (c) pontját tekintette, amely azt a követelményt támasztja a vádirattal szemben, hogy a tárgyat képező bűncselekmény lényeges tényeinek egyszerű, tömör és határozott leírását adja.⁶⁹⁰ Ezen kívül a vádiratnak nem kell tartalmaznia semmilyen más szükségtelen információt. Az emberölés büntette miatti Hackney v. US (1978) ügyben a vádlott azt sérelmezte a váddal kapcsolatban, hogy az nem tartalmazta az ölési szándékot. A SC kiemelte, hogy az emberölés lényegi sajátossága a speciális szándék, így bár a vád nem a legjobb példája a tények megfelelő előadásának, a hiányosság technikai jellegű, és nem akadályozza, hogy a vádlott megértse a vádat. Ha a tények egyértelműen azt közvetítik, hogy bűncselekményt követtek el és a vádirat átmegy a „megfelelőség valódi tesztjén”, továbbá ha a tények önmagukban lehetővé teszik az érdemi értékelést, a vádirat megfelelő. A döntés megjegyezte, hogy az SZBSZ 7 (c) pont szerinti teszt általánosabb követelményeket támaszt és inkább az állam oldaláról közelíti meg a vádirat megfelelőségét, míg a „megfelelőség valódi tesztje” konkrétan, jobban védi a vádlott VI. Alkotmánykiegészítésben biztosított jogait. A rongálás miatti Nichols v. US (1975) ügyben született döntés a két teszt együttes alkalmazásától várt nagyobb következetességet a jogalkalmazásban, kifejtve azt is, hogy a felrótt bűncselekmény tényállási elemeinek nem kell a törvény betűjét szó szerint követve megjelenie a

⁶⁸⁸ ORFIELD: i. m. 228.

⁶⁸⁹ RAPALJE: i. m. 540., 542-543.

⁶⁹⁰ https://www.uscourts.gov/sites/default/files/2025-02/federal-rules-of-criminal-procedure-dec-1-2024_0.pdf /letöltve: 2025.08.08./

tényállásban. A „kár”, mint törvényi fogalom helyett az „érték” szó megválasztása pl. megfelelőnek bizonyult a konkrét ügyben.⁶⁹¹

A szövetségi bíróságok előtt emelt vádak esetében a „megfelelőség valódi tesztjének” alkalmazása mindazonáltal fokozatosan háttérbe szorult.⁶⁹² Manapság kevésbé szigorú követelmények szerinti vizsgálatnak vetik alá a vádiratokat, amelyek feltűnően kevés ténybeli részletre terjednek ki, és inkább összegző, jogi megfogalmazásokat alkalmaznak. A vádemeléssel szembeni formális követelmények miatt a vádiratoknak általában nem szükséges konkrét tényeket rögzítenie a vád ismertetéséhez, így akár egyszerűen lekövethetik a törvény szövegét is. Az SC ezt azzal magyarázta a *US v. Resendiz-Ponce* (2007) ügyben, hogy míg a *common law* vádemelési szabályok részletes tényelőadást vártak el, addig az SZBSZ 7 (c) (1) bek. ilyen bizonyosan nem ír elő, ezért gyakran elegendő, ha a vádirat a szövetségi büntetőtörvény szóhasználatát megismétli. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a rendkívül homályos és jogi megfogalmazást használó vádak is megüthetik a 7 (c) szabály mércéjét, teret engedve annak, hogy az ügy tárgyalási szakba kerüljön.⁶⁹³

A Büntetőjogszabályok Tanácsadó Bizottsága – mint a Szövetségi Büntetőeljárás Szabályok fő szabályalkotó testülete – 2016-ban elutasított egy javaslatot a váddal szembeni elvárások emelése érdekében, amely a polgári jogi keresetlevél kritériumainak magasabb szintjéhez közelítette volna a vád megfelelőségének követelményrendszerét. Maradt a „rég-új” szisztéma, így mondhatni a jelenlegi szövetségi vádemelési rendszer lényegében semmilyen követelményt nem támaszt a váddal szemben. A vádnak így kevés információs értéke van, minimális mértékben lehet rá támaszkodni, mivel az állam csupán azt közli, hogy a vádlott bizonyos törvényi rendelkezéseket megsértett adott helyen és időben.⁶⁹⁴

Az állami kódexek nagy száma és sokszínűsége miatt a vádat érintő rendelkezések az egyes államokban árnyaltabb képet mutatnak.⁶⁹⁵ Az *American Law Institute* által 1927-ben készített büntetőeljárás törvény tervezetének megfelelően számos állam jogalkotása törekedett korrigálni a túlbujánzó *common law* vádemelési szabályokat és vezetett be törvényileg meghatározott rövid és viszonylag egyszerű vádformulákat, tompítva a

⁶⁹¹ THOMAS: i. m. 210., 213-214.

⁶⁹² HESSICK: i. m. 979-980.

⁶⁹³ HINTZ: i. m. 711., 715-716.

⁶⁹⁴ HINTZ: i. m. 718-719.

⁶⁹⁵ SZÉKELY PHD: i. m. 157.

korábbi vádak részletességén és mesterkéltségén. Ezt követte Louisiana állam joggyakorlata is, amely megelégedett azzal, ha a vád a törvény szóhasználatát vagy azzal egyenértékű meghatározást alkalmazott. A büntetőeljárás törvény 235. §-a 1944-től kezdve valamennyi, az 1942. évi Büntető Törvénykönyvben szabályozott bűncselekményre lehetővé tette a rövid vádformula használatát. Innentől kezdve vált elfogadottá, hogy elegendő csupán a bűncselekmény nevét és a jogszabályhelyet feltüntetni ahhoz, hogy a vád megfelelő legyen. Minden további hozzáadott szót pusztán kiegészítésként kell értékelni, amely nem alkalmas a vád érvénytelenítésére.⁶⁹⁶

A vádlott megfelelő tájékoztatását szolgáló, kellő részletességű vádbeli cselekmény hiányára 1985. december 1-ig lehetett hivatkozni a texasi bíróságokon, mint formai hibára, ha az a vádlott valamely lényeges jogát sértette. 1985 óta a Texasi Alkotmány V. cikk 12 (b) §-a elegendőnek tartja, ha a vádirat egy személyt bűncselekmény elkövetésével vádol, továbbá a gyakorlat szerint az is megfelelő, ha a vádolás szándéka a váddokumentumból kitűnik (Gibson v. State, 1999). A Studer v. State (1990) ügyben kimondásra került, hogy az alkotmány nem tartalmaz a vádirattal szembeni követelményeket, azokat a törvény szabja meg, csakis a törvényből erednek. Barton szerint az alkotmányos követelményeknek tehát az is megfelel, ha pl. a betörést a tényállási elemek részletezése nélkül pusztán a bűncselekmény megnevezésével teszik a vád tárgyává.⁶⁹⁷ Azonos koncepciót követ Alabama állam büntetőeljárás kódexe, amely a vádirat fogalmát (egyúttal a vádemelést) a vádesküdszék általi írásbeli vádemelésként határozza meg, amiben valamely jogilag üldözendő cselekmény miatt egy személyt megvádolnak (15-8-1 szakasz).⁶⁹⁸

Vannak olyan államok, amelyek a vádemelés kontrollja tekintetében akár jelentősen eltérhetnek a szövetségi modellszabályozástól.⁶⁹⁹ Napjainkban több mint egy tucat állam ismeri el kifejezetten a *common law* bűncselekményi kategória létjogosultságát,⁷⁰⁰ magában hordozva a váddal szembeni fokozottabb elvárások fenntartását. Észak-Karolina Alkotmánya pl. deklarálja, hogy minden bűncselekménnyel

⁶⁹⁶ CECIL C. CUTRER: Indictment Forms - A Technical Loophole for the Accused. *Louisiana Law Review*, Vol. 6, No. 3. 1945. 462-463., 467.

⁶⁹⁷ ROBERT R. BARTON: Since 1985, Can an Indictment or Information Be "Fundamentally" Defective for Failing to Charge an Offense? *St. Mary's Law Journal*, Vol. 25, No. 1. 1993. 224., 229., 234.

⁶⁹⁸ SZÉKELY: i. m. 157-158.

⁶⁹⁹ DARRYL BROWN: The Judicial Role in Criminal Charging and Plea Bargaining. *Hofstra Law Review*, Vol. 46, Iss. 1. 2018. 64.

⁷⁰⁰ Alabama, Connecticut, the District of Columbia, Florida, Idaho, Maryland, Michigan, Mississippi, Új-Mexikó, Észak-Karolina, Észak-Dakota, Rhode Island, Dél-Karolina, Virginia és Washington. (HESSICK: i. m. 980-982.)

megvádolt személynek joga van arra, hogy tájékoztassák az ellene emelt vádról. Az állam Legfelsőbb Bírósága szerint ez annak a *common law* szabálynak a megtestesülése, hogy a vád megfelelő bizonyossággal azonosítsa a vád tárgyává tett bűncselekményt, megvédje a vádlottat az ugyanazon bűncselekmény miatti újabb büntetőeljárás veszélyétől és biztosítsa számára, hogy a tárgyalásra felkészülhessen, továbbá lehetővé tegye a bíróság számára, hogy bűnösség megállapításakor a törvénynek megfelelő ítéletet hozhasson. Jóllehet a törvényben szabályozott bűncselekményeknél (*statutory crimes*) általános szabály, hogy a bűncselekményt elegendő a törvény szóhasználatával leírni, a kivételek köre fokozatosan bővült, így bizonyos esetekben a törvényi szóhasználat pontosítást igényel.⁷⁰¹ A vádiratszerkesztőnek ilyenkor a következő kérdést célszerű feltenni magában: az elkövetés módja és körülményei olyan pontosan meghatározottak-e, hogy a vádlott az alapján fel tud készülni a tárgyalásra, és ha elítélik, ezen bűncselekmény miatt ne lehessen újra bíróság elé állítani.⁷⁰² Arkansas, Kalifornia, Hawaii és Maine államok egyaránt *common law* alapú gyakorlatot követnek, vagyis elsődlegesen a „megfelelőség valódi tesztjét” alkalmazzák, kiegészítő jelleggel pedig az SZBSZ 7 (c) pontját.⁷⁰³

Ha az adott tagállami szabályozás vagy a szövetségi eljárási modell szerint a vád nem elég pontos ahhoz, hogy a vádlott a védelemre megfelelően felkészülhessen, illetve, hogy megakadályozza az azonos cselekmény miatti újabb vádemelést (*ne bis in idem*), a bíróság a vádat nem megfelelőnek, elégtelennek (*insufficient*) tekinti és elutasítja.⁷⁰⁴ Ettől eltérően, az SZBSZ 7 (f) pontjában írt „*bill of particulars*” (vádprecízítás iránti indítvány) akkor kérhető, ha a vád nem felel meg annak az alkotmányos követelménynek, hogy tájékoztassa a vádlottat a vád természetéről és indokairól (US v. Walsh, 1878). A vádprecízítás célja mindazonáltal nem az, hogy az eljárásra alkalmatlan, „végzetes hibában szenvedő” vádat korigálja, hanem hogy az egyébként megfelelő vádirat esetében a védekezést elősegítő további információkat szolgáltatasson. (Wilson v. US, 1921; Fisher v. US, 1924.)⁷⁰⁵ A vádnak ama hiányossága, hogy nem tartalmazza a vád tárgyává tett bűncselekmény valamely tényállási elemét, anyagi jogi hibaként értékelendő, mivel a

⁷⁰¹ HERBERT L. TOMS: Sufficiency of Indictments in Statutory Language. *North Carolina Law Review*, Vol. 35, No. 1. 1956. 118.

⁷⁰² TOMS: i. m. 122.

⁷⁰³ THOMAS: i. m. 215.

⁷⁰⁴ THOMAS: i. m. 207.

⁷⁰⁵ ORFIELD: i. m. 260-261.

mulasztás folytán a vád tárgya nem valósít meg bűncselekményt (Rodriguez v. State, 1990).⁷⁰⁶

Összességében elmondható, hogy a vád hivatalbóli vizsgálata súlytalan az amerikai büntetőeljárásban. A vádirat megfelelőségi mércéjének alacsony szintje ugyanis nem ösztönzi az ügyészséget vagy a bíróságot a tájékoztatást fokozó lépések megtételére. A vádesküdszék nem tölt be érdemi ellenőrzési funkciót a vád felett, azt rendszerint az alapos gyanú hiánya miatt utasítja vissza. Hovatovább, mivel sem a védelem, sem a bíróság nem vesz részt a vádesküdszéki eljárásban, a vádnak nem kell szembenéznie sem ellenérvekkel, sem bírói kételkedéssel vagy kontrollal. Ha a vádirat nem felel meg az SZBSZ 7 (c) rendelkezés követelményeinek, annak elutasítását a vádlott kérheti a „konkrétság hiánya miatt” (*lack of specificity*) az SZBSZ 12(b)(3)(B)(iii) szabálya alapján, amely indítvány a tárgyalás megkezdése előtt terjeszthető elő (*motion to dismiss*). Ez azonban nem sok sikerrel kecsegtet, mivel a kevésbé részletes, „összegző vádiratok” jogi szempontból megfelelőnek számítanak, így csak ritkán kerül sor vádirati hiányosság megállapítására.⁷⁰⁷ A jelenlegi gyakorlat szerint a bíróságok a kétséges tartalmú, homályos vádiratokat rendszerint befogadják, és gyakran elmulasztják jogi szempontból értékelni a vádirat megfelelőségét.⁷⁰⁸ A megfelelőség hiányára való sikeres hivatkozás viszont új vádirat benyújtását teszi szükségessé.⁷⁰⁹

5.6. Összegzés

A vizsgált országokban a vád törvényességének absztrakt, elvi szintű meghatározása nem válik külön a vádirat törvényes kellékeitől,⁷¹⁰ illetve a vádra vonatkozó tartalmi elvárásoktól. Összességében a német büntetőeljárás állítható leginkább párhuzamba a magyar szabályozással, hiszen a vádirat legfontosabb tartalmi elemei között az StPO is megköveteli a vádlott beazonosítható megjelölését, a vád történeti tényállásának rögzítését, külön kiemelve az elkövetés helyét és idejét, továbbá törvényes elemként sorolja fel a jogi minősítést. Ezek képezik a vád központi részét (*Anklagesatz*), amelyek közül az első kettő fogyatékosága – a vád behatároló

⁷⁰⁶ BARTON: i. m. 222.

⁷⁰⁷ HINTZ: i. m. 715., 724., 731-733.

⁷⁰⁸ GOLD RUSSELL M. – CARISSA BYRNE HESSICK – F. ANDREW HESSICK: *Civilizing Criminal Settlements*. *Boston University Law Review*, Vol. 97, 2017. 1641.

⁷⁰⁹ BALLOU: i. m. 8.

⁷¹⁰ Joggyakorlati összefoglaló: i. m. 34.

funkciójának sérelme miatt – a vádirat hatástalanságát és az ügynek az ügyészhez való visszautalását eredményezi. A hatástalanság olyan szintű vádiratszerkesztési hibát feltételez, amely által a cselekmény egyedi jellege nem ismerhető fel, a jogerő terjedelme nem határozható meg és felmerül a más bűncselekményekkel való összetéveszthetőség veszélye. A vádbeli cselekmény leírásának minőségi kritériumai között rendszerint hivatkozott világosság és kellő részletezettség mellett az érthetőség szempontja is megjelenik. Ezen követelmények teljesülése mindig az adott tényállás függvényében ítélandó meg. A bírói gyakorlatra ugyancsak jellemző a tartalmi legitimáció kontrolljára hivatott eljárásjogi eszközök nem kellőképpen kihasználása.

A spanyol eljárási törvény nem telepít a magyarhoz hasonló törvényességi ellenőrzési feladatot a bíróságra; a nyomozás lezárását követően a vizsgálóbírónak arról kell döntenie, hogy a bűncselekménynek minősülő elkövetési magatartással a vádlott megalapozottan gyanúsítható-e. Ha ezt megállapíthatónak látja, végzés meghozatalával az eljárás folytatásáról rendelkezik, amelyet követően az ügyész döntésén múlik a vádemelés. Vádirat elvben csak az ellen nyújtható be, aki ellen vizsgálat folyt, továbbá akivel szemben a terhére rótt cselekményt – a védelemhez való jog gyakorolhatósága és az eljárási keretek kijelölése végett – személyre szabottan egyediesítették. A tárgyalási szakasz megnyitásához elegendő azonban a megalapozott gyanú kérdésében való pozitív állásfoglalás a vizsgálóbíró részéről, aki egyébként a vád korrekciója iránt nem intézkedhet. Bár a vádlott az előzetes meghallgatáson hivatkozhat valamely alapvető jogának sérelmére (így felvetheti pl. a tényállás túlságosan általános, hiányos leírását), érdemi eljárásjogi megoldást biztosító törvényi rendelkezés hiányában ez csak hangozó lehetőség, amelyet a bírói gyakorlat sem tölt meg tartalommal. Ebből adódóan hiányoznak a vádirat valódi tartalmi kontrolljának feltételei.

A perui eljárási törvény koncepciójában a hazai megoldáshoz hasonló szabályozást tartalmaz: a vádirat tartalmi elemei között említi a vádlott személyének beazonosítását, valamint a terhelti cselekvőség világos és pontos leírását. A törvény a vádlottnak kifejezetten biztosítja a lehetőséget, hogy maga jelezze a vádirat esetleges hibáit és kérje azok kijavítását. A tárgyaláselőkészítés során eziránt a bíró is intézkedhet úgy, hogy visszautalja az ügyet az ügyésznek az eljárás felfüggesztésével, amennyiben a cselekmény leírásából kimaradnak az ügy szempontjából releváns részletek. A formális (megalapozottságot nem érintő) kontroll azonban itt is alacsonyabb határfokú; az igazságszolgáltatás szereplőinek ezirányú tevékenységét hiányosságok jellemzik.

Angliában a vádemelésről szóló törvény alapján a vádiratnak tartalmaznia kell a vádlott terhére rótt bűncselekmények megjelölését és a vád természetére vonatkozó észszerű tájékoztatáshoz szükséges adatokat. Ha a vádirat hibás, annak módosítását az ügy körülményeihez képest a bíróság végzésével elrendeli, kivéve, ha a módosítások jogsérelem okozása nélkül nem hajthatók végre. A passzívabb bírói szerepből adódóan,⁷¹¹ a védelemnek kell a vádirattal kapcsolatos szankciók alkalmazását indítványoznia, ha a hiba vádmódosítással nem orvosolható. Ilyen hivatkozási alap lehet a pergátló „Abuse of Process” doktrínája, amely előterjeszhető pl. amiatt, ha a vádemelés sérti a tisztességes eljárás elvét (ide tartozik az is, ha az ügyész megszegi a tájékoztatási kötelezettségét).

Az Egyesült Államok VI. Alkotmánykiegészítése szerint a vádlottat tájékoztatni kell az ellene felhozott vád természetéről is indokairól. A tájékoztatás megfelelősége korábban szigorúbb kritériumok alá esett, amely a magyar szabályozáshoz hasonlóan elvárta, hogy a vád képes legyen behatárolni annak a döntésnek a kereteit, amely a *ne bis in idem* elv alapján kizárja az eljárás újbóli megindítását, illetve a vádlott számára megfelelő tájékoztatást nyújt a védelemre való felkészüléshez. Ez az elvárás szövetségi szinten fokozatosan lazult, és mára odáig erodálódott, hogy a vádiratok részletes ténybeli ismertetés nélkül akár lekövethetik egyszerűen a büntetőtörvény szövegét. Az egyes államok szabályozása árnyaltabb képet mutat, ugyanis bizonyos helyeken megmaradt a „megfelelőség valódi tesztjének” alkalmazása. Az anyagi igazság kutatását mellőző bíró mindazonáltal nem tekinti feladatának, hogy a vád hiányosságainak pótlása iránt hivatalból intézkedjen. A vádlott a tárgyalás megkezdése előtt terjeszthet elő indítványt (*motion to dismiss*) a vádirat konkrétság hiánya miatti elutasítására. Ez rendszerint nem esik pozitív elbírálás alá, hiszen a jogszabálysöveget megismétlő, azt minimálisan kiegészítő „összegző vádiratok” jogi szempontból megfelelőek.

IV. Záró gondolatok

1. Összegzés

1.1. A vád törvényességének fogalma

⁷¹¹ FANTOLY (2012): i. m. 15., 27.

A büntető igazságszolgáltatás akkor teljesítheti funkcióját, az anyagi igazság megtalálása érdekében végzett ítélkező tevékenységet, ha arra alkalmas és ténylegesen alkalmazott eszközökkel rendelkezik. Ehhez nélkülözhetetlen a stabil kiindulási alap, vagyis a megalapozott tényállás megállapítását elősegítő, a perre nézve döntő körülményeket adekvát módon tartalmazó, a „törvényes vád” követelményének megfelelő vádirat. A „törvényes” kitétel vádra vetített jelentéstartalmának definíciószerű meghatározására a jogtudomány és a jogalkotás körében sokáig nem mutatkozott különösebb törekvés. A Bp.-hez kötődő jogtörténeti előzmények tanulsága, hogy a vádlói jogosultság és a törvényi előírásokkal összhangban álló vádemelés mellett a jogirodalom az individualizáció, az egyediesítés jelentőségét emelte ki: a vádnak a vádlott terhére rótt bűncselekményt megállapító tett meghatározására alkalmas ténybeli körülmények felsorolását kellett magában foglalnia,⁷¹² elősegítve, hogy a terhelt a vád tartalmáról könnyen tájékozódjék. Emellett a vizsgált művekben olyan törvényességi szempontok kerültek említésre mint a tömörség, a szabatosság, a pontosság, valamint az ügy helyes elintézését elősegítő megfogalmazás.⁷¹³

Az 1962-es I. és az 1973-as II. Be. idején az volt az általános felfogás, hogy a vád a büntetőeljárás törvényben meghatározott jogosulttól származzon, és feleljen meg a rá vonatkozó formai és tartalmi előírásoknak.⁷¹⁴ Noha az 1998. évi XIX. törvény (III. Be.) 2. § (2) bek. normaszövegben rögzítette a törvényes vád fogalmát, annak megkérdőjelezhetetlen értelme az elmélet és a gyakorlat képviselői körében nem nyert egyöntetű elismerést. A jogszabályi definíciónak napra pontosan 12 esztendő jutott, miután a hatályos Be.-ben már nem jelenik meg *expressis verbis* az ítélkezés eme „*conditio sine qua non*”-jaként jellemezhető követelmény.⁷¹⁵ Ennek ellenére a törvényes vád szellemiségéből fakadó elvárások a hatályos eljárás kódex egyes rendelkezésein keresztül megtestesülnek (pl. Be. 3. § (1) bek., 5. §, 6. § (1)-(3) bek., Be. 422. § (1) bek., Be. 492. § (2) bek. *d*) pont, Be. 567. § (2) bek. *d*) pont), és a jogalkalmazás számára útmutatóként szolgálnak.

Gnoszeológiai jelentésének – a vádirat tartalmi elemein túlmutató – kimunkálásához irányítóként szolgál a vád perjogi rendeltetése, miszerint az rögzíti „a bíróság számára a büntetőjogi felelősség kérdésében való érdemi vizsgálat ténybeli

⁷¹² VÁMBÉRY: i. m. 196.

⁷¹³ BALOGH et al. 2.: i. m. 212-213.; FINKEY: i. m. 395., 402.

⁷¹⁴ BARNA et al.: i. m. 91.

⁷¹⁵ FENYVESI (2004): i. m. 101.

kereteit.”⁷¹⁶ A megalapozott és időszerű ítélkezéshez elengedhetetlen ugyanis a biztos alapokon nyugvó vádra való építkezés, amely képes kijelölni a bizonyítási eljárás, illetve a tettazonosság követelményének eleget tevő ítélet kereteit. A Be. 422. § (1) bekezdésében írt törvényes elemek tartalmi oldalról azonban csak kiinduló pontot képeztek a fogalomalkotáshoz, ugyanis a Be. 492. § (2) bek. *d)* pontjából következően a vád „központi magja” – megfelelő vádlói jogosultság mellett – kizárólag olyan elemek együttese lehet, amelyek eredőjeként a vád adott személy vonatkozásában érdemi elbírálásra alkalmas. Ezen karakterjegyre tekintettel nem része a vád törvényességének a jogi minősítés és a büntetés kiszabási indítvány, úgyszintén a vádirat egyéb kellékei (információs elemek), és nem vonható e fogalmi körbe a megalapozottság iránti elvárás. Ami jelentőséggel bír, az a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése és a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása: együttes feladatuk biztosítani, hogy a bíróság az adott perszakaszban alkalmazni tudja a vád történeti tényállására a büntető anyagi jog általános és különös részének vonatkozó rendelkezéseit, amely által – az ügy érdemében való későbbi döntéstől függetlenül – büntető anyagi jogi következtetés levonására alkalmas helyzetbe kerülhet.

Ugyanilyen hangsúlyos az eljárás tisztességes jellegének biztosítása, amelynek egyik fokmérője, hogy a vádirat áttekintése után a vádlott tisztában lehet-e azzal, hogy pontosan mely cselekmény elkövetését rója a terhére a vádhatóság. A védelemhez való alkotmányos alapjog materiális oldala ugyanis a hatóságok azon kötelezettségében is realizálódik, hogy biztosítsák a terhelt számára a vele szemben érvényesített büntetőigény megismeréséhez való jogot, továbbá lehetőséget arra, hogy kifejtse az ezzel kapcsolatos álláspontját, felhozassa az igénnyel szembeni érveit, előterjeszthesse a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit, és megtehesse indítványait, azaz összességében hatékonyan gyakorolhassa terhelti jogosítványait.⁷¹⁷ Amennyiben a vádbeli cselekmény leírása nem nyújt megfelelő tájékozottságot az ügy kapcsán, sérülhet a vádlott azon joga, hogy a történeti tényállás ismeretében mérlegelni tudja, hogy az eljárás későbbi szakaszában mely védekezési stratégia választása hozhatja számára a legkedvezőbb eredményt. Ebből adódóan az érdemi elbírálásra alkalmas vádat át kell, hogy hassa annak objektív érthetősége (tartalomközvetítő funkciójának

⁷¹⁶ Kúria Bfv.380/2022/8. sz. végzés

⁷¹⁷ FENYVESI (2002): i. m. 44.

működőképessége). Ezt a kívánalmat egyébként a közvetlenül hatályos és alkalmazandó „tájékoztatási irányelv” is megfogalmazza.

A vád törvényességének alkotmányos jelentősége tehát kettős pilléren nyugszik: megszabja a bíróság igazságszolgáltatási tevékenységének kereteit, valamint kijelöli a védelemhez való jog érvényesülésének sarokpontjait. Mondhatni, a törvényességi kritériumnak való megfelelés az, ami összhangot teremt a megalapozott és időszerű ítélkezés követelménye, valamint a büntetőügy tisztességes eljárás keretében való elbírálása között. Ez a kívánalom tükröződik egyébiránt az EuB C-769/19. számú döntésében is, amely a nemzeti bíróságok feladatául szabja, hogy hozzanak létre méltányos egyensúlyt a védelem jogainak tiszteletben tartása, valamint a vád eljárásra való alkalmasságának és az eljárás észszerű időn belüli lefolytatásának biztosítása között.

A végkövetkeztetés két egymást kiegészítő követelmény szintézisével egyszerűen megfogalmazható: az a vád törvényes, ami az érdemi elbírálást az érdemi védekezés lehetővé tételével biztosítja. Mindezen felvetések alapján a vád törvényességének fogalmát az alábbiakban látom kikristályosodni: a vád akkor törvényes, ha a vádemelésre jogosulttól származó, büntetőjogi felelősség megállapítását célzó indítvány alkalmas arra, hogy azt a bíróság érdemben elbírálja és a vádlói állításokkal szembeni védekezést, a védelem jogainak érdemi gyakorlását lehetővé tegye. Ezek a feltételek akkor adóttak, ha a vádló által pontosan és közérthetően megfogalmazott, térben és időben körülhatárolt, beazonosítható vádlott cselekvőségét leíró történeti tényállás megfeleltethető valamely bűncselekmény vagy bűncselekmények törvényi tényállásának.

1.2. A vád törvényességének vizsgálata

A vád törvényességének vizsgálatát a vádirati hibák végtelen sora teheti indokolttá. A törvényesség hiányát okozhatja többek között figyelmetlenség miatti elírás,⁷¹⁸ nyelvtanilag helytelen, értelemzavaró szófordulatok használata, szövegrészek kihagyása, illetve az lehet vádlói tévedés vagy akár tudatos döntés következménye. Ez utóbbi esetben

⁷¹⁸ Az ítéletben foglalt jogi minősítést érintő elírásnak nincs „visszaható hatálya” a vád törvényességére. Egy ügyben az ügyészség a Btk. 373. § (1) bekezdésébe ütköző és az (5) bek. a) pontja szerint minősülő csalás büntette miatt emelt vádat, azonban az ítéletben nyilvánvaló elírási hiba folytán a bűncselekmény helyes megnevezése (csalás) mellett a bűncselekmény Btk. szerinti minősítése tévesen, a Btk. 371. § (1) bek., (5) bek. a) pontját (rongálás büntette) megjelölve szerepelt. Rámutatott a Kúria arra, hogy a vád a bűncselekmény helyes minősítésével, érdemi elbírálásra alkalmas módon lett benyújtva, ezért nem a törvényes vád hiánya megállapításának, hanem a téves jogi minősítés miatt kijavításnak van helye a Be. 453. § (1) bek. alapján. (Kúria Bhar.I.302/2019/20. sz. ítélet [73]-[74])

a vádló a törtétekkel kapcsolatos bizonytalanságát a pontatlan, elnagyolt megfogalmazásmóddal kompenzálja, amikor is a vádirati hiba mögött az ügyész jogi vagy ténybeli kétségei, ismeretbéli hiányosságai húzódnak meg, melyek ellenére „szerencsét próbál” a vádemeléssel.⁷¹⁹ A jogi minősítésre kiható lényeges körülmények kihagyása jelentkezhethet pl. az üzletszerű elkövetés, mint minősítő körülmény megjelölése mellett, ha az ennek megfelelő életbeli jelenség a történeti tényállásból nem olvasható ki. Pontatlanság jelentkezhethet, ha az elkövetési értéket az ügyészség összefoglaló módon adja meg, az elkövetési időt és helyet egyáltalán nem vagy nem kellően világosan határozza meg, a sértettek száma nem felel meg a halmazati minősítésnek, az arra való utalás ellenére nincs megfelelő adat a speciális alanyok (akár sértetti, akár elkövetői oldalon) beazonosításához, vagy a cselekmény leírása bármely okból nem kellőképpen meghatározott. Az elkövetési értéknek és időnek jelentősége lehet különösen az elévülés, a folytatólagosság vagy az üzletszerűség megállapíthatósága szempontjából. Ezekre azért kell nagy hangsúlyt fektetni, mivel az elévülés esetleges bekövetkezése az eljárás megszüntetését vonhatja maga után, az elkövetési érték és az üzletszerűség pedig a bíróság hatáskörét befolyásolhatja. A példák tárháza kifogyhatatlan, amelyek előfordulásával az emberi tényező megkerülhetetlen szerepe miatt legalábbis időnként számolni kell.

Kétségtelen, hogy az ügyésznek nem kell számot adni a vádiratban arról, hogy a vádemeléssel kapcsolatos álláspontja miként alakult ki, de azon meggyőződését, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a Btk. mely különös részi tényállását miként meríti ki, a történeti tényállás és a választott jogi minősítés egybevetethetőségének tükröznie kell, és ezt a bíróságnak az eljárás során folyamatosan számon kell kérnie. Ez a tárgyalás előkészítése során – az eljárás lefolytathatósága körében – annak megítélését teszi szükségessé a bíróság részéről, hogy a bűncselekményként értékelt vádbeli tényelőadás maradéktalanul tartalmazza-e a lehetséges jogi minősítés szerinti törvényi tényállásnak megfelelően konkrét életbeli események leírását, illetve azokon keresztül nyomon követhető-e, hogy a Btk. Általános Részének vonatkozó rendelkezései az adott vádlott esetében miként kerülnek alkalmazásra.⁷²⁰ Az ilyen mérlegelés természetesen mindig az adott ügy körülményeihez, bonyolultságához és szerteágazó jellegéhez képest végezhető el. A történeti tényállásnak azonban mentesnek kell lennie a logikai műveletekkel

⁷¹⁹ PEARSON: i. m. 463.

⁷²⁰ CZÉDLI-DEÁK (2024): i. m. 467.

feloldható pontatlanságoktól, és képesnek kell lennie a büntetőjogilag releváns információ közvetítésére.

Kiváló fogódzó ehhez egy ún. „checklist” (kontroll lista) használata a vádirat történeti tényállásának az alkalmazott jogi minősítés szerinti törvényi tényállással való összevetése céljából. Ennek tesztelése során elsőként az vizsgálendő, hogy a történeti tényállásban írt vádlotti cselekvőség maradéktalanul valamely különös részi bűncselekmény törvényi tényállása alá vonható-e, továbbá eredménybűncselekmény esetén a vád tartalmazza-e az eredményt és az okozati összefüggést. Annak beazonosítása is elengedhetetlen, hogy a vádirati tényeloadásból megállapítható-e az elkövetési hely és idő, a szubjektív tényállási elemek, továbbá adott esetben a speciális alanyok meglétéhez szükséges adatok és a minősítő körülményeket megvalósító tények. Mindig mérlegre kell tenni, hogy vádlottanként megfelelően nyomon követhető-e a jogi minősítés szerinti elkövetői alakzat (a tettesség-részesség valamely formája), és vizsgálendő, hogy a tényállásban foglalt elkövetési magatartás összhangban áll-e a bűncselekmény vádlói álláspont szerinti stádiumával. Az ügy sajátosságai függvényében jelentősége lehet a Btk. Általános Része további rendelkezéseinek (pl. bünszervezet, visszaesői minőség). Végezetül ügyelni kell arra is, hogy a vádló értékelt-e minden büntetőjogi szempontból jelentőséggel bíró tény a történeti tényállásban, mivel semmi nem maradhat értékelés nélkül. *Summa summarum*, ha a vádirat tanulmányozása után az eljáró bíróban nem alakul ki a történeti tényállás – jogi minősítés fényében értékelt – egyértelműségével és koherenciájával kapcsolatos állásfoglalás, a hiányosság pótlásának elrendelése iránt intézkednie kell. Mindezt úgy kell tenni, hogy közben – az eljárási feladatok megoszlásának elvét tiszteletben tartva – felhívó végzése ne lépje túl a pontosítás iránti igény okainak ismertetését (a „miért” kérdésre adott választ),⁷²¹ és semmiképp ne kerüljön sor hiányzó törvényi tényállási elem pótolására. Ez utóbbi felmerülésekor az eljárás bűncselekmény hiányában való megszüntetése a helyes megoldás.

1.3. A törvényességi kontrollra kiható tényezők

A kérdőíves kutatás eredményéből kirajzolódott, hogy a vád törvényességének ellenőrzését biztosító írott jogi előírásokkal a jogalkalmazás nincs feltétlenül összhangban, mivel a szabályozás nyújtotta normatív eszközöket az élő jog nem használja

⁷²¹ TÓTH (2021): i. m. 260-261., 265.

ki maradéktalanul. A külföldi joggyakorlati példákon keresztül látható volt az is, hogy ez nem kizárólag hazai jelenség, mert pl. a német bíróságok vádiratot elutasító döntéseinek száma sem enged intenzívebb ellenőrzésre következtetni. A hazai gyakorlatot elemezve, kiemelendő, hogy a bírósági ügyirattanulmányozáson keresztül kirajzolódó kisebb közzéadás érintettségét alátámasztotta a kérdőíves kutatás azon eredménye, hogy a vizsgálati időszakban a bírák 66,4 %-a egyáltalán nem adott ki a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést. Ennek ügýtípushoz köthető lehetséges magyarázata elsődlegesen az ügyészi vádak helyességének szakmai szempontból való nagyobb elfogadottsága, az azokhoz társuló – kollegialitásból is eredő – nagyobb bizalom, illetve egy olyan körvonalazódni látszó gyakorlat, amely az ügy tárgyalhatóságát hiányosság pótlására felhívó végzés kibocsátása nélkül, egyéb informális úton törekszik elősegíteni. Ehhez képest magánvádas ügyekben jóval gyakrabban tapasztalható a felhívó végzések kibocsátása, amelyet leginkább az magyarázhat, hogy a feljelentéseket döntően laikus személyek fogalmazzák meg, akik javarészt nem a törvényi tényállási elemekhez igazítva adják elő a sérelmükre elkövetett bűncselekmény leírását. Erre tekintettel, toronymagasan vezet a felhívó végzés meghozatalának okai között a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírásának hiánya, amely sokszor amiatt szükséges, mert a magánvádló a bűncselekményt csak a törvényi tényállás megnevezésével jelöli meg, és a konkrét cselekmény részletezése helyett a vádlottal szembeni személyes sérelmeinek ad hangot. A járásbírósági akták kiegészítő, de a kisebb területi lefedettség miatt korlátos következtetésre alkalmas információt szolgáltatott azon a téren, hogy a bírósági titkári szűrő a személyes meghallgatással bezárólag viszonylag intenzíven működik, és a bírákhoz alapvetően tárgyalásra kitűzhető ügyek érkeznek. A kérdőíves kutatásban pozitív választ adó bírák emelkedettebb száma mindazonáltal arra utal, hogy a feljelentés ismételt áttekintése sosem mellőzhető.

A vád törvényességének hiánya miatt intézkedő bírák egyéni jellemzőit vizsgálva, megállapítható, hogy alapvetően a 41-55 év közötti korosztályba tartozók teszik ki az e téren aktivitást tanúsítók döntő hányadát (77,64 %), míg a legkisebb aktivitást a 30-35 és a 61-65 év közti korcsoportba tartozók mutatják. A két végpont közti tendencia összességében leképződik a bírák joggyakorlati idejében is, azaz a rövid, illetve a kifejezetten hosszú joggyakorlati idővel rendelkező bírák igen csekély számban adnak ki felhívó végzést vagy utasítanak el vádindítványt. A kisebb tapasztalattal rendelkező bírák esetében ezt indokolhatja, hogy a bírói életpálya kezdetén még kevésbé tűnik hangsúlyos

feladatnak a vád törvényességének ellenőrzése a tárgyalási rutin megszerzésével, az ügyiratból való alapos felkészüléssel és a határozatszerkesztés helyes módszerének elsajátításával szemben. Az adatok elemzése rávilágított továbbá arra, hogy valamely szakjogi végzettség megléte nem befolyásolja a vád törvényességének vizsgálata körében jelentkező aktivitást. A speciális szakmai ismerettel szemben inkább a joggyakorlati idő hosszában tetten érhető rutin az, amely kimutathatóan fokozza a bírák intézkedési motivációját.

A számadatok összességében azt is demonstrálták, hogy a bírák közel egynegyedének ítélkező tevékenységében a törvényesség vizsgálatának kérdése ügytípustól függetlenül semmilyen vonatkozásban nem merül fel. Ez csak részben tudható be a vádiratszerkesztés – ítélkezési szintekhez is igazodó – minőségbeli különbségének. Összességében számos egyéni tényező játszhat szerepet a törvényességi kontroll mellőzésében, így különösen a bírák eltérő habitusa, leterheltsége, a szervezeten belüli változatos szocializációja és pozíciója, valamint a bírói tapasztalatból eredő különböző ügykezelési fókuszpontok és stratégiák.

1.4. A törvényes vád hiányának következményei

Tekintettel arra, hogy a vádló részéről vétett ténymegállapítási hibák és hiányosságok vádirati hibaként kihatnak a bírói ítéletre, a vádba foglalt tények helyes megállapítása kardinális jelentőségű az eljárás kimenetele szempontjából. Az ott leírtak szükségképpen határozzák meg a bírósági eljárás ténymegállapító tevékenységét,⁷²² a büntetőügy konszenzuális befejezése (vádolti beismerés elfogadása vagy egyezsége alapuló eljárás) esetén pedig önmagukban kijelölik az ítéleti tényállás kereteit. Az ítélet megalapozatlansága előállhat pl. akként, hogy a vádbeli cselekmény pontatlan megfogalmazása következtében a bíróság a történeti tényállást – vádon túlterjeszkedést eredményezve – más cselekménnyel helyettesíti, ellenben a vád bizonytalan tárgyát elbírálatlanul hagyja. Az ítélet ebből adódó hatályon kívül helyezése nemcsak a bírói statisztikát rontja, hanem az ügy észszerű időn belüli elbírálásának sérelme miatt a tisztességes eljárás követelményébe is ütközik.

A vád törvényességének vizsgálata, valamint a megalapozott ítélkezés közötti szoros kapcsolatot jól szemlélteti az az értekezésben ismertetett jogeset, amelynek

⁷²² HÁGER (2018): i. m. 45-46.

keretében a másodfokú bíróság az ítéletet részben a vád törvénytelenességéből fakadó megalapozatlanság miatt helyezte hatályon kívül, majd az ügyészség a vádirat benyújtását követő 7 év elteltével ejtette a vádat a megismételt eljárásban.⁷²³ Hasonlóképpen kifejező a Szegedi Törvényszéken folytatott kutatási tevékenységből származó statisztikai adat, miszerint a 2019-2023. évek közötti hatályon kívül helyező végzések 1,58 %-a volt visszavezethető a vád tartalmi legitimációs hibájára, továbbá 1,06 %-ban az alaki legitimáció hiánya vagy ennek téves megállapítása tette szükségessé az eljárás másodfokon való megszüntetését, illetve az eljárás megismétlését.

A BHGY-ből megismert döntések szintén rávilágítanak a téma ítélező tevékenység megalapozottságát befolyásoló hatására. A határozatgyűjtemény 2019-2024. évek közötti tartalmát a Be. 422. § (1) bek. szerinti paraméterrel szűkítve, összesen 92 db olyan ítéletet vagy végzést lehetett találni, amelyek a vád tartalmi legitimációjának vizsgálatához kötődtek. Ezek közül 15 esetben került megállapításra a vád törvényességének jellemzően részbeni hiánya (egyfelől bizonyos vádlottak, másrészt egyes vádlottak bizonyos cselekményei kapcsán). Már a határozatok abszolút száma is jelzi, hogy a probléma nem marginális kérdése a bírói munkavégzésnek. A jelzett 16,3 %-os hatályon kívül helyezési arány pedig azt mutatja, hogy különösen a cselekmény pontos leírásának körében még nagyobb hangsúlyt kell fektetni a nem egyértelmű vagy bizonytalan megfogalmazást alkalmazó, ezért a valósághű, helyes és hiánytalan ítéleti tényállás megállapítását akadályozó vádirati szövegrészek tartalmi hibájának kiküszöbölésére.

Kulcsfontosságú, hogy a bíróság nem vállalhatja fel a Be. 422. § (1) bek. *b)* pontját érintő vádirati hiba bizonyítási eljárás menetében való korrekcióját. A törvényességi hibában szenvedő vád ugyanis elhúzhatja vagy téves irányba terelheti a bizonyítási eljárást, amennyiben az csak a vád valamely törvényes elemének pótlása után terjed ki olyan tényekre, amelyek bizonyítottságának megítéléséhez – a vád pontos ismeretében – már jóval korábban foganatosítani lehetett volna valamely bizonyítási cselekményt. A nem kellő időben felismert törvényességi hiba továbbá ok nélkül teheti ki a terhelteket büntetőeljárásnak, amely eljárási akadály bizonyos esetekben csak hosszú évek múltán, adott esetben a másod és harmadfokú eljárásban kerülhet megállapításra, holott az eljárást a Be. 492. § (2) bek. *d)* pontja alapján akár már tárgyaláselőkészítési szakban meg lehetett volna szüntetni. A bírák tehát sokkal koncentráltabban tudják lefolytatni a bizonyítási eljárást, amennyiben a bevett gyakorlat részeként, szisztematikusan elvégzik az eljárást

⁷²³ Szegedi Járásbíróság 33.B.406/2018/43. sz. végzés

megindító váddokumentum törvényességi ellenőrzését, elősegítve ezáltal a megalapozott tényállás ügy körülményeihez igazodó mielőbbi megállapítását.

2. Konklúzió

Ahhoz, hogy a gyakorlat egységesen tudja érvényre juttatni azokat az alkotmányos követelményeket (pl. a büntetőeljárás menetének kiszámíthatósága, időszerű ítélkezés és hatékony védelemhez való jog), amelyek a jogállami büntetőeljáráshoz nélkülözhetetlenek, a vád törvényességét illető egyértelmű és részletes szabályok szükségesek.⁷²⁴ Ezzel összefüggésben megállapíthatjuk, hogy a Be. hivatkozott rendelkezései jogszabályi szinten harmonizálnak a kifejtett garanciális elvárásokkal, így a jogalkalmazó számára alkalmas eljárási eszközt biztosítanak a megalapozott ítélkezés és a tisztességes eljárás követelményének biztosításához. Mindazonáltal a mégoly hathatós eszközök rendelkezésre bocsátása sem elegendő, ha a nemes cél deklarációja csupán papírra vetett üres szó marad, és azt a joggyakorlat a mögöttes esetjog tapasztalatait felhasználva, az abból következő értékeken alapuló eljárási sémának megfelelően nem alkalmazza. Ennélfogva, az értekezésben részletezett célkitűzéseket szolgáló szabályok akkor képesek maradéktalanul teljesülni, ha azok élő jogként funkcionálnak a büntetőjogalkalmazás szereplőinek tevékenységén keresztül.

A kontrollnak két irányban kell működnie ahhoz, hogy a vád törvényességét támogató jogi előírások mögötti konstitutív értékek az igazságszolgáltatás napi rutinjában érvényesüljenek. Egyrészt a vádiratszerkesztés során egyfajta „önellenőrzést” követel meg a vádlótól olyan téren, hogy a vád történeti tényállásának megszerkesztése az adott ügyben alkalmazandó jogtételekből (a Btk. Általános és Különös részének vonatkozó rendelkezéseiből) következő jogi relevancia alapján történt-e.⁷²⁵ Másrészt a vád befogadhatóságáról és annak egész eljárás alatti elbírálhatóságáról való folyamatos állásfoglalást feltételez a bíróság részéről a büntetőjogi szempontból releváns tények vonatkozásában. A jogalkalmazás álláspontom szerint akkor tud igazán hű maradni az emberi jogi és uniós jogi elvárásokhoz, ha a vádirat megszövegezésekor az ügyész, a vád érdemi elbírálásra alkalmasságának vizsgálatakor a bíróság – a nyomozási iratokból

⁷²⁴ KOÓS-NÉ: i. m. 90-91.

⁷²⁵ SZABADFALVI JÓZSEF: A jogászai gondolkodás klasszikus típusai és módszerei. In SZABADFALVI JÓZSEF (szerk.): *Az állam-és jogtudományi kutatás alapjai és főbb módszertani irányai*. Debrecen, DE MGDI, 2021. 13.

következő előzetes ismereteitől függetlenül – a védelem oldaláról is értékeli objektív mérce szerint (az átlaghallgató nézőpontjából) a vádirat tartalmát. Ennél fogva, a vádirati tények személyre konkretizált, közérthető és pontos megfogalmazása, valamint ennek törvényességi kontroll keretében való számonkérése a tisztességes eljárás egyik fokmérője, továbbá növeli a bírói döntések megalapozottságát és azok társadalmi elfogadottságát.

Az ellenőrzési mechanizmus lefuttatása – a vád tárgyát képező cselekmény egyszerű megítélésétől vagy bonyolultabb jellegétől függetlenül – minden ügyben nélkülözhetetlen lépése a tárgyaláselőkészítésnek, végső soron pedig a büntetőjogi felelősség elbírálásának. Kutatási tevékenységem alapján megállapíthatónak látom azt az összefüggést, hogy amennyiben a tárgyaláselőkészítés során rutinszerűen megtörténik a vád törvényességének vizsgálata, a hatályon kívül helyezések egy része elkerülhető, sőt mi több, a pertartam csökkenése és a terhelt védekezési lehetőségeinek erősödése várható. A törvényességi kontroll fenti *checklist* használatával történő lefolytatása elősegítheti a hiányosságok időbeni kiszűrését és orvoslását, amelynek a bírói gyakorlatban való kiterjedt alkalmazása javíthat az ítélkező tevékenység megalapozottságán és időszerűségén, úgyszintén katalizátorként hathat az eljárás tisztességes lefolytatására.

Annak érdekében, hogy az ellenőrzési folyamat bevett módon működjék, indokolt nagyobb hangsúlyt fektetni a téma jelentőségének bemutatására a kezdőbíró képzésen belül, hiszen a frissen kinevezett bírák esetében – a tárgyalásra történő alapos felkészülés és a tárgyalási rutin megszerzésének kiemelt szempontjai mellett – gyakran elsikkadhat a tárgyalásra nem érett ügyek szelekciójának fontossága. A bírósági titkárok számára helyi szakmai tanácskozás vagy egyéni konzultáció formájában ugyancsak indokolt az ezirányú ismeretek továbbadása, hiszen a szűrőtevékenység hatékonyságának növelésével redukálhatóak a bírákra háruló, az érdemi ítélkező tevékenységtől időt elvonó terhek. Nem mellékes továbbá a már régebb óta tárgyalási tevékenységet végző bírák körében szakmai fórumokon, egyéb eszmecserére alkalmas bírósági tanácskozáson akár saját tapasztalatok megosztása vagy felsőbbírósági iránymutatások megvitatása sem, elősegítve ezáltal a jó gyakorlat kialakítását.

IRODALOMJEGYZÉK

- 1) ANGYAL PÁL: A magyar büntető eljárásjog tankönyve. I. kötet. Budapest, Atheneum, 1915.
- 2) ANGYAL PÁL – DEGRÉ MIKLÓS: Anyagi és alaki büntetőjog. II. kötet. Alaki büntetőjog. Pécs, Wessely és Horváth könyvnyomdája, 1917.
- 3) ADRIANA VILLEGAS ARANGO: El juicio oral en el proceso penal acusatorio. Colombia, Galería Gráfica Compañía de Impresión S.A., 2008.
- 4) ASHWORTH, ANDREW: Principles of Criminal Law. Fifth Edition. Oxford, Oxford University Press, 2006.
- 5) AUER GYÖRGY: A bünvádi eljárási jog. 3. Előkészítő eljárás, vádirat és kifogás. Budapest, Atheneum, 1931.
- 6) BAGI DÉNES: Megjegyzések a másodfokú ítélethez. Magyar Jog, 1966. (2), 57-59.
- 7) BALOGH JENŐ: Magyar bünvádi eljárási jog. Első rész. Általános tanok. Budapest, Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése, 1901.
- 8) BALOGH JENŐ – EDVI ILLÉS KÁROLY – VARGHA FERENCZ: A bünvádi perrendtartás magyarázata. 2. kötet. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1909.
- 9) BALOGH JENŐ – EDVI ILLÉS KÁROLY – VARGHA FERENCZ: A bünvádi perrendtartás magyarázata. 3. kötet. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1909.
- 10) BALLOU, PETER G.: „Jurisdictional” Indictments, Informations and Complaints: an Unnecessary Doctrine. Maine Law Review, Vol. 29, No. 1. 1977. 1-24.
- 11) BÁNÁTI JÁNOS – BELOVICS ERVIN – CSÁK ZSOLT – SINKU PÁL – TÓTH MIHÁLY – VARGA ZOLTÁN: Büntető eljárásjog. Budapest, HVG-ORAC, 2003.
- 12) BÁNÁTI JÁNOS – BELEGI JÓZSEF – BELOVICS ERVIN – ERDEI ÁRPÁD – FARKAS ÁKOS – KÓNYA ISTVÁN: A büntetőeljárási törvény magyarázata. Budapest, HVG-ORAC, 2018.
- 13) BÁRD KÁROLY – KRATOCHWILL FERENC – ERDEI ÁRPÁD – KIRÁLY TIBOR – TREMMEL FLÓRIÁN – CSÉKA ERVIN: Magyar büntető eljárási jog I. Budapest, Tankönyvkiadó, 1990.
- 14) BÁRD KÁROLY – KRATOCHWILL FERENC – ERDEI ÁRPÁD – KIRÁLY TIBOR – TREMMEL FLÓRIÁN – CSÉKA ERVIN: Magyar büntető eljárási jog II. Budapest, Tankönyvkiadó, 1990.
- 15) BÁRD KÁROLY – PUSZTAI LÁSZLÓ (szerk.): A büntetőeljárás kézikönyve. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993.
- 16) BÁRD KÁROLY: Demokrácia – tisztességes eljárás – megismerés a büntető perben. In FARKAS ÁKOS (szerk.): Emlékkönyv Kratochwill Ferenc tiszteletére (1933-1993). Miskolc, Bíbor Kiadó, 2003. 65-100.

- 17) BÁRD KÁROLY: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberjog-dogmatikai értekezés. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2007.
- 18) BÁRD KÁROLY: Az áldozatok méltósága és a vádlottak jogai. Összehasonlító jogi tanulmány. Budapest, HVG-ORAC, 2021.
- 19) BÁRD KÁROLY: A független és pártatlan bírósághoz való jog. DIEIP, 2023. (4), 8-16.
- 20) BARNA PÉTER – KIRÁLY TIBOR – SZABÓ LÁSZLÓNÉ: Magyar büntető eljárási jog. Budapest, Tankönyvkiadó, 1965.
- 21) BARTON, ROBERT R.: Since 1985, Can an Indictment or Information Be "Fundamentally" Defective for Failing to Charge an Offense? St. Mary's Law Journal, Vol. 25, No. 1. 1993. 217-241.
- 22) BARTKÓ RÓBERT – ELEK BALÁZS – FANTOLY ZSANETT – HERKE CSONGOR: A büntető eljárásjog tankönyve. Budapest, ORAC, 2024.
- 23) BAUMGARTNER IZIDOR: Büntetőjogi tanulmányok. I. kötet. Budapest, Grill Könyvkiadó Vállalat, 1907.
- 24) BEDNARIK DORKA: Emberi jogok a büntetőeljárásban. Belügyi Szemle, 2015. (6), 48-66.
- 25) BÉKÉS ÁDÁM: Nemzetek feletti büntetőjog az Európai Unióban. Budapest, HVG-ORAC, 2015.
- 26) BELEGI JÓZSEF (szerk.): Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára. I. kötet Budapest, HVG-ORAC, 2017.
- 27) BELOVICS ERVIN – TÓTH MIHÁLY: Büntető eljárásjog. Budapest, HVG-ORAC, 2020.
- 28) BELOVICS ERVIN – BÉRCES VIKTOR: Büntető eljárásjog. ORAC, Budapest, 2023.
- 29) BELOVICS ERVIN: Az igazságszolgáltatás sajátosságai az angolszász jogrendszerben. In BÉRCES VIKTOR – GELENCSÉR BALÁZS SZABOLCS (szerk.): Az ügyészség az igazságszolgáltatás rendszerében: 150 év elméleti és gyakorlati tapasztalatai. Budapest, Pázmány Press, 2023. 49-57.
- 30) BENCZE MÁTYÁS: Elvek és gyakorlatok. Jogalkalmazási minták és problémák a magyar bírói ítélkezésben. Budapest, Gondolat, 2011.
- 31) BENCZE MÁTYÁS: A jogszociológiai vizsgálódások célja és jellemzői. In BADÓ ATTILA (szerk.): Jogszociológiai alapismeretek. Szeged, Pro Talentis Universitatis Alapítvány, 2020.
- 32) BERTEL EMIL – JENCSEK ÁRPÁD: A magyar büntető eljárásjog. Kézirat Dr. Angyal Pál egyetemi professzor úr előadásai alapján. Budapest, 1942.

- 33) BÉRCES VIKTOR: A védői szerepkör értelmezésének kérdései – különös tekintettel a büntetőbíróság előtti eljárásokra. Budapest, Pázmány Press, 2014.
- 34) BÉRCES VIKTOR: A vádemelésről, *Glossa Iuridica*, 2023. (1-2), 81-108.
- 35) BERKES GYÖRGY (szerk.): Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, HVG-ORAC, 2002.
- 36) BEULKE, WERNER: *Strafprozessrecht*. Heidelberg, München, C.F. Müller, 2012.
- 37) BLUTMAN LÁSZLÓ: EU-jog – működésben. Szeged, Bába Kiadó, 2004.
- 38) BÓCZ ENDRE: Valóban a vád törvényességének fogalma volt a tisztázatlan? (Gondolatok egy törvénymódosításról). *Magyar Jog*, 2008. (5), 257-266.
- 39) BÓCZ ENDRE: A vád törvényességéről. *De iuris peritorum meritis 3, Studia in honorem András Szabó*. Budapest, KGRE ÁJK, 2008. 7-22.
- 40) BÓCZ ENDRE: A vádiratszerkesztésről. *Magyar Jog*, 2015. (1), 11-17.
- 41) BÓCZ ENDRE: A büntetőigényről. *Magyar Jog*, 2017. (12), 782-784.
- 42) BÓDIG MÁTYÁS: A jogtudomány módszertani karaktere és a dogmatikai tudomány eszméje. In BÓDIG MÁTYÁS – ZÓDI ZSOLT (szerk.): *A jogtudomány helye, szerepe és haszna: Tudománytörténeti és tudományelméleti írások*. Budapest, OPTEN-MTA, 2016. 86-110.
- 43) BOHLANDER, MICHAEL: *The Principles of German Criminal Procedure*. Oregon, Oxford and Portland, 2012.
- 44) BÓKA JÁNOS: 'To delay justice, is injustice' – Az ésszerű időtartam követelményének összehasonlító vizsgálata. In BADÓ ATTILA (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika. Összehasonlító jogi tanulmányok*. Budapest, Gondolat, 2011. 134-155.
- 45) BROWN, DARRYL: *The Judicial Role in Criminal Charging and Plea Bargaining*. *Hofstra Law Review*, Vol. 46, Iss. 1. 2018. 63-85.
- 46) BUDAHÁZI ÁRPÁD – GERGI-HORGOS LÍVIA: *Büntető eljárásjogi ismeretek*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.
- 47) BUSS, SEBASTIAN: *Staatsanwaltschaft und Crown Prosecution Service*. Baden-Baden-Zürich/St. Gallen, Nomos, 2010.
- 48) CHEESMAN, SAMANTHA: Tisztességes eljárás? Egy összehasonlító elemzés. In BADÓ ATTILA (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika. Összehasonlító jogi tanulmányok*. Budapest, Gondolat, 2011. 65-90.

- 49) CUTRER CECIL C.: Indictment Forms - A Technical Loophole for the Accused. Louisiana Law Review, Vol. 6, No. 3. 1945. 461-468.
- 50) CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A vád törvényessége az elmélet és a gyakorlat tükrében. Büntetőjogi Szemle, 2016. (1-2), 3-22.
- 51) CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A vád törvényességének vizsgálati szempontjai. Magyar Jog, 2024. (7-8), 457-467.
- 52) CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A Kúria ítélete emberkereskedelem büntette miatti büntetőügyben. A vád törvényességének összefüggései a vádon túlterjeszkedés tilalmával és a vád kimerítésének kötelezettségével. Jogesetek Magyarázata, 2024. (1-2.)
- 53) CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A Quaestor-ügy mellékszála. A média hatása a pártatlan bíróságba vetett közbizalomra. Jogtudományi Közlöny, 2024. (6), 313-321.
- 54) CZÉDLI-DEÁK ANDREA: A váddal szembeni elvárások az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában. Iustum Aequum Salutare, 2024. (4), 119-145.
- 55) CZÉDLI-DEÁK ANDREA: Metszet a vád törvényességéről. Egy kérdőíves kutatás eredményei. Jogtudományi Közlöny, 2025. (1), 30-41.
- 56) CZÉDLI-DEÁK ANDREA: Repedések a vádelv pajzsán. Magyar Jog, 2025. (9), 541-551.
- 57) CZINE ÁGNES – SZABÓ SÁNDOR – VILLÁNYI JÓZSEF: Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárásban. Budapest, HVG-ORAC, 2008.
- 58) CZINE ÁGNES: Vádlottnak lenni az Unió tagállamaiban a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv implementálását követően. In DERES PETRONELLA (szerk.): Studia in honorem Lajos Kovács. Budapest, KGRE ÁJTK, 2014. 85-88.
- 59) CZINE ÁGNES: A tisztességes bírósági eljárás. Audiatur et altera pars. Budapest, HVG-ORAC, 2020.
- 60) CSÉKA ERVIN: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968.
- 61) CSÉKA ERVIN – KIRÁLY TIBOR – KRATOCHWILL FERENC – SZABÓNÉ NAGY TERÉZ – VARGHA LÁSZLÓ: Magyar büntető eljárási jog I. Budapest, Tankönyvkiadó, 1986.
- 62) CSÉKA ERVIN – KIRÁLY TIBOR – KRATOCHWILL FERENC – SZABÓNÉ NAGY TERÉZ – VARGHA LÁSZLÓ: Magyar büntető eljárási jog II. Budapest, Tankönyvkiadó, 1987.
- 63) DEÁK JUDIT ENIKŐ: Csődbűncselekmény vagy sikkasztás – érvek és ellenérvek a bírói gyakorlatban. Büntetőjogi Szemle, 2025. (1), 9-19.
- 64) DÉVAJ HEDVIG: A szakág szempontjából fontos bírósági döntések és egyéb kérdések. Ügyészek Lapja, 2007. (6), 47-58.

- 65) DOBOS JÓZSEF: A büntetőeljárás történeti fejlődésének vázlata az 1896-os első kódexig. *Jogelméleti Szemle*, 2003. (3), 1-21.
- 66) ELEK BALÁZS: A jogerő a büntetőeljárásban. Debrecen, Debreceni Egyetem ÁJK, 2012.
- 67) ELEK BALÁZS: A bizonyítékszerzés alkotmányos korlátai a büntetőeljárásban. In Trócsányi László (szerk.): *Dikaiosz logosz. Tanulmányok Kovács István emlékére*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2012. 407-414.
- 68) ELEK BALÁZS: A favor defensionis elv megjelenései az új büntetőeljárás törvény rendes perorvoslataiban. *Magyar Jog*, 2021. (10), 573-580.
- 69) ELEK BALÁZS – HÁGER TAMÁS: A megalapozott tényállás és az indokolási kötelezettség összefüggései. *Büntetőjogi Szemle*, 2023. (1), 8-16.
- 70) ENGLANDER, ARMIN: *Examens-Repetitorium Strafrecht*. Heidelberg, C. F. Müller, 2009.
- 71) ERDEI ÁRPÁD: Dogmatika nélküli büntető eljárásjog – képtelenség vagy valóság. *Magyar Jog*, 2008. (8), 516-522.
- 72) ERDEI ÁRPÁD: *Tanok és tévtanok a büntető eljárás tudományában*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011.
- 73) FABINY TEOFIL: A magyar bünvádi eljárás törvényjavaslata. Az 1887/92-iki országgyűlés második ülészakájában. Budapest, Franklin-Társulat, 1889.
- 74) FANTOLY ZSANETT: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. Budapest, hvgorac, 2012.
- 75) FANTOLY ZSANETT: Törvényes legyen-e a vád, avagy újabb gondolatok a vádelvről – egy törvénytervezet tükrében. In GÁL ANDOR – KARSZAI KRISZTINA (szerk.): *Ad Valorem. Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2016. 55-66.
- 76) FANTOLY ZSANETT – BUDAHÁZI ÁRPÁD: *Büntető eljárásjogi ismeretek. I. Statikus Rész*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- 77) FARKAS ÁKOS – RÓTH ERIKA: *A büntetőeljárás*. Budapest, Complex Kiadó, 2007.
- 78) FARKAS ÁKOS – RÓTH ERIKA: *A büntetőeljárás*. Budapest, Wolters Kluwer, 2018.
- 79) FARKAS KRISZTINA – KISS ANNA: Vádkorrekció a büntetőeljárásban, különös tekintettel a magyar és a német megoldásra. *Ügyészek Lapja*, 2022. (4)
- 80) FÁZSI LÁSZLÓ: A tények jogi minősítésének gyakorlati jelentősége. *Miskolci Jogi Szemle*, 2012. (2), 71-78.

- 81) FÁZSI LÁSZLÓ: A pótmagánvádas eljárás hatályos szabályozásának problémái. *Jogtudományi Közlöny*, 2012. (1), 12-23.
- 82) FÁZSI LÁSZLÓ: A pótmagánvádas eljárás szabályainak értelmezése a bírói gyakorlatban. *Jogtudományi Közlöny*, 2012. (12), 485-496.
- 83) FÁZSI LÁSZLÓ: A pótmagánvádas eljárás. Budapest, HVG-ORAC, 2020.
- 84) FENYVESI CSABA: A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2002.
- 85) FENYVESI CSABA: A védői tevékenység alkotmányos és alapvető vonatkozásai. In TÓTH MIHÁLY (szerk): *Büntető eljárásjogi olvasókönyv*. Budapest, Osiris, 2003. 162-188.
- 86) FENYVESI CSABA: Gondolatok a büntetőeljárás új alapelveiről és mellékszereplőiről. *Jura*, 2004. (1), 101-109.
- 87) FENYVESI CSABA – HERKE CSONGOR – TREMMEL FLÓRIÁN: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2004.
- 88) FERNÁNDEZ LÓPEZ, MERCEDES: *El control judicial de la acusación*. Valencia, tirant lo blanch, 2025.
- 89) FINKEY FERENCZ: *A magyar büntető perjog tankönyve*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1916.
- 90) FÖLDEVÁRI JÓZSEF: Mi a vád tárgya? *Magyar Jog*, 1966. (6), 251-255.
- 91) GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2016.
- 92) GÁCSI ANETT ERZSÉBET: Dogmatikai alapvetések a fegyverek egyenlőségének elvéről. *Magyar Rendészet*, 2017. (4), 13-25.
- 93) GÁCSI ANETT ERZSÉBET: A hatékony védelemhez való jog az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatában. *Magyar Rendészet*, 2018. (3), 11-22.
- 94) GELLÉR BALÁZS JÓZSEF – BÁRÁNYOS BERNADETT: A pótmagánvád hatályos szabályozásának egyes problémáiról. *Magyar Jog*, 2010. (12), 741-746.
- 95) GELLÉR BALÁZS JÓZSEF: A vád törvényességének egyes aspektusai. *Jogtudományi Közlöny*, 2011. (9), 459-466.
- 96) GLOYER, ALEXANDER G.: The Indictments Act, 1915. *Journal of the Society of Comparative Legislation*, Vol. 16, No. Part 2. 1916. 236-247.
- 97) GUEVARA, HORNA – ANTONIO, PEDRO – VALDERRAMA, NORABUENA – ALEX, REYNALDO: *El control formal y sustancial de la acusación fiscal en la etapa intermedia del proceso penal y la garantía del debido proceso legal*. Trujillo, Universidad Nacional de Trujillo, 2010.

- 98) HALLER, KALUS – CONZEN, KLAIS: Das Strafverfahren. Eine systematische Darstellung mit Originalakte und Fallbeispielen. Heidelberg-München-Lansberg-Berlin, C.F. Müller, Verlagsgruppe Hüthig Jehle Rehm GmbH, 2008.
- 99) HÁGER TAMÁS: Az ítéleti tényállás megalapozottságával kapcsolatos egyes kérdések a büntetőperben. Jogelméleti Szemle, 2013. (1), 31-44.
- 100) HÁGER TAMÁS: Abszolút eljárási szabálysértések az elsőfokú büntetőperben. Büntetőjogi Szemle, 2014. (2), 49-56.
- 101) HÁGER TAMÁS: A tényállás megalapozottsága, megalapozatlansága a büntetőperben. Globe, 2018.
- 102) HÉRA GÁBOR – LIGETI GYÖRGY: Módszertan. Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába. Budapest, Osiris, 2006.
- 103) HERKE CSONGOR: A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei. Egyetemi Jegyzet, Pécs, 2011.
- 104) HESSICK, CARISSA BYRNE: The Myth of Common Law Crimes. Virginia Law Review, Vol. 105, No. 5. 2019. 965-1024.
- 105) HINTZ, CHARLES ERIC: Pleading for Justice. Why We Need a More Exacting Federal Pleading Standard? Seton Hall Review, Vol. 52, Iss. 3. 2022. 711-766.
- 106) HOLÉ KATALIN – KADLÓT ERZSÉBET (szerk.): A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata. IV. kötet. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2007.
- 107) HORNYACSEK JÚLIA: A tudományos kutatás elmélete és módszertana. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, 2014.
- 108) IRK ALBERT: A magyar büntető perjog vezérfonala. Pécs, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, 1931.
- 109) JAGUSZTIN TAMÁS: A törvényes vád mint a büntetőeljárás perjogi előfeltétele. Ügyészek Lapja, 2006. (5), 53-62.
- 110) KERESZTY BÉLA: A vádelv története és szabályozása az első magyar Bp-ben. In TÓTH KÁROLY (szerk.): Emlékkönyv Dr. Cséka Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. Acta Universitatis Segediensis de Attila József Nominatae Acta Juridica et Politica. Tomus XLI. Fascilus 1-40. 301-313.
- 111) KADLÓT ERZSÉBET: A tettazonosság – az azonos tett – a vádelv eltérő relációkban. Magyar Jog, 2008. (10), 649-659.
- 112) KADLÓT ERZSÉBET: A vád a vádlottak padján. Magyar Jog, 2005. (2), 65-77.
- 113) KARSAI KRISZTINA: Az európai büntetőjogi integráció alapkérdései. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2004.

- 114) KIRÁLY TIBOR: Büntetőítélet a jog határán. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1972.
- 115) KIRÁLY TIBOR: Büntető eljárás jog. Budapest, Osiris, 2008.
- 116) KIS LÁSZLÓ – SZABÓ JUDIT (szerk.): Az európai büntetőjog gyakorlata. Bűnügyi együttműködés a bírósági eljárásban. Budapest, Wolters Kluwer, 2023.
- 117) KOÓS NÉ MOHÁCSI BARBARA: A vád „törvényessége” az új büntetőeljárás törvény tervezetében. *Fundamentum*, 2016. (2-4), 84-93.
- 118) KOÓS NÉ MOHÁCSI BARBARA: A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése büntetőügyekben. *Magyar Jog*, 2016. (12), 731-738.
- 119) KOVÁCS JUDIT: A vádelv fejlődése és gyakorlata Magyarországon. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*, Tomus LXX. Fasc. 9. 1-30.
- 120) LICHTENSTEIN ANDRÁS: A materiális védelem és annak korlátai a büntetőeljárásban. *Jogelméleti Szemle*, 2021. (2), 15-29.
- 121) MÓRA MIHÁLY – KOCSIS MIHÁLY: A magyar büntető eljárás jog. Budapest, Tankönyvkiadó, 1961.
- 122) MÓRA MIHÁLY: A büntető eljárást megszüntető végzés jogerőhatásáról. *Magyar Jog*, 1959. (4), 108-110.
- 123) MENDELÉNYI LÁSZLÓ: A bűnvádi eljárás jog. A perorvoslatok és a felsőbb bíróságok előtti eljárás. Budapest, Atheneum, 1930.
- 124) METZ, JOCHEN: Die Anklageschrift in der Praxis. *Juristische Rundschau*, 2023. (11), 538-545.
- 125) MEZEY BARNA: Magyar jogtörténet. Budapest, Osiris, 2007.
- 126) MÜLLER, EGON: Beiträge zum Strafprozessrecht (1969-2001). In JUNG, HEIKE – LUXENBURGER, BERND (szerk.): *Annales Universitatis Savariensis*. Köln-Berlin-Bonn-München, Carl Heymanns Verlag KG., 2003.
- 127) NAGY FERENC: A magyar büntetőjog. Budapest, Korona Kiadó, 2004.
- 128) NAGY GYÖRGY – NEMÉNYI BÉLA: A büntető tárgyalás előkészítésének rendje – A tárgyalás mellőzése pénzbüntetés kiszabása esetén. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965.
- 129) NAGY LAJOS: Ítélet a büntetőperben. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1974.
- 130) ORFIELD, LESTER B.: Indictment and Information in Federal Criminal Prosecution – Part II. *Syracuse Law Review*, Vol. 13, No. 2. 1961. 218-266.

- 131) PÁSZTOR ISTVÁN: Problémák a vádelv gyakorlati érvényesülése köréből. *Ügyészségi Értesítő*, 1975. (1), 1-5.
- 132) PEARSON, SCOTT L.: Reform of Criminal Procedure with Reference Particularly to the Indictment. *U. Pa. L. Review*. Vol. 61, 1912. 458-475.
- 133) PERKINS, ROLLIN M.: Short Indictments and Informations. *American BAR Association Journal* Vol. 15, No. 5. 1929. 292-296.
- 134) PETROVA, KRISTINA: The Right to Information on the Nature and Cause of the Accusation and the Defendant's Right to Prepare its Defense under Article 6 of the ECHR. *Iustinianus Primus Law Review*, Vol. 11, No. Special Iss. 2020.
- 135) POLT PÉTER (főszerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényéhez*. 2. kötet. Budapest, Wolters Kluwer, 2018.
- 136) PUSZTAI LÁSZLÓ: *A modern büntetőeljárás jog kialakulása Magyarországon*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.
- 137) PUTMAN, WILLIAM H.: *Legal Analysis and Writing*. New York, Delmar Cengage Learning, 2009.
- 138) RAPALJE, STEWART: The Charging Part of an Indictment. *American Law Review*, Vol. 23, No. 4. 1889. 537-564.
- 139) ROXIN, CLAUDIUS – SCHÜNEMANN, BERND: *Strafverfahrensrecht*. 27. Auflage. München, C.H. Beck. 2012.
- 140) RUSSELL M., GOLD – HESSICK BYRNE, CARISSA – HESSICK F., ANDREW: Civilizing Criminal Settlements. *Boston University Law Review*, Vol. 97, 2017. 1607-1660.
- 141) SALAMON GÉZA: A vád tárgyává tett tények. *Magyar Jog*, 1966. (5), 203-205.
- 142) SÁNDOR LÉNÁRD: A Debreceni Ítéltábla ítélete csalás és adócsalás büntetéről. A törvényes vád egyes kérdései. *Jogesetek Magyarázata*, 2014. (1), 28-38.
- 143) SOLER, JOSÉ MARÍA RIFÁ – GONZÁLEZ, MANUEL RICHARD – BRUN, IÑAKI RIAÑO: *Derecho Procesal Penal*. Pamplona, Fondo de Publicaciones de Gobierno de Navarra, 2006.
- 144) STEFFLER SÁNDOR: A váddal összefüggő gyakorlati kérdések. *Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle*, 1974. (6), 334-339.
- 145) SÜLYÖK MÁRTON: „In all fair-ness” avagy igazság szerint... In BADÓ ATTILA (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika. Összehasonlító jogi tanulmányok*. Budapest, Gondolat, 2011. 101-138.

146) SZABADFALVI JÓZSEF: A jogászi gondolkodás klasszikus típusai és módszerei. In SZABADFALVI JÓZSEF (szerk.): Az állam-és jogtudományi kutatás alapjai és főbb módszertani irányai. Debrecen, DE MGDI, 2021. 1-14.

147) SZABÓ KRISZTIÁN: A védőhatóságról. In HOMOKI-NAGY MÁRIA (főszerk.): Ünnepi kötet Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica. Tomus LXXXI. 2018. 881-887.

148) SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: A vádelv és a vádrendszer néhány elvi és gyakorlati kérdése. In KISS VALÉRIA (szerk.): Kriminológiai Közlemények 71. Kontroll és jogkövetés. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 2012. 292-307.

149) SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: A vádelv eróziójának veszélye a legújabb bírói gyakorlat fényében. Magyar Jog, 2022. (9), 523-530.

150) SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: Actio popularis: a „népvád” lehetősége a büntetőeljárásban. Magyar Jog, 2023. (3), 154-163.

151) SZIGETI IMOLA: A vádemelés problematikája. Büntetőjogi Szemle, 2016. (1-2), 82-91.

152) SZOMORA ZSOLT: A sértetti (pótmagánvádlói) legitimáció alapjogsértő módon történő szűk értelmezése miatt semmisített meg az Alkotmánybíróság büntetőbírói döntéseket. Magyar Jog, 2023. (10), 625-628.

153) SZOMORA ZSOLT: A vádelv sajátosságai a rágalmazás és becsületsértés miatt folyó büntetőperekben. In KOLTAY ANDRÁS – SZOMORA ZSOLT (szerk.): A hírnév- és becsületvédelem joggyakorlata a polgári és a büntetőjogban. Budapest, HVG-ORAC, 2024. 417-421.

154) SZTANCS EDIT: A törvényes vád – mint a büntetőeljárás elengedhetetlen feltétele. Ügyészek Lapja, 2011. (5), 35-41.

155) TAMICS JENŐNÉ: A vád tárgyává tett tények köre a vádirati tényállást alapul véve. Magyar Jog, 1966. (12), 543-547.

156) TOMS, HERBERT L.: Sufficiency of Indictments in Statutory Language. North Carolina Law Review, Vol. 35, No. 1. 1956. 118-122.

157) TÓTH MIHÁLY: A „tettazonosság” újabb dilemmái – Meghaladott dogma vagy értékes tradíció? In FENYVESI CSABA – HERKE CSONGOR (szerk.): Minúciák. Tanulmányok Tremmel Flórián professzor 60. születésnapjának tiszteletére. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudomány Kar, 2001. 22-41.

158) TÓTH MIHÁLY: A magyar büntetőeljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2001.

159) TÓTH MIHÁLY: 33/2013. (XI. 22.) AB határozat – a vádemelés alkotmányos kérdései. In GÁRDOS-OROSZ FRUZZINA – ZAKARIÁS KINGA (szerk.): Az alkotmánybírói gyakorlat. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata

1990-2020. Második kötet. Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont – HVG-ORAC, 2021. 255-269.

160) THOMAS, TIMOTHY A.: Sufficiency of an Indictment or Information When Charged with a Crime. *Howard Law Journal*, Vol. 32, 1989. 207-217.

161) TREMMEL FLÓRIÁN: A pótmagánvádas eljárás „külön eljárás” jellegéről. In FARKAS ÁKOS (szerk.): Horváth Tibor emlékkönyv. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2007. 427-440.

162) VÁMBÉRY RUSZTEM: A bünvádi perrendtartás tankönyve. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1916.

163) WAHL, THOMAS: Die EU-Richtlinien zur Stärkung der Strafverfahrensrechte im Spiegel der EMRK. *ERA Forum*, Vol. 18, No. 3. 2017. 311-333.

164) WEIGEND, THOMAS: Learning about the charges: the suspect's right to information. In CD SPINELLIS et al. (szerk.): *Europe in Crisis: Crime, Criminal Justice and the Way Forward. Essays in Honour of Nestor Courakis*. Vol. 2. Athens, Ant. N. Sakkoulas, 2017. 937-954.

165) ZAPPALÁ, SALVATORE: The Rights of the Victims v. the Rights of the Accused. *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 8, No. 1. 2010. 137-164.

Alkotmánybírósági határozatok

28/2022. (XI.8.) AB határozat
3030/2020. (II. 24.) AB határozat
3384/2018. (XII. 14.) AB határozat
2/2017. (II. 10.) AB határozat
33/2013. (XI. 22.) AB határozat
8/2013. (III. 1.) AB határozat
17/2005. (IV. 28.) AB határozat
14/2004. (V. 7.) AB határozat
6/1998. (III.11.) AB határozat

Joggyakorlati iránymutatások

1. BK vélemény
90. BK vélemény
2006.El.II.E.4/1. számú összefoglaló az ítéletábrák, valamint a megyei bíróságok (Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumvezetőinek 2006. március 27-29. között a 2006. évi LI. törvény alkalmazásával kapcsolatos tanácskozása ajánlásairól

1/2018. BJE határozat
2299/2011. sz. büntető elvi határozat

EBD2019. B.10.
EBD2012. B.31.

EBH2015. B.10.

EBH2014. B.17.
EBH2013. B.23.
EBH2013. B.10.
EBH2012. B.17.
EBH2012. B.10.
EBH2011. 2485.
EBH2011. 2385.
EBH2011. 2299.
EBH2005. 1199.

BH2024. 106.
BH2023. 150.
BH2021. 66.
BH2019. 129. I.
BH 2019.103.
BH2019. 68.
BH2017. 83.
BH2015. 186.
BH2015. 120.
BH2013. 295.
BH2012. 31.
BH2011. 219.
BH2011. 189.
BH2011. 60.
BH2010. 114.
BH2009. 261.
BH2009. 140.
BH2009. 74.
BH2006. 281.
BH2005. 7.
BH2000. 478.
BH1976. 393.
BH1975. 552.

Kúria

Bfv.1390/2024/8. sz. végzés
Bfv.III.1334/2024/9. sz. végzés
Bfv.II.1.522/2023/14. sz. végzés
Bfv.II.560/2023/9. sz. végzés
Bfv.II.262/2023/14. sz. végzés
Bfv.I.1047/2022/8. sz. végzés
Bfv.I.645/2022/9. sz. végzés
Bfv.I.587/2022/75. sz. végzés
Bfv.III.380/2022/8. sz. végzés
Bfv.II.1.352/2021/7. sz. végzés
Bfv.I.969/2021/7. sz. végzés
Bfv.II.673/2021/6. sz. végzés
2.Bfv.II.613/2021/10. sz. végzés
Bfv.II.491/2021/5. sz. végzés

Bfv.360/2019/7. sz. végzés
Bfv.III.51/2019/5. sz. végzés

Bhar.II.479/2023/22. sz. ítélet
Bhar.946/2022/10. sz. végzés
Bhar.I.432/2020/22. sz. ítélet
Bhar.I.372/2020/24. sz. végzés
Bhar.I.302/2019/20. sz. ítélet

Fővárosi Ítéltábla

3.Bhar.5/2023/41-IV. sz. ítélet

5.Bf.5/2024/7/II. sz. ítélet
1.Bf.315/2023/26. sz. ítélet
1.Bf.196/2023/13. sz. ítélet
6.Kbf.9/2022/27. sz. ítélet
2.Bf.323/2021/22. sz. ítélet
5.Bf.297/2021/92. sz. ítélet
3.Bf.162/2021/41. sz. ítélet
5.Fkf.111/2021/10. sz. ítélet
3.Bf.194/2020/189. sz. ítélet
5.Bf.185/2020/27. sz. ítélet
4.Bf.173/2020/51. sz. ítélet
3.Bf.136/2020/47. sz. ítélet
5.Bf.72/2020/51. sz. végzés
5.Bf.69/2020/50. sz. ítélet
4.Bf.68/2020/292. sz. ítélet
6.Kbf.14/2020/46. sz. ítélet
5.Bf.299/2019/83. sz. ítélet
5.Bf.221/2018/47. sz. ítélet
5.Bf.214/2018/75. sz. ítélet
5.Bf.156/2018/30. sz. ítélet
5.Bf.16/2018/66. sz. ítélet

Szegedi Ítéltábla

Bf.I.715/2017/20. sz. ítélet

Debreceni Ítéltábla

Bhar.I.380/2024/11. sz. ítélet
Bhar.I.212/2024/15. sz. ítélet
Bhar.IV.289/2020/19. sz. végzés
Bhar.II.485/2018/6. sz. végzés

Bf.I.558/2024/7. sz. ítélet
Bf.I.421/2024/20. sz. ítélet
Bf.I.702/2023/24. sz. végzés
Bf.II.573/2023/29. sz. ítélet

Bf.II.323/2023/72. sz. ítélet
Bf.I.177/2023/22. sz. ítélet
Bf.I.389/2022/29. sz. ítélet
Bf.III.306/2022/48. sz. ítélet
Bf.II.620/2021/23. sz. végzés
Bf.IV.282/2021/79. sz. ítélet
Bf.IV.392/2019/14. sz. ítélet
Bf.IV.755/2018/23. sz. ítélet
Bf.II.332/2018/47. sz. ítélet

Pécsi Ítéltábla

Bf.II.13/2023/6. sz. végzés
Bf.III.54/2022/27. sz. ítélet
Bf.II.24/2021/61. sz. ítélet
Bf.23/2020/67. sz. ítélet

Győri Ítéltábla

Bhar.II.43/2020/6. sz. ítélet

Bf.I.98/2023/59. sz. ítélet
Bf.I.114/2021/17. sz. ítélet

Fővárosi Törvényszék

28.B.93/2021/82. sz. ítélet
23.Bf.10.660/2018/8. sz. ítélet
B.1619/2017/329. sz. ítélet

Budapest Környéki Törvényszék

7.B.26/2017/181. sz. ítélet
B.50/2016/312. sz. ítélet

Miskolci Törvényszék

11.B.26/2021/247. sz. ítélet
Bf.313/2019/18. sz. végzés

Kecskeméti Törvényszék

2.Bf.316/2020/7. sz. ítélet

Nyíregyházi Törvényszék

Bf.564/2015/2. sz. végzés

Szombathelyi Törvényszék

B.11/2021/73. sz. ítélet

Szegedi Törvényszék

1.Bpkf.289/2024/2. sz. végzés
1.Bpkf.155/2024/2. sz. végzés
3.Bpkf.69/2024/3. sz. végzés
1.Bpkf.641/2023/2. sz. végzés
5.Bf.559/2023/7. sz. végzés
1.Bpkf.581/2022/2. sz. végzés
1.Bf.364/2022/5. sz. végzés
2.Bpkf.278/2022/2. sz. végzés
4.Bf.209/2022/6. sz. végzés
5.Bpkf.1616/2021/2. sz. végzés
4.Bpkf.934/2021/6. sz. végzés
4.Bpkf.537/2021/3. sz. végzés
1.Bpkf.346/2021/4. sz. végzés
2.Bpkf.1578/2020/2. sz. végzés
3.Bf.1473/2020/3. sz. végzés
2.Bpkf.944/2020/2. sz. végzés
1.Bpkf.763/2020/2. sz. végzés
2.Bf.1241/2018/7. sz. végzés

Hódmezővásárhelyi Járásbíróság

6.B.106/2022/4. sz. végzés
6.Bpk.356/2021/2. sz. végzés
6.Bpk.331/2021/3. sz. végzés
3.Bpk.378/2018/2, 4-5. sz. végzés

Makói Járásbíróság

3.Bpk.47/2021/5-6. sz. végzés
1.B.78/2020/2. sz. végzés
4.B.26/2020/4. sz. végzés

Szegedi Járásbíróság

11.Bpk.1255/2023/3-4. sz. végzés
36.Bpk.633/2023/2. és 4. sz. végzés
19.B.507/2023/2. sz. végzés
15.B.363/2023/5. sz. végzés
36.Bpk.189/2023/4-5. sz. végzés
16.Bpk.2204/2021/6. sz. végzés
16.B.1790/2021/2. sz.
28.Bpk.1781/2021/2-3. sz. végzés
16.B.1615/2021/7. sz. végzés
16.Bpk.1275/2021/4. sz. végzés
28.Bpk.18/2021/2. sz. végzés
21.Bpk.1132/2020/2. és 4. sz.

28.Bpk.1099/2020/4-5. sz.
6.Bpk.1003/2020/4. sz. végzés
34.Bpk.1402/2019/2-3. sz.
24.Bpk.1253/2019/2-3. sz.
9.B.698/2019/2. sz. végzés
7.Bpk.89/2019/11. sz. végzés
34.Bpk.2522/2018/3-4. sz. végzés
11.B.2466/2018/8. sz. végzés
6.B.1375/2018/70/I. sz. végzés
33.B.406/2018/43. sz. végzés
16.B.406/2018/2. sz. végzés

Szentesi Járásbíróság

5.Bpk.174/2023/2. sz. végzés
5.Bpk.72/2023/2. sz. végzés
5.B.90/2021/4. sz. végzés

Tapolcai Járásbíróság

3.B.139/2020/83/II. sz. ítélet

Békéscsabai Járásbíróság

13.B.14/2021/373. sz. ítélet

EuB

C-175/22. sz. ítélet (EU:C:2023:844)
C-95/22. sz. végzés (ECLI:EU:C:2022:697)
C-282/20. sz. ítélet (ECLI:EU:C:2021:874)
C-769/19. sz. végzés (ECLI:EU:C:2021:28)
C-704/18. sz. ítélet (EU:C:2020:92)
C-615/18. sz. ítélet (ECLI:EU:C:2020:376)
C-646/17. sz. ítélet (ECLI:EU:C:2019:489)
C-612/15. sz. ítélet (EU:C:2018:392)
C-41/74. sz. ítélet (ECLI:EU:C:1974:133)

EJEB

Leka v. Albania, no. 60569/09., 2024. március 05-i ítélet
Uche v. Switzerland, no. 12211/09., 2018. április 17-i ítélet
Haarde v. Iceland, no. 66847/12., 2017. november 23-i ítélet
Mulosmani v. Albania, no. 29864/03., 2013. október 8-i ítélet
Malofeyeva v. Russia, no. 36673/04., 2013. május 30-i ítélet
Varela Geis v. Spain, no. 61005/09., 2013. március 05-i ítélet
Zhupnik v. Ukraine, no. 20792/05., 2010. december 09-i ítélet
Penev v. Bulgaria, no. 20494/04., 2010. január 07-i ítélet
Adrian Constantin v. Romania no. 21175/03., 2005. február 17-i ítélet
Franz Fischer v. Austria, no. 37950/97., 2001. május 29-i ítélet
Mattoccia v. Italy, no. 23969/94., 2000. július 25-i ítélet

Pélissier and Sassi v. France, no. 25444/94., 1999. március 25-i ítélet
Salvador Torres v. Spain, no. 21525/93., 1996. október 24-i ítélet
Van der Tang v. Spain, no. 19382/92., 1995. július 13-i ítélet
Gea Catalán v. Spain, no. 19160/91., 1995. február 10-i ítélet
Miaillhe v. France, no. 12661/87., 1993. február 25-i ítélet
Chichlian and Ekindijan v. France, Series A no. 162-B, 1989. november 28-i ítélet

Supreme Court és USA állami felsőbbbírósági döntések

United States v. Resendiz-Ponce, 549 U.S. 102 (2007)
Hackney v. United States, 389 A.2d 1336 (D.C. 1978)
Nichols v. United States, 343 A.2d 336 (D.C. 1975)
United States v. Debrow, 346 U.S. 374 (1953)
Fisher v. United States, 2 F.2d 843, 845 (4th Cir. 1924)
Wilson v. United States, 275 Fed. 307, 311 (2d Cir.1921)
Cochran v. United States, 157 U.S. 286 (1895)
Evans v. United States, 153 U.S. 584, 590 (1894)

Gibson v. State, 995 S.W.2d 693 (1999)
Rodriguez v. State, 799 S.W.2d 301, 302-04 (Tex. Crim. App. 1990)
Studer v. State, 799 S.W.2d 263 (1990)
Boyd v. Commonwealth, 77 Va. 52 (1883)
State v. Higgins, 53 Vt. 191 (1881)

Internetes hivatkozások

1) BELOVICS ERVIN: A vád törvényessége (habilitációs tézis)
www.jak.ppke.hu/uploads/articles/12081/file/T%C3%A9zis.pdf

2) BENCZE MÁTYÁS – MÁRKI ZOLTÁN – ZSOLDICS ZSÓFIA: A vádért viselt felelősség – egy összehasonlító vizsgálat tanulságai
https://real.mtak.hu/19707/1/felelosseg_a_vadert_cikk.pdf

3) DIMOSKI, DIVNA ILIKJ – MISOSKI, BOBAN: Impact of the EU Directives on Defendant's Rights on the Macedonian Criminal Procedure: Directive on the Right to Information in Criminal Proceedings and Directive on the Right to Interpretation and Translation in Criminal Proceeding
<https://repository.ukim.mk/bitstream/20.500.12188/19284/1/5.-Divna-Ilikj-Dimoski-Boban-Misoski.pdf>

4) HORGOS LÍVIA: A ius puniendi jogállami tartalmának kiterjedése. PhD értekezés
<https://real.mtak.hu/127024/1/HorgosLiviaSDAII.202113-260..pdf>

5) INCHAUSTI, FERNANDO GASCÓN: Derecho Procesal Penal. Materiales para el estudio. Curso 2023/2024
<https://docta.ucm.es/rest/api/core/bitstreams/dac4d4e4-4d05-4a25-a2a9-c6b700d7793f/content>

6) IUSPA, FEDERICO JOSÉ: La acusación en el nuevo Código Procesal Penal de la Nación. revista pensamiento penal, 2015.

<https://www.pensamientopenal.com.ar/system/files/2015/05/doctrina41097.pdf>

7) JAKUCS TAMÁS (szerk.): Kommentár a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvényhez (Complex Jogtár 2000)

8) KIRÁLY ESZTER: A törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzés „jogerőtlenedésének” tanulságos története
https://epa.oszk.hu/02600/02687/00006/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2014_167-179.pdf

9) MARCHENA CABANILLA, JORDY YAMPIER: Procedural safeguards and due process: the central role of indictment in the Peruvian criminal justice system.
<https://ve.scielo.org/pdf/ric/v6n3/2739-0063-ric-6-03-e603089.pdf/>

10) OSOIANU, TUDOR – OSTAVCIUC, DINU: Indictment and Accusation Submission. Scientific Annals of the Stefan cel Mare Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova. No. 13. 2021.
https://zenodo.org/record/5069204/files/p_37-54.pdf

11) SÜLYÖK TAMÁS: Az ügyvédi hivatás alkotmányjogi helyzete. PhD értekezés
<http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=13423>

12) SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: A vádrendszer, a vádelv és a büntetőeljárás alapelvei. PhD értekezés
https://jogikar.uni-miskolc.hu/files/8479/SzekelyGy_ert_mv.pdf

13) TÓTH GÉZA: Azonosság-fogalom a büntetőeljárásban – az identicus jelentéstartalma a tettazonosság és a ne bis in idem elv értelmezésében. PhD értekezés
www.doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/11301/1/Disszert%C3%A1ci%C3%B3TOGI.pdf

14) Mapping CJEU Case Law on EU Criminal Justice Matters. Legal Experts Advisory Panel, 2020.
<https://www.fairtrials.org/app/uploads/2021/12/FT-Mapping-CJEU-Case-Law.pdf>

15) Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző Csoport: A vád törvényességének vizsgálata. 2013. Összefoglaló vélemény 2013.EI.II.E.1/4.
https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_vad_torvenyessenek_vizgalata.pdf

16) <https://cortesuprema.gov.co/corte/wp-content/uploads/relatorias/pe/spa/PROBABILIDAD%20DE%20VERDAD.pdf>

17) <https://www.cps.gov.uk/publication/code-crown-prosecutors>

18) <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/5-6/90/body>

19) <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/drafting-indictment>

- 20) <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/termination-proceedings-including-discontinuance>
- 21) <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-6/>
- 22) https://www.uscourts.gov/sites/default/files/2025-02/federal-rules-of-criminal-procedure-dec-1-2024_0.pdf
- 23) <https://birosag.hu/szegedi-torvenyszek/birosagok/ugyelosztasi-rend/archiv>
- 24) https://bwcimplementation.org/sites/default/files/resource/Peru_CriminalProcedureCode.pdf

KÉRDŐÍV A VÁD TÖRVÉNYESSÉGÉT ÉRINTŐ BÍRÓI GYAKORLATRÓL
(VIZSGÁLATI IDŐSZAK: 2019-2023)

Tisztelt Kollégám!

A Szegedi Járásbíróság büntető ügyszakos bírójaként a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományok Doktori Iskoláján folytatok PhD tanulmányokat. Kutatási témám: A vád törvényességének szerepe a megalapozott bírói döntéshozatalban. A jelen kérdőív segítségével beszerzett adatokból a vádirat törvényes elemeinek vizsgálatához kapcsolódó magyar bírói gyakorlatot szeretném bemutatni és elemezni egy tudományos publikációban.

Az elsőfokú ügyeket tárgyaló büntető bíróknak megküldött kérdőívek – online kitöltést követően – statisztikai feldolgozás céljából kerülnek részemre továbbításra. A válaszokat anonim módon rögzítem és kezelem a GDPR szerinti adathasználat szabályainak megfelelően.

A kérdések a 2019-2023. közötti időszak bírói gyakorlatát érintik, alapvetően feleletválasztós jellegűek azzal, hogy a kérdések egy részénél lehetőség van az „Egyéb” kategórián belül egyéni válaszadásra is, amely a soron következő kérdésnél tehető meg. Bizonyos kérdéseknél több elem is választható; ez a kérdést követően zárójelben, dőlt betű alkalmazásával kerül jelzésre. A kérdőív kitöltésében való részvétel teljesen önkéntes és hozzávetőlegesen 10-15 percet vesz igénybe.

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárul kutatási témám empirikus adatokkal való feldolgozásához.

1./ Hány éves bírói gyakorlattal rendelkezik?

3 év alatti

3-5 év

6-10 év

11-15 év

16-20 év

21-30 év

30 év feletti

2./ Melyik bírósági szinten végzett munkát a vizsgálati időszakban?

járásbíróságon

törvényszéken

járásbíróságon és törvényszéken is

3./ Neme?

nő

férfi

4./ Életkora?

30-35 év

36-40 év

41-45 év

46-50 év

51-55 év

56-60 év

61-65 év

5./ Rendelkezik-e szakjogászi végzettséggel?

Igen.

Nem.

A következő kérdésre csak akkor válaszoljon, ha az 5./ számú kérdésre az „Igen” választ jelölte be!

6./ Milyen szakjogászi végzettséggel rendelkezik? (Több válasz is megadható!)

- (a) Fiatalkorúak ügyeinek szakjogásza
- (b) Európa-jogi szakjogász
- (c) Gazdasági büntetőjogi szakjogász
- (d) Kriminálisztikai szakjogász
- (e) Környezetvédelmi szakjogász
- (f) Társasági jogi és cégjogi szakjogász
- (g) Kiberbűnözés, korrupció és pénzmosás elleni szakjogász
- (h) Egyéb

7./ Amennyiben Ön a 6./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget (is) választotta, kérem itt adja meg az erre vonatkozó saját válaszát!

.....

8./ Mennyire volt gyakori a vizsgálati időszakban, hogy a vádló valamely törvényes elem hiányában indítványozta a vádlott büntetőjogi felelősségre vonását?

Nem volt ilyen ügyem.

10-ből 1 ügyet érintett.

20-ből 1 ügyet érintett.

50-ből 1 ügyet érintett.

100-ből 1 ügyet érintett.

200-ből 1 ügyet érintett.

500-ből 1 ügyet érintett.

Egyéb

Nem tudom.

9./ Amennyiben Ön a 8./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

10./ Hány ügyben fordult elő a vizsgálati időszakban, hogy a vád törvényességének hiányára visszavezethető okból a terhelt az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult a tisztességes eljáráshoz való jog (pl. a büntetőügy észszerű időn belüli elbírálásához való jog) sérelme miatt?

Nem volt ilyen ügyem.

1 ügyben fordult elő.

2 ügyben fordult elő.

3 ügyben fordult elő.

4 ügyben fordult elő.

5 ügyben fordult elő.

Egyéb

Nem tudom.

11./ Amennyiben Ön a 10./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

A következő kérdések a közvádas ügyek 2019-2023. évi bírói gyakorlatára vonatkoznak.

12./ Hozott-e Ön a vizsgálati időszakban közvádas ügyben a Be. 493. § (1) bekezdése alapján a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést?

Igen.

Nem.

Nem tudom.

A 13-23./ számú kérdésekre csak akkor válaszoljon, ha a 12./ számú kérdésre az „Igen” választ jelölte be!

13./ Hány esetben hozott Ön közvédas ügyben a Be. 493. § (1) bekezdése alapján a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést?

1-2 esetben

3-5 esetben

6-10 esetben

11-15 esetben

16-20 esetben

Egyéb

Nem tudom.

14./ Amennyiben Ön a 13./ kérdéskor az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

15./ Milyen okból hozott Ön közvédas ügyben a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést? (Több válasz is megjelölhető!)

- (a) A vádlott személye nem volt beazonosítható.
- (b) A vád tárgyává tett cselekmény leírása hiányzott.
- (c) A vád tárgyává tett cselekmény leírása nem volt pontos.
- (d) A jogi minősítés hiányzott.
- (e) A jogi minősítés nem volt pontos.
- (f) Hiányzott a büntetéskiszabási indítvány.
- (g) Egyéb

16./ Amennyiben Ön a 15./ kérdéskor az "Egyéb" válaszlehetőséget (is) választotta, kérem itt adja meg az erre vonatkozó saját válaszát!

.....

17./ Hány esetben függesztette fel Ön közvédas ügyben az eljárást a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzés meghozatalával egyidejűleg?

Nem függesztettem fel az eljárást ilyen okból.

1-2 esetben

3-5 esetben

6-10 esetben

11-15 esetben

16-20 esetben

Egyéb

Nem tudom.

18./ Amennyiben Ön a 17./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

19./ Hány esetben szüntette meg Ön közvadás ügyben az eljárást a vádirat hiányossága pótlásának elmulasztása miatt?

Nem szüntettem meg az eljárást ilyen okból.

1-2 esetben

3-5 esetben

6-10 esetben

11-15 esetben

16-20 esetben

Egyéb

Nem tudom.

20./ Amennyiben Ön a 19./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

21./ Jelölje be, hogy közvadás ügyben milyen ügytípusok esetében adott ki a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést! (Több ügytípus is választható!)

(a) Élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények

(b) Nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények

(c) Gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények

(d) Közlekedési bűncselekmények

(e) Környezet és természet elleni bűncselekmények

(f) Korrupciós bűncselekmények

- (g) Hivatali bűncselekmények
- (h) Hivatalos személy elleni bűncselekmények
- (i) Köznyugalom elleni bűncselekmények
- (j) Közbizalom elleni bűncselekmények
- (k) Vagyon elleni bűncselekmények
- (l) Vagyon elleni erőszakos bűncselekmények
- (m) Költségvetést károsító bűncselekmények
- (n) Gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények
- (o) Egyéb

22./ Amennyiben Ön a 21./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget (is) választotta, kérem itt adja meg az erre vonatkozó saját válaszát!

.....

23./ Hány oldalas volt a vádirat/vádiratok, amely(ek) kapcsán Ön közvadás ügyben a vádirat hiányosságainak pótlására felhívó végzést hozott? (Több válasz is adható!)

- (a) 1-2 oldal
- (b) 3-5 oldal
- (c) 6-10 oldal
- (d) 11-20 oldal
- (e) 21-50 oldal
- (f) 51-100 oldal
- (g) 100 oldal feletti

24./ Mennyire volt gyakori a vizsgálati időszakban, hogy az ügyész – akár informális jelzést követően – az előkészítő ülésen hivatalból pótolta a vádirat valamely törvényes elemének hiányát?

Nem volt ilyen ügyem.

- 1-2 esetben
- 3-5 esetben
- 6-10 esetben
- 11-15 esetben
- 16-20 esetben
- Egyéb

Nem tudom.

25./ Amennyiben Ön a 24./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

A következő kérdések a magánvadás ügyek 2019-2023. évi bírói gyakorlatára vonatkoznak.

26./ Hozott-e Ön a vizsgálati időszakban magánvadás ügyben a Be. 766. § (1) bekezdés c) pontja alapján a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzést?

Igen.

Nem.

Nem tudom.

A 27-36./ számú kérdésekre csak akkor válaszoljon, ha a 26./ számú kérdésre az „Igen” választ jelölte be!

27./ Hány esetben hozott Ön magánvadás ügyben a Be. 766. § (1) bekezdés c) pontja alapján a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzést?

1-2 esetben

3-5 esetben

6-10 esetben

11-15 esetben

16-20 esetben

Egyéb

Nem tudom.

28./ Amennyiben Ön a 27./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

29./ Milyen okból hozott Ön magánvadás ügyben a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzést? (Több válasz is megjelölhető!)

(a) A feljelentett kiléte nem volt megállapítható.

(b) A vád tárgyává tett cselekmény leírása hiányzott.

(c) A vád tárgyává tett cselekmény leírása nem volt pontos.

(d) Egyéb

30./ Amennyiben Ön a 29./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget (is) választotta, kérem itt adja meg az erre vonatkozó saját válaszát!

.....

31./ Hány esetben függesztette fel Ön az eljárást magánvádas ügyben a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzés meghozatalával egyidejűleg?

Nem függesztettem fel az eljárást ilyen okból.

1-2 esetben

3-5 esetben

6-10 esetben

11-15 esetben

16-20 esetben

Egyéb

Nem tudom.

32./ Amennyiben Ön a 31./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

33./ Hány esetben szüntette meg Ön az eljárást magánvádas ügyben a feljelentés hiányossága pótlásának elmulasztása miatt?

Nem szüntettem meg az eljárást ilyen okból.

1-2 esetben

3-5 esetben

6-10 esetben

11-15 esetben

16-20 esetben

Egyéb

Nem tudom.

34./ Amennyiben Ön a 33./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

35./ Jelölje be, hogy magánvádas ügyben milyen bűncselekmények esetében adott ki Ön a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzést! (Több bűncselekmény is választható!)

(a) könnyű testi sértés

(b) rágalmazás

- (c) szóbeli becsületsértés
- (d) tettleges becsületsértés
- (e) magántitok megsértése
- (f) levéltitok megsértése
- (g) kegyeletsértés
- (h) becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése
- (i) becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatala

36./ Hány oldalas volt a feljelentés/feljelentések magánvádas ügyben, amely(ek) kapcsán Ön a feljelentés hiányosságainak pótlására felhívó végzést hozott? (Több válasz is adható!)

- (a) 1-2 oldal
- (b) 3-5 oldal
- (c) 6-10 oldal
- (d) 11-20 oldal
- (e) 21-50 oldal
- (f) 51-100 oldal
- (g) 100 oldal feletti

A következő kérdések a pótmagánvádas ügyek 2019-2023. évi bírói gyakorlatára vonatkoznak.

37./ Utasított-e Ön el a vizsgálati időszakban pótmagánvádas ügyben vádindítványt a Be. 794. § (1) bekezdés d) pontja alapján a vádirat valamely törvényes elemének hiánya miatt?

Igen.

Nem.

Nem tudom.

A 38-44./ számú kérdésekre csak akkor válaszoljon, ha a 37./ számú kérdésre az „Igen” választ jelölte be!

38./ Hány esetben utasított el Ön pótmagánvádas ügyben vádindítványt a Be. 794. § (1) bekezdés d) pontja alapján a vádirat valamely törvényes elemének hiánya miatt?

1-2 esetben

3-5 esetben

6-10 esetben

11-15 esetben

16-20 esetben

Egyéb

Nem tudom.

39./ Amennyiben Ön a 38./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget jelölte be, kérem itt adja meg saját válaszát!

.....

40./ Milyen okból utasított el Ön vádindítványt pótmagánvádas ügyben a vádirat valamely törvényes elemének hiánya miatt? (Több válasz is megjelölhető!)

- (a) A vádlott személye nem volt beazonosítható.
- (b) A vád tárgyává tett cselekmény leírása hiányzott.
- (c) A vád tárgyává tett cselekmény leírása nem volt pontos.
- (d) A jogi minősítés hiányzott.
- (e) A jogi minősítés nem volt pontos.
- (f) Egyéb

41./ Amennyiben Ön a 40./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget (is) választotta, kérem itt adja meg az erre vonatkozó saját válaszát!

.....

42./ Jelölje be, hogy pótmagánvádas ügyben milyen ügytípusok esetében utasított el Ön vádindítványt a vádirat valamely törvényes elemének hiánya miatt! (Több ügytípus is választható!)

- (a) Élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények
- (b) Nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények
- (c) Gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények
- (d) Közlekedési bűncselekmények
- (e) Hivatali bűncselekmények
- (f) Hivatalos személy elleni bűncselekmények
- (g) Vagyon elleni bűncselekmények
- (h) Vagyon elleni erőszakos bűncselekmények
- (i) Gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények
- (j) Egyéb

43./ Amennyiben Ön a 42./ kérdésnél az "Egyéb" válaszlehetőséget (is) választotta, kérem itt adja meg az erre vonatkozó saját válaszát!

.....

44./ Hány oldalas volt pótmagánvádas ügyben a vádindítvány/vádindítványok, amely(ek) kapcsán Ön a vádirat valamely törvényes elemének hiányából eredő okból a vádindítványt elutasította? (Több válasz is adható!)

- (a) 1-2 oldal
- (b) 3-5 oldal
- (c) 6-10 oldal
- (d) 11-20 oldal
- (e) 21-50 oldal
- (f) 51-100 oldal
- (g) 100 oldal feletti

Köszönöm még egyszer a kérdőív kitöltésében való szíves közreműködését.